IOANNES PELLISSO CONDRIENSIS RVDOLPHO DORLENDO APVD RHOMONVM Gymnaſiarchæ lectiſsimo S. P. D.

NEMO non in ea eſt ſententia, Rudolphe diſertiſsime, conuenire, vt præceptor bonus ſeſe accommodet diſcentium captui: nam ut uaſcula anguſtiora ſuperfuſam liquoris copiam, ſic animi puerorum, quæ nimia ſunt, reſpuunt. Nec puto Ioannem Deſpauterium alio conſilio gloſſemata in artem ſuam aceruatim congeſsiſſe, quàm ut conſuleret docentium labori. Quis enim ſibi perſuadeat id in hoc ab eo factum, ut pueros ſic oneraret? immo non poſſum, quin putem eum tandem, ſi diu uixiſſet, prolixi operis breuiarium quoddam fuiſſe peracturum. Quod, quando illi per mortem non licuit, & nemo (ut apparet) id uoluit dare operam: potius habui famæ periculum adire, quàm non ſcholas meas hac parte iuuare, ſi non admodum multum, certe quantum mihi liceret. Deſpauterium enim cæteris omnibus re-

centioribus grammaticis, uel me non ſuaſore, prætulerant: non quòd non optimos illos cenſerent: ſed quod nullus uideretur, qui tam propeaccederet ad Alexandrum Theopagitem. Id.ſ.non parum ille-xerat, quòd eos aliam uiam ingredi fere non oportet. Collegi ergo omnia, atque uelut in arctum coegi, vniuerſo opere Epitome quodam circunſcripto. Neque id male omnino proceſsit. Laus & gratia Chriſto. Quippe quum inde factum uideam, ut ſaltem apud noſtrates, Alexandri ineptum illud & mendoſum Doctrinale, iam prorſus neglectum ſit & abiectum. Cui lucro in hoc quidem negoto, non aliud prætulerim. Hoc autem quicquid eſt, quod elaboraui, amicorum ſuauiſsime: tibi nominatim dedico, quem multis officiis tibi iamdiu obſtrinxiſti. Vale.

Parrhiſiis, è Coqueretio, Pridie Calend. Febr. M D XXIX.

ARTIS GRAMMATICAE IOANNIS DESPAVTERII,

Liber Primus,

DE GENERIBVS NOMINVM,

Ad quæ hæc est Ioannis Pellissonis parasceue.

NE quid in hoc habeat lector te carmine falsum,
Nominis & possis noscere quoque genus:
Vocibus inspicito, quæ significatio primùm
Sit: generalis ea regula multa patet.
Deinde vide, finis qui sit, qui terminet illas:
E vario ostendunt nomina fine genus.
Vnde ferè innumeri canones: sed eo ordine scripti,
Vt qui vocales nouerit, hos teneat.
Excipienda tibi fuerint non pauca: tamen quæ
Tu facile in memori condere mente queas.
Dum prius in promptu tibi sint generalia cuncta:
Nam comprehensa sub his non repetita leges.
Ambiguum fuerit quicquam: certissima lex est,
Et scopus, omne frequens quod neterum usus habet.

GENERA tribus modis noſcuntur. Significatione, ut Ioannes eſt maſculini generis, quia virum ſignificat. Terminatione, ut uulpes eſt fœminini generis, quia terminatur in es. Auctoritate, ut talpa, aliquando eſt maſculini generis, quia Virgilius dixit, talpæ oculis capti. De ſignificatione habentur regulæ generales a regula, Omne uiro ſoli, &c. uſque ad regulam', Hæc dat a &c. A qua ſpeciales terminationum regulæ ad huius primi libri finem uſque patent. Quærenti igitur tibi alicuius nominis genus, non ſegniter uidendum eſt, an eius ſignificantia ad áliquam generalium regularum ſpectet, per regulas enim generales bona pars generũ patet. Sũt aũt hæ memoriæ mandandæ. Nam pleraque apud alios otioſe, & nulla neceſſitate ex ſpecialibus exempta generalibus, ſi rem & ſignificatum introſpexeris abunde cõtinetur: quare hic breuitatis gratia nuſquam repetẽtur. Si uero ſignificatio non ſeruierit, confugiendum ad terminationẽ, & ad regulas ſpeciales de a, e, i, &c. al, el, &c. cæteris quorum genus omnino eſt anceps & incertum, ut probati autores uſi ſunt, ita utendum eſt.

REGVLAE GENERALES
De significatione.

OMNE *uiro ſoli quod conuenit, eſto virile.*

Omne uiri ſpecie pictum, uir dicitur eſſe.

Omne nomen ſoli uiro datum, eſt maſculini generis, ut Seneca; Hercules, Hector, &c. ꝓpria uirorũ. Gabriel, Raphael &c. propria Angelorum bonorũ. Lucifer, Beelzebub, &c. propria angelorum malorum. Iupiter, Mars &c. propria deorum. Boreas, Aquilo, &c. pro-

pria ventorũ. Papa, Scriba, &c. appellatiua solis viris data, sub terminatione quam habent. VIR hic dicitur esse quicquid vt vir pingitur, veluti Adã, Deus, Angelus, &c.

Esto fœmineum, recipit quod fœmina tantum.
Fœmina dicatur facie pictum muliebri.

Omne nomen soli fœminæ datum, est fœminini generis: vt Paula, Glycerium, &c. mulierum propria. Iuno, Pallas, &c. propria dearum. Oreas, Naias, &c. propria nympharum. Alecto, Megera, &c. propria furiarum. Soror, uxor, obstetrix, &c. Appellatiua solis fœminis data. Obstetrix est quæ præest parientibus, La sauia fœmina. Fœmina hic dicitur quicquid specie muliebri pingitur ut Dea, Nympha, &c.

Quicquid utrique datur, commune locatur, ut exul.

Omne nomen sub una terminatione mari & fœminæ conueniens, est communis generis, ut exul, qui uel quæ exulat. Bandito.

Auriga, qui uel quæ currum agit, Carrettier &c. Dixi sub una terminatione, quia ubi sunt diuersæ terminationes, diuersa sunt genera: vt hic gallus, hęc Galla. Hic poeta, hæc poetis, hęc poetria.

Vm neutrum pones: Hominum si propria tolles.

Omne nomen in um, est neutri generis: nisi fuerit uiri, aut fœminæ proprium: ut hoc Mancipium, seruus uel serua: hoc Scortum, meretrix, &c. Dixi nisi fuerit uiri aut fœminæ proprium: quia proprium uiri in um, est masculini generis, ut Dinacium. Proprium fœminę, est fœminini, ut Glycerium.

Adiectiua trium generum communia sunt.

Omne nomen adiectiuum est omnis gene. si unica sit

terminatio, ut felix, audax, discors, quatuor, quinque, cétum, &c. Dixi si unica sit terminatio. Nam si declinentur per duas terminationes, prior est communis gen. ut omnis: posterior neutri, ut omne. Si uero p tres: prima mascu. est, ut bonus: secunda fœminina, vt bona: tertia neutra, ut bonum. Hanc ob rem datur regula generalis.

Esto genus varium, si fuerit nisi terminus idem.

In substantiuis virum, & fœminam significantibus, & in adiectiuis si terminationes sint diuersæ, distincta dantur genera, vt hic Caupo, vini & epularum uenditor, Tauerniero, hęc Caupona, quæ id facit mulier, & ipsa taberna, Tauerniera, & tanerna. Hic citharistes, uel citharista, idest, citharœdus. hæc Citharistria, pro fœmina, &c. Hic Lacon, uir Laconiæ. hæc Lacena, fœmina. Hic acer, hæc acris, hoc acre. i. fortis & uehemēs. hic celeber, hæc celebris, hoc celebre. i. nobilis, late famatus & frequens. Hic & hęc melior & hoc meli⁹: hic & hęc fortis & hoc forte.

Mobile pro fixo (tacitum si subsit) habetur.
Quod si non tacitum subsit, neutri generis fit.

Adiectiuum per se positum propter aliquid perpetuo subauditum, putatur esse substantiuum eius generis, cuius est subauditum, ut molaris, substantiuum est mascu. gen. quia intelligitur dens, uel lapis. Si nihil subauditur, erit neutri gen. ut antecedens. i. oratio alteram inferēs: consequens, idest oratio ex altera illata.

Masculeum fluuij nomen decet vsque reponi.

Nomen fluuij, est masculini generis: ut Tybris, Sequana, Isara, Rhodanus, &c.

Communis proprio quandoque genus lego iunctum.

Nomen minus commune quandoque genus respicit

supe-

superioris, vel cómunioris: vt bubo est masc. gen. vt sermo, magis commune vel superius. Auis est fœm. gen. sic dicimus, magna bubo, quia intelligitur auis. Ossa est fœmi. gen. vt, péna musa. interdum masc. reperitur, quia intelligitur mons. Per hâc regulam, fluuiorum nomina fæmi. inueniuntur, quia intelligitur aqua, vt Albula, Allia. nonnunquam neutra, quia intelligitur flumen. vt Iader. Per hanc etiam regulam fabularum nomina sunt fœ. ge. quia intelligitur nomen superius fabulæ, vel comœdia, uel tragœdia: ut Eunuchus, Orestes, Aiax. Et nomina nauium: quia illius gen. est superius Nauis, ut Centaurus.

Insula, & vrbs, regio, capit hæc. Neutrum genus optant.
Zeugma, Reate, Argos, Præneste, & Tibur, & Ispal.
Cære, Nepet. Neutrum vel masculeum dabit Anxur.
Hoc Cim vult. Hic aut hæc donat Lesbos, Abydos.
Hic Sulmo, hic Agragas. Pluralia in i, maribus do.
A plurale, genus neutrum sibi poscit vbique.

Insulatum, ut Samos, Britannia. Vrbiũ, ut Corinthus, Tarraco. Regionũ, ut Aegyptus, Aphrica nomina fœm. sunt. [Neutrũ genus, &c.] A regula, Insula & urbs, &c. demuntur nomina, quæ hic explicãtur. Nam Zeugma, Reate, Argos, Præneste, Tybur, Ispal, Cære, Nepet: generis sunt neutri. Anxur, dubij, quia masculini uel neutri. Cim, tantum neutri. Lesbos, Abydos, etiam dubii, quia mascu. uel fœminini Sulmo, & Agragas masculini generis tantum. Zeugma atis, oppidum ab Alexandro conditũ. Reate ciuitas ĩ Vmbria. Argos, oppidũ Greciæ. Præneste, oppidũ Italię. Tybur oppidũ Italię. Ispal ciuitas Hispanię. Cęre ĩdeclinabile, uel Cęre, itis, aut Cærete Cęretis

oppidum Vmbriæ. Nepet oppidi nomen. Anxur, vrbs Italiæ. Cim, vici Italici nomen. Lesbos insulæ nomen. Abydos, vrbs Asię. Sulmo, Ouidii patria. Acragas, antis, mons & oppidum. [Pluralia in i, &c.] Nomina in i, quæ tantum pluraliter declinantur, quicquid significét, sunt masculini generis. Itaque regula generalis est, non solum exceptio a dicta regula, ut Parrhisii, Parrhisiorum. Gabii, Gabiorum, &c. [A plurale. &c.] Cuncta pluralia in a, neutra sunt, ut Ilia, Exta, Cythera, Susa, Hierosolyma, Hierosolymorum, &c.

Arboris est nomen muliebre. Dat hic oleaster:
Vt spinus platanon. Acer & thus, robur habent hoc.
Arbor vixque siler. Dabit hic aut hoc tibi suber.
Hic aut hæc libanus, pinus, rubus, atque cupreßus.

Nomen arboris est fœminini gen. ut pomus, pyrus, &c. In um desinentia, fructum, & aliquando arbores significantia, neutra sunt, per regulam prius positam: Vm neutrum, &c. ut pyrum, pomum, prunum, &c. Sed nux, ficus, glans, auellana, & quædam alia, eodem seruato fœminino genere fructum arboremque significant. [Dat hic oleaster, &c.] A regula excipiuntur Oleaster, id est, syluestris olea. Spinus, primi species. Platanon, arbor, aut potius locus Platanis consitus, masculini generis. Acer, arbor, Acero. Thus, arbor ferens incensum, libamen, quo deum ueneramur, Incenso. Robur aut robor species durissimæ quercus. Siler, arbuscula, vel potius frutex, neutri generis. Suber, arbor glandifera, masculini vel neutri. Libanus, arbor quæ thus producit. Pinus, Pino. Rubus, sentis genus, frutex potius quam arbor. Cupressus, Cipresso, dubii generis.

Ex se nullius generis pronomine sumptum
Est neutrum: seu littera: uox quoque materialis.

Dictio

Dictio ex sua significatione non recipiens genus (ut de eo in nomine loquimur) si pro nomine sumatur, erit generis neutri, ut omnis litera & uox materialiter posita veluti, pulchrum scire, clarum mane, aliud cras, longum a, magnum b, dissyllabum homo, iucundum benedicamus, paschale Kyrie eleison.

EPICOENVM GENVS.

Nomina, quæ uolucres signant, piscesq; ferasque,
Si non discernant sexum, dicas epicœna.

Propria nomina auium: ut Anser, Aquila, Passer: Piscium, ut Balena, Murena, Lucius. Ferarum, ut vulpes, Mustella, Lepus, cuniculus: in quibus difficulter dignoscitur sexus, epicœni, seu promiscui generis sunt. Quod si abest sexus, non dicentur epicœna, vti nec Pulex, Apes, Musca, Anguilla. Est autem epicœni generis dictio, quæ sub uno articulo, & una voce, significat vtrunque sexum. Murena, Lampreda. Lucius, Luzzo.

Græca suo generi seruari & barbara possunt.

Græca, & alia, quæ non sunt Latina, sæpe retinent genus suum: vt Lampas, Adamas etiam terminatione mutata, ut hæc diphthongus, hic Propheta, hic Organista, hic Sarmata. Aliquando apud nos genus mutatur, quia fœminina sunt, charta, cera, amphora, catapulta: quæ Græce sub eo, masc. sunt: sic puls fœm. est, pultos masc. Organista ludens organo. Sarmata, vir Sarmatiæ, regionis Scythiæ. Amphora, genus uasis vinarii. Anfora o bigonzo. Catapulta, iaculum celere, vel sagitta, &c.

REGVLAE SPECIALES DE TERMINATIONE.

Hæc dat a. Do neutris cum pascha, mammona, manna.

Nomina in a, sunt fœm. gen. ut Situla, uas, quo hauritur aqua, Vna secchia. Musa, carmen, uel carminis dea, &c. [Do neutris, &c.] Excipiūtur tria neutri generis, pascha, æ, id est, transitus, hoc. n. die Hebræi mare rubrum transierunt: Christus ad immortalitatem transiit. Mammona, pecunia uel diuitiæ. Manna cœlestis cibus.

Hadria masculeum datur, atque cometa, planeta.

Tria sunt masculina: Hadria, id est, sinus maris, uel ipsum mare Hadriaticum, Il mare di Venetia. Cometa stella crinita. Planeta, stella erratica: ut Sol, Venus. &c.

Hic aut hæc talpa, cum panthera, dato damæ.

Tria in a sunt dubii generis, hic uel hæc talpa, animal captum oculis, muri simile. Panthera animal prorsus ferum, & maculosum. Dama, capra siluestris.

Sit neutri generis, per a, quicquid tertia flectit.

Nomen tertiæ declinationis in a desinens, est neutri generis, ut Scomma, atis, iocosa irrisio, Mottegiare. Problema, propositio, aut quæstio, &c.

Hoc date. Fœmineo generi do græcula primæ.

Nomen in e, est neutri generis, ut cubile lectus. Sedile, sedes, &c. [Fœmineo &c.] Tolluntur a regula nomina in e, Græca, primæ declinationis: quæ sunt fœminini generis: ut hæc Epitome, es, id est abbreuiatio. Campe, id est, eruca, Ruga. Ethice, moralis scientia.

I, neutrum pono. Finita per o, maribus do.

Omne nomen in i, singulare, est neutri gen. indeclinabile, ut gummi: viscus ex arboribus fluens. Sinapi, notæ significationis, Mostarda, &c. [Finita per &c.] Nomen in o, desinens, est masc. vt Cento stragulum lecti uillosum & crassum. est etiam cento carmen ex diuersis locis alicuius Poetæ collectum, quale scripsit. Proba ex Virgilio. Tyro, onis, nouus & rudis miles, &c.

Pondo loca neutrum, verbale io, cum caro, vult hæc.
Talio iungatur, posuit quod Valla virile.

Excipiuntur a regula. [Finita per &c.] Pōdo neutri generis, idest, libra. Secundo excipiuntur nomina verbalia in io, quæ sunt fœm. generis, & caro, & talio; veluti religio, a relinquendo, vel religando, idest Dei cultus. Portio, quasi partio. idest pars. Cænatio, locus vbi cænatur. Caro, notum. Talio, æqualis redditio.

Iungito fœmineis do, go. Sed mascula sunto
Ordo, udo, harpago, cudo, ligo. Sed dubitabis
Margo, Cupido, quibus iungunt cum cardine bubo.

Nomina in do, & in go terminatā, sunt fœminini generis; ut formido, timor. sartago, frixorium, Padella da friggere, &c. [Sed mascula &c.] Ex hac exceptione quinque masculini generis rursus excipiuntur, hæc sunt, Ordo, in suo cuiusque loco collocatio: Vdo onis, calciamenti genus. Harpago, onis, telum in summitate aduncum, quo nauigia capiuntur, uel instrumentum quo capiuntur quæ in puteum uel in flumen deciderunt, & dicitur harpax. est & harpago ferramenti genus, quod nonnulli uocant canem: quo

ferramento

ferramento circi nasis uinariis aptantur. Cudo onis, capitis ornamentum ex corio. Ligo onis, ferramentum quo purgantur fossæ. [Sed dubitabis, &c.] dubii genitiu i sunt hic uel hæc margo ginis. i. cuiusque rei extremitas. Cupido pro cupiditate: pro amoris Deo, solum est masculini. Cardo inis, quo ianua mouetur, & capitur pro polo. Bubo bubonis, auis ferialis, debilis ad volandum, cauernis commorans.

V, c, neutra loco, d, uel l, t. Sed hæc dabit halec,
Aut hoc. Sol, mugil dant hic, ut sal, quod & hoc vult.

Nomina desinentia in u, c, d, l, t, sunt neutri generis, vt cornu, gelu, lac, quid. Tribunal, sedes iudicis. Toral, vestis qua torus ornat, &c. Sinciput, anterior pars capitis. Occiput vero, posterior, &c. [Sed hæc &c.] Excipiũtur a regula pauca. Nam halec tam fęminini generis, quàm neutri est, pro pisce, qui sola aqua nutritur, & pro quodam liquamine ex intestinis pisciũ. Hic Sol, mundi oculus, Il Sole. Hic mugil, piscis capitosus, q in metu, abscõdito capite, totũ se occultari putat, generis sunt masculini. Sal, nunc est masculinum, olim etiam neutrum, Sale.

An, in, on, maribus dantur, sint neutra secundæ,
Hic aut hæc python. Syndon muliebris, & icon.

Nomina exeuntia in an, in on, sunt mascul. generis, ut Titan. i. Sol. Azan, mons Arabiæ. Delphin, piscis quidam & astrũ. Agon. i. certamẽ. Dæmon. i. diabolus. [Sint neutra &c.] Excipiuntur a regula nomina in on, secundæ declinationis, quæ latini plerunque vertunt in um: & sunt neutri generis, ut Colon. i. membrum, Pelion nomen montis. Ilion, arx Troiæ, &c. [Hic aut hæc, &c.] Python pythonis, uel phyton phytonis, serpens quidam, dubii generis est [Sindon, &c.] Sindon sindonis, velum subtilissimum, & Icon imago, fœminini generis sunt.

En neutrum pono. Mas est cum pectine, lichen.
Et ren, siue rien, atagen, splen, iunge lienem.

Nomen in en, est neutrum, vt flumen.i.fluuius. Fulmen, Saetta. [Mas est, &c.] Eximuntur a regula pauca huic literæ inserta, quia sunt masculini generis, ut hic pecten pectinis, quo pectitur capillus, Pettene, & cratis dentata, ad colendam terram, & pubes inferior viri & mulieris: item instrumentum quo pulsatur cythara: & piscis, qui etiam pectunculus dicitur: & est instrumentum textorum, dictum quod fila in telis figat. Hic lichē lichenis mentagra, talis morbus. Ren siue rien, viscus quoddam, Rognon. Hic atagen atagenis, masculini, vel potius epicœni generis, auis est quædam delicati saporis, ualde uocalis, sed capta mox obmutescens. Hic splen, lien lienis, idem, uiscus. La rete.

Ar petit hoc. Sed lucar auis cum baccare vult hæc.
Nunc iubar hoc tantum poscit: iubar hic dedit olim.

Nomina in ar, sunt neutra, vt lupanar, domus lupanarū, idest mereticum, Luogo dishonesto. Coclear, quo sorbemus, &c. [Sed lucar &c.] Duo fœminina excipiuntur. Lucar, auis quædam suauiter canens: Baccar baccaris, herba quædam sine aspiratione. [Nunc iubar, &c.] Iubar nunc tantum neutrum est: olim etiam masculini.i. Sol, vel illius splendor, a iubis, idest radiis.

Er petit hic. Terræ hoc fœtus (cucumer nisi) poscit.
Vber, iter, verber, cancer, tertiæ, atque cadauer.
Ver, spinter, tuber. Dabit hic aut hæc tibi lynter.

Nomina in er, siue declinationis secundæ, siue tertiæ sunt masculini generis; vt Anser auis. Vn'oca. Agger eris alta terra opposita aquis, &c. [Terræ hoc & c.] Demūtur a regula quædam nomina tertiæ declinationis neutri generis,

neris, vt fructus terræ significantia, velut papauer, herba semel soporiferum habens. Lauer eris, alia herba. Cicer. quoddam legumẽ superius acutum, Siser, herba quædã. sic Piper, Zinziber, &c. Cucumer tamẽ masculinum est. Verum sępius in nominatiuo cucumis legitur, Cucumero. [Vber, iter, &c.] Neutra etiã sunt quæ sequunt. Vber, mamma pecoris, aliquando etiam hominis, Mammelle. est etiã vbertas, magna agri fertilitas, Iter & itiner eius synonymum, itio vel actus eundi, & aliquando via. Verber, verberandi instrumentũ: nominatiuus singularis vix inuenitur. Cancer pro morbo quodã tertiæ declinationis, neutri generis est apud veteres: at nunc secundum Priscianum, tantum est masculinum, & tenet regulam. [Er, petit hic.] Cadauer a cadendo, est corpus mortuum, Corpo morto. Ver veris, anni pars tẽperatior. Spinter fibula mulieris. i. vncus quo vestes nectũtur, Fibbia. Est & armilla qua nostrates caduceatores hodie vtuntur. Tuber, priore longa, terræ callus, vulgo tartasus dicitur in Italia, & nomen habet a tumore. [Dabit &c.] Lynter, dubii generis est: rectius tamen fœmininum est, & significat nauiculam, & lignum cauatum, quæ nauia dicitur, qua in vindemiis rustici vti solent.

Ir iunges maribus: neutri generis tamen est hir.

Nomen in ir, masculinum est, ut abbadir, lapis quem Saturnus dicitur deuorasse. Sic vir, & gẽtile Treuir, &c. [Neutri &c.] Hir eximitur, quia neutrũ ẽ. i. vola manus.

Hic dat or. Hæc arbor. Cor, a dorque hoc marmor, & æquor.

Nomen in or masc. est, vt Mæror, vehemens dolor. Rumor, populi sermo, Parlare del vulgo. [Hæc arbor &c.] Vnicum fœm. excipitur a regula. Arbor satis notũ. [Cor adorque, &c.] Quatuor sunt in or, neutra. Cor, fons & radix

radix uitæ. Ador, frumentum quoddam. Marmor, genus lapidis. Aequor, ideſt mare: aliquando etiam campus, aut aer. Nam proprie dicitur ſuperficies rei, ab aqua cui æqua ſuperficies eſt, quum non fluctuat.

Hoc dat ur. Hic furfur capiet cum uulture turtur.

Nomē in ur, eſt neutri gen. ut murmur, leuis aquæ ſtrepitus, licet metaphorice pro quouis ſtrepitū capiatur. Guttur, fiſtula colli, &c. [Hic furfur, &c.] Tria hic excipiuntur maſculini generis. Furfur, purgamētum farinæ, Semola. Vultur, auis uorax, & carniuora, quæ etiam uulturis, & uulturius dicitur. Turtur, auis, uel piſcis.

As petit hæc. Neutrum eſt uas uaſis, fas que, nefasque,
Atque Ceras. Vult as hic aſſis, ut omnia primæ
Nomina, queis addes adamas, elephas, acragasque.

Nomen in as, eſt fœmin. gen. ut charitas cum h. i. dilectio. Caritas ſine h. i. precioſitas, Careſtia. Facultas. i. poſſibilitas, ars, poſſeſſio, &c. [Neutrum eſt, &c.] Excipiuntur a regula, quatuor neutra. Vas quando genitiuus eſt uaſis, quod continet aliquid, Vaſo. Fas, licitum, Coſa lecita. Nefas, illicitum, Il contrario. a nefas, aptota ſunt. Ceras adis, teſte Priſciano, cuiuſdam loci nomēn. [Vult as, &c.] Maſculina uero ſunt. As aſſis, pondus duodecim unciarū, Græce mna dicitur, accipitur ꝓ tota poſſeſſione, ut hæres ex aſſe, ideſt ex tota poſſeſſione. Maſculina ſunt etiam omnia primæ declinationis nomina in as, ut Boreas, uentus: Satanas, dæmon. Tyaras, capitis ornamentum, quo reges, ſacerdotesque utebantur, &c. Et his iunguntur Adamas. i. lapillus pretioſus. Elephas, Elefante. Acragas, oppidi & montis nomen.

Es fit fœmineum. Tudes hic uult, poples, & ames,
Pes, aries, paries, palmes, cum limite ſtipes,
Et fomes, trames, termes, cum gurgite ceſpes,

Et uerres,merges:quibus addito Græca, diesque
Tempore pro certo, cum prole dat hæc ita raro,

Nomen in es,est fœminini generis:ut Apes Ape del mele.Moles,magnitudo.Cędes,idest interfectio. Morte,&c.[Tudes hic &c.]Excipiũtur a regula quędã in es, nomina masc. gen. vt Tudes,i.malleus, a tundendo dictus,Martello.Poples curuatura sub genu.Ames,sine h, baculus quo sustentatur rete aucupariũ.Pes,pars corporis.Aries, masculus ouium: & quoddã instrumentũ bellicum.Paries, murus domus ex quacunq; materia. Falmes,ramus uitis.Limes,idest lignum,aut lapis agros distinguens,& quicunq; terminus.Stipes fustis terræ defixus, & quicunq; baculus.Fomes,idest nutrimentũ.Trames,uia uel transitus.Termes,surculus arboris.Gurges, profundus in flumine locus.Cespes,frustũ terrę graminosę.Verres porcus nõ castratus.Merges,manipulus spicarũ.[Quibus addito, &c.Masculina quoq; sunt nomina Græca primæ declinationis:ut planetes, prophetes, cometes, &c.Et tertiæ:ut Magnes, nomen lapilli ad feferrum trahẽtis.Lebes,uas æneum,in quo res bulliunt, Caldaia,&c.Et dies.pro tempore certo, ut uiginti quatuor horarum,est proprie masc.gen.licet etiam reperiatur fœmininum.Ab eo compositum meridies,idest diei medium,solum est masc. Dies pro tempore simpliciter, hoc est incerto,fœmin.est,unde diecula pro tempusculo,ut,Venit post multas una serena dies.

Hipp omanes neutrum dabimus: uelut æs, cacoethes.

Neutri generis sunt hippomanes,i.uirus ab æqua collectum, uel carunculà in fronte pulli equini,hominem ad insaniã redigens.Hippos,i.equus. Mannia, idest insania.Aes æris,quod per æ,diphthongum scribitur, quoddam metallũ,capitur pro pecunia:unde alienum æs,est

debita

debita pecunia. Cacoethes malus mos.

Miles, eques, cocles, generis communis, & hospes,
Indiges, antistes, uates, interpres & hæres,
Et pedes. Ast hic, aut hæc fixum suscepit ales:

Nomina quæ hic inseruntur, cõis generis sunt: quia uiro & fęminæ cõueniunt per regulã.[Quicquid utriq; datur,&c.]ut miles,qui uel quę militat. Eques,equo insidẽs,Cocles,luscus,uel lusca.i.alterutro oculo captus. Hospes, qui quæue ad hospitium recipit, aut recipitur, & capiť pro peregrino. Indiges,homo post mortẽ inter diuos relatus, relataue, ut cũ uulgo loquar, canonizatus,canonizataue. Antistes,in aliqua re summus:ut Antistes sacerdotũ. Fœmina sępius dř Antistita,tæ:aliquando etiam antistes. Vates,poeta aut poetria, & quicunq; futura prædicit. Interpres,qui auctores explicat,aut aliquid ex lingua in linguã transfert. Hæres,ad quẽ quãue defuncti bona iure perueniunt, Hærede. Pedes,Pedibus iter faciens,A piede.[Ast hic &c.]Ales substantiuũ.i.uolucris,epicœnũ est sub hic aut hæc. Diues,locuples, comes,supstes,hebes,teres,præpes,inques,deses,& multa alia in es, in singulari numero omnis generis sunt per regulam, [Adiectiua trium, &c.]Sed in plurali neutro carent,saltem in nominatiuo,accusatiuo, & uocatiuo.

Is dabo fœmineis. Sunt mascula piscis, & axis,
Glis, callis, uermis, sotularis, atynatis, orbis,
Et cenchris, uectis, pestis, cum sanguine fascis
Et fustis, mensis, collis, caulis quoque follis,
Et cassis, torris, quibus addes pollis, & ensis,
Sic delphis, cucumis, uomis, compostaque ab asse.
In nis finitum, lapis, unguis, aqualis, aprilis.

Nomẽ in is, est fœ. ut bilis, idest cholera, & ira Cratis,

rara connexio ferramentorum, aut lignorũ. Phrasis, elocutio, &c. [Sunt mascula, &c.] Tolluntur à regula multa mascu. gen. Piscis, noti significatus. Axis, stipes, uel lignũ teres, circa quod rota uertitur, & capitur pro toto curru, & pro parte cœli, quem polum uocant. Glis, animal non absimile muri, Ghiro. Vnde prouerbium: Egli dorme come un ghiro. Callis, Via trita. Vermis a uertendo: quia sese torquendo repit, Verme. Sotularis, calceus. Acynacis. i. gladius, & ꝓprie Medius, uel Persicus. Orbis res rotũda, circulus. Cenchris, quidam serpens: est etiã auis ex accipitrum genere: Latine dicitur tinniculus, & portus Corinthi. Vectis, instrumentum quo clauditur ostiũ: est quoque lignum teres, quo aliquid uehitur, uel portat̃. Postis, latus ianuæ aut portæ. Sanguis est cruor, proprie tamen qui est intra uenas: Cruor fusus siue sanies, ponitur pro genere, pro uita & peccato. Fascis põdus, aut res ligatæ ad portandũ: & pro onere ponitur, Fare uno fardello. Fustis, baculus. Mensis, notum est. Collis, monticulus. Caulis, stipes herbæ, Troncone dell'herba. Follis, instrumentum, quo attrahitur & emittitur vẽtus, Folle, cioè quello, che si adopera nel soffiare. Cassis dum rete significat, masculinũ est: dum galeam, fœmininũ. Torris, lignum ardens uel adustũ, Tizzon di fuoco. Pollis, flos tritici. Ensis, gladius. Delphis, i. delphin, maris bellua; & signum cœleste. Cucumis, dictum est. Vomis ferramentum aratri, Il uomero. Masculina sunt etiam composita ab as assis, ut semis dimidium assis. Tressis, tres asses, &c. Masculina, item sunt in nis finita, ut panis. Penis, i. cauda, & mentula. Funis. i. restis. Crinis, capillus, &c. Et lapis. Vnguis, durities digitorũ tam in auibus, cęterisque bestiis, quàm in homine. Aqualis, uas in quo affertur aqua, Vaso per dare l'acqua alle mani. Aprilis nomen mensis.

Hic

Hic aut hæc finis, clunis, cum corbe canalis,
Anguis & Alcionis, torquis, puluis, cinis, amnis.

Nomina hic posita sunt dubij gen. Finis. extremitas in unaquaque re. Clunis, nates, siue natis tumor, Fesse. Corbis, uas uimineũ. Gorna, Canalis, lignũ cauatũ, aut quiduis aliud, per qđ aqua fluit in uiis: dicitur & hoc canale canalis, Canale. Anguis serpens, melius est masculinum. Alcyonis, auis est maritima, in arenis medio fere hyemis oua ponẽs: dicitur & hæc alcyo alcyonis, & hęc alcyone alcyones. Latine autem alcedo alcedinis. Torquis, colli ornamẽtum, & summi pectoris: ut circulus aureus flexilis obtortus: dicimus pro eodẽ hęc torques torquis, Collana. Puluis, & cinis sæpius masculina: quid significent apertum est. Amnis, tibi sit masculinum solum .i. fluuius.

Os maribus detur. Sin neutra chaos, melos, os, os,
Atque epos. Hæc arbos dices: cui iungito cos, dos,
Cum multis Græcis, per us hæc uertere Latini.

Nomen in os, est masculinũ, ut ros, humor qui sereno tẽpe fluit superne, Ruggiada. Logos sermo. Flos, &c. [Sint neutra, &c.] Excipiũtur a regula pauca neutri ge. Chaos, cõfusa rerum congeries (ex qua multi Philosophi crediderunt mundum a Deo factum) capitur pro nocte, & inferno. Melos .i. dulcis modulatio. Os oris, & os, ossis, nota sunt. Epos carmen heroicum. [Hæc arbos, &c.] Fœminina sunt arbos. i. arbor. Cos lapis, quo ferrum acuitur: & quo probatur aurum, Pietra d'aguzzare, e da prouar l'oro. Dos .i. quod spõso cũ vxore datur: capitur pro quouis dono uel gratia, Dono ò gratia. Fœminina sunt etiã multa Græca in os, quæ in us uertunt Latini: ut papyros, aut papyrus, frutex uel arbuscula Aegypti, ex qua fiebãt chartæ, in quibus scribebant: nunc ex linteolis cõtritis, priore retẽto nomine. Arctos uel Arctus .i. Vrsa, signum

cœleste. Balanos uel balanus,idest nux,uel glãs.Eremos uel eremus,locus desertus, Heremitorio. Synodos uel synodus,cõuentus,Sinodo,&c.Dictum est,Cum multis Græcis: quia non omnia Græca in os,quæ Latini uertũt in ũs,sunt generis fęminini: nam multa etiam sunt masculina: ut hic zelos, uel zelus, idest æmulatio,& amor: hic Gyros, uel gyrus, idest,circulus uel ambitus.Gomphos,uel gomphus,idest,clauus.Cyclos uel cyclus,idest circulus,&c.

Vs mas non ternæ, quod ternæ est dicito neutrum.

Nomẽ in vs,secundæ,aut quartæ declinationis,est mascu.gen.Secundæ: ut aceruus,cumulus,Monticello.Neuus, macula in corpore. Limbus, fascia ambiens extremam partem uestis,Lista all'orlo della uesta,capitur pro quauis extremitate:ut limbus inferni;&c. Quartæ,ut casus,ruina,uel euentus fortunæ. Census,pecunia,& substantia.il capitale o l'entrata. Sensus, quo sentimus. Luctus,dolor, &c. [Quod ternæ,&c.] Nomina uerò in us, tertiæ declinationis, sunt neutri generis: ut corpus, qđ sentitur. Vlcus,collectio corrupti sanguinis in corpore: apostema. Olus,oĩs herba satiua, quæ in usu cibario est.

Fœmineum domus est,& uannus,humus,colus,aluus,
Et tribus;atque manus, seu porticus, ac acus, Idus.

A regula,[Vs mas non ternæ,&c.] excipiuntur pauca fœm.gen.Domus partim secundæ,partim quartæ,ut colus: & quæ tantum sunt secundæ,uannus,humus,aluus. Reliqua sunt quartæ dedlinationis:& Idus tantũ est pluralis numeri.Domus est ædificium ad habitandũ factum ex tecto,& parietibus:improprie pro quocũq; habitaculo sumitur: ut pro tẽplis,& nidis,ferarũq; latibulis : sumitur & pro familia,pro gente, pro patria. Vannus, uas uimineũ latum,aptũ purgando frumento. Humus,terra humefacta. Colus, La rocca,instrumentum quod pensa

cõtinet,a quo fila fuſo ducũtur:at Colus tormẽti genus, ſolũ eſt maſ.ge. Aluus.ueter:ſed propriè ea pars qua ſordes effluunt, nonnunq̃ pro alueo ſumitur. Tribus,progenies. Manus,membrũ notũ,a cuius ſimilitudine, manus inſtrm nauticum dicitur,quo naues harpagonibus raptę tenẽtur,manus quoque eſt multitudo,& poteſtas,& elephanti proboſcis,& ſcriptura manuum. Porticus,ampla domus,propter repentinos imbres,& umbrarum,ac deambulationis gratia ædificata, Sala. Acus,inſtrumẽtum ſartoris,L'Ago. Idus dies ſunt quidam menſis.

Dat pecus hæc pecudis, ſubſcusq; palusq; ſalusq;
Quæque ſenex, iuuenis cum ſeruio nomine donant,
Et uirtus, incus. At maſcula ſunt lepus, & mus,
Et quæ pus donat, ueluti cytrapus, uolo iungi.

A nominibus tertiæ declinationis excipiuntur pauca fœ.gen.quæ ſunt hæc, Pecus quando genitiuus eſt pecudis:nam ſi pecoris facit,neutrum eſt,& utrũq; ſignificat oẽ animal, ꝙ ſub hominis imperio pabulo terræ paſcit, ut ſunt boues,aſini,equi,capræ,oues,&c. Pecus pecoris ẽt totum gregem ſignificat. Subſcus,tabella qua tabulæ inter ſe cõfiguntur,quia qua immittitur,ſucciditur,Tauola fitta per trauerſo,o cauecchia. Palus paludis, terra aquoſa,uel aqua nigra nõ fluens. Salus,incolumitas:aliquando ẽt remediũ. Senectus,ſenum ætas:Iuuentus,ętas iuuenum. Seruitus,quæ cõtraria eſt libertati. Virtus,habitus bene recte q; uiuendi. Incus,ferramentum magnũ, ſuper qđ fabri cadunt,L'incugine. [At maſcula &c.] At maſc.gen.ſunt. Lepus,animal notum, & mus:Maſculina ſunt etiam Græca a pus podis.i.pes:ut Tripus.i.mẽſa tripes. Cytrapus, ferramentum, cui ſupponitur cacabus, uel olla ſuper ignem:uel olla habens pedes, Trepie. Sciopus, pede umbram faciens. Antipus Antipodis, homo contra pedes noſtros ambulans &c.

Carbasus hic aut hæc, grossus dant: grus, atomusque
Lecytus, atque pharus. penus, & specus, & paradisus.
Sic aluus quondam, iunge intybus atque phaselus,
Pampinus, atque arquus, pro fructu ficus: at hic uult
Pro morbo: nunquam declinat quarta uirile.
Hoc specus, atque penus dices, dum tertia flectis.
Hic aut hoc uulgus. Solum hoc uirus, pelagusque.

Quædam in us, sunt dubij generis; ut hic uel hæc carbasus: sæpius tamen est fœ.ge.genus lini miræ tenuitatis, unde fiebant uela, quæ ob id, undecunque fiant nunc carbasa dicuntur. Grossus, ficus abortiua, quæ nunquam maturescit, Grus, est epicœni gen.sub hic uel hæc, auis est nota. Atomus, corpus insecabile: ab a.i. sine, & tomos incisio. Lecytus, ampulla olearia. Pharus, turris altissima in aliquo portu propter nauigantium salutem ad prælucendi ministerium fabricata. Penus est omne escu lentum & poculentum, quo homines uescuntur, Ogni cosa da uiuere. Specus. i.spelunca, unde spectare licet. Paradisus, pomarium, & locus amœnissimus, in quo cõstitutus fuerat à Deo homo. Aluus, nunc solum fœm.ge. est: olim etiam masc. Intybus, herbæ nomen. Phaselus, nauicula uelox, & oblonga. Pampinus, uitis ramus. Arcus, uel arquus, pro iride, tam secundæ, quàm quartæ de clinationis, melius est masc.gen. Ficus, arbor nota, solum est fœm.gen.per regulam generalem, Arboris est nomẽ, &c. & est sic secundæ, uel quartæ declinationis. Pro fructu est mas.uel fœm.gen. Pro masculino quidem solũ secundæ declinationis, etiam morbum quendam à similitudine fici significans. Pro fœm.genere tam secundam, quàm quartam declinationem recipit. Penus & specus, tertiæ declinationis solum, sunt neutri generis. Vulgus, multitudo ignobilis, tam masculini, quàm neutri generis.

ris. Virus, uenenum, & grauis odor. Pelagus, mare. Tantum duo hæc neutri generis sunt.

Fœmineum est laus, fraus, uelut s, cui consona iuncta est.

Laus, & fraus, & omnia nomina desinentia in s, præcedente consonante, sunt fœminini generis: ut trabs, crassum lignum in ædificio. Plebs, uulgus. Vrbs, oppidum. Laus, proprie uirtus, & laudatio. Fraus, deceptio, & periculum.

Mascula sunt pons, fons, mons, seps dum denotat anguem.
Et cum dente calybs, assis cui iungito partes.
Et polysyllaba in s, dum, p, præponitur illis.

Excipiuntur à regula, [Velut s, cui, &c.] quædam masculi generis, & sunt hæc: Fons, à fundendo, quia fundit aquã. Pons, idest, per quod supra aquam transimus. Mõs, terræ tumor altissimus. Seps, serpens quidam. Dens notum est. Chalybs, populus quidam, & ferrum optimum, Acciale. Item masculina sunt nomina significantia partes assis: ut Sextans, sexta pars assis. Quadrãs, quarta pars assis, idest, unciæ tres. Triens, tertia pars, idest, unciæ quatuor. Item mascul. sunt polysyllaba in ps, ut hydrops, aqua intercus. Aethiops, notum.

Hic aut hæc forceps, & adeps, frons: cum scrobe, serpens.
Atque rudens, & stirps, dum truncum significabit.

Pauca in s, desinentia, præcedente consonante, sunt dubij generis: ut Forceps, instrumentum quo tenetur aliquid: uulgo tenaglia uocatur. Adeps, pinguitudo cuiuslibet rei. Frons frontis, anterior capitis pars. Frons frondis, arboris folium. Scrobs, fossa, aut puteus. Serpens, idest, anguis. Rudens, funis nauticus. Stirps, pro origine, uel progenie, solum est fœmininum. At pro trunco, uel radice, tam masculini, quàm fœminini generis est.

Hec

Hæc petit x, Polyſyllaba in ax, & in ex, maribus do.
Dic tamen hæc fornax, ſimilax, carex, uelut halex.
Addatur uibex, cum forſex, atque ſuppellex.

Nomina in x, ſunt fœminini generis: ut cœlox.i.ſcapha, pax, nox, &c. [Polyſyllaba in ax, &c.] Excipiuntur tam in ax, quàm in ex, nomina polyſyllaba: quia ſunt maſculini generis: ut thorax, pectus, & pectoris munimentum. Nycticorax.i.coruus nocturnus. Antrax, hulcus quoddam, Carbone. Harpax, uncus quo aliquid trahitur ex puteo. Frutex medium quiddam inter arborē & herbam. Latex.i.aqua. Vertex.i.ſummitas. Pollex, primus digitus: quia præ cæteris pollet. [Dic tamen, &c.] Inter polyſyllaba.i.habentia plures ſyllabas, quàm unam, fœminini generis ſunt: Fornax, caminus ubi coquuntur lapides. Similax, genus hæderæ, Flore candido olente lilium. Carex, herba acuta, & duriſſima, ſimilis aſparago. Halex, piſcis, Vibex, ſignum flagelli in corpore. Forfex, inſtrumētum ſartorum, quo aliquid ſcindunt, Forfice. Suppellex, res domeſtica.

Maſcula ſunt fornix, phœnix cum maſtige, uarix,
Et bombix, ſpadix, & orix, quodq; uncia præbet,
Grex, & erix, ſandix, uoluox, calyxque, calixque.

A regula. [Hæc petit x,] tolluntur plura maſculini generis, ut Fornix, arcus in ædificiis, & quodcunque opus concameratum. Phœnix, auis unica. Maſtix, flagellum. Varix, uena tumida in corpore humano. Bombix, uermis ex cuius textura bombicinium conficitur. Spadix quidā color. Orix, animal in Getulia ex caprarum genere. Et compoſita ab uncia etiam maſculina ſunt: ut quincunx, ſexcunx, deunx, &c. Grex, pecudum multitudo. Erix, mōtis Siciliæ nomen. Sandix, herba quædam, & coloris genus. Voluox, quidam uermis, Calyx, cum y, Græco prio-

re

re producta, folliculus, quo fructus arboris cooperitur. Calix, cum i, nostro priore correpta, est uas potorium.

Hic, aut hæc cortex, & onyx, cum prole, silex, lynx.
Imbrex, calx, ramex, pumex, obicem uolo iungi.
Atque culex, natrix. Sunt qui limax quoque iungant.

Quædã nominã in x, sunt dubij generis: ut hic vel hęc cortex, est ueluti corium cuiuscunque rei, aut arboris. melius tñ masculini est, Scorcia. Onyx, id est, unguis, & gemma cãdorẽ habens unguis humani. [Cũ prole] quæ est sardonyx, gẽma, sardi onicisq; colorẽ repræsentans. Silex, lapis durissimus, unde excutitur ignis. Lynx, animal maculosum, ex luporum genere acutissime uidẽs. Imbrex, est canalis in tecto, per quem defluit imber. Calx, pes imus, masculinũ est: sed quãdo significat materiam, qua lapides in muro conglutinantur; solũ est fęminini generis, Calce. Ramex, idest, hernia, hoc est ruptura, & descensio intestini in scorteum, idest, saccũ testiculorum. Pumex lapis cauernosus, ad corpora læuigãda laudatissimus. Obex, rarissime singulariter repertus nominatiuus, significat obiectum uel obstaculũ, utpessulũ, serã, &c. Culex, uermiculus alatus. Natrix, serpens aquaticus. Lymax, est testudo, & coclæa terrestris.

DE REGVLARI NOMINVM DECLINATIONE,

LIBER SECVNDVS.

REGVLAE GENERALES.

Compositum, simplexque modo simili gradiutur, Demitur exanguis, sine carmine plura recludam.

Simplex & compositum plerunque simili modo declinantur: ut pes pedis, bipes, bipedis. Nam apes, &

vulpes non proprie dicũtur compositæ figuræ, licet per etymologiam apes putētur dici ab a, priuatiua particula, & pes: uulpes, quasi uolipes: atque ideo faciunt genitiuos apis, uulpis. non apedis, uulpedis: sicuti nec lepus facit lepedis, licet putetur dici quasi leuipes. Requies non demitur a regula: quia ut requies quintæ declinationis est, ita etiam quies apud ueteres. Afranius: Solicito corde, corpus non potitur quie &c. Neuius dixit. Suaui quie. Impubis facit genitiuum similem nominatiuo, impubes. Impuber vero impuberis ut puber: iō perperam excipiuntur. [Demitur exanguis, &c.] Demitur, autem a regula exanguis, quod genitiuum facit similem nominatiuo, quum simplex sanguis, faciat sanguinis, & est carens sanguine, idest, admodum pallidus, mortuus. Tolluntur alia, nam a substantiuis facta adiectiua, in ablatiuis & quibusdam aliis casibus aliter erũt, quàm simplicia, ut caulis, ablatiuum facit caule, unicaulis uero, unicauli, &c.

Rectum in compositis tantummodo flectere fas est.
Alteruter rectum nescit uariare priorem.

Dictio cōposita ex pluribus casib. nnn declinatur, nisi ex parte recti: unde si ex duobus nominatiuis cōficiatur declinatur uterq; nominatiuus, si declinationem recipiat, ut Respublica, reipublicæ, ciuitas libera, q̄ iure regitur. Si ex recto & obliquo fiat, aut cōtra, solus nominatiuus declinabitur: ut tribunus plebis tribuniplebis, &c. idest, princeps & defensor plebis, urbis præfectus, iurisperitus, &c. Si uero nomē ex duobus obliquis constet, nullo modo flectitur, vt huiusmodi, eiusmodi, quę possunt esse orationes. [Alteruter, &c.] A parte prima excipitur Alteruter, quod licet ex duobus rectis constet, tamen posterior solum declinatur: sic, Nominatiuo alteruter alterutra alterutrum, genitiuo alterutrius, &c. i. quiuis e duo-

bus, aut unus ex duobus. Aduerte regulam solum intelligi de compositis ex duobus integris; ideo agricola, & duodecim, huc non pertinet, nec puerpera, nec leopardus, quia potius a nomine lea fit. Item quotiescunque alter nominatiuorum aliquo carebit, tota dictio eodē carebit, ut iusiurandum caret genitiuo, datiuo, ablatiuoq; pluralibus: quia illis ius caret. Item suiipsius, caret nominatiuo ut sui.

In neutris primus, quartus, quintus similes sunt.
Queis in a, pluralis semper quum flectimus, exit.

Nomina neutri generis, in quacunq; declinatione habent tres casus similes: nominatiuum, accusatiuum, uocatiuum, in utroque numero. Et hi casus si declinētur in plurali, terminantur in a: ut, nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo, scamnum, & pluraliter scamna: sic corpus corpora, cornu cornua, &c.

Est primo quintus similis: Sed Græcus s, aufert
Sæpe, uelut Thoma, Theseu, Pantheu, Pari, Palla,

Vocatiuus ē similis ntō: ut ntō musa, puer, panis: vocatiuo o musa, puer, panis, &c. tam in singulari, q̄ in plurali. [Sed Græcus, &c.] Ab hac regula excipiuntur primo noīa Græca in s, quæ literā s, in uocatiuo sępe abijciunt, ut hic Aeneas, Thomas, o Aenea, Thoma: sic oīa in as, terminatā: hic Anchises, o Anchise, sic omnia in es primæ: hic Theseus, o Theseu, sic omnia in eus p eu diphtongum desinentia: hic Pantheus, o Pantheu, hæc Pallas, Palladis, o Palla. Talia sunt in tertia virorum propria in as, quorū genitiuus fit in antis. Aeneas, Thomas, & reliqua oīa, ꝓpria sunt uirorū. Sunt adhuc duæ a regula exceptiones. Prior est de noībus in us secundæ declinationis, ut hic dominus, o domine. Posterior ē in eadē declinatione de proprijs in ius, ut Laurentius, o

Laurenti.

Laurenti. habebuntur suis locis.

Syncopa plurali nonnunquam fit genitiuo:

Syncopa aliquando fit genitiuo plurali. In prima quidem, ut cœlicolum pro cœlicolarum. In secunda deum pro deorum. In tertia, cœlestum pro cœlestium. In quarta currum pro curruum. In quinta, ut specieum siner, pro specierũ: sed id exoleuit. Syncopa est ablatio literę uel syllabæ e medio dictionis: huic est figura contraria Epenthesis, quæ est adiectio literæ, uel syllabæ in medio dictionis; ut alituum pro alitum.

Pluralis similis sexto uult tertius esse.

Datiuus, & ablatiuus plurales cuiuscunque declinationis, sunt similes, ut datiuo & ablatiuo magistris, manibus, &c. Ponetur ergo solius datiui regula, quia per hunc ablatiuus notus est.

Prima dat as, es, e, rectis, & a. Patrius æ, uult,
Cum terno. Sed ab e recto: genitus in es fit,
Casibus in Adam tantum flectunt, & Abraham.

Prima declinatio habet quinq; terminationes nominatiui singularis, as, ut, Aeneas, Damœtas, propria uirorum. Es, ut, Alcides, Anchises, propria etiam uirorũ, e, ut pentecoste, festum Spiritussanti, a ut poeta, qui facit carmina: am, ut Adam, Abraham, notæ significationis. [Patrius, &c.] Genitiuus, & datiuus primæ declinationis sing. numeri, desinunt in æ, diphthongum, ut patria huius patriæ, huic patriæ, id est, natale solum; musa, musæ, musæ, &c. Sed ab e, &c. Excipiũtur a regula, quantum ad genitiuũ, nomina Græca, in e, quia genitiuũ, in es, datiuũ uero in æ, diphthongũ faciunt, ut Magdalene huius Magdalenes, huic Magdalenæ, propriũ mulieris &c. [Casibus his, &c.] Adam, & Abraham indeclinabilia

sunt,

sunt,ut Balaā. Ecclesiastici tamen in genitiuo datiuoue nonnunquam Adæ, Abrahæ dicunt, uirorum nomina.

Am faciet quartus. Finita per as, uel a Græca,
An quoque dant, en fiet ab es, & ab e, nec habentem.

Accusatiuus singularis primæ declinationis terminatur in am,ut hæc sella,hanc sellam.i.sedes, &c. [Finita per &c.] Græca nomina in as,& in a, mittunt etiam accusatiuum in an,ut Satanas,hunc Satanam uel Satanan, idest,diabolus: & Aetna, hanc Aetnam, uel Aetnan, montis nomen, &c.]En fiet, &c.] Nomina in es,& in e desinentia,faciunt accus.in en, & nunquam in em, per m,ut Anchises,Anchisen, & non Anchisem, uiri Troiani proprium patris Aeneæ. Niniue, Niniuen, & non Niniuem, maxima olim urbs Syriæ.

A sextus donat. Tamen es, ac e retinent e.

Ablatiuus in a definit,ut lagæna, ab hac lagæna, uas in quo uiatores potum ferunt. Sagena,ab hac sagena, idest,rete piscatorium,&c.[Tamen es,&c.] Nomina in es, & in e desinētia faciunt ablatiuum in e:ut cometes, ab hoc comete,stella crinita,Strophe, strophes, ab hac strophe, idest, uersutia, uel deceptio.

Primus pluralis fit in æ, Genitiuus in arum.

Nominatiuus pluralis in æ,diphthongum definit,cui similis est uocatiuus.Genitiuus fit in arum,ut cataractæ, o cataractæ, harum cataractarum, Cataracta dicitur a quibusdam fenestra cœli.

Tertius is, poscit. Tamen abus paucula donant,
Filia, mula, duæ, liberta, equa, nata, dea, ambæ.

Datiuus pluralis in is definit,ut datiuo his musis,Datiuo ablatiuus similis per regulā.[Pluralis similis, &c.] Octo indubie habent abus ut filia filiabus, nata natabus,notæ significationis,mula mulabus,animal notum,

duæ

duæ duabus, & ambæ ambabus, per se patent, liberta libertabus, mulier libera, quæ fuit serua: equa equabus, notum animal, dea deabus, satis clarum est.

Accusatiuus semper pluralis in as fit.

Accusatiuus pluralis in as finitur, ut, has animas, has crumenas. Anima, est spiritus corpus uiuificans. Crumena, quod barbare dicitur bursa.

SECVNDA DECLINATIO.

Altera sex rectis er, ir, eus, ur, dat uel us, aut um.
Addimus e Græcis os, & on, per us, um uarianda.

Nominatiuus secundæ declinationis habet sex terminationes, er, ir, eus, ur, us, um. Eus est terminatio Græca. His iungimus Græcam terminationem os, quam Latini sæpissime uertunt in us: & on, quam uertunt in um. Exempla sunt, Faber quicunque artifex, qui malleo utitur, ut faber lignarius, faber ferrarius, faber murarius, &c. Vir, id est, mas: unde uirtus tum animi, tum corporis. Orpheus, proprium poetæ. Satur, cibo plenus, Satollo. adiectiuum. Circus, locus rotundus. Solum animalis sustentaculum: ut terra est homini solum, mare piscium, aer auium. Samos, insula. Pelion, mons.

I patrius seruat. Genitiuus non superabit.

Genitiuus secũdæ declinationis in i, desinit: ut huius magistri, domini, scamni. [Genitiuus nõ, &c.] Genitiuus secundæ declinationis non habet plures syllabas quàm nominatiuus: & hoc dicunt, non crescit genitiuus, ut sequester, huius sequestri, idest mediator inter litigantes, &c. Onager, onagri, id est, syluester asinus.

Crescit, ur, gener, & prosper, puer, asper, adulter,
Presbyter, atque tener, miser, exter. gibber, iberque.

Et

Et lacer, atque socer, liger, orta gero, fero, liber.
Addimus his dexter, cui syncopa fiet, ut asper.

Crescunt tamen pauca, ut quæcunque in ir, desinunt, ueluti, leuir leuiri, frater mariti, uel uxoris. Et in ur, ut satus saturi cũ sequentibus. In er, ut gener generi, maritus filiæ, genero. Prosper prosperi, fortunatus aut felix. Puer pueri, filius aut famulus. Asper asperi, durus, acutus, amarus, non planus. Adulter qui matrimoniũ uiolat. Presbyter, senior, non ut Barbari somniãt, præbens aliis iter. Tener, ra, rum, mollis. Miser, infelix. Exter, a, um, idest, externus. Gibber, eri, gibbosus, uel gibberosus, Gobbo. qui tumorẽ in dorso habet, qui gibbus dicitur. Iber eri, Hispanus. Lacer, ra, rum. laceratus uel laniatus, Lacerato. Socer, eri, pater mariti uel uxoris. Liger ri, uiri proprium. Crescũt etiam composita a gero, & fero. ut clauiger, ra, rum, qui clauam gerit, ut Hercules: uel clauem, ut D. Petrus. Lucifer, ra, rum, ferens lucem, &c. Liber, ra, rum, id est non seruos: cui licet quodlibet, nisi ui aut iure prohibeatur. Liber, liberi, idest Bacchus, Deus uini, & priorem producit. Pro cortice aut codice facit libri, priorem corripiens, nec crescit. Dexter, dextera, dexterum, eri, notũ est: aliquando idem est, quod prosper, & recipit syncopẽ dextri sicut asper, quod interdum declinatur asper, aspra, asprum, aspri, &c.

Conseruant normam pronominis ista secundam,
Vnus, uter, neuter, solus, quis, & ullus, & alter,
Atque alius, totus. Fuit olim patrius uni.

Hæc nomina unus, uter, cum suis compositis uterq;, uteruis, uterlibet, neuter, solus, quis, ullus, alter, alius, & totus, habent in genitiuo ius, & datiuo i, quia declinantur ut pronomina secundæ declinationis: ueluti ntõ unus una unum, genitiuo unius, datiuo uni, &c. Sub ullus

comprehenditur nullus. Vter, quiuis e duobus. Reliqua patent. Veteres hæc omnia, præter quis declinabant, ut bonus, bona, bonum.

H *uel ei, uel eos dabit eus: uolet Androgeos O.*

Nomen in eus desinens, facit genitiuum in *n* syllabã: uel per duas syllabas in ei, uel in eos: ut Tydeus Tydei, p duas syllabas: uel Tydei per tres syllabas: uel Tydeos, uiri nomẽ. Androgeos uerò facit in genitiuo Androgeo, & est etiam uiri propriũ. Sub hoc cõprehendi uolo Apollos Apollo, i. Deus autor carminis, & præses uaticinii, & proprium uiri. Athos, Atho, Mons quidam, &c.

I uates quandoque iacit: ceu, cura peculi.

Quando genitiuus terminatur in duo ii, solet alterum causa metri quandoque abiici: ut peculi pro peculij, & tuguri pro tugurij: Apud Virg. Peculium, est proprium bonum. Peculiaris, idest, proprius. Tugurium domuncula rustica.

Tertius & sextus formantur in o tibi casus.

Datiuus, & ablatiuus in o, desinunt: ut huic magistro: ab hoc magistro.

Vm poscit quartus, Quandoque per on, loca Græca
Eus, ea, uult etiam. Per e, quintus uertit us: Absque
O fili Deus, & fluuius, populus, chorus, agnus.
Quatuor hæc e, nolunt etiam, ut pro rege Latinus.

Accusatiuus in um desinit, ut Mæander Mæandrũ, fluuius quidã nimis curuus & flexuosus. Idem pro flexura, & fraude capitur. [Quãdoq; per, &c.] Noĩa Græca faciũt sæpe accusatiuũ in on, ut diphthõgus diphthõgõ, Pergamus, urbis nomẽ. Pergamũ, &c. [Eus ea, &c.] Quæ tamẽ desinunt in eus, sæpius accusatiuum in ea mittunt, plerunq; penult. breui, ut Anteus Antea, uiri Troiani nomẽ. Nonnunquàm penultima longa. ut Ilioneus Ilionea,

uiri

uiri Troiani et nomen [Per e quintus,&c.]Nomina secundæ declinationis,terminata in us, mutant in uocatiuo us, in e, ut lanius o lanie. Beccari.quem indocti carnificem uocat, & est exceptio a regula. [Est primo quintus similis: Absque o fili, &c.] Excipiuntur a prædicta regula exceptoria paucula, filius o fili: Deus, o Deus: fluuius,o fluuius, uel o fluuie:populus pro hominibus, o populus,uel o popule. Latinus,o Latinus,uel o Latine,rex Latij. Chorus, canentium cœtus,&c.

Quum proprium dat ius, dempta us, fit in i, tibi quintus.

Propria in ius, dempta us, faciunt uocatiuum in i,vt Laurentius, o Laurenti,Terentius, o Terenti;& est exceptio a regula. Est primo quintus similis.

Primus pluralis fit in i. Vult patruus orum.
Græcus in on fiet, is, tertius, os, dato quartus.

Nominatiuus pluralis,cui uocatiuus est similis,fit in i,ut hi dei,a deus,uel dii,a dius, qđ ueteres dixerũt pro deus. [Vult patrius, &c.] Genitiuus pluralis definit in orum,ut horũ dominorũ,&c.[Græcus in on,&c.]Græcus genitius in on,definit,& ita utuntur sępe Latini: vt, & pluraliter hi logi, horum logon. Logus, aut græce logos, sermo[Is tertius,&c.]Datiuus & cõsequẽter ablatiuus plurales in is definiũt,ueluti datiuo his palis,ablatiuo ab his palis.Palus,é crassus stipes,Vn palo.[Os dato,&c.]Accusatiuus in os finitur,ut hos talos: hos pullos,Talus,os quadratum,Vn dado. Pullus fœtus auiũ, & omnium mansuetorum animaliũ,ut pullus asini, pullus equi,& cæterorum, preterquam boum & ouium.

Festa lego per ibus: licet orum dent genitiuis.

Noĩa festorũ, faciunt genitiuũ plerunque in orum ꝑ hanc declinationẽ,datiuũ & ablatiuũ sæpius in ibus, ut Saturnalia, festa Saturni, genitiuo Saturnaliorum, ali-

quando etiam Saturnalium, datiuo & ablatiuo Saturnalibus: sic Bacchanalia, festa Bacchi, &c.

Ambo, duo, neutri generis sunt, masculoque.
Mas o uel os quartus donat, uult tertius obus.

Singulari numero carent. Et pluraliter nominatiuo ambo, duo: ambæ, duæ: ambo, duo. genitiuo amborum, duorum uel duum: ambarum duarum, amborum duorũ uel duum, datiuo ambobus duobus: ambabus duabus, ambobus duobus: accusatiuo ambos, duos, uel ambo, duo: ambas, duas: ambo, duo: uocatiuo o ambo, duo: ambæ, duæ: ambo, duo: ablatiuo ab ambobus, duobus, &c. ambo collectiuum est, non distributiuum.

TERTIA DECLINATIO.

Tertia dat uarios fines, dans is, genitiuo.
Græcorum patrius uel in os, uel in i, uel in us fit.

Tertia declinatio multas easdemq; diuersas in nominatiuo singulariter terminationes habet. Sunt enim circiter 71. quæ cum de genitiuo disputabitur, ex ordine ponentur. Literæ terminales undecim sunt in hac declinatione a, e, o, c, d, l, n, r, s, t, x. Litera terminalis est ultima dictionis litera. Terminatio est ultima litera aut syllaba, aut in fine consonans: aut consonantes cum uocali annexæ. [Dans is, &c.] Genitiuus singularis tertiæ fit semper in is, ut cõclaue, id est, triclinium, & locus secretior in domo, genitiuo huius conclauis. Pater, huius patris &c. [Græcorum patrius, &c.] Græca, si Græco more declinãtur, sæpius habent os: ut hic Pan. i. Deus pastorũ, huius Panos. Quandoque habent i, ut Achilles. i. proprium fortissimi Græcorum: huius Achillis uel Achilli. Et quandoque us: ut Echo nomen deę, soni, uel uocis relatiuæ, genitiuo huius Echus, &c.

Genitiuus.

Semper a mittit atis. Vertes e, per is, genitiuo.

Nomen in a tertiæ, facit genitiuum addita tis, ut ſcomma. ideſt cauillum, & urbana irriſio, huius ſcommatis. [Vertes, &c.] Nomen in e, uertit e in is in genitiuo, ut mantile, ideſt linteum, quo manus terguntur, huius mantilis, Mantile. &c.

Addito nis poſt o. Dat inis muliebre do, goq;
Virgo, ordo, margo, cum cardine Apollo, Cupido,
Turbo, homo, ceu nemo. Tamen unedo poſtulat onis.

Nomen in o facit onis: ut aquilo aquilonis, uentus ſeptentrionalis. [Dat inis, &c.] Excipiuntur a regula fœminina in do, & in go, quæ faciunt in is: ut capedo capedinis, ideſt uaſculum fictile. Intercapedo intercapedinis, ideſt diſtantia, differentia. Salſilago ſalſilaginis, ſalſus humor, Salamora. Caligo caliginis, obſcuritas & ignorantia, &c. cum paucis aliis, quæ ſunt, Virgo virginis, puella intacta, aut aliquando corrupta, a uiridiori ætate appellata. Ordo ordinis, in ſuo quoque loco collocatio. Margo marginis, cuiuſque rei extremitas, Margine. Cardo, cardinis, quo ianua mouetur, & capitur pro polo. Apollo, Apollinis, ſol. Cupido cupidinis, Deus amoris, uel cupiditas. Turbo Turbinis, uertigo uentorum. Homo, nemo: nomina ſunt nota. [Tamen, &c.] A fœmininis in do unicum excipitur, quod eſt unedo, unedonis, arbor, & ipſe fructus: alio nomine arbutus & arbutum.

Enis habent Anio, Nerio. Caro dat ſibi carnis.

Anio facit Anienis, & Nerio Nerienis: iõ tollũtur a rta, Addito nis poſt, &c. Anio fluuius ĩ agro Tiburtino. Nerio uxor, ſeu fortitudo & maieſtas Martis. [Caro, &c.] Caro

uero facit carnis:& excipitur:notæ significationis est.
Græca (uelut Dido) muliebria, si modo flectes.
Vs capiat patrius, reliqui dant o breue casus.
Nomina Græca fœminini generis mittunt genitiuum in us: reliquos obliquos in o: ut singulari nominatiuo hæc Dido, genitiuo Didus, datiuo Dido, accusatiuo Dido, uocatiuo o Dido, ablatiuo a Dido, nomen Reginæ Carthaginis. Sic Sappho, Sapphus, nomen puellæ, Clotho, Clothus, una parcarum.
Halecis, lactis, Dauidis, Bogudis esse.
Halec facit penult, longa halecis, piscis marinus. Lac lactis, succus maternus, quo animalia nutriuntur. Dauid Dauidis, penultima longa, nomen regis prophetæ psalmographi. Bogud Bogudis, penultima breui, rex Mauritaniæ.
Additur is post l. Sed lis iungunt sibi mel, fel.
Nomina in l, literam desinentia assumunt in genitiuo is, ut sal, salis: animal, animalis, corpus sentiens. [Sed lis, &c.] Mel, & fel addunt genitiuo lis; ut mel mellis, fel fellis: cum duplici ll, clara sunt.
Additur is post n, Tamen on quandoque dat ontis.
Donat inis neutrum: pecten, flamen, cano natum.
Nomen in n, desinẽs, facit genitiuũ adiecta is syllaba: ut Titan Titanis, frater Saturni, & sol. [Tamen on, &c.] Quædam nomina faciunt genitiuum in ontis, ut Phaeton Phaetontis, filius Phœbi, &c. [Donat in is, &c.] Neutra in n, mittunt genitiuum in inis: ut numen numinis, idest, Deus uel diuina potestas, &c. cum flamẽ flaminis: pecten, pectinis: tubicen, tubicinis, & reliquis cõpositis a cano in cen, exeuntibus, patuerunt in generibus.
R, capit is. Far, ris: Lar, tis, proprium maris. Hepar Hepatos efficiet. Cris, mobile cer dat, ut acer.

Atque

Atque alacer. Bris dant imber, cum prole, saluber,
Et celeber. Per tris, ter, formes omne latinum,
Et pater, & mater, lynter. Dat eris later. Et cor
Cordis. Iter tineris. Iouis, optat Iuppiter usque
Robur, oris, iecur, atque femur, tibi præbet eburque.

Nomina tertiæ inflexionis in r finita, adiiciunt genitiuo is, ut lupanar, lupanaris, ideſt proſtibulum, &c. [Far, ris, &c.] Excipiſitur à regulà multa, nam far, geminat rr, & facit farris. i. quoduis frumētum: ut triticum, ſiligo, hordeū, &c. Lar, nomen Imperatoris facit Larris, & pro Deo, & domo, laris. Hepar. i. iecur, facit in genitiuo hepatos, quia græcum eſt. [Cris mobile, &c.] Tria adiectiua alacer, uolucer, acer, mittūt eris, quibus addes mediocer ſi inueniatur. Alacer, uernacule, Allegro. Volucer, leuis. Acer, acetoſus, fortis, acutus: uehemens. [Bris dant, &c.] Imber cum ſuis compoſitis September, October, Nouē ber, December, quę ſunt menſium nomina. Item ſaluber & Celeber dant bris in genitiuo, ut imber, imbris, pluuia. Saluber, ſalubris, & ſalubre, quod dat ſanitatem, & ſaluti confert, ut aer ſaluber. Celeber, frequens, dignus, honeſtus, feſtiuus, q colitur & celebratur. [Per tris, &c.] Omnia latina in ter, faciunt tris, ut uter utris, uas uel ſaccus ex corio, uel pelle, &c. Pater etiam facit patris, Mater, matris, & lynter, lyntris, quæ tria è Græcis habemus. Lynter eſt fluuialis nauicula & capitur, ut quidam uolunt, pro ligno cauato, quo porcis datur paſtus. [Dat eris, &c.] Later quamuis latinum ſit in ter exiens, non facit tris, ſed eris: ut later lateris, lapis coctilis. [Et cor cordis, &c.] Cor mittit cordis. Iter itineris a nominatiuo olim uſitato itiner, nam quondam iter iteris fecit, & itiner itineris. Iuppiter, ſummus Deorum apud Gentiles, & unus planetarum, facit Iouis, ab antiquo nomi-

natiuo Iouis, qui in uſu fuit, & Iupiter faciebat Iupitris uel Iupiteris. [Robur roboris, &c.] Quatuor in ur, faciunt oris: ut, Robur roboris, fortitudo, & quercus duriſſima ſpecies. Iecur iecoris, hepar. Femur femoris, ſuperior pars cruris à coxa uſque ad genu. Ebur eboris, os, uel dens elephantis.

As interponit ti, Mas, maris. As dabit aſſis,
Hoc uas uaſis habet: uas, hic uadis, ântis habento.
Maſcula græca: uolunt per adis non maſcula poni.

Nomen in as deſinens, facit genitiuum interponẽdo ſyllabam ti inter a, & s, ut ſimultas ſimultatis. i. odium. [Mas maris &c.] Demuntur à regula mas maris. as aſſis, hoc uas uadis, fideiuſſor. [Antis habento, &c.] Græca in as maſculini generis, faciunt antis, ideo excipiũtur: ut, Gigas gigãtis, uir altiſſimæ ſtaturæ, Gigante &c. [Volunt per adis &c.] Reliqua græca, quæ ſ. non tantum ſunt maſculini generis, faciunt adis, uel Græcanicè ados, ut hebdomas, hebdomadis, uel hebdomados, latine ſeptimana, ſpatium ſeptem dierum.

Es mutabis in is. Græcus dat multa per etis.
Adde quies, locuples, manſues. Per etis tegis exit.
Et ſeges, interpres, præpes, paries, abies que,
Indiges, atque aries, perpes, teres, ac hebes addo.

Nomen in es finitũ, mutat es in is, ut labes labis, ideſt macula. [Græcus dat, &c.] Excipiuntur à regula multa græca, quæ haben etis, penult. longa, ut lebes lebetis, uas æneum, in quo res bulliunt, & plurima uiro rũ propria: ut Chremes Chremetis, Hermes Hermetis, Thales Thaletis, &c. His adduntur latina, quies, ſomnus & tranquillitas, ſub quo comprehenditur inquies, & aliquando requies requietis. locuples locupletis, diues, quaſi loculorum plenus. Manſues manſuetis. [Per etis, &c.] Quędam

faciunt

faciunt penultima breui: ut, Teges tegetis, uile ſtragulum, quo tegitur lectus. Seges ſegetis, frumentum in ſpicis. Interpres interpretis, qui auctores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. Præpes præpetis, alte & ſublime uolãs: capitur etiam pro idoneo & felice, ſiue proſpero. Paries parietis, murus domus ex quacunque materia. Abies abietis, arbor. Indigès indigetis, homo poſt mortem inter deos relatus relatave, & (ut cum uulgo loquar) canonizatus canonizatave. Aries arietis, maſculus ouium, & quoddam bellicum inſtrumentum. perpes perpetis, perpetuus. Teres teretis, rotundus cum longitudine. Hebes hebetis, obtuſus, & minime acutus.

Dic uerres uerris, uates uatis. Peritis fit
Communis generis non dictum, ſiue marini.
Pes dat edis. Natum ſedeo datidis. Volet edis
Hæres, ut merces. Ceterisq; Ceres retinebit.
Aes æris, præs prædis habet, diphthongus utrique eſt.

Verres facit uerris, & eſt porcus non caſtratus. Vates uatis poeta, aut poetria, & quicũq; futura prædicit. [Peritis, &c.] Reliqua in es maſculini gen. aut communis, de quibus nihil dictum eſt, utpote appellatiua. mutant es in itis, pen. breui, ut poples poplitis, miles militis, &c. [Pes dat edis, &c.] At pes facit pedis, ſic compoſita compes compedis, bipes, bipedis, &c. [Natum ſedeo &c.] Compoſita a ſedeo faciunt idis, pen. breui, ut obſes obſidis. i. qui uel quæ pignori datur. Reſes reſidis, i. reſidẽs, & quietus, & otioſus ab opere ꝗ exercere ſolebat, &c. [Volet edis &c.] Hæres facit hæredis pen. longa. Merces mercedis, pen. etiam longa. i. præmium, Salario. [Cæterisq; Ceres, &c.] Ceres mittit Cereris. i. Dea frugum. Aes æris, præs prædis, diphthongon æ, habent.

Is non mutabo. Dant dis cuſpis, lapis, atque

Plurima

Plurima græca. Facis per eos, uel ios, uel yos, uel
Entis. Græcorum quædam Charis, at Charitis uult.

Is habet genitiuum similem nominatiuo: ut hæc uis, huius uis, uirtus, possibilitas, fortitudo, & uiolentia. [Dāt dis, &c.] Excipiuntur lapis & cuspis: quia abiecta s, litera capiūnt dis, ut lapis lapidis, cuspis cuspidis, & est acies hastæ, uel alterius rei acutæ, punta. In idis genitiuū etiam faciunt plurima græca, ut cassis cassidis, galea, Celada, ouero elmo. pixis pixidis, uasculum unguētarium, uel cui quicquid aliud imponitur, Bossolo da unguenti. [Facis per, &c.] Quædam græca faciunt genitiuū in eos, uel in ios: quædam etiam in yos per y, græcum: paucissima in entis. De eos; ut physis physeos, natura. De ios: ut basis basios, gradus, fundamentum, sustētaculum. De yos: ut chelys chelyos, instrumentum musicum. De entis: ut pyrois pyroentis; unus equorum solis. [Charis at, &c.] Charis, idest gratia, uult Charitis in genitiuo.

Quod dedit er dat eris, Quod in n, fuit, ut prius esser.

Pauca nomina in is faciunt genitiuum eris: quia olim terminabantur in er; ut puluis pulueris, cinis cineris: olim hic puluer, ciner: patuere supra. [Quod in n, &c.] Nomina in is desinentia, quæ etiam in n, literam desinere reperta sunt, obseruant regulam de n, litera: ut sanguis facit sanguinis penult. cor. quia olim dicebant hoc sanguen, atque huius sanguinis. Multa etiam græca faciunt genitiuum in inis, penultima longa: quia nominatiuus per in efferri potest, ut delphin delphinis, sicut dicimus delphin delphinis, &c.

Dis, lis, dant itis, cum Samni: iunge Quiritem,
Glis solum gliris. Semis semissis habebit.

Quatuor in is habent itis, penult. longa, Dis ditis, diuitiarum & inferorum Deus. Lis litis, discordia. Samnis

samnitis,

ſamnitis, populus quidam Italiæ. Quiris quiritis, Romanus. [Glis ſolum, &c.] Glis pro animali, gliris facit. Glis gliris pro terra tenace, & gliſſis pro lappa, barbara ſunt. Semis a ſemi, & as, (eſt enim dimidium aſſis,) ſemiſſis facit.

Os ti, interponit. Glos, mos, flos, ros, facit oris.
Quod dedit or, faciet ſicut prius. Oſſis os optat
Os oris: cuſtos cuſtodis: bos bouis. Ois,
Thos, Minos & Tros cupiunt, quibus additur hæros.

Nomen in os facit genitiuum interponendo ti inter o, & s, & ita facit otis, ut monoceros monocerotis, ideſt unicornis beſtia, in fronte cornu habens. [Glos, mos &c.] Excipiuntur a regula, glos, mos, flos, ros: quæ faciunt oris, ut glos gloris, mariti ſoror, uel fratris uxor. Mos moris, conſuetudo. Ros roris, humor qui ſereno tempore ſuperne fluit. [Quod dedit, &c.] Habent etiam oris, quæ in os quoque deſinunt, ut lepos leporis, uel lepor, ideſt, uenuſtas & iucunditas in factis aut uerbis. Honos, uel honor honoris, &c. [Oſſis os, &c.] Os oſſis. Os oris, ſatis patent. Cuſtos cuſtodis, qui uel quæ cuſtodit. Bos bouis. [Ois thos, &c.] Quædam græca faciũt genitiuum in ois, ut thos thois, animal ex luporum genere. Minos minois. Cretenſum Rex iuſtiſſimus. Tros trois, Rex Troiæ. Heros Herois, homo nobiliſſimus, quales dicuntur fuiſſe Hercules, Hector, Perſeus, &c.

Vs tibi mittet oris: peius ceu peior habebit.

Vs facit oris penultima breui, ut corpus corporis, omne ſenſibile. [Peius ceu &c.] Comparatiua faciunt oris penultima longa; ut ea quæ in or, deſinunt, ueluti peius peioris, melius oris, &c.

Dant eris ulcus, olus, uellus, uenus, & genus, atque
Viſcus, acus, fœdus, ſcelus, & cum pondere uulnus.

Munus

Munus, onus, ſydus, latus, ac opus, & uetus addo,
Et funus, rudus. Sed oris, uel eris dare pignus.
Vt fœnus dicunt: melius per oris fit utrunque.

Quædam nomina in us, mutant us in eris pen. breui, ut ulcus ulceris, collectio corrupti ſanguinis in corpore. Olus oleris, omnis herba ſatiua, quæ in uſu cibario eſt. Vellus uelleris, pellis cũ lana, & ipſa lana. Venus Dea amoris. Genus progenies, & rei modus, nel qualitas. Viſcus, inteſtinum. Acus aceris, frumenti purgamentũ. Fœdus pactum, & pax, quæ fit inter dimicantes. Scelus, graue peccatum. Pondus, quod graue eſt. Vulnus, læſura, & hians apertura corporis, ictu facta. Munus, donum & officium. Onus, pondus alicui iniunctum. Sydus, ſignum cœleſte è ſtellis formatum. Latus lateris, quod infra alã eſt. Opus, res facta. Vetus, antiquus a um. Funus, cadauer & exequiæ, & mors. Rudus, lapidum fruſta, & ruinarum materies. [Sed oris, &c.] Pignus & fędus habẽt oris, uel eris, ſed melius oris, ſicut corpus. Pignus quod creditori datur ut ſit ſecurus, & ꝙ deponitur apud ſequeſtrum. Fœnus, pecuniæ lucrum.

Vris habet tellus, ueluti monoſylaba. Grus, ſus,
Dant uis. Intercus dat utis. Liguris Ligus optat.
Dat pecus, hæc pecudis. Loca græca feruntur in untis.
Pus ortum das odis. Incus, ſubſcus, palus, udis.
Vti fœmineum reliquum laus, frausque dat audis.

Tellus & monoſyllaba habent uris, penultima longa, ut Tellus Telluris. i. Dea terræ, & ipſa terra. Ius iuris, qđ natura, aut ciuitas, aut gẽs iubet, aut liquor rerum, quæ coquuntur. Rus ruri, Crus cruris, &c. [Grus & ſus, &c.] Cõtra monoſyllabarum regulam grus grui facit, & ſus ſuis, nota. [Intercus dat, &c.] Intercus intercutis facit. Ligus liguris. Hæc pecus pecudis. Intercus oĩs generis. i. inteſtinus

inteſtinus inteſtina inteſtinum. Ligus, ideſt ligur, nomē gentile, qui uel quæ ab Ligura regione Italiæ eſt. [Loca Græca, &c.] Quædam Græca nomina locorum mittunt genitiuum in untis: Opus opuntis, Achaiæ oppidum. Hydrus hydruntis alterius oppidi nomen. [Pus ottum, &c.] Compoſita a pus, ideſt pes, Græca ſunt, & faciunt in genitiuo podis, pe. breui: ut tripus tripodis, Oedipus Oedipodis. [Incus ſubſcus, &c.] Tria faciunt udis pen. longa. Incus incudis, ſubſcus ſubſcudis. Palus, paludis. [Vtis fœmineū, &c.] Reliqua in us gen. fœ. faciunt utis penult. longa: ut uirtus uirtutis, Salus ſalutis. Laus facit, laudis: & Fraus fraudis.

Vult i, ſeri medio (b, p, ſi præit s) genitiui.

Nomen in bs, aut ps, facit genitiuum interponendo inter bs, aut ps, uocalem i, ut Trabs trabis. Lelaps lælapis, canis nomen. Styps ſtypis, ideſt numulus.

E, per i, mutabunt polyſyllaba. Dat cupis anceps.

Polyſyllaba habentia e, ante bs, aut ps, mutant e, in i, breuem in genitiuo: ut Cœlebs cœlibis. Princeps principis, Secus eſt de monoſyllabis: ut ſeps ſepis. [Dat cupis, &c.] Anceps habet aucupis: & eſt qui aues capit.

Dic hyemis, pultis, capitis: Cipitis dabo prɑli.

Hyemis, pultis, capitis, genitiui ſunt ab hiems, puls, caput. [Cipitis, &c.] Compoſita a caput, faciunt cipitis: ſiue in t, deſinant, ut ſinciput ſincipitis: ſiue in ps: ut anceps ancipitis, ideſt dubius, uel incertus.

Ns, aut is, s, demens tis, dabit apte.

Nomina in ns, aut rs, mittunt genitiuum dempta s, & addita tis: ut amans amantis, demens demētis, ars artis, pars partis.

Dis uult glans, nefrens, capitis lens, & folium frons.

Libraque

Libraque cum pendo: & quod cor faciet tibi nomen.
Vntis, habento quiens, & iens: legem ambio ſpernit.

Pauca habent dis, ut glans glandis. Nefrens dis, porculus per ætatem fabam frendere, ideſt frangere nondum potens. Lendis, pro pediculi pullo, at pro legumine quodam, lens lentis dicimus. Frons frondis, folium eſt. Frons frontis, capitis pars anterior. Libripens libripendis a libra & pendo, pro pondero, eſt ſtipis ponderandæ penſator. Compoſita a cor, ut miſericors miſericordis. Concors concordis. [Vntis habento, &c.] Iens cum compoſitis habet untis, iens euntis, quiens queuntis, rediens redeuntis, &c. [Legem, &c.] Ambiens ambientis facit, contra legem compoſitorum, & ſuperbiens ſuperbientis.

X, in cis muto Pergis, lex, frux, aquilex, rex,
Grex, remex flecto. cum Græcis adito multis
Impetigem. Coniunx, n, tollens coniugis edet.

Nomen terminatum in x, mutat x, in cis in genitiuo, ut Arx arcis, ideſt, ut ſic dicam, caſtrum, ab arceo arces: quia arcet, ideſt prohibet hoſtes accedere, &c. [Pergis, &c.] Excipiuntur a regula, quæ gis pro cis faciunt, ut lex legis, ius ſcriptum. Frux frugis, quicquid ex fructu terræ in alimoniam uertimus. Aquilex aquilegis, puteariu. Rex regis. Grex gregis. Remex remigis, qui remigat, ideſt remos agit. Impetix impetigis, ideſt mentagra morbus. Coniunx coniugis, n, ablata. Sumunt etiã gis plurima Græca, quæ gos ẽt habere poſſunt, ſi Græcè uelimus declinare, ut ſphinx ſphingis uel ſphingos, mõſtrum quoddam, Thebis tranſeuntibus difficile ænigma proponens: quod tandem diſſoluit Oedipus. phalanx phalangis, ideſt exercitus, &c.

E per i, mutabunt polyſyllaba. Quam retinebunt.

Myrmex

Myrmex & ueruex, aquilex, halexque resexque,
Atque lelex, celex. Tilis optat habere supellex.
Dic senis & noctis, niuis. Actis paucula seruant.
Testis hylax. Solumque briax formatur in axis.

Polysyllaba in ex, mutant e in i, in genitiuo: ut remex remigis, apex apicis rei summitas. Monosyllaba uerò retinent e: ut lex legis, nex necis. [Quam retinebũt, &c.] Pauca etiam polysyllaba retinent e: ut Mirmex mirmecis, serui nomen. Veruex ueruecis, castratus aries. Aquilex aquilegis, Halex alecis. Resex resecis, subsidiarius palmes. Lelex lelegis. Celex celecis, fluuii nomen. [Tilis optat, &c.] Supellex duplex crementum habet, facitque supellectilis. [Dic senis, &c.] Senex senis, nox noctis, & nix niuis habent. [Actis, &c.] Pauca græca faciunt actis: ut Hylax hylactis, canis nomen. Astianax astianactis, Hectoris filius, &c. Vnum tantum inuenitur habere axis: Briax briaxis, uiri proprium.

Datiuus. Accusatiuus.

Tertius i, præbet. Quartus fit in em tibi casus.

Datiuus fit in i, ut huic pani, patri. Accusatiuus in em: ut leonem, matrem, &c.

Crescentem Græci per a, quartum sæpe dedere.

Nomina græca crescentia, accusatiuum similiter crescentẽ sæpe in a, faciunt: ut Pan, panos: accusatiuo pana. Pæan pæana. i. hymnus, & Apollo, Delphin delphina.

Im dat uis, cucumis, rauis, tussis, sitis, atque
Plurima græca, quibus rectus fit in is: sed in dant.

Pauca nomina habent solum im: ut uim, cucumim. Rauis rauim, id est raucitas. Tussis tussim. Sitis sitim. [Atque plurima, &c.] Im quoque habent plurima græca,

quæ

quæ etiam per in faciunt. ut Alexis alexim, uel alexin. Dioecesis dioecesim, uel dioecesin, idest gubernatio, uel regimen. Solum autem nomen in is desinens, potest facere per im, uel per in, accusatiuum. Hoc adde accusatiuum per im, uel in, nunquam crescere, licet genitiuus aliquando crescat.

Em dat, & im, buris, peluis, cum claue, securis,
Et puppis, turris, restis, sic febris, aqualis:
Sic pestis, nauis, torquis, coniunge bipennim.

Quædā habent em uel im, ut buris burem, uel burim: aratri cauda. Pelui, peluem, uel peluim: uas in quo pluimus. i. lauamus. Clauis, clauem, uel clauim. Securis, securem, uel securim, ferramentum quo secamus. Puppis, ultima pars nauis. Turnis, Restis, Bipennis, bipennem, uel bippenim. Securis, utrinque scindens.

Ablatiuus.

Sextus e donabit, ceu pauper, sospes, & hospes.
Mobilibus reliquis e, uel i, dabo, Plus cape pluri.
Quod si sit neutrum per e, tantum sextus in i, fit,
Vt dulcis, dulci; per e, dat quandoque Poeta.

Ablatiuus in e definit, ut uesper, Vespere. Lux, Luce. Sacerdos, Sacerdote, & non sacerdoti. Pauper, Paupere. Sospes, Sospite. Hospes, Hospite. Pauper & sospes adiectiua sunt: propter quę ponitur regula. [Mobilibus, &c.] Quæ est exceptio prima a præmissa regula. Omnia adiectiua: præter pauper & sospes. faciūt ablatiuum in e, uel in i: ut degenere, uel degeneri: ubere, uel uberi. Plus tamen, tantum pluri facit. [Quod si sit, &c.] Si neutrū habuerint per e, ablatiuū solum in i, mittunt: ut hic & hæc dulcis, & Fortis, & hoc dulce, forte: ablatiuo a dulci, forti. [Pere, &c.] Poetæ tamē metri causa quādoq; e, pro i, ponunt: ut cœleste saggitta pro cœlesti apud Ouid. Sub-

ſtantiua adiectiuis penitus ſimilia, ſeruant e tantum: ut Felix proprium uiri, ablatiuo à Felice tantum. Et compoſita in ablatiuis non ſequuntur ſimplicium regulam: quia miſericors, tricuſpis, inops, & ſimilia adiectiua i, uel e, ſeruant: quum ſimplicia ſolum faciant e.

Al, uel Ar, i, neutris tantum dat ſicut e. Præter
Sal, iubar, & nectar, far, hepar. Ait mare uates.

Nomina neutri generis in al, uel in ar, uel in e, deſinẽtia, faciunt ablatiuum in i, ut animal animali, torcular torculari, cubile cubili. [Præter, &c.] Tolluntur ſal ſale, iubar iubare: nectar nectare: far farre: hepar hepate. [Ait mare, &c.] Poetæ quandoque e, pro i, ponunt, ut ab hoc mare pro mari, & id notandum magis, quàm imitandum eſt.

Menſibus i, tantum eſt, ut queis dat quartus in im, ue,
Sextus e, donat & i, quum quartus in em, uel im fit.

Nomina menſiũ finiunt in i, ut Aprili, Quintili, Sextili, Septembri, Octobri, & nomina in is, quorum accuſatiuus mutatur ſolum in im, uel in, faciunt etiam ablatiuũ in i, ſolum, ut Memphiti, hæreſi, &c. [Sextus e, &c.] Quæ uero habent em, uel a, & im, uel in, habent i, uel e, ut Febri, uel febre, Turri, uel turre.

I, uel e, dant finis, fuſtis, pugil, & uigil, imber,
Vnguis, auis, poſtis, uectis, cum nepte, ſupellex,
Atque tridens, claſſis, cum ciuis, & amnis, & ignis.
Sic auguis, ſtrigilis, ſtrigili: uix ſtrigile dicam.

Nomina hic poſita habent e, uel i, ſed ſæpius e. Strigilis uix habet e, & eſt inſtrumentum quo abraduntur ſudores, ſiue hominum in balneis, ſiue iumentorum in ſtabulis. Tridens, ſceptrum Neptuni triſulcum. Claſſis eſt nauium multitudo.

NVMERVS PLVRALIS.

Rectus in es, fiet pluralis, iungito quartum.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus similis est, cum accusatiuo in es, desinit: ut hi homines, o homines, hos homines, &c.

Quum genitiuus ium dat, quartus in eis quoque fiet.
Trallis & Sardis es, spernunt. Quartus in as, fit.
Dum per a, quartus erat: ceu dæmonas, atque gigantas.

Nomina, quorũ genitiuus pluralis in ium desinit, faciunt plerunq; accusatiuum per eis: ut partes partium, has partes, uel parteis: sic treis, omneis, &c. [Trallis, &c.] Trallus & Sardis in es, nõ possunt desinere: sed solum in is, nominatiuum & accusatiuum mittunt. Vrbes sunt Lydiæ. [Quartus, &c.] Quando accusatiuus singularis in a, desinit, accusatiuus pluralis ẽt in as, potest terminari: ut hãc lampada, has lampades, uel lampadas: sic dæmones, uel dæmonas, gigantes, uel gigantas.

Quod dedit i, sexto (nisi comparat) hoc ia, ponit:
Vult ia, plus raro: nunquam Vetus, Effer aplustra,
Vel stria. Ci solum dat sextus e, non ia, pones.

In nominibus neutri generis, si ablatiuus desinebat in i, siue habuerat i solum, siue i, & e, simul: tunc nominatiuus, accusatiuus, & uocatiuus habẽt ia: ut maria, felicia, [Nisi, &c.] Comparatiua tamẽ, per a, tantum mittere debẽt, ut meliora, dulciora. [Vult ia, &c.] Plus plura, & aliquando pluria, & compluria. [Nunquam Vetus, &c.] Vetus uetera, & nũquam ueteria. [Effer aplustra, &c.] Aplustre aplustra, uel aplustria: & est ornamẽtum nauis super malum: meliusq; sine m, scribitur. [Si solum, &c.] Quæ ablatiuum singularem in e, tantum terminant, solum a, faciunt, ut dogmata, corpora, &c.

Vm uel ium patrio Latium dat: Græcia uult on.

Genitiuo pluralis tertiæ declinationis, habet Latinè um: ut patrum, uel ium: ut amnium, artium. Græcè etiam on: ut epigrammaton, geneseon, &c.

Præbet ium patrius, si sextus in i, fuit ante.

Genitiuus pluralis in ium desinit, si ablatiuus singularis habuerit i, siue i solum, siue i, & e, simul: ut hoc ancile, ab hoc ancili, horum ancilium. scutum breue & rotundum: animal, animali, animalium: a felice uel felici, felicium: prudente, uel prudenti, prudentium.

Tolle uigil, supplex, opifex, uetus, & pugil, & quod
Comparat (excepto plus) artificem, strigilemque,
Atque inopem, memorem, consortem: iungito & ortum.
A capio: diues quibus additur. Vm dat e, tantum.

Excipiuntur a dicta regula quædam, solum um habentia, licet in ablatiuo habuerint i, ut uigil uigilum: Supplex, supplicum, supplicans, & humiliter rogans. Opifex, opificum, &c. operis effector. Comparatiua, ut melior meliorum. Fortior fortiorum. Plus tamē solum plurium facit. Artifex artificum, artificiosus. Inops inopū, uehementer egens. Consors cōsortum, particeps. Composita a capio, faciunt um tantum: ut particeps participum: sic municeps municipum, &c. sic diues diuitum. [Vm dat, &c.] Nomina habentia e tantum in ablatiuo singulari, habebunt um solum in genitiuo plurali: ut paupere pauperum, dogmate dogmatum.

As dat ium Latiale: magis polysyllaba dant um.

Nomen latinum in as definens, facit genitiuum pluralem in ium: ut mas marium, uas uadium. Polysyllaba melius per syncopen efferuntur, tam in prosa, quàm in carmine, ut bonitatum.

Donat ium samnis, linter, caro, dos, uter, os, os,
Glis, faux, nix, nox, cor, lis, cos, quodq; uncia donat.
S, quoque non crescens, uelut ns, iunge Quiritem.
Excipis inde canis, iuuenis, panis, uolucrisq;,
Et uates, proles, soboles, forte indole iuncto,
Donat ium cum mure cohors, monosyllaba iunge:
Consona bina tenet si finis: iunge priorem
Tantum plurali numerum. Signato figuras.

Ium habent nomina, quæ hic explicantur, ut samnis samnitium, linter, lintrium, caro carnium, dos dotium, uter utrium, os ossium, & os orium, glis glirium, faux faucium, nix niuium, nox noctium, cor cordium, lis litium, cos cotium. Sic composita ab uncia; ut sextunx sextuncium. Et nomina in es, uel in is, non crescentia in genitiuo singulari: ut sedes sedium, mensis mensium. [Excipis inde, &c.] præter canis, panis, iuuenis; uolucris substantiuè captum: ut Vates uatum, proles prolum, soboles sobolum, indoles indolum, si pluraliter legantur. [Velut ns, &c.] Habent quoque ium nomina in ns, desinentia: ut dens dentium, mens mentium, amans amantium. His additur Quiris Quiritis, quia facit Quiritum. [Donat ium, &c.] Mus facit murium, cohors cohortium, multitudo militum. [Monosyllaba, &c.] Nomina monosyllaba in duas consonantes desinentia, faciunt ium in genitiuo plurali, ut trabs trabiũ, plebs plebium. [Finge priorem, &c.] Nomina tantum pluralis numeri, genitiuum faciunt ex analogia, uel proportione numeri singularis, qui uerisimiliter esset, si singulari non caret ẽt: ut penates penatium: quia singulariter foret penas, ut optimas. [Signato, &c.] Nota bene figuras, quæ circa genitiuum contingunt: Syncopen, & Epentesin. Syncope

iam satis declarata est: ut mensum pro mensium: & boū a bos, pro bouum: & cœlestum pro cęlestium: agrestum pro agrestium. Epentesis est additio literæ, uel syllabæ in medio dictionis gratia metri, ut ales alitum, uel per epētesim, alituum.

Tertius est in ibus: bos bobus flecto, boumque.

Datiuus cui ablatiuus semper est similis, desinit in ibus, ut hominibus, patribus. [Bos, &c.] Bos bobus, pro bouibus & boum, pro bouum per syncopen facit.

QVARTA DECLINATIO.

Quarta dat us, recto, dat & u, prius inuariatum.

Quarta declinatio nominis, duas habet terminationes in nominatiuo singulari us, & u, prius inuariatum. i. in numero singulari non declinatum: ut uictus, quo uiuimus. s. cibus & potus. Cornu, gelu. Inter hæc quædam plurali carent: ut gelu, astu.

Vs genitiuus habet: per uis flexere uetusti.

Genitiuus in us, definit: ut hic senatus huius senatus; quod uulgo parlamentum uocant. [Per uis, &c.] Apud ueteres nomina quartæ faciebant uis, in genitiuo: ut huius manuis.

Tertius optat ui, quandoque per u, quoque lectus,

Datiuus fit in ui: ut hic commeatus huius commeatus, huic commeatui. i. facultas aliquo proficiscēdi cōcessa a superiori. ui fit ab antiquo genitiuo uis, & a genitiuo in us, regulariter fit datiuus in u, qui iam in ratiorę usu est. ut metu, pro metui.

Vm retinet quartus. Fit sextus in u, tibi casus.

Vm quarto: reliquis u, casibus optat Iesus.

Accusatiuus fit in um, ablatiuus in u, uocatiuus similis est ntō: ut fructus, huius fructus, huic fructui, hūc fructum, o fructus, a fructu. i. utilitas, & quod ex arboribus ad usum nostrum nascitur. [Vm quarto, &c.] Iesus accusatiuum facit Iesum, cæteri casus in u, desinunt, ut hic Iesus, huius Iesu, huic Iesu, hunc Iesum, o Iesu, ab Iesu. interpretatur Saluator, & est dictio trisyllaba.

Primus pluralis, cum quarto, semper in us fit.
Dat genitiuus uum, per ibus tibi tertius exit.
Dant ubus artus, acus, ficus, tribus, & lacus, arcus,
Et specus atque ueru, partus, quercus quoque partus,
Forsitan & questus a deponente creatum.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus similis est cū accusatiuo, desinit in us: ut hę manus, has manus, o manus, &c. Dat genitiuus, &c. Genitiuus desinit in uum: ut hi ritus, horū rituum. i. mos, uel cōsuetudo. [Per ibus, &c.] Datiuus cum ablatiuo desinit in ibus: ut his saltibus, ab his saltibus: saltus est actio saltandi, uel syluæ. [Dant ubus, &c.] Pauca faciūt datiuum & ablatiuum in ubus: ut artus artubus. i. mēbrū, acus acubus, ficus ficubus, lacus lacubus, locus cum aquis ꝑpetuis ibi natis profundus. Acus, instrumentū quo utuntur sartores. Veru, est instrumentum quo assamus aliquid. Partus, actus pariendi. Valla inngit questus pro querimonia, a queror deponente: sed ueteres differentiam Vallæ non obseruant.

QVINTA DECLINATIO.

Rectus utriusuis numeri, quartusque per es, fit
Pluralis quintæ. Dempta s, capiti, genitiuus
Cum dandi casu. Quartus uolet em, Dabo sexto
E, bene. Vult erum patrius. V uult tertius ebus.

Nominatiuus,& uocatiuus,utriusq; numeri, quintæ declinationis,cũ accusatiuo plurali desinit in es,longũ. Genitiuus,& datiuus singularis in ei. Accusatiuus singularis in em. Ablatiuus in e. Genitiuus pluralis in erũ. Datiuus & ablatiuus in ebus:ut hæc res,huic rei, hãc rem, o res,ab hac re:hæ res,harum rerum,his rebus,has res, o res, ab his rebus:quicquid est capitur pro negocio, & pro diuitiis: ut Ouid. Re sine nullus eris.

DE PATRONYMICIS.

Patronymicum est,quod a nomine patris, & abusiue alterius deriuatur,secundum Græcam formam: ut Aeacides,idest,Peleus.a nomine patris sui Aeacus,sic appellatur:& eodẽmodo Achilles a noĩe patris aui:Pyrrhus,a noĩe proaui,&c. Patronymicũsignificat filiũ,aut filiã;ne potẽ,aut neptẽ:aliqñ ẽt, qui post longa tpa per rectã lineã consanguinitatis natus est: ut Pyrrhus Epirotarum rex,dictus est Aeacides,quia dicebatur ab Aeco descẽdisse. Patronymica formãtur abusiue à nominibus matrũ,ut Illiades,idest Romulus uel Remus,Iliæ filius. Maiades,Mercurius,Maiæ filius. Phillyrides, idest, Chiron Centaurus,Phillyræ filius. A nominibus fratrũ: ut Phaetontias.i. Lãpetiæ,soror Phateontis. Phoronis Phoronidis,idest,Io,soror Phoronei. A noĩbus regũ:ut Romulidæ.i. Romani,a Rege Romulo. Cecropidæ Atheniẽses a Cecrope Rege. Thesidæ,Atheniẽses, a Rege Theseo: A nominib. filiorũ:ut Meleagris,Altea Meleagri mater. A nominibus maritorum : ut Menelais,Helena, uxor Menelai. A nominibus deorũ,ut Phœbas dis,uel des,Phœbi sacerdos. A nominibus urbium, gentium,regionum: ut Colchis, Meda, a Colcho. Thessalis, quæ ex Thessalia est. Troas. Troia Sicelis, è Scicilia. Thebais, è Thebis: sic alia multa, quæ pro possessiuis sumuntur. A nominibus

bus auorum abauorum, &c. ut Atlantides, Mercurius, Atlantis nepos. Formantur et ab aliis, si quis diligenter penitissimos poetarum locos rimetur. Patronymicorũ terminationes, quibus Latini utitur, sunt quatuor. Vna masc. gen. es: ut Priamides. Reliquæ fœmin. gene. as, is, ne: ut Thaumantias, Priamis, Nerine. Patronymica in es, solum uiros significant, & sunt omnia primæ declinatio nis: & declinantur, ut Anchises, in singulari: in plurali ue ro, ut Poetæ: sed in genitiuo patiuntur et syncopen, ut cœlicolum. Patronymica in as, declinantur per omnia, ut lampas, ueluti Aeetias Aeetiadis, uel dos. i. Medea, Aeetæ filia: Patronymica in is, declinantur per omnia, ut pixis, ut Aeneis Aeneidis, uel dos. i. filia, uel neptis Aeneæ, aut Virgilij de gestis Aeneæ carmen. Patronymi ca in e, declinantur eodem modo quo Petecoste, ut Nerine. Nerines, i. filia, aut neptis Nerei, id est Galathea. Patronymica, p p carmina solum sunt inuenta: ideo ipsis in prosa non utimus, nisi iam a doctissimis fuerint recepta. Patronymica a Latinis nõ formabis, nisi parcissime in magno opere, ut Paulides, Scipiades, Memmiades. Et patronymica non habent formationum certas regulas, quia pro metri ratione formantur.

PRONOMINVM DECLINATIO.

Pronominum declinatio ex rudimẽtis satis nõscitur. Addam paucula in rudimentis nõ declarata. Prima decli natio pronominum mittit genitiuum in i, ut ego mei, tu tui, sui, sine ntõ: & apud uetustissimos in is, ut mis, tis, & sis. quæ inter se differunt: quia mis, tis, sis, actiuè signi ficant. i. oratio in qua ponuntur, declaratur per uerbum actiuũ, ut amor mis. i. quo aliquem amo: sed mei, tui, sui, significant passiue. i. oratio in qua ponuntur, declaratur per uerbum passiuum: ut amor mei, quo amor ab aliquo.

Pro

Pro mis,tis,sis:nunc dicimus meus,tuus,suus. Pro nostrum,uestrum:noster uester. Tum nostrum,uestrum,genitiuus ad hoc utimur partitiue:ut nemo nostrũ,aliquis uestrũ. Ego ẽt,hẽt mi,in dtõ. Nõ mi aurũ posco. Secũda declinatio mittit gtũm singularẽ in ius ꝑ duas syllabas, ut illius,uel per unã,ut huius. Ab his in ntõ plurali dicimus ei:uel ii:in dtõ uel abltõ,eis,uel iis,sic dices de cõposito idẽ.Olim pro ipse,ipsus dicebant:ob hãc causam ipsum,nõ ipsud,in neutro genere flectimus. Ipse est oĩs ꝑsonæ,uel teste Prisciano,tm̃ tertiæ: quia licet dicamus ipse feci,subauditur ego. Hic ille,iste,sic,differũt.Hic significat me,aut meũ,aut qđ est ubi ego sum.Iste significat te,aut tuũ,aut quod est ubi tu es. Ille,quiduis tertiũ. Tertia declinatio mittit gtũm singularẽ in i,æ,i,ut meus mea,meum,mei,meæ,mei.Meus facit uocatiuũ mi, ueteres tamen o meus, dicebant:unde est, o popule meus. Quum dicitur in sacris,Heu me filia mi,decepisti me, interiectio potius blandientis est,q̃ pronomen.Quarta declinatio mittit gtũm in atis,ut nostras,nostratis, uestras uestratis,quæ declinantur per tria genera,ut Arpinus,unde est,nostratia uerba, Causa cur nõ dicamus meas,meatis:tuas tuatis,secundum Priscianum, est quia gens, uel patria,non unius est,sed multorum possessio.

PRONOMINVM COMPOSITIO.

Pronomina componuntur inter se,ut egoipse tuipse, suiipsius. Iste componitur cum hic seruata aspiratione: ut isthic,isthæc,isthoc,uel comice isthuc genitiuo,& datiuo caret, accusatiuo isthunc, isthanc, isthoc: ablatiuo isthoc,isthac isthoc. Pluraliter, generis neutri, nominatiuo,& accusatiuo isthæc. cœteris caret. Si inuenitur ille cum hic illhic,illhæc,illhoc. Secundo pronomẽ cõponitur cũ nomine:ut huiusmodi,intercedẽte syllabica

adie-

adiectione ce, ut huiuscemodi: sic cuiusmodi, cuiuscemodi &c. quę nomina esse dicit Priscianus. Tertio, cū pꝑpositionibus, ut mecū, tecū, secum, nobiscum, uobiscū, quicum, quibuscum. Quarto, cū aduerbijs, ut idē, ab is, & demum, quasi is demum, idest præcipue, uel iterū, & declinatur sic. Idem eadem idem, eiusdem, eidem, eūdē, eandem, idem, ab eodem, eadem eodem. Et pluraliter idem, uel iidem, eædem, eadem, eorundem, earūdem, eorundem, eisdem, uel ijsdem, eosdem, easdem, eadem, ab eisdē, uel ijsdem. Ab idem fit aduerbium idētidem, idest, sæpe: & itidem, idest similiter. Item is, componitur cū ecce, uel en, ut eccum, eccam, eccam, eccos, eccas, ecca: sic cum ille, ellum, ellam, ellos, ellas. Eccum, idest en eū: ellum, idest, en illum, &c. Quinto, hic cōponitur cū coniunctione interrogatiua ne: ut hiccine, hæccine, hoccine. genitiuo & datiuo caret. hunccine. hanccine, hoccine, ab hoccine, haccine, hoccine. Et plu. generis neutri, nō & accusa. hæccine. cæteris caret: sic aduerbia huccine, haccine. Item siccine, pro sic ne? Sexto pronomina componuntur cum syllabicis adiectionibus, quæ sunt quinq;, met, tim, te, ce, pte: ut egomet, meatim, tute, huiusce, suapte. Syllabica adiectio, est syllaba extra compositionē nihil significans, sed in compositione aliqd significationi adijciēs. Aliter. n. significat egomet, quā ego, et suapte, quàm sua. Met additur ꝓnomini primæ personæ per omnes casus absque genitiuo plurali, ut egomet, memet, &c. Itē pronomini secūdæ personæ in obliquis singularibus, ut tumet, & plurali toti. Tumet nō dicitur, quia in usu nō est, aut ne verbum esse uideatur, sed pro illo, tute dicimus, unde rursum fit tutemet. Te, soli nominatiuo singulari tu, iungitur, quia tute dicitur, &c. Item dicimus suimet, sibimet. Item hæc cum met composita rursum componūtur cum ipse, ut nobismetipsis.

suis-

ſuiſmetipſis, memetipſo, a ſemetipſo, &c. Tim iungitur ablatiuis fęmininis, mea, tua, ſua, ut meatī. i. more meo. Pte, additur ablatiuis, mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra. Aliquā do etiā meo, tuo, ſuo, noſtro, ueſtro, ut meate. i. mea propria, ſuopte nutu, & ſuopte pondere, &c. Ce, iungitur obliquis pronominum hic, & ille, ubi finis eſt s, litera, ut huiuſce, haſce, illoſce, &c. Quoniam Donatus inter pronomina poſuit quis, & qui, ideo hic de cōpoſitione horum pauca afferam.

QVIS, ET QVI, IN COMPOSITIS.

Qvis & qui differunt dupliciter, ſcilicet ſignificatione, & compoſitione. Nam quis nominatiuus eſt, nomen interrogatiuum, ut quis eſt iſte Rex gloriæ? Nunquam uero refert, niſi queis pro quibus datiui & ablatiui caſus: ut, En queis conſeuimus agros? Qui in ſingulari ſemper refert, niſi euphoniæ cauſa, & comice dicas, qui uocare? pro quis, ut ſat diues, qui ſanus & ſuis contētus eſt. In plurali qui interrogat, ut qui ſunt hi? Et refert, ut luti, Beati qui nunc lugent. Quis infinite capitur, ut, Venit cum illo neſcio quis nebulo. Quis olim erat communis generis, ut Plau. Quis ea eſt? non optima eſt. Idē, Dic mihi quæſo, quis eſt quamuis ducere uxorē? Ablatiuus, qui apud Plautum in frequenti uſu eſt, reliqui uix uſurpant, niſi dicas quicum, pro cum quo. Qui aduerbium pro quomodo ualde elegans eſt, ut qui ſcis? Horat. Qui fit Mecœnas? Terent. Qui ſcis eos diſcordare? indocti quid ſcis, pro qui ſcis dicunt. Hinc atqui, ideſt, certe, uel ſed quomodo. Quis, ideſt, qualis, ut Virgil. Quis nouus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes? Quem ſeſe ore ferens? ita hic pro talis accipitur. Virgilius, Hunc ego te Euriale aſpicio. Quid, & quod differunt. Quid cum ſuis

com-

compositis substantiuum est, & interrogat, aut infinite capitur, nunquam refert, ut quid causæ? quid damni? non quid damnum. Quod cum suis adiectiuum est, ut quod pomum, & frequenter refert. In fœminino genere Donatus dicit quæ, uel qua in singulari, & similiter in nominatiuo & accusatiuo plurali neutri generis, id solum fecit propter composita a quis, uel qui. Nam qui nominatiui casus, extra compositionem, nihil significat. Vt ergo cognoscas composita a quis, & qui, notabis uersus Badianos,

En, ne, alius, num, si deposcunt quis sibi subdi,
Et qua uolunt, non quæ quoties reperitur utrunque.
Post quis, nam, q; piam, non post qui pone putas, quam
Dam, uis, cumque libet, non quis, sed qui, sibi subdet.
Nec qua uolunt, sed quæ, quoties, reperitur utrunque:

Quis in cõpositione postponitur dictionibus en, ne, ali, nũ, si, & dicimus ecquis, ecqua, ecquod, & ecquid, nequis, aliquis, nunquis, si quis, & ubicunque. Donatus dicit quæ uel qua, hæc in qua desinunt, nõ in quæ, ut nequa, aliqua, nunqua, siqua, &c. Quis proponitur in cõpositione quis, nam, que, piam, putas, quã, ut quisquis, quisnam, quisque, quispiam, quisputas, quisquam. His articulis nõ præponitur qui, sed quatuor aliis, dam, uis, cũque, libet: quibus non iungitur quis, ut quidam, quiuis, quicunque, quilibet: & hæc posteriora tam a quis, q̃ a qui, solũ quæ habent, ubicunque Donatus dicit quę uel qua, ut quænam, quædam, &c. Quæquam, quidquam, aut qđquam rarissime legitur: quidcunque nunquam, sed bene quodcunque: Ablatiui qui & queis in compositis nunc non leguntur. Quiquis in usu uix habet alios casus, quã quisquis, quicquid, a quoquo & quaqua. Quisque caret genitiuo plurali. Vnusquisque caret toto plurali.

DE HETEROCLITIS.

LIBER III.

QVamquam Heteroclita proprie loquêdo ea demum dicuntur, quæ contra aliorum regulam declinantur:ut cęlum,& uas,uasis,&c. tamen tritiorem uiam secutus, unicum in librũ congessi anomala,defectiua,& abundantia,tanq̃ generali nomine hæc omnia Heteroclita dicantur. Diuisi autem librum in tres partes. In anomala,quæ propriè heteroclita dicuntur. In ecliptica,uel defectiua, & in abundãtia. Heteroclitum interpretatur aliter declinatum,ab heteros.i.aliter,& clitum,declinatum.Heteroclisis est alia declinatio.Anomala. i.irregularitas ab a.i.sine, & nomos. i.lex,quasi extra regulam.Anomalum irregulare.Heteroclitum igitur cum uulgo loquendo, tripliciter fit: quia aut uariat.i.contra aliorum normam declinatur: ut hoc cœlum,hi cęli, aut deficit, ut aurum sine plurali, aut abundat.i.uario genere,aut uaria terminatione,aut declinatione idem notat,ut hic,aut hoc uulgus: tignus uel tignum:ficus,huius ficus,uel fici. Item una uoce uaria notat:ut literæ,aura. Vnde est uersus. Deficit, aut uaria est heteroclita uox, uel abũdat. Irregulariter declinatur nomen,siue uariat quinque modis. Primo uariat genus,ut hoc cęlum hi cęli. Secundo uariat declinationem tantum: ut hoc uas uasis, hæc uasa uasorum. Tertio uariat genus & declinationem: ut hoc epulũ,hæ epulæ. Quarto uariat, seu irregulariter format obliquos: ut Iupiter, Iouis. Quinto contra aliorum modum aliquos casus finit: ut ambo. De his primo dicam, inde cum defectiuis abundantia enucleabo. Aspiret cęptis Iesus.

Ano-

Anomala siue heteroclita, & primum in singulari masculina, & in plurali neutra.

Mascula sunt primo numero: sed neutra secundo
Dyndimus, infernus, locus, Ismarus, & ioca, cetus,
Mænala, Taygetus, ceu tartara, massica, auernus,
Sibila, pangæus, ceu tenara, carbasa. Dant hi
Quædam plurali, uerum loca non damus arti.

Nomina hic posita, in singulari mascul. in plur. neutra sunt, ut hic Dindymus, hæc dindyma, mons Phrygiæ. Infernus, hæc inferna, infernorum, inferorum loca. Hic locus, hæc loca, uel etiam hi loci, quicquid aliud cõtinet, & quando significat argumenti sedem .i. orationem notissimam, per quam probamus argumentationẽ, in plurali solum est masc. gen. hi loci, & hoc est cur dixi. [Verum loca non damus arti.] s. theoricæ, aut logicæ. Ismarus, hæc Ismara, mons Thraciæ. Iocus, hi ioci, & hæc ioca: ludus in uerbis. Cetus, hi ceti, & hæc cete, piscis marinus. Mænalus, hæc Mænala, mons Archadiæ, Taygetus, hæc Taygeta, mons Laconiæ. Tartarus, hæc tartara, infernus. Massicus, Massica, Massicorum, mõs Campaniæ. Auernus, Auerna, lacus Campaniæ. Sibiles, hi sibili, & hæc sibila, i. flatus, aut sibilatio. Pangæus, hæc Pangæa, promontorium Thraciæ. Tænarus, hæc tenara, promontorium Laconiæ. Carbasus tam fęminini, quàm masculini generis patet in generibus. Inter hæc nonnulla sunt etiã masculini generis in plurali, ut uidere est.

In singulari fœminina, in plurali neutra.

Hæc prius, hæc post dant tibi pergamus, atque supellex.

Hæc

Hæc duo nomina Pergamus & ſupellex dant prius,& poſt hæc, ideſt in ſingulari ſunt generis fœminini, & in plurali generis neutri, ut hæc Pergamus,hæc Pergama, Pergamorum, urbs Phrygiæ, Priami regia. Supellex, hæc ſupelleƈtilia.

In ſingulari neutra, & in plurali maſculina.

Maſcula plurali numero ſunt, neutra priore,
Elyſium,cœlum,quibus apte iungitur Argos.
Plurali numero ſunt maſcula, neutraue frænum,
Et filum,clauſtrum,raſtrum,coniunge capiſtrum.
Eſt primo numero neutrum plus, omne ſecundo.

In ſingulari, neutri generis,in plurali maſculini ſunt, hoc Elyſium, hi Elyſij, locus bonarum animarum apud inferos ſecundum Poetas. Hoc cœlum, hi cœli, beatorum habitaculum; & capitur aliquando pro toto mundo, & pro aere. Argos,hi Argi,Argorum, urbs Græciæ. [Plurali, &c.] Maſculina uel neutra ſunt in plurali. Hoc frænum,hi fræni,uel hæc fræna,quo equus regitur. Hoc filũ,hi fili,uel hæc fila, quod ex lino lanaue trahitur nendo. Clauſtrum, potius hæc clauſtra, quo aliquid clauditur.Raſtrum,hi raſtri,uel hæc raſtra,inſtrumentum quo terra raditur,Capiſtrnm,hi capiſtri,uel hæc capiſtra,capitis uinculum,quod iumentis adhibetur,ne fugiát. [Eſt primo,&c.]Plus,in ſingulari ſolum eſt neutri generis,ut in plurali eſt omnis, ut hoc plus pluris, hi & hæ plures, & hæc plura,uel pluria, ſed raro pluria.

In ſingulari neutra, & in plurali fœminina,

Dic

Dic epulas, & delicias: numerus priorum dat.
Balnea, dic uel eas, tantùm priorum numerus dat.
Nundinum apud ueteres, nunc usus nundinæ habebit.

Pauca in singulari sunt neutri gen. & in plurali numero fœmin. ut hoc Epulum, hæ epulæ, epularum. Epulùm in singulari est conuiuium pomposum, & numerosis cibis paratum: & in plurali epulæ sunt cibi quotidiani, quamuis non semper differentia seruetur. Delicium, hæ deliciæ, deliciarum, idest, uoluptas, & oblectamentum. [Balnea, &c.] Balneum singulariter neutrum est, plurali uero hæc balnea, uel hæ balneæ, neutrum uel fœmininum, locus in quo lauamus. [Nundinum, &c.] Nundinum neutri generis apud ueteres solum, exoleuit: nunc autem nundinæ nundinarum in usu est, pro diebus ad emendum uendendumq; publicè constitutis.

Obliqui Heterocliti.

Anormes seruant obliquos nomina quædam.
Iupiter est testis, cum multis ante retectis.

Multa nomina anormiter faciunt suos obliquos: ut Caro carnis. Lac lactis. Iupiter, Iouis. Iter, itineris. Hepar, hepatos, & plura ante declarata.

Vas, Iugerum, Domus.

Vas uasis ternæ: pluraliter esto secundæ,
Plurali tantum numero fit iugera ternæ.
Attamen effertur cum iugere iugis aptæ.
Partim sit quartæ, partim domus esto secundæ.

Vas uasis neutri generis in singulari est tertiæ declinationis: in plurali secundæ, hæc uasa uasorum. Vasi. [Pluraliter tantum, &c. Iugerum, iugeri, iugero, iugerum, o iugerum.

rum, à iugero in singulari secundæ est. Inuenimus tamen genitiuum iugeris, & ablatiuum iugere, ab antiquo nominatiuo iuger: unde mansit totum plurale iugera, iugerum, iugeribus, per tertiam: & est spacium terræ uno die aratæ ab uno pari boum, aut equorũ. [Partim, &c.] Domus partim est secundę declinationis, & partim quartæ, & sic flectitur. Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo huius domi, & domus, datiuo huic domui, accusatiuo hanc domum, uocatiuo o domus, ablatiuo ab hac domo: Et pluraliter nominatiuo hæ domus, genitiuo harum domorum, & domuum, datiuo his domibus, accusatiuo has domos, uocatiuo o domus, ablatiuo ab his domibus.

DEFECTIVA.

DEFECTIVA nomina sunt, quibus aliquid in plena declinatione repertum deest, uel casus uariatio: ut centum, uel casus aliquis, ut sponte, uel alter numerorum, ut arma.

Aptota, idest indeclinabilia.

Nomen in u, nullum numero uariabo priore.
Nusquam nomen in i, numerosq́; notasq́; reflecto.
Hinc duo, tres, unus, uolumus, cum millia demi,
Et quæ dat centum, testem tibi pono ducenti.

Nullum nomẽ in u, uariatur in numero singulari, uelu ti cornu, ueru. Nullũ nomen in i, declinatur, ut gummi, sinapi. Numerorum Cardinalium, idest principalium, & primorũ, unde alij inclinantur numeri, nomina non declinantur, ut quatuor, quinque, &c. centum, biscentum, tercẽtum, &c. mille, bismille adiectiuũ. [Hinc duo, &c.] Hic excipimus duo, duæ, duo, tres, & tria, & principium numeri, unus, una, unum. Hoc mille unico l, substantiuũ est, cuius ablatiuus est mili. Plurale, milia, milium, mili-

bus. Et composita à centum tantum pluralia, quæ flectū tur, ut ducenti, ducentæ, ducenta, &c. [Notas q;, &c.] Nomina literarum, cum dictionibus materialiter (ut loquū tur) positis, aptota sunt, ut a, alpha: g, gamma: magistri, si dicas, magistri est genitiui casus, nonnunquam flectun tur, ut ab homine deriuatur nemo.

Barbara multa, idest nec Græca, nec Latina.

Barbara multa manent non flexa: quibus dato cæpe,
Pondo, pedum, nequam, nugas, hir, fasq;, nefasq;
Nil, nihil, instar, ador, tot, quot, cum prole utriusque,
Adde necesse datis, frit, præstoq;, plurima iungunt
Indocti: ut Rhemus, tu Rhemi flectere debes.

Multa Barbara.i. nec Latina, nec Græca sunt indeclinabilia: ut Balaam, Hester, Noe, Eleazar, indeclinabilia sunt et Cæpe, uernaculè Cipolla, Pōdo, libra. Pedum, baculus pastoralis, Nequam, Nugas, Hir, Fas, Nefas, Nil, Nihil, Instar, i. magnitudo, uel imago, aut æquiparatio, & significat etiam ad æquiparationem. Tot, quot, cum prole totidem, quotquot, aliquot. Necesse, quod ui aliqua cogēte fieri opus est. Frit, quod est in summa spica iam matura, minus est quam granum. Adde git, quoddam semē odoriferum. Cæte, tempe, nepet, cim. Præstoque.i. paratus, præsens, fauens. & construitur cum substantiuo uerbo. Indocti grammatistę multa accumulant, quæ bene declinantur: ut pluraliter hi Rhemi, Rhemorum: Parhisij, Parhisiorum, ciuitates Galliæ: sic Brugæ, Brugarum: Bergę, Burgarum, sic Romani, Romanorum, urbs Allobrogum Romains, &c. multi etiam indeclinabilia dicunt pus, uirus, pyr, Præneste, gausape, præsepe, quæ tamē à Doctioribus flectuntur, &c.

Nominatiuo singu. carentia, cum paucis aliis.

Vix retinent rectum frondis, cum fæmine, frugis,

Cum

Cum ditione, dapis, precis, & necis, & uicis, atque
Remigis, addis opem nisi diuam significaris.
Verberis adijcito, primoris Seruius addit.
Aleo dat rectos, ut ganeo. Iungitur expes.
Ganeo uult etiam quartum, Satias dabit ate.
Non later, aut uiscus, cum doctis ferre uerebor.
Nex, remex, & daps, parce utens pulchra putabo.

[Frondis,&c.] Quę hic explicantur, carent nominatiuo singulari. Frons enim pro folio arboris, iam exoleuit. Fœminis, fœmini, a fœmine. Et pluraliter fœmina, integrum est. Fœmina sunt interiora, femora exteriora: differentia tamen sæpe confunditur. Frugis, frugi, frugem. Ditionis, ditióni, ditionem, a ditione. Ditionis.i. potestatis, aut imperij. Dapis, dapi, dapē, a dape. plurale dapes, dapium integrum est. Dapes sunt magnifici, & opipari apparatus ciborum. Precis, preci, precem, a prece, plurale preces, integrum est.i. rogationes. Necis, neci, nece a nece.i. motu, uel cædes. Vicis, uici, uicem, uice, plurale uices, uicibus, aliquando pro loco capimus, ut faciā uice tua.i. pro te, item pro fortuna, uel incommodo: ut uicē tua doleo. Remigis, remigi, remigem, &c. Opis, opē, ab ope.i. potestatis. & auxilij, plurale opes, integrum est, diuitiæ. Ops opis, quando integrum est, significat Deam. s. uxorem Saturni: & est Dea terræ. Verberis, uerberi, a uerbere, plurale uerbera, integrum est, significat uerberandi instrumentum. Primoris, teste Seruio.i. primi, & principalis, plurales primores, integrum est. [Aleo dat, & cæte.] Aleo.i. aleator, nominatiuum, & uocatiuum solum habere dicitur, Ganeo.i. belluo, & scortator, nominatiuum, uocatiuum, accusatiuumq́;, apud Ciceronem habet rarò alios casus. Expes, sine spe, nominatiuus, & uocatiuus solus est. Satias, idest satietas, nominatiuus, &

uocatiuus habens solum ablatiuum à satietate: pro eodem dicitur saties in nominatiuo, & uocatiuo sine obliquis. [Non later, &c.] Lateris, & uisceris à quibusdam adiiciuntur frustra: nam nominatiui in usu sunt: later & uiscus. Later, est lapis coctus. Viscus, Seruius ait esse quicquid sub corio est, idest omnem carnem inter ossa & cutem. [Nex Remex, &c.] Nex, Remex, Daps nominatiui non omnino sunt reiiciendi: quia apud Doctissimos reperiuntur, possumusque post tot, ac tantos uiros, dum parcissimè id fiat, & impetrata uenia, huiusmodi uti.

Vocatiuo carentia.

Quærens, distribuens, infinitumq;, negansq;,
Et referens, uocitante carent: pronomen & omne,
Quatuor exceptis, noster, nostras, meus, & tu.

Vocatiuo carent interrogatiua, ut quis, qualis. Distributiua, ut quisque, omnis: cuius plurale omnes, collectiuè capitur aliquando: & sic uocatiuum habet. Infinita: ut aliquis, siquis. Negatiua: ut nullus, nemo, neuter. Relatiua: ut qui, talis: omne pronomen, præter tu, meus, noster, & nostras.

Soli ablatiui.

Est ablatiuus nonnullis solus in usu,
Obice, sponte, diu, noctu, natu, impete, iussu,
Astu, cum promptu, permissu, flamine iunge.
Impetis, & spontis, flamenq; leges aliquando.

Quædã in singulari numero solum ablatiuum in usu habẽt: ut obice: in plurali obices, obicibus bene in usu est.i.obstacula. Spõte, idest uoluntate propria, & suapte natura, sine hominis labore genitiuus est in rariore usu spontis, quo tamen interim licet uti ornatè. Diu, idest,

die, Noctu, idest nocte, plerumque aduerbia sunt: nonnũquam etiam nomina, ut hac noctu; pro hac nocte, apud Gellium. Natu, idest, natiuitate, & ætate: ut maior natu. Impete, idest, impetu, ab antiquo nominatiuo impes, unde reperitur genitiuus singularis impetis. Iussu, idest, imperio, & iussione: contrarium est in iussu? Astu, idest, astutia, & calliditate. In plur. hi hastus, hos hastus, o hastus, sine genitiuo, datiuo, ablatiuoque. Promptu, idest, manifesto, Permissu, id est permissione. Flamine, idest, flatu: in plurali flamina, flaminum, integrum est, Cicero usus est nominatiuo flamen. Flamen quando est masculini generis sacerdotem significat: diciturq; quasi flamen, a filo quo cinctum caput habet: hinc flamen dialis, idest sacerdos Iouis, a Dio, idest, Ioue. flamen Martialis, idest, sacerdos Martis. Flamen Quirinalis, idest, Quirini. Fœmina dicitur flaminica.

Quibus desunt genitiuus, datiuus, & ablatiuus plurales.

Plurali numero, cum sexto, tertius absit,
Et patrius quintæ. Res atque dies capis inde.
Talia sunt, ius, thus, æs, os, far, defruta, morum,
Hordea, mulsa, forum, uinum, mare: iungito rus, mel,
Orbus, & uinis, & pluralegendo notabis.

Nomina quintæ declinationis in plurali caret genitiuo, datiuo, & ablatiuo. Hinc excipiuntur tantũ duo. Res rerum. Dies dierum. [Talia, &c.] Carent secundũ Grammaticos eisdem casibus. Ius, thus. Aes, æris. Os, oris. Far, farris. Defrutum. i. uinum coctum ad mediam usque partem, à defruendo dictum. Morum, idest fructus arboris mori, & ruborum. Hordeum, satis notum. Mulsum, potio dulcis ex uino, & melle. Forũ, fori. Vinũ, uini. Mare,

 maris.

maris. Rus, ruris, & Mel, mellis, quibus aliqui plura iungunt, ueluti Nex, & quantum ad genitiuum, crux, lux, labes, &c. [Oribus, &c.] Grammatici loquuntur de frequenti usu autorum: quia oribus, uinis, ruribus, uiribus, & plura reperiuntur: sed rarenter, saltem apud uerè Latinos.

Reliqua certis casibus carentia.

Cætera masculei rectum remouento priorem
Dic fors, forte, lues q; luem: macti dato macte.
Tantundem solum tantidem debet habere,
Cum primo quartum quantumque spec us petit, & plus
Pluris, & a pluri: neutrum plurale sit omne,
Suppetiæ, inficiæ, dant quartum, dica, dat as; am,
Deque ueru uerum tollunt, grates, dato frates;
Gratis, grate leges, repetundarum repetundis.
Vis, uis, uim, ui dat: quondam has uis, nunc ferè uires,
Ausim cum magno Fabio bene dicere tabum.

Cetera ceterum nominatiuum singularem masculinum in usu non habet, qui esset ceter. Hæc fors, o fors, a forte. i. fortuna, uel euentus. Lues luem, aliquando et ab hac lue. i. contagio, aut pestis. Macte, & pluraliter o macti, dictiones quibus aliquem laudamus, quasi magis aucte, magis aucti, cum exhortatione ad uirtutem & gloriam. Tantundem, tantidem, tantundem, ceteris caret. Specus in nominatiuo, accusatiuo, uocatiuoq; dum est neutri generis dicitur: specoris, specori, specore, in usu non sunt. hoc plus, huius pluris, hoc plus, ab hoc pluri. Plurale hi & hę plures & hec plura, integrum est. Suppetiæ, has Suppetias. i. auxilia. Hæ inficiæ, has inficias. i. negationes. eo inficias, idest, nego. Hęc dica, hanc dicam, has dicas, idest, accusatio, uel causa. Verùm genitiuus in

usu non est. Grates sine genitiuo datiuoque, & ablatiuo plurali, in singulari solū habet genitiuum gratis, & ablatiuum grate: & significat gratias. Harum repetūdarum, ab his repetendis tantum, idest, pecuniarium aut rerum, principi, aut populo surreptarū. Vis, huius uis, hāc uim, o uis, a ui. Et pluraliter has uis apud ueteres: nunc uires, uirium, uiribus. i. robur, & uiolentia. Huius tabi, ab hoc tabo tantum, ut Grammatici uolunt. Quintilianus tamen tabum dixit, quem non formidabo imitari. Caret tamen plurali, ut tabes, quod idem significat, scilicet consumptionem & corruptionem, morbumque, & saniem, sanguinemque corruptum.

Plurali numero carentia.

Propria plurali (nisi sint pluralia tantum)
Cuncta carent, cum mensuratis, herba frutexque;
De specie loquimur, tamen hæc quandoque leguntur
Plurali numero, partes ubi significamus:
Sicut uina, fabæ. Plurale tenent quoque raro
Abstractum, & nomen quintæ, nomenq; elementi.

Plurali numero carent propria nomina quarumcunque rerum, nisi sint tantum pluralis numeri. Exēpla sunt propria uirorum, ut Ioannes, Iacobus: & mulierum, ut Anna, Phyllis: Montium, ut Ossa, Olympus. Sic oppidorum, planetarum, &c. Dixi nisi sint pluralia tantum, propter Athenæ, Gabij, Artaxata, &c. [Cū mēsuratis, &c.] Carent etiam plurali numero nomina rerum quæcūque referuntur in pondus, uel in mensuram: ut nomina metallorum, aurum, plumbum, argentum, ferrum, stannum, &c. Nomina frumentorum, ut triticum, siligo, &c. Leguminum: ut eruū, canabis. Et multa alia, ut lac, butyrum, lardum, seuum. Loquimur autem de specialibus, nam generalia pluraliter declinari nihil impedit, ut metalla,

aquę,liquores,frumētá,legumina,&c. Quinēt specialia in plur.numero qn̄q; legunt,ubi partē signare uolumus: ut uina,hordea,pisæ,uel pisa, fabæ, &c. quibus uix sunt in plurali genitiuus, datiuus, uel ablatiuus. Item herbarum, fruticumque nomina raro pluralem habent, ut apium, siler. Nonnulla aliquando habent,ut lolia, croci, rutæ,cæpæ,porti,myricę,uiburna,cum multis aliis.[Plurale tenent.&c.] Nomina abstracta.i.substantiua ab adiectiuis deducta,cum nominibus quintæ declinationis,& nominibus elementorum, raro tenent pluralem numerum. Exempla de abstractis,hæc eloquentia,sapiētia,auaritia,&c.de nominib.quintæ,ut fides,rabies, pernicies, &c.De nominibus elementorū,ut terra,aqua,aer,ignis, quæ pluralem admittunt omnia:præter aer, ubi non totum elementum,sed aliquas partes significamus.Habent quoque pluralem numerū ex aliis complura,ut sine dubio dies,res cum pluribus quintæ declinationis nominibus,& multa abstracta. Ideo dixi raro,non semper.Eruū genus pabuli,uel leguminis. Canabis , herba ex qua fiūt chordæ. Lardum,uel laridum, caro porcina. Seuum est pingue durum in bobus,unde fiunt candelæ,quibus quotidie utimur. Apium,herba,folia habens petroselino similia, sed maiora. Ruta,herba,a ruendo dicta. Myrica, genus humilis uirgulti. Pernicies, mors, a pernecando. Cætera sunt per se nota.

Raro plurali.

Vix plurale tenent limus, cum sanguine fumus,
Et fimus, & mundus, muscus, cum nemine pontus,
Captorum carcer, sopor, & puluis, penus, uncus.
Cestus, ceu cultus pro auro, ros & genuinus,
Gloria, fama,lues,pix, galla, fames, fuga, uita,
Culpa, strues, pax, gaza, salus, cumque indole, arenæ.

Mors,

Mors, tussis, proles, tabes, labes, sobolesque,
Taliæ, cum cholera, sitis atque humus, & pituita,
Lux, plebs, iungantur pubes contagio, bilis,
Hir, cœnum, fel, pus, uer, nectar, ador, nihil, hepar,
Nil, iubar, & nihilum, gluten, uultus, pelagusque,
Aeuum, sal, barathrum, cum manna, mammona, pascha.
Iustitium, fœnum, uirus, cum mane, necessum,
Atque necesse, salum, solium, fas, instar, & halec.
Adde nefas, lethum, uitrum, uiscum, atque macellum,
Et nitrum, spicum, sinumque, geluque, solumque,
Atque lutum. Sunt his qui longe plura notarunt.
Si bene discutias doctorum scripta uirorum:
Multa secus cernes, quam lex uult Grammaticorum.

Raro habent pluralē numerum hæc nomina. Limus. i. cœnū ex terra madida. Sāguis, quod tamen in sacris pluraliter legitur. Fumus, notum. Fimus, stercus animalium i. letamē. Mundus, muscus, lanugo, uel herbula uiridis in muris, ripis, arboribusq;. Nemo. Pontus. i. mare, & regio quædam Asiæ. Carcer, captorum locus. Sopor, somnus. Puluis. Penus, uel penum, uel peno, omne ferculētum, poculentūque, quo uescuntur homines, idest, quicquid est necesse ad uictum quotidianū. Vncus pro ferro quo corpora noxiorum, mortuorumve trahebantur. Cestus sine diphthongo, cingulum Veneris, & zona sponsæ nubentis legitimo matrimonio. Vnde incestum dicimus, non legitimo matrimonio, sed sacrilego. Cultus, pro eo quod uulgo folium auri dicitur. Ros. Virgilius tamē rores dixit. Genuinus, dens in extrema gingiua occultus: is nouissimus nascitur. Dente genuino rodere, est occultus reprehendere. Sequentia fœminina sunt. Gloria

fre-

frequẽs de aliquo fama cũ laude. Fama, Lues, Pix, Galla, sutorum instrm: est & fructus quercuum. Fames, Fuga: Vita, Culpa, Strues lignorum congeries. Pax, Gara, quicquid possidemus. Salus, Indoles, est in pueris significatio quædam futuræ probitatis, & in uiris signum pręsentis uirtutis. Arena, cuius plurali libere utitor. Mors, tussis, Proles, Tabes, Labes, ruina, uel dedecus, uel macula. Soboles, Talio, Cholera, morbi genus, & unus quatuor humorum. Sitis, Humus, Pituita, morbus quidam Græce phlegma dicitur. Lux, Plebs, Pubes, Contagio, morbus contactu nocens. Bilis. i. cholera: capitur interdum pro ira. Sequentia sunt neutra. Hoc cœnum, terra humore resoluta. Fel, Pus, putis, sanies, & quicunque humor in putredinẽ uersus. Ver, Nectar, Ador, Nihil, Hepar, Nil, Iubar, Gluten, Nihilum, Vulgus, Pelagus, Aeuum, ætas longa. Sal, Barathrum, locus erat Athenis unde damnati præcipitabantur: & capitur pro immensa profunditate, & pro inferno. Manna, Mammona, Pascha, Iustitium, quasi iuris statio, dicitur iuris dicẽdi intermisso: ut tempore messis, quoddam fit iustitium, ne agricolę impediãtur. Fœnum, Virus, Mane, Necessum, necesse. Salum. i. mare, a Gręco salo. Solium, sella regia, Fas, Instar, Halec, Nefas, Letum. i. mors. Vitrum, uiscũ, uel masculine uiscus, est glutinum, quo aues capiuntur. Macellum, locus ubi obsonia uenduntur, non solum carnes, sed quęcunque: Nitrum, salis species, quo sordes corporum, uestiumque purgantur. Spicum, acumen ad spicæ similitudinem, pro eodem dicitur spicus: & hoc plurale habet. Sinum, pro uase. Solum, terra. Gelu, Lutum, Cœnũ. [Sunt his, &c.] Quidam grammatici prędter hęc uulgata alia adiecerunt complusculа: ut Orcus, pro inferno. Erebus, profundior inferni pars. Halo, circulus circa Lunam. Arrhabo. i. artha. Luna, Vehes, quædam mensura est, & plaustrũ. Ado-

tea.i.gloria. Altum,pro mari. Meditullium.i.medium loci,spatium. Album pro tabula. Zacarum, est mel collectum in arundinibus candidum,ac fragile,Zuccaro.Gûmium,oleum ex gummi factum. Stratum,equi sella.Abdomen. Papyrum,Chaos,Sinapi,Temetum, Callum,& multa alia. [Si bene,&c.] Ex prædictis multa contra Grāmaticorum regulas numerū pluralem habere inueniet quisquis doctissimorū monumenta diligēter euoluerit: sed parce inuentis, parce utamur, neque uti formidemus nimium.

Singulari numero carentia.

Distribuens numerus,cum cardine, festa, librique
Cum ludis, urbs: multa carent numero ista priore.
Dant quidam libri numerum tantummodo primum.

Numeri distributiui:ut bini,terni, &c. Cardinales, ut duo,tres,quatuor,&c.tot,quot,totidem,aliquot,carent numero singulari, nisi rarissime:ut septeno gurgite. Itē nomina festorum, aut ludorum singulari numero carēt: ut Appollinares,Megalenses,Circenses. Festorum nomina:ut Bacchanalia,Saturnalia,&c.Carent preterea singulari numero multa librorum nomina:ut Georgica,Bucolica,Rhetorica,rethoricorum,Chronica,Biblia,bibliorum.Postremo multa oppidorum nomina singulari deficiunt numero:masculina quidem,ut Parhisij,Gabij,Locri,orum,&c. Fœminina,ut Thenæ,Athenę,Burgę,&c. neutra:ut Artaxata,Hierosolyma,&c.[Dant,&c.] Quædam librorum nomina sunt singularia, fœminini generis,ut Thebais,Aeneis,&c.

Masculina tantum pluralia.

Masculei generis sunt hæc pluralia tantum.
Annales, sentes, cancelli, liberi, amores,
Vepres,carceribus,Luceres,cani,lemures,do

Furfu-

Furfuribus, geminis, natales, cœlitibus, ceu
Manes, & casses, superi, loculi, atque penates,
Cuique prius foret as, maiores, atque minores,
Primores, fasti, uel fastus, adde Quirites,
Et pugillares, Secres, Caresque, salesque,
Atque lares pisces signum, ceu menstrua menses,
Atque fori, fasces, proceres, sic posteri, & antes,
Mores, inferi & ambo dabis, sic codique cilli.
Interdum numero patientur pauca priore.

Masculina tm̃ pluralia sunt. Annales, libri cõtinentes quid quoquo anno gestũ sit. Sẽtes.i.spinæ. Cãcelli, ligna uel ferramẽta inter se modicis interuallis posita, ut in fenestris. Liberi. i. filij, & filiæ: & aliquando unicus filius, uel filia. Amores pro turpibus & uenereis, nisi adiectiuo distinguamus: ut honesti amores, uepres, rubus, aut spina. Carceres sunt unde equi incipiunt cursũ. Luceres nobiles quidã Romani. Cani, albi capilli ĩ senectute. Lemures, laruæ, terrificationes nocturnæ. Furfures pustulæ q̃ ex capite resoluuntur. Gemini, & Gemelli, fratres, uno tp̃e nati. Natales, generis nobilitas, aut nascendi conditio. Cœlites.i. cœlicolæ, & ex hominibus dii. Manes, animę defunctorũ, & dii miseri. Casses.i. retia. Superi, cęlites, uel nos respectu antipodũ. Inferi, q tartara incolũt, uel antipodes. Posteri, post nos uẽturi. Loculi, sacculi pecuniarij, vel receptacula fęminis. Penates, dii penetrales, quos suæ qſq; domi colit, & ꝓ domo capitur. Quę in as, desinerẽt, si singularẽ numerũ haberẽt: ut primates, sũmates.i. ciuiũ optimi probissimi. primi, & summi. Maiores, & antiqui q ante fuerunt. Minores.i. posteri. Primores.i. primi. Fasti fastorum uel Fastus, liber in quo totius anni res populi Romani scriptæ continebantur: & causæ festorum explicabantur. Quirites.i. Romani. Pugillares,

tabellæ, in quibus scribimus. Seres & Cares, populorũ nomina. Sales, dicta mordacia, dicteria, urbani, ioci. Lares, dij domestici. Pisces, signum cœleste. Menses pro mēstruis. Fori, pars illa nauis, quà à prora in puppim discurritur. Fasces, i. consulatus, aut prætura. Proceres, capita trabium .i. mutuli quidam extãtes: accipitur pro eis, qui in ciuitate eminent. Antes, ab ante, dicuntur eminentes lapides in ędificio, siue ultimæ columnæ quadratæ, quibus sustinetur fabrica: aut fulci, aut uitium ordines extremi, qui ante stant. Mores pro uitæ modo: nam mos singulare, est cõsuetudo. Codiq; cilli .i. codicilli, epistolæ. Horum nonnulla aliquando reperiuntur in numero singul. quæ nec penitus effugiemus, nec affectabimus.

Fœminina tantum pluralia.

Hæc muliebria sunt tantum pluralia, grates,
Suppetiæ, chunæ, charites, latebre, phaleræq;,
Antiæ, & ambages, alpes, argutiæ, & ædes.
Præstigiæ, exquiliæ, bigæ cum fratribus Idus.
Et decimæ, inficiæ, nugæ, scalæq;, foresq;,
Copiæ, & antemnæ, Gades, diræ, atq; Calendæ
Feriæ, & exequiæ, gingiuæ, literæ, & antæ,
Et decretales, inimicitiæ, quoque, & aræ,
Neniæ, & illecebræ, genæ, opes, None atque tenebræ,
Exuuiæ, induuiæ, paleæ, salebræ, scatebræq;,
Cum ualuis, tricæ, termæ, cum naribus, atque
Blanditijs, & compedibus cum sordibus: adde,
Clitellæ, sordes, fortunæ, diuitiæq;.
Gratiæ, & insidiæ, sic cautes, reliquiæq;,
Quisquiliæ, lactes, mappæque, minæque, plagæque,
Nuptiæ, & excubiæ: cum primis, primitijsque,

Inferiæ,

Inferiæ, & scopæ: partes, si factio fiat.
Cætera uix uersu contingit dicere: uerum
Interdum numero potientur pauca priore.

Hæc fęminina carent singulari. Grates, Suppetiæ, Cunæ, infantiũ lectuli, Charites.i.gratiæ. Latebræ, loca ubi homines se occultant. Phaleræ, equorum ornamẽta. Antiæ, capilli demissi in frontem. Ambages, uerborum circuitiones. Alpes, montes. Argutiæ, subtilitates. Aedes ꝓ palatio, & domo priuata. Præstigiæ, oculorum illusio ꝑ incantationem. Exquiliæ mõs Romanus. Bigæ cum fratribus, trigæ, quadrigæ, &c. Bigæ, currus à duobus equis tractus. Trigæ à tribus. Quadrigæ à quatuor. Monigiæ, ab uno. Idus, quidam dies mẽsis. Decimæ, pars decima, Nugæ mendacia, & res friuolæ. Scalæ, notæ significationis. Fores, i. ianuæ. Copiæ, pro exercitu. Antennæ, lignũ ex transuerso arboris nauis positum, unde pendet uela. Gades, duæ insulæ sunt. Diræ, furiæ infernales. Calẽdæ, primus quisq; dies cuiuslibet mẽsis. Feriæ, dies festi. Exequiæ, funebræ officium. Gingiuæ, caro in qua dentes gignũtur. Literæ.i.Grammatica, & epistola. Antæ, lapides, qui utrunque latus ostij muniunt. Decretales, pontificũ constitutiones. Inimicitiæ, ira ulciscendi tempus obseruans. Aræ pro penatibus, & pro loco ꝓprio. Næniæ, carmen funebre, quod ẽt epicedion & monodia dr̃: & capitur pro cuiuslibet cãtus, uel sermonis ineptia. Illecebrę. i.blanditiæ, illectio, diuitiæ, & uoluptates. Genæ, partes uultus inter malas & auriculas. Opes, pro diuitiis. Nonæ, dies quidam in mense. Tenebræ, obscuritas, caligo. Exuuiæ, spolia ab hostibus detracta. induuiæ indumẽta. Paleæ, follicula ipsa granorũ propriè. Salebræ, loca aspera, uel aquosa, per quę salire oportet. Scatebræ, ebullitiones surgentis aquæ. Valuæ, ianuæ, siue portæ, siue ostia,

quæ in ſe replicantur. Tricæ capilli pedibus pullorū gallinaceorum inuoluti,qui greſſum impediunt. Ideo tricę dicuntur impedimenta,& res friuolæ;ut apinæ.Thermę balnea calefactoria. Imperiti dicūt ſtufas. Nares,naſi ſpiramina. Blanditiæ,blandimenta. Compedes,pedum uincula. Sordes,immunditia & auaritia.Clitellæ,inſtrumenta, quibus ſarcinæ in equis, aut mulis portantur : uulgo baſtæ uocantur. Sortes oracula,& Deorum reſpōſa. Fortunæ.i.diuitiæ,& bona fortunæ.Gratiæ,deæ quædam.Inſidiæ,laquei & occulti doli, doloſaq; expectatio ad aggrediendum aliquem. Cantes,organorum fiſtulæ. Reliquiæ, quicquid ex aliqua re ſupereſt. Fauces pro ingreſſu,& parte corporis. Quiſquiliæ,quicquid ex arboribus minutis ſurculorum , foliorumq; cadit, & purgamenta terrarum;& pro quacunque re parui pretij ſumitur. Lactes,inteſtina,per quas cibus labitur, proprie in homine & oue. Mappæ,quę ſternuntur ſuper menſam.Minæ, minationes, & murorum eminentiæ, quas pinnas uocant. Plagę,pro reti tantum. Nuptię,legitima maris & fœminę coniugatio. Excubię, uigilię militum. Primæ.i.primę partes. Primitię,quæ in aliqua re ſunt prima & principalia. Inferię, ſacra defunctorum & exequię. Scopę, uerticulum,quo mundatur domus.Partes pro factione. iunguntur his alia. Cerimoniæ, omne genus ſacrificiorum. Minutię,partes partium. Offucię, uerba detrahentia,& fallacię. Manubiæ,pecunia ex uendita præda. Facetię,uerborum rerumq; urbanitas. Fidiculæ,funes quibus torquentur ſontes. Vigiliæ nocturnę:rarum eſt ſingulare . Crates, indutiæ , ceſſationes ad tempus ab armis. Barbari Tregue uocāt.Fallæ,turres ligneæ,& multa alia, quæ carmē ſtrictiori ſyllabarum lege coercitum omnia complecti nequit. Reperiuntur autem hęc ſæpę ſingulariter contra Grammaticorum artem.

Neutra

Neutra tantum pluralia.

Tantum pluralis numeri sunt neutra, iuga, arma,
Seria cum rostris, effata, crepundia, bactra,
Exta, cibaria, tesqua, ceraunia, classica, lustra,
Cum castris, flabris, cunabula, iusta, pudenda,
Transtra, uerenda bonis, & munia do parapherni s
Aulæis, lachanis, libis, comitia lector,
Addes cum spolijs præcordia sunto secundæ
Hæc carchesia, uti uinacea, & ostia, serta,
Ostra Grammatici bellaria, pluraq; iungunt.
Ilia sit ternæ, ceu lumina, mœnia, sicut
Pugillaria, uti sponsalia, milia, iunge,
Et uetera, atque mapalia, sic magalia flecto.
Pluraque perfacilis melius quæ prosa recludet.
Interdum numero potientur pauca priore.

Neutra tantum pluralia sunt, Iuga, montium cacumina: singulare inuenitur iugum. Arma, cuiusq; artificis instrumenta. Seria, res graues nō iocosæ. Rostra, locus Romæ ubi concionabantur. Effata, ultimæ augurum precationes. Crepūdia, reculæ pueris ludendi gratiæ datæ. Bactra, populus in Scythia, & ipsa regio, & in ea urbs: ut Cythera in Cypro. Exta, intestina, quæ maximè extant, eminentiq;, ut cor, hepar. Cibaria, esculēta lautiora. Tesqua, loca aspera, difficilia, deserta, & inculta. Ceraunia, montes Epiri. Classica, concentus tubarum, & ipsæ tubæ. Lustra, ferarum cubilia. Castra loca sunt, in quibus milites tentoria figunt. Flabra, uentorum flatus. Cunabula, & incunabula .i. cunę, & rerum primordia. Iusta, idest exequiæ. pudenda, & uerenda, sunt uirilia. Transtra, sedilia in nauibus. Bona, pro diuitiis. Munia, grauamina popularia, & officia. Parapherna præter dotem data fœminis:

dicuntur

dicuntur etiam paraphernalia. Aulæa, panni depicti, qui in domibus ditiorum, & nobilium pendent ad parietes, & similiter in scenis & spectaculis. Lachana, omne oleris genus. Liba panis genus. Comitia, conuentus populi ad magistratus creandos. Spolia, exuuiæ. Præcordia, cartilago circa cor. Carchesia, foramina sunt in malo accipientia funes: sunt & pocula quædam. Vinacea, folliculi vuæ iam pressæ. Ostia, patentes fluuiorum aditus. Serta, coronæ ex floribus. Ostræa, conchæ species. Bellaria, secunda mensa: vt poma, placentæ; & id genus ad irritandum gulam. Addunt quidam plura: vt Vivaria, septa in quibus feræ viuę pascuntur: quæ etiam roboraria dicuntur; sic apiaria, mellaria, &c. Tripudia, saltationes. Multitia, uestimenta mollia, & muliebria. Item menstrua, compita, triuia, raro singulariter lecta sunt. Omnia iam dicta secundæ declinationis sunt. Sequentia verò tertiæ. ilia, intestina, Lumina pro oculis. Mœnia, quæ vrbem cingunt. Pugillaria, vide pugillares. Sponsalia, sunt futurarum nuptiarum promissio. Milia, idest milliaria. Vetera pro loco quodam. Mapalia, tuguria, rusticorum aut pastorum. Magalia, idem. Adde his magnalia. idest res magnificæ & stupendæ. Palearia, pelles pendẽtes sub collo bouis, vel ubi reponuntur paleæ, sicut fœnilia ubi conditur fœnum. Virilia, genitalia. Ocularia, sunt oculi vitrei, quibus utũtur senes. Naualia, in quibus stant, aut fieri, aut refici solent naues. Penetralia, secretiora loca; legitur aliquando singulariter. Paucaq; ex præmissis singularem numerum quandoque habebunt, vt facile est uidere.

Abundantia.

Multiplex vno sensu, dicatur abundans:
Tignus, vel tignum, sit testis, pisaq; pisum.
Cum pene innumeris: quæ lectio multa docebit.

Nomen abundans est, quod in eadē significatione multifariam effertur; ut Tignus uel tignū &c. Talia sunt multiplicia: ut per modos aliquos declarabo; sed nō omnia numerabo, quia prope sunt innumera. Primo, quædam sub a, sunt primæ, uel sub es quintę, ut materia, uel materies, maceria, uel maceries, &c. Secundo, quædam in us, uel in um desinunt, ut tignus, uel tignum, & in er, uel in um, ut oleaster, uel oleastrum. Tertio quędam in um per secundam desinebāt, & aliquando in a, per primam quæ nunc in a, per tertiam desinunt, ut poematū, uel poema poemæ, uel poema poematis. Quarto in er, uel in us, ut Euander Euandrus, cōger uel cōgrus. Siler uel Silerus, nomen fluuij &c. Quinto in a, uel in as, ut Byria Byrias, Damœta vel Damœtas, Sosia vel Sosias, Sylla vel Syllas. Et in a, uel in es, ut cometa uel cometes. Sexto in a, uel in e, ut Libya æ, uel Libie, es, &c. Septimo ī eus, uel ī es, vt Achilleus, vel Achilles &c. Octauo ab accusatiuo Gręco fit aliquādo fœmininum in a, primæ, ut æthera, cratera, lampada &c. Nono, quædam in eodem sensu proferūtur in singulari, & in plurali; ut hæc Fidena, hæ Fidenæ, hoc Argos, hi Argi, hæc Pergamus, hæc Pergama. Decimo, quædam Græca tertiæ faciūt à genitiuo in os, nomina secundæ in us, ut Titan, Titanos, Titanus, sic delphin, uel delphinus, Elephas, uel Elephantus, &c. Vndecimo, quædā desinūt in is, uel in er, ut cucumis, uel cucumer, impubis, uel impuber, &c. Duodecimo in o, uel in en, ut Anio, uel Anien; Nerio, uel Nerien. Tertiodecimo in is, uel in en: ut sanguis uel sanguen, aut is, uel in, ut delphis uel delphin. Decimoquarto in or, uel in os; ut arbor uel arbos, honor uel honos. Decimoquinto in e uel ī is, ut Præneste, uel Prænestis; rete uel retis. Decimosexto in i, uel in is: ut sinapi uel sinapis, &c. Decimoseptimo in u, vel ī vs: ut artu vel artus, tonitrus vel tonitru, cornus vel cornu &c. Decimooctauo in os, uel ī us; ut Delos uel De-

lus,

lus, vel on, aut vm; vt Ilion vel Ilium, aut hęc Ilios. Decimonono in on, vel in os: vt Minos, Athos, vel aliquãdo Minon. Vigesimo in o, vel iu on; vt Agamemno, vel Agamemnon, Pluto vel Pluton Vigesimoprimo in al; vel in ale, & in ar, uel in are; vt penetral vel penetrale, altar vel altare, cochlear vel cochleare, &c. Vigesimosecundo in as, vel in atis; vt cuias vel cuiatis, &c. Vigesimotertio in as, uel in do, vel in or, &c. vt amaritas, amaritudo, amaror, & amaritia vel amarities; beatitas vel beatitudo; albor & albitudo; dulcor & dulcedo, &c. Vigesimoquarto, alia pene innumera, de quibus non est certa regula, vt mugil, vel mugilis. Arar vel araris; baccar vel baccaris; Tybris, vel tyberis, Oedipus & Oedipodis; Adam Adamus; Satan Satanas; iter vel itiner; Ligur uel Ligus, ambages uel ambago: contagis uel contagio, uel contagium, cõpages uel compago; tapes tapete, uel tapetum; cantus uel cantio. Hæc & alia prope innumera declarantur à Marcello, Festo, Prisciano, Tortellio, Iuniano, Perotto, Nestore, Calepino, pluribusq;, in quibus obseruato ne omnino desita usurpes.

Quæ composita diuersarum declinationum efficiunt.

Is, uel us, orta volunt limus, cera, arma, bacillus,
Norma, iugum, cliuus, neruus somnusque, animusq;,
Pluraq:, cum freno, quæ glossa recludet abunde.

Quædam nomina faciunt adiectiua cõpositæ figuræ secũdæ uel tertię declinationis; ut à limus fit illimis, uel illimus; a cera, synceris, uel syncerus; sed alia aliis sũt vsitatiora. Iã declaremus singula. Lim'; molle lutum; limosus plenus luto; illimus illima illimum, vel melius, hic & hęc illimis & hoc illime. i. purus; & sine limo. Sublimus; ma, mum; uel sublimis. i. eleuatus in altũ. Cera, notũ est;

hinc cereus, ex cera, vel mollis. Cæreus substãtiuè, idest Cãdela de cera. Syncerus, vel syncera, syncerum, vel synceris, syncere, idest purus. Arma munimẽta corporis: vt gladius, thorax, lorica, & instrumẽta: vt libri, sunt arma scholastici. Inermus vel inermis, ideſt ſine armis. Bacillus i. paruus baculus. Imbecillus, vel ĩbecillis. i. debilis. Norma est regula fabrorum, idest linea artificum, ad quã dirigũtur opera. Anormis, irregularis, & non ad normam factus. Enormis, & denormis idem. Iugum summitas mõtis, & instrumentum quo boues iunguntur, quando arant. Biiugi, vel biiuges sunt duo animalia coniugata: triiugi, tria: quadriiugi, quatuor: multiiugus a um &c. omnijugus, ga, gum pro omnigeno, & multiplici capimus: vt homo multiiuga doctrina. Cliuus, ideſt collis, vel mõticulus. Accliuus, vel accliuis, idest eleuatus, altus quasi ad cliuum. Decliuus vel decliuis, ideſt depressus & inclinatus, quasi de cliuo. Procliuus. idest inclinatus, aut facilis: vt proclinis in risum. Dicimus per n, liquidam, inclinis, acclinis, reclinis, pro inclinatus, acclinatus, reclinatus. Neruus, naturale vinculum corporis, quo colligata sunt membra, capitur pro vinculo carcerali. Est etiã funis arcualis. Neruosus. i. fortis. Eneruus vel eneruis, idest debilis, aut mollis. Sopnus, Græcè hypnos dicitur, vnde mutata h in s, & y in o, & o in u, sopnus hinc declinatum est: vnde rectè per p, sine m sopnus scribitur: hinc insopnus a um, vel melius insopnis & insopne. Semisopnus, vel semisopnis, insopnus. i. peruigil. Animus, est mẽs, vel anima, vel volũtas, vel audacia. Exanimus vel exanimis, idest mortuus. Inanimus vel inanimis sine aĩa Magnanimus habens magnum animum. Pusillanimus, habens pusillũ animũ. Semianimus, vel semianimis. i. semiuiuus. A frenũ dictus est infrenus, vel infrenis. i. indomitus: quasi sine freno. Effrenus idem significat. Iunguntur plura; vt imberbis, vel imberbus, idest nõdum barbatus, magis in

vsu

vſu eſt imberbis a barba. Neceſſus uel neceſſis. i. neceſſarius. Perēnus, & melius perennis. i. perpetuus, a p & annus: ideo aſpiratione caret. Ex dictis clare patet, ex multis ſubſtantiuis componi adiectiua: ut damnū indemnis ſine damno, Diſcolus in uſu eſt. Tiberga dicit etiā diſcolis, id eſt difficilis, malus, uel pernicioſus. Elumbus uel elumbis, qui præ debilitate ſeſe erigere non poteſt &c.

Nomina ſub eadem nominatiui terminatione, & eodem genere, eademq; ſignificatione, diuerſarum declinationum.

Multa tibi flexum dant quartum, ſiue ſecundum.
Vt domus, & laurus, ficus, colus, & penus adde.
Et lacus, & quercus, pinus, cornus, monitus que.
Vt quondam lectus, ueteres, ita plurima flectunt.
Eſt alijs uarius flexus, pro teſte ſequeſter.
Cætera ne longum faciam tibi gloſſa recludet.

Abundant quædā nomina declinatione: ut quæ ſunt ſecundæ, aut quartæ declinationis: ſaltē in aliquibus caſibus, ut domus an̄ declinatū, laurus, ficus, &c. Hæc laurus, huius lauri, datiuo lauro, hanc laurū, o laure, a lauro: & aliquādo lauru: hæ lauri, harum laurorum, his lauris, has lauros & laurus, o lauri, a lauris: arbor q̄ Græcè dicitur daphne. Ficus ī generibus declaratū eſt. Colus, ſecundæ eſt, præter ablatiuum ſingularem, qui per utrāque ꝓfert, hac colo vel colu, hę colus. vide genera vbi penus quoq; declaratū eſt. Lacus hui' laci, vel lacus, reliquos ꝑ quartā effert. Quercus, genitiuo plurali quercorū. Pinus, has pinos. Cornus arbor, ab hac corno uel cornu. Quartæ ſunt multa quæ olim per ſecundam etiā flectebantur, vt monitus, ornatus, queſtus, ceſtus, artus, æſtus, aditus, lectus, & plura alia. Plaut. in Amphi.

Lectus locus, pro lecti locus dixi, quod exoleuit: quia solum secundæ est nũc. [Est aliis &c.] Sunt quædam diuersarũ declinationum, mutata significatione, aut etiã scriptura aliquantulũ: ut acus, anus, arcus, uel arquus: cestus uel cœstus. Cãtus, idest cantio. Canthus, idest ferrũ, quo circũdantur rotæ: hortus, ortus. Sunt & aliarum diuersarum declinationum, eadem sub significatione: ut cancer pro morbo. Iber, Mulciber. Acera um olim, nũc acer acris & hoc acre. Acer hãc arbor, est tertiæ. Sequester, sequestris, sequestre: & hic & hæc sequestris & hoc sequestre, sequestra sequestrum: is est apud quem plures eandem rem, de qua controuersia est, deposuerunt. Sunt quæ in obliquis confunduntur, vt res rei, reus rei. Pyrus, & pyrum pyri &c. Postremo abundant æquiuoca, idest, diuersa ratione multa significantia: ut discrimen, differentia, & periculum. Aura, lenis uentus, & fauor. Ludus res quæ luditur, & schola, unde ludimagister. Ara deorum. Hara, stabulum porcorum, & alia innumera, pro quibus omnibus datur regula generalis.

Multiplex vno sensu dicatur abundans.

DE COMPARATIONE.

LIBER IIII.

COMPARATIO est rei ad rem collatio. Gradus comparationis sunt tres. Positiuus, comparatiuus, & Superlatiuus. Positiuus est qui rem suam sine excessu significat: ut doctus. Comparatiuus qui rem suam cum excessu non summo significat: ut doctior. Superlatiuus qui rẽ suam excessu summo significat: ut doctissimus. hunc excedet comparatiuus, si dixeris, Hector fuit fortissimus: sed Achilles fortior: hic enim significat solum ualde fortem.

tē.Nomina ſola comparatiua & ſuperlatiua, nomina ex ſe faciūt:nam participia per comparationem nomina efficiuntur: ut amans amantior. Deterior, & potior fiunt a deter antiquo nomine,& potis,nō a verbis detero,&potior.Prior primus,poſitiuo carent.Exterior,interio[illegible] ſuperior,inferior &c.ſunt a nominibus exter,iter,ſ[illegible] vel ſuperus,inferus:quorum quædam reperiuntur,q[illegible]m penitus exoluerunt:& nō ab extra,intra,ſupra &[illegible]ris ꝑpoſitionibus:horū ſuperlatiua ſnnt extremus,ir[illegible]us, ſupremus,infimus. Citer,citerior,citimus.Propi[illegible]ro ximus, poſitiuo carent: nec ideo oſtenditur a pro[illegible] eſſe:quia accuſatiuū aliquando habent;nā hoc abuſ[illegible]e fit, & multo ſæpius datiuum habēt.Ab aduerbiis fiunt comparatiua & ſuperlatiua aduerbia,non nomina:quia a ſæpe abuſiue fit ſæpiſſimus,ſæpior nūquam legitur:ſed bene aduerbia ſæpius ſæpiſſime:ut a pene,peniſſime. Penitior & penitiſſimus,non ſunt ab aduerbio penitus: ſed a nomine penitus penita penitum,ideſt,quod intra eſt:penitior,interior,penitiſſimus, ideſt intimus. Nuper facit ſuperlatiuum nuperrime: ab antiquo nomine, nuperus nupera,nuperum,fit nuperrimus nuperrima nuperrimū ſine cōparatiuo.Vlterior vltimus,poſitiuo carēt,aut forſan ſunt a veſtutiſſimo nomine vlter,vel vlterius.Sola adiectiua cōparantur.Propria propter aliquod accidens, licenter pro adiectiuis ſumpta, comparari leges: ut Nero Neronior,ideſt crudelior.Non omnia adiectiua comparantur,ſed ea duntaxat, quorum ſignificatio poteſt augeri vel minui.Ideo non comparantur vnicus,ſummus, omnipotēs,imus,ingens,rudis,mediocris: nec verbalia in dus,qualia ſunt reuerendus,colendus.Comparatio eſt triplex.Voce tantum,ſignificatione tantum, & vtroque modo.Comparatio voce tantum fit, vbi vox cōuenit, ſignificatio diſcordat: vt a nouus nouiſſimus. i.vltimus: ſunt.n.maxime noua ferè vltima,nouior:Latine non di-

citur. dic recentior. Comparatio significatione tātum est, vbi significatio conuenit, vox discordat: vt bonus, melior, optimus. Comparatio voce & significatione, est ubi cum voce significatio conuenit: vt doctus, doctior, doctissimus.

Doctior a docti est: ita formes cuncta secundæ.
Tollo sinisterior, melior, peior, minor, & plus.
Cum maior. Donant ficus, & dicus entior apte.

Comparatiuus a nomine secūdę declinationis fit a genitiuo singulari addita, or, syllaba, pro communi genere, & vs, pro neutro, vt amicus amici amicior; spurcus spurci spurcior. Spurcus, idest, imūdus. Pudicus, idest castus, pudicior. Augustus, idest sanctus; & venerabilis; augusta augustū: augusti, augustior, &c. [Tollo; &c.] Excipiuntur a regula, finister finisterior, bonus, melior; malus, peior, paruus, minor, multū, plus solum in neutro genere, & hoc in singulari numero: at in plurali hi & hæ plures; & hæc plura vel pluria. Magnus, maior donat, &c. A facio, sunt quædā adiectiua in ficus, & a dico vel dicax, in dicus penultima correpta; quę comparatiua in entior efficiūt: vt magnificus magnificentior, qui magna facit. Mirificus mirificentior, qui mira facit: sic munificus, idest liberalis: honorificus, qui honore digna facit &c. Maledicus. i. mordax, & obtrectans; maledicentior, benedicus; benedicentior, qui benedicit & laudat, sic falsidicus, &c.

Fortior a forti est: facias, ita cætera ternæ,
Iunior, excipiunt. a nequam nequior exit.

Cōparatiuus, si positiuus fuerit tertię, fit a datiuo singulari addita or: vt forti fortior, pauperi pauperior &c. [Iunior; &c.] Excipitur a regula vnicum nomen iuuenis; iunior, pro iuuenior. Georgius Valla tamen dicit iunior esse a iunis. Nequam, nequior facit: & nō excipitur, quia non flectitur nequam.

Superlati·

Superlatiuorum formatio.

Er, rimus adijcet superanti. Dant timus exter.
Et citer, & dexter, quibus addes rite sinister.
Dic etiam extremus. Maturus dat rimus apte.
Vel simus, huic iungunt satur, a uetus est rimus usque.

Positiuus in er, addit superlatiuo, rimus, a, um, vt niger nigerrimus: pauper, pauperrimus, &c, [Dãt timus, &c.] Excipiũt a regula, exter exterior, extimus, uel extremus; citer, citerior, citimus: dexter, dexterior, dextimus: sinister sinisterior, sinistimus. [Maturus, &c.] maturus, matura, maturũ, facit superlatiuũ maturrimus ab antiquo nomine matur, uel maturissimus. Iungitur satur, quod similiter facit saturrimus, & saturissimus. Vetus facit ueterior & ueterrimus, a uetusto nomine ueter, ueteris.

In reliquis. simus accipiet patrius positiui.
Atque datiuus in i, tamen s. simus, usque praeibit.
Excipe postremus; supremus, & optimus, atque
Pessimus, & minimus, cum maximus, intimus, addes.
Plurimus, infimus adiunges: entissimus autem
A ficus, atque dicus facito, limus, is dempta.
Cum facilis, gracilis, agilis, similisque.

Si positiuus nõ desinit in er, tũc superlatiuus fit a genitiuo positiui ĩ secũda declinatione, uel a datiuo ĩ tertia, áddẽdo s, & simus, vt celsus, celsi, celsissimus, & nõ sũmus, fortis fuit: i, fortissimus. [Excipe, &c. Tollũtur hinc posterus, postremus, superus, supremus, bonus, optimus, malus, pessimus, paruus, minimus, magnus, maximus, interus, intimus, multus, plurimus, multa, plurima, multũ, plus, plurimum, inferus, infimus. [Entissimus autẽ, &c.]

Nomina

Nomina a facio, in ficus: a dicax in dicus, habent entissimus: vt maleficus, maleficentissimus, maledicus, maledicētissimus. [Lim', &c.] Hæc quinq; facilis, agilis, gracilis, humilis, similis, faciunt superlatiuos abiiciendo is, addita limus: & ita sunt duo ll: vt facillimus, agillimus, humillimus, &c. Addit Valla docillimus. Facilis nō grauis. Gracilis, tenuis, non crassus. Agilis, leuis, & mollis. Humilis, non altus: vt humilis arbor, humilis homo, idest vilis, & ignobilis. In sacris significat non superbum. Docilis, qui facile discit, contrarium est indocilis, &c.

Comparatiuo imperfecta.

Anterior superante caret, iuuenisque senexque,
Sicut adolescens, cui diues, pluraque iungunt.
Temperior solum est, ignorant hæc positiuum
Vltimus, vlterior: prior & primus, propiorque
Proximus: ocyor, atque ocyssimus adiiciantur.

Anter vel anterus veteres dixere, hinc anterior sine superlatiuo, vt iuuenis, vel iunis, iunior, senex senior, adolescens adolescentior, diues diuitior, & quędā alia. [Temperior, &c.] temperior, positiuo, & superlatiuo caret: ulterior, vltimus, prior, primus, propior, proximus, ocyor, ocyssimus, positiuum nō habet quo vtantur Latini: Temperior, vel rectius temporior, idest tempestiuior, à tēpus deductum, caret positiuo, & superlatiuo: hinc aduerbiū tēpori, idest, oportune, & tempestiue. Ocyor, ocyssimus, idest, velocior, velocissimus. hæc præter plurima carent comparatiuo, superlatiuoque: vti gnauus, idest diligens, magnanimus, vulgaris, nemo, fugitiuus, syluester, uagabundus, tremebundus, degener, &c.

Vt si uocalis præat, raro gradus exit.
More prius dicto. Tenuis non additur apte.

Quando vocalis præcedit syllabam us in positiuo, aut

nunquam,aut raro comparātur more dicto, ideſt,in or, & ſimus,vt idoneus,rubeus, ceruleus,arduus,pius, &c. ſed vbi comparatione opus eſt,capiunt magis, & maxime,vt magis dubius,& maximè dubius.Ratio regulę eſt quia cōparatiuus regulariter formatus, debet ſuperare poſitiuū vna ſyllaba,vt docti doctior. Regulariter dixi, propter peior, maior, minor, &c. Et quia i, litera inter duas vocales efficitur conſonans,vt maior, cōparatiuus nō ſuperaret poſitiuum,vt pior,& ſi i, non fieret conſonans, vt ſuperaret,eſſet mala ſonantia.[Tenuis non &c.] Tenuis, Alexander negauit inſcite comparari poſſe:hēt n.tenuior,& tenuiſſimus,apud probatiſſimos autores.

DE PRAETERITIS, ET SVPINIS VERBORVM

LIBER V.

Compoſitum, eſt ſimplexque modo flectuntur eodem.
Excipies quædam,poſt clare notificanda.

Verbum compoſitæ figuræ coniugatur,ut ſimplicis, & contra,vt ſedeo,ſedes,ſedi,poſſideo,poſſides.poſſedi. [Excipies &c.]Excipiuntur quædam; quia do eſt primæ coniugationis:reddo,addo,tertiæ:maneo manſi, immineo imminui. hæc & alia ſatis declarabuntur, ideo hic nolui ponere.

A quoties mutatur in i, per e pono ſupina.
Demitur hinc do,go,ſapio,ſalio,ſtatuoque.

Si uerbum compoſitū mutet a ſimplicis in i,ſupinum retinebit e,ut facio feci factū reficio,refeci refectū,&c. [Demitur,&c.]Tollūtur verba ī do,vt cado cecidi caſū,

recido

recido recidi recasum. Et in go, ut ago agi, actum, adigo adegi adactum. Et composita a sapio, quæ retinent i, supino, ut desipio desipui desipitum, &c. A salio, & statuo, q̃ pro a, in supino retinent v, vt insilio insilui, insultũ &c. Hoc etiã notatu dignum, uerba mutantia e, in i, non perdunt e, simplicis in præteritis, & supinis: ut emo emi emptum, redimo redemi redemptum: sic sedeo: insideo.

Quum geminat simplex composito tolle priorem.
Quam retinet do, sto, natum, ceu discere posco,
Plurima sic olim, ceu nunc præcurro, repugno.

Quum simplex geminat, principiũ præteriti, compositum non geminat: ut mordeo, momordi: remordeo, remordi, pello pepuli: compello, compuli, &c. [Quam retinet, &c. Excipe composita a do, sto, disco, posco, quia sp geminant: ut credo credidi, resto, restiti, edisco, edidici, reposco, repoposci. Sic olim plura, ut omnia composita a curro, ut decucurri, &c. nunc solum præcurro geminat principiũ, vt pręcucurri, a pugno pupugni, fit repugno repugi, &c. Supinum nunquam principium geminat.

Si sit à præsenti, non desinent esse supino.

Quoties pręsenti fuerit a, nõ aberit supino, licet in præterito mutetur, ut facio feci factum, fallo fefelli falsum.

Præteritis quæcunque carent, spoliabo supinis.

Quæcunq; carent præteritis, carent etiam supinis, ut polleo, glisco, feruesco, &c. Licet præteritorum, & supinorum carentia pertineant ad sequentem librum, tamẽ in hoc libro totam hanc rem absoluam: quia breuius, & commodius fiet: nam cæteri carentia præteritis aut supinis ferme suis locis explicauere, & in defectiuis omnia repetiuerunt: id ego non faciam, quia breuitati, & puerorum utilitati studeo.

PRIMA CONIVGATIO.

Præteritis aui facit as, atumq; supinis.

Verbum primæ coniugationis, facit preteritum perfectum indicatiui modi à secúda persona singularis numeri indicatiui modi præsentis temporis, ablata s, litera, & addita syllaba vi. Et in supino mutat vi in tum, vel tu, vt amo amas amaui amatum, amatu &c.

Excipe do, dedit, atque datum: stetit atq; statum, sto
Cuius compositum stitit, atq; stitum capit apte.

Do dedi datum, circúdo circundedi circundatum: sic pessundo, venundo, satisdo, sto, steti, statum: huius composita stiti & stitum faciunt: vt præstiti tum, insto, institi, institum: asto, astiti, astitum &c. Do. i. dono, mitto, dico. Circundo. i. circumpono. Venundo. i. vendo. Pessundo, idest calco, vel opprimo. Pessum, idest sub pedibus. Satisdo, idest satisfacio, aut soluo. Sto, erectus sum. Insto pro pe sum, vt pasca instat: vel operam do pro re acquirenda. Asto, idest iuxta sto &c.

Dono, lauo, laui, lotum, lautum. atq; lauatum.
Poto magis potum: iuui, iutumq; iuuare.

Lauo, laui, lotum, vel lautum; vel lauatú; ab eo quod olim dicebatur lauaui, & significat rigo, uel aqua purgo, aut quouis humore purgo. Poto potaui potatum. & sæpius potum. i. bibo. Iuuo, iuui, iutum, quod supinum nó est in usu; sed pro eo capimus adiutum, quod est ab adiuuo, lectum est, iuuaui Iuuo, idest auxilium do.

Præbet ui, per itum, cubo, cum sono, siue crepare,
Et domo, siue tono: veto cum plico. Nexo, xui, xum
Præbet ui per ctum frico, cum seco, iunge necare.

Nulla

Nulla supina creat mico, dans micui, Datur aui.
Nonnullis aui, tantum dat supplico. sicut
Omne plico, uerbum quod dat cum nomine iunctum.

Hæc septem verba cubo, sono, crepo, domo, tono, ueto, plico, faciunt per duas syllabas vi, in præterito: & itũ in supino, vt Cubo, cubui, cubitũ.i. iaceo. sono sonui sonitum, idest sonum facio. Crepo crepui crepitum, idest violentum sonum facio, & frangor. Domo domui domitũ, mansuetum facio, & vinco. Tono tonui tonitum, dal de sono, vel facio tonitum. Veto vetui vetitũ, prohibeo. Plico plicui plicitum; & aliquando plicaui plicatum.i. contraho; & rugas facio. [Nexo, &c.]Nexo facit nexui nexum.i. ligo, vel necto. [Præbet &c.] Hæc tria verba frico, seco, neco, faciunt vi per duas syllabas in præterito, & ctum præcedente litera c, ante t, in supino: vt frico fricui frictum: est sicut sonat. Seco secui sectum, scindo, findo, diuido: neco necui nectum, vel necaui necatum, quacũq; re occido. [Nulla supina &c.] Mico micui facit absque supino.i. fulgeo proprie cum motu, vel tremore, vt ensis micat, fulgur micat. [Datur; &c.]Quædam ex dictis etiam dant aui, in præterito; & similiter, quod facile conijcitur, atum in supino, vt increpo increpui, vel increpaui. increpatũ, implico implicui, vel implicaui, implicitũ, vel ĩplicatũ; sic dimico dimicui, sine supino; vt mico micui, vel dimicaui dimicatum. Increpo, idest cũ clamore arguo. Implico.i. inuoluo, innecto. Dimico.i. pugno, quod re fit. [Aui tantum, &c.]Supplico solum facit supplicaui, supplicatum, vt omne cõpositum à plico cum nomine, vt duplico, duplicaui, duplicatum; replico, replicaui, replicatum; multiplico, multiplicaui, multiplicatum, &c. Supplico, idest rogo humiliter; manus scilicet plicans.

SECVNDA CONIVGATIO.

Præteritum per ui facit es: per itumq; supinum.

Verbum secundę coniugationis facit præteritum à secunda persona singulari, præsentis temporis, indicatiui modi, mutando es in vi, per diuisas syllabas, & in supino facit itum, vt habeo habes habui habitum; ideſt poſſideo & teneo, terreo terres terrui territum, timere facio, &c. omnia verba secundæ coniugationis desinunt in eo, & nulla alia præter hæc primæ, beo beas, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauseo, enucleo; & duo quartę, eo, queo cum compositis.

Dat doceo doctum: teneo tentum: pateoque
Passum: sic mistum dat misceo: torreo tostum.
Censeo dat censum: careo cassum caritumque.

Verba hæc posita, præterita secundū regulam formāt supina contra regulam, vt doceo docui doctum, ideſt do ctrina imbuo. Teneo tenui tentum, ideſt apprehendo, detineo. pateo patui passum, apertus sum. Misceo miscui mistum, confundo & perturbo. Torreo torrui tostum. i. vro, cremo, asso. Censeo censui censum, iudico, vel existimo. careo carui caritum; secundum regulam, sed contra regulam cassum, non habeo, aut priuor.

Polleo præterito caret. Et vix nideo, donat.

Polleo caret præterito: quod video vix habet. Calepinus dicit esse nidui: sed non est in vsu. Quia carent hæc pæteritis, etiam supinis carebunt. vt dictum est. Polleo, ideſt possum, valeo. Nideo: & renideo, ideſt splendeo.

Quod dat ui, neutrum, timeoque carento supinis.
Tolle ualet, noceo, placeo, doleo, taceoque.
Paret, olet, careo, pateo, lateo, calet, & li.

Verbum

Verbum neutri generis secundę coniugationis faciés præteritũ per diuisas syllabas, cum unico actiuo timeo caret supino, vt madeo madui, humidus, & madidus sũ. Studeo studes studui; studiosus sum, & operam impendo. Surdeo surdui surdus sum. Sordeo sordui sordidus, immundus & uilis sum. Candeo, candui, splendidus; & candidus sum, & alia pene innumera, quæ nimis longum esset subiicere. Timeo actiuum, caret ét supino. i. metuo. [Tolle ualet &c.] Pauca neutra, quorũ præterita per uidiuisa syllabas fiunt; supina retinent: ut ualeo ualui ualitum; idest possum, ualidus; & sanus sum; ut non ualeo dicere: ualeo rectè. Noceo nocui nocitum, idest malũ infero. Placeo placui placitum, idest gratus sum, leges placitus sum, pro placui. Doleo dolui dolitum; tristis sum. Taceo tacui tacitum, non loquor; & ponitur aliquãdo actiuè; ut taceo hanc rem. Pareo parui paritũ, obedio. Oleo olui olitum, odorem emitto, siue bonum, siue malũ; ut hoc bene olet, istud male olet. Careo, Pateo, Lateo latui latitum, abscondor, non compareo, latet me, idest nescio. Caleo calui calitum, calidus sum. [Et li &c.] idest liceo licui licitum, passiuè significat id quod liceor actiuè. Liceo hoc est appretior in auctione.

Dant di. sum, prandet, videt, & sedet. At geminabit S, sessum, stridet, stridi facit absque supino.

Prandeo dat prandi pransum, prandium sumo, & ponitur simpliciter pro comedo. Video uidi uisum, notũ est. Sedeo, sedi, sessum gemino ss, notum est, sedet animo. i. placet. Strideo, stridi absque supino; stridorem facio. i. sonum violentum, dicitur etiam per tertiam strido: Prandeo etiam facit pransus sum, quia est neutro passiuum, vt gaudeo, gauisus sum &c.

Di sum, præterito geminato mordeo donat:

Vt

Vt pendet, spondet, tondet. Donat ueo, ui, tum.
Dic fautum, cautum. Veo, neutra carento supinis.

Quatuor uerba dant di sum geminato principio præteriti, ut Mordeo momordi morsum, dentibus lædo, detraho, pungo, carpo. Pendeo pependi, pensum, suspẽsus sum, capitur pro solicitus sum, ut pendet animus. Spondeo spopondi sponsum, promitto. Tondeo, totondi, tonsum, crines, aut lanam seco forcipe. horum composita non geminant principium præteriti per regulam generalem prius dictam, remordeo, remordi, respondeo, respõdi, &c. [Donat ueo, &c.] Verbum desinens in ueo, facit preteritum in ui syllabam, quam supinũ in tum mutat, ut moueo moui motũ, de loco in locum muto, capitur pro induco. Foueo foui fotum, calefacio, lenio, nutrio. Voueo uoui uotũ, religiose promitto. [Dic fautũ, &c.] Duo irregulariter supina faciunt. Faueo faui fautum, bene alicui opto. Caueo caui cautum. i. prouideo, fulgeo, ac uito. [Veo neutra, &c.] Reliqua neutri generis sunt. & carent supinis omnia: ut liueo liui. i. liuidus sum, hoc est sordidus, niger, ac inuidus. Ferueo ferui, uel ferbeo ferbui. i. ualde caleo, & fluctuo, uel æstuo bullio. Conniueo, conniui, uel connixi, claudo oculos, & cõsentio. Paueo paui, idest timeo. Aueo, aui, cupio. Flaueo flaui. i. flauus sum &c.

Dant quoque ui, tum, flet, plet, delet, net, ciet: adde
Cum uiet, ortum oleo. Sed uult adoleuit adultum,
Do simplex oleo per ui mage: nata per eui.

Sunt adhuc pauca secundę coniugationis uerba faciẽtia pręterita per ui syllabã: supina uerò p tum mutata ui in tum: ut Fleo fleui fletum. i. lacrymor. Pleo non est in usu, sed bene cõposita: ut compleo, repleo eui etum, idẽ quod impleo. s. plenum facio, depleo depleui depletum, euacuo: deleo deleui deletum, destruo, propriè lineas,

aut regulas. Neo neui netū, unde netrix propriū mulierum est fila facientium. Cieo cies ciui citū, pro eodē dicitur per quartam, cio ciui citum. i. uoco, prouoco: composita utriusq; semper sunt quartæ: ut accio, concio, excio, &c. Vieo uieui uietum, uerbū est antiquū significās ligare & inflectere. Oleo olui, facit ēt oleui oletū, hinc oletum. i. stercus humanum, quod ualde male olet: & composita aboleo. i. deleo, extra consuetudinem duco: aboleui aboletum. Exoleo, extra consuetudinem uenio, exoleui exoletum. Inoleo, inualeo, in usum uenio: inoleui inoletum. Obsoleo, sordeo, uel exoleo, obsoleui, obsoletum, &c. Adoleo adoleui, adultum adultu. i. cresco, & cremo. [Do simplex, &c.] Oleo simplex facit libētius ui per duas syllabas, & itum in supino. Et ab eo composita sæpius habent eui, etum, ut patuit.

Dant si, sum, suadet, ridet, manet, hæret, & ardet,
Et terget, mulcet, mulget: iubeo geminans ss.
Indulget, si, tum, cum torquet, sæpius optat.
Sorbeo psi, tum dat, uel normam rite reseruat,
Dans a per i, maneo, minui facit absque supino.
Sic urget, siuult, cum fulget, turget, & alget.

Quædā habent si, sum: ut Suadeo, suasi, suasum. i. cōsulo. Rideo risi risum. Maneo māsi māsum, capitur pro expecto. Hæreo hæsi hæsum, arcte rei infido, figor imprimor, & dubito. Ardeo arsi arsum, uror, inflammor, & capitur pro uehementer amare. Tergeo tersi tersum: uel p tertiā tergo tersi. i. mundo, & nitidū facio. Mulceo mulsi mulsum, uel ēt mulxi, mulctū, lenio, mollio, blandior, mitigo, dulcē facio, ungo, delecto, polio. Mulgeo mulsi mulsum vel mulxi, mulctū, lac e mamis exprimo. Iubeo, iussi, iussum, gemino ss. utrobiq;. i. impero. Indulgeo indulsi indulsum: sed frequētius indultū, obsequor, & facile cōcedo. Torqueo, torsi, torsum, & sæpius tortum, in-

flecto,iacto,gyro,celeri roto,& guberno. Sorbeo sorpsi sorptũ,uel secundum regulam. [Ptũm per ui,&c.] Facit sorbui sorbitum,quicquã molle deglutio. [Dans a,per i, &c.] Cõposita a maneo,quæ mutant a,in i,breuẽ,habẽt ui fine supino:ut Eminuo eminui,uideor,& præ aliis pateo,uel excello. Immineo imminui,insto. Præmineo prę minui,pcello,&c. [Sic &c.] Idem sine supino urgeo, si, facit:ut urgeo ursi,premo cogo cõpello,festino. Cui iũguntur fulgeo fulsi.i.splendeo: Turgeo tursi.i.inflor, & tumeo. Algeo alsi.i.frigeo.absque supino.

Xi, ctum, dant mulcet,mulget,luget, uelut auget.
xi, friget, lucet, conniuet, absque supino.

Hæc quatuor,mulceo mulgeo lugeo augeo,habẽt xi, i ptõ,& ctũ,pcedẽte c.in supino:ut mulceo & mulgeo, xi,mulctũ,patuerũt,qa ẽt faciũt mulsi mulsũ,& ita eadẽ præterita & supina. Lugeo luxi luctũ.i.doleo, & tristor, & ualde fleo,& in lugubri ueste sũ. Augeo auxi auctũ. i.maius facio. [Xi friget,&c.] Tria faciunt xi, absq; supino. Frigeo frixi,sum frigidus,ac ẽt segnis. Luceo luxi.i. lucem emitto. Conniueo connixi habet etiam conniui, ut dictum est supra in regula. [Donat ueo ui, &c.]

TERTIA CONIVGATIO.

Vult xi, ctumque cio. Facit & iacit ecit, & actum.
Elicio per ui dat itum, fratres mage xi, ctum.

Verbũ tertiæ cõiugationis desinẽs in cio,dat xi in ptõ, & ctũ p e,in supino:vt aspicio aspexi aspectum,inspicio inspexi inspectũ,despicio despexi despectũ,& reliqua cõposita a specio spexi spectum.i.uideo, qđ iam exoleuit. Pelliceo pellexi pellectum,compositum, a lacio lacis lacit.i.in fraudem duco,quod in usu non est,sed bene frequentatiuum lacto,& sua composita. Allicio allexi allectum,blande attraho. Illicio illexi illectum,induco. Pelliceo,idest pertraho,&c. [Facit,&c.] Excipiuntur facio,

 feci,

feci,factum, iacio, ieci,iactum: quorum composita faciunt supina in actum, per regulam. [A quoties mutatur,&c.] ut inficio,infeci,infectum: iniicio,inieci,iniectum,&c.Elicio magis habet elicui elicitum,quàm elexi elexum.i.blande educo, & attraho. Reliqua eiusdem compositionis,magis xi,ectum faciunt,ut pelliceo pellexi pellectum,&c.

Dic fodi fossum gemino ss, fugi, fugitumq;.

Fodio facit fodi fossum gemino ss,fugio aũt fugi fugitũ. Fodio,terrã eruo.Fugio.i.uito,& currẽdo relinquo.

Iui,itumq; cupit. Sapit ui,uel ui dat itumque.

Dic capio,cepi,captum. Rapio,rapui, ptum.

Cupio facit cupiui cupitum:ut sapio sapiui sapitum: quod uerbum ẽt & sæpius quidem facit sapui sapitũ: Capio,cepi,captum. Rapio,rapui,raptum, nec sunt plura lis desinẽtia in pio . Cupio.i.desidero. Sapio.i.saporem habeo,aut per saporem iudico:ut hæc caro sapit adustionem,& ad alia transfertur. Capio,apprehendo,accipio. Rapio,uiolenter aufero.

Dat pario peperi partum, aut paritum. Quatioque.

Dat quassi quassum. Cussi,cussum,dabo proli.

In rio unicum uerbum pario, dat peperi partum, uel paritum.i.prolem produco,& propriè fœminarum est, etiam significat efficio,uel acquiro. In tio simplex unicũ est,quatio quassi quassum:unde est quasso quassas uerbum,commoueo eius cõposita mittunt cussi & cussum: ut Concutio concussi concussum,gemino ss, in præteritis,& supinis.i.percutio,motito. Excutio excussi excussum,expello. Incutio incussi incussum,infero. Decutio decussi decussum, Abbattere. Succutio, Commouer di sotto,sbandare. Discutio,examino,&c.

Vult uo semper ui,dans utum: Vult struo xi ctum.

Atque fluo xi,xum. Pluo uni uel ui dat,& utum.

Vultque

Vultque ruo ruitum: dat utum proles tibi solum.
Nulla supina dabunt metuo, luo, congruo, sicut
Annuo, cum socijs, cluo, respuo, & ingruo, iunctis.

Verba in uo per diuersas syllabas desinentia, faciunt in præteritis ui, per diuersas syllabas, & in supino utũ, ut argo argui argutum, idest accuso & reprehendo; item astendo uel indico. Statuo statui statutum, idest pono, uel ordino. [Vult struo xi, &c.] Excipiuntur aliqua à regula; nam Struo facit struxi structum, idest paro, aut facio ædificium, aut quidpiam aliud. Etiam Fluo fluxi fluxum, proprium est liquorum fluentium, ut aqua fluit, &c. Pluo pluui, uel plui, plutum: raro legitur nisi in tertia persona singulari. Ruo rui rutum. i. cado. Composita huius, solum rutum faciunt, ut diruo dirui dirutum, idest destruo. Eruo erui erutum, extraho, & libero. Irruo irrui irrutum, impetum facio. Obruo obrui obrutũ. i. opprimo, &c. [Nulla supina, &c.] Quædam carent supinis: ut Metuo metui. i. timeo. Luo, lui, soluo, sustineo, & patior. Congruo congrui, concordo, uel conuenio. Item ingruo ingrui, inuado, immineo, impetum facio. Nuo, idest caput moueo, uel capite significo, facit nui nutum: sed composita supino carent, ut Abnuo abnui, idest nego. Annuo, idest assentior. Innuo innui, ostendo quid uelim, siue affirmem, siue negẽ. Renuo, renui, refuto, &c. Cluo cluis clui, idest pugno, & splendeo. Respuo respui, repudio & sperno.

Bi, bo, bitumque facit. Scabo, lambo, carento supinis.
Vt cubo. sic proles. Dant scribo, nuboq;, psi, ptum.

Verbum definẽs in bo, facit bi, in preterito, & bitum in supino; ut, Bibo, bibi, bibitũ, cum cõpositis. Adhibo, Ebibo, Imbibo, &c. Deglubo, deglubi, deglubitum. i. excorio. Scabo scabi. i. frico: supinum scabitum non est in usu. Lambo, lambi, idest lingo, supinum lambitum non

eſt in uſu. [Vt cubo,&c.] Compoſita à cubo, incumbo per tertiam deſinunt, & abiecto in præteritis & ſupinis m. faciunt cubui cubitũ, ſicut cubo ueluti Procũbo procubui procubitum.i. cado. Accumbo accubui accubitũ.i. aſſideo, uel à iaceo menſæ. Incumbo incubui incubitũ, in aliquo uel ſuper aliquid iaceo. Incumbo etiam ſignificat operam do: ut incumbo uirtuti. [Dant ſcribo,&c.] Scribo ſcripſi ſcriptum.i. literas formo, uel librum compono. Nubo nupſi nuptum, uiro trador.

In itum, mutat ſco. Paſco dat tibi paſtum.
Agnoſco, cognoſco dabis peritum. Nihil autem.
Gliſco dabit, uelut incœptiua. Popoſcit habeto
Poſcere. Vult diſco didici. Compeſcit ui, diſ.
Hæc per itum flectam. Conquexi tolle ſupinum.

Verbum deſinens in ſco, mutat ſco in ui ſyllabã, & in tũ: ut noſco, noui, notum.i. non ignoro. Quieſco quieui quietum.i. non moueor: dormio, & quieſcere facio: ut quieſce tumultũ hunc: tunc eſt uerbũ actiuũ. Sueſco ſueui ſuetum.i. ſoleo. Aſſueſco aſſueui aſſuetum.i. cõſuetudinẽ habeo. Aſciſco, aſciui, aſcitũ, adiungo, aſſumo, arrogo, attribuo, admitto, aggrego. [Paſco,&c.] Excipiũtur à regula paſco, cognoſco, agnoſco, quæ p̃terita rr̃ formant, paui, cognoui, agnoui: ſupina uerò contra regulã, paſtum, cognitũ, agnitum. Paſco.i. nutrio. Agnoſco uetera, & cognoſco noua propriè idem ſunt. [Nihil &c.] Gliſco caret præterito, & ſupino.i. creſco: & accipitur pro cupio. Item præteritis & ſupinis carent uerba incæptiua.i. inchoatiuæ formæ, ſaltem propriis. Capiũt aũt præterita à primitiuis: ut Caleſco, calui. Tepeſco, tepui. [Popoſcit,&c.] Poſco popoſci. Diſco, didici. Cõpeſco, compeſcui. Diſpeſco, diſpecui, quæ quatuor faciunt ſupina in itum: ut poſcitum, diſcitum, compeſcitum, licet ſint in raro uſu. Diſco doctrinam capio. Poſco.i. peto.

Compesco.i.coerceo,cohibeo,domo.Dispesco,separo, dirimo,quasi diuerso pascuo diduco. [Conquesci, &c.] Conquinisco,conquexi,sine supino.i.caput inclino,uel conniueo: capitur etiam pro indignor.

N emota,ci,ctum,uinco,dat. Dicoq; xi,ctum.
Vt duco. Parco si sumq; pepercit, itumq;.
Icere,ci,ctum,uult. In di, sum, do bene uertes.

Vinco facit uici,uictū,ablata n,litera.i.supero. Dico dixi dictū,loquor,& noīo.Duco,duxi,ductū,notæ signi ficationis est.Parco,parsi,parsum,uel peperci parcitū,ab stineo,quasi parū tāgo, ut aiūt, ut parco nūmis. Ico ici ictū.i.percutio. [In di,&c.] Do mutatur in di & sum, ut mādo mandi mansum.i. comedo, uel dentibus cōficio. Scando scandi scansum. Ascēdo ascēdi ascensum.Descē do,uerba satis nota. Defendo defendi defensum.i.prote go.Incēdo incendi incēsum, est accendo.i.ardere facio.

Tolle cado, cecidi, casum. Pandi cape passum.
Edi, sum uel stum. Dat pedo pepedit, itumq;.
Cædo cæcidit habet, sic pendo pependit; & in sum
Fiet utrunque quibus par tendo est, dans quoque tentum.

Cado,cecidi.casum.i.ruo.Pando,pandi,passum:aperio,& patefacio. Edo pro comedo,edi,esum,uel estum. Pedo pedi,peditum,uentris crepitū facio.Cædo cum æ, diphthongo,cæcidi,secunda longa,cęsum.i.percutio,& amputo,& interficio. Pendo pependi pensum.i.suspendo;ut pendo furem,uel togam,& significat ēt pondero, ęstimo,sustineo. Tendo tetēdi tensum,uel tentum.i.expando,excepta sunt à regula.[In di,sum do bene uertes, &c.] Et horum quinq; geminant principium præteriti. cado,pedo,cædo,pendo,tendo,quorum composita non geminant:ut Incido incidi,à cado.Oppedo oppedi.i.cō tra pedo.Occido occidi:à cædo.Appendo,appendi.i.ad aliquid pendo. Attendo attendi.i.considero.

Quod do componit, didit, atque ditum, dabit usque.
Dic tamen abscondit, quod itum poscit mage quam sum.
Sido, præteritum nescit: rudo, strido, supinum.

Composita tertiæ coniugationis à do. faciunt didi in præterito, & ditum in supino: ut Addo addidi additum. i. iungo. Abdo abdidi abditum, aufero, uel abscondo. Condo condidi conditum, facio, & congrego, uel fego; sepelio etiam. Credo credidi creditum, quasi cretũ do. i. decretum, & firmum do: quod etiã significat committo. Prodo prodidi proditũ, manifesto, & dolo trado, uel rem alterius aperio, &c. [Dic tamen, &c.] Abscondo sine geminatione abscondi facit, & absconditum melius, q̃ absconsum. Sido caret præterito proprio, ergo etiam supino. & dicitur præteritum à sedeo capere sedi, propter significationis cognationem, & significat descendere, siue ad sedendum, firmandum, manendumue ponere, propriè est auium. Rudo, rudi. Strido, stridi, uesciunt supinum. Strido. i. strideo. Rudo, grauiter sono: propriè est asinorum.

Tundo facit tutudi, tunsum, compostaq; tusum.
Scindo scidi, scißum dat: findo, fidi, quoque fissum.
Et fundo, fudi, fussum. Si sum, dato, luto.
Diuido, cum uado, rado, ceu lædere, trudo,
Et rodo, plaudo, claudo, & cedo, geminans ss.

Tũdo facit tutudi geminans principiũ præteriti. in supino aũt tunsum. i. percutio, pulso, & in uase quidpiam comminuo. In cõpositis ablata n, litera, tusum facit: ut contũdo contudi contusum, simul tundo. Extundo extudi extusum, excutio. Obtundo obtudi obtusum, hebeto, uel nimis uerbis molesto. Retundo retudi retusum. i. reprimo, &c. [Scindo, &c.] Scindo scidi scissum, & findo fidi fissum, perdunt n, tam in præterito, q̃ in supino, ubi geminant ss. Scĩdo & findo notæ significationis. [Et fun-

do,&c.] Fundo fusi fusum, nó geminat ss: sed perdit n, tã in præterito, q̃ in supino: ut fundo fudi fussum, liquefacio, uel liquidũ spargo. [Si, sum, dato, &c.] Pauca uerba mutãt do in si & sum: ut ludo lusi lusum, ludũ exerceo, & iocor: & derideo uel decipio cum acctõ. Diuido diuisi diuisum, partior. Vado uasi uasum, eo. Rado rasi rasum. i. cultro uel quauis alia re acuta decerpo: ut rado barbã. Lædo læsi læsum, dolore afficio, aut malum infero. Trudo trusi trusum, manib. pedibusve impello. Rodo mordendo comedo. Io mangió rodendo. capitur pro detraho. Plaudo, manibus percutio, & gestu lætitiam indico. Claudo clausi clausum, uel mutata au in u, longum, cludo clusi clusum. i. o perso. Composita semper au in u, lõgum uertunt: ut includo, excludo, &c. Cedo cessi cessum sine diphthongo. i. abeo, & locum do.

Go, uel guó, xi, ctumq́; facit. Tamen ista supinis
N, tollunt, pingo. stringo, cum fringere, ringo.
Tango facit tetigi, tactum. Dat ago, egi, & actum.
Vult frango fregi, fractum; pegi, pepigiq́;,
Et panxi, pactum, pango. Capiet, lego, gi, ctum.
At xi, ctumque dabunt intelligo, negligo, dili.
Dat pungo: pupugi, punxi, punctum uenit inde.

Verbũ in go, uel guo, desinẽs, facit xi in ptõ, & ctũ in supino p̃cedente c: ut pergo perrexi perrectũ. i. in re procedo. Affligo afflixi afflictũ, crucio, uel molesto. Rego rexi rectũ, guberno. [Tũ ista, &c.] Excipiuntur a regula q̃dam: & primo quę rectè ptũm formantia in supinis n, p̃dũt, ut pingo pinxi pictum. i. formam alicuius rei ductis lineis repræsento. Stringo strinxi strictum. i. premo & arcto: significat etiam ensem nudo. Fingo finxi fictum. i. formo & simulo. Ringo rinxi rictum, uel deponent aliter rigor, rictus sum, uel fui. i. os torqueo, ut canes faciunt latraturi: & ex ira in rugas os deduco. unde ringi

pro irasci, indignari, allarrare, repulsare, conuitiari, & murmurare ponitur. Secundo, tango tetigi tactum, geminat principium præteriti, & utrobique perdit n, capitur pro ferio & percutio, item intelligo. Ago egi actum. i. facio, duco; ut ago causam, & duco; ut ago uaccas ĩ prata, &c. omnia ferè composita ab ago, mutant a in i breue; ut abigo abegi abactum. i. depello, adego adegi adactum. i. ui adduco uel impello &c. Item cogo, per coago ab ago, facit coegi coactum. i. compello, & in unũ ago. Frãgo fregi fractum. i. rumpo uel destruo, utrobiq; perdit n. Composita mutant a in i; ut confringo confregi cõfractum, simul frango. Effrando effregi effractum. i. extra frango &c. Pango pepigi, geminato principio præteriti. i. paciscor, figo, planto iungo; habet etiam pegi & panxi pactum. Ab eo composita plura mutant a in i; ut compingo compegi compactum, compono, & cõiungo. Impingo, impello &c. Lego legi lectum uulgatum est. Quædam composita retinent e; ut perlego, totum lego, relego &c. Plerique mutant e in i breuem; ut colligo collegi collectum, deligo delegi, delectum, &c. At ista tria habent xi & actum, intelligo intellexi intellectũ, scio & cognosco; negligo neglexi neglectum, obliuiscor, & nõ curo; diligo dilexi dilectum. [Dat pungo, &c.] Pungo, facit pupugi, uel punxi punctũ. i. stimulo, morsum uel aculeum infigo; &c. composita omnia habent punxi, præter repungo, quod significat retaliare.

Dant si, sum, spargo, mergo, tergoq;. Locabis
Per xi, xum, figo, frigoq;: carento supinis,
Cum dego, satago, sugo ceu lingit, & angit.
Vergo tenet neutrum, uelut ambigit. Ho dato xi ctum.
Meio facit minxi, mictum: ne dicito mingo.

Hæc tria uerba, spargo, mergo, tergo, faciũt si, sum; ut sparsi sparsum, mersi mersum, tersi tersum. Spargo. i. late

pro-

proiicio. Cõpoſita mutãt a in e; ut aſpergo aſperſi aſperſum. i. ad aliquem ſpargo, ſacerdos aſperſit me aqua luſtrali. i. ut uulgus dicit, benedicta. Mergo Græcè dicitur baptizo. i. humori immitto. Tergo, tergeo, idem. [Locabis, &c.] Duo habẽt xi xum, figo fixi fixum, acuta re perforo, & ..rmum facio. Frigo frixi frixum, torrere propriè in ſartagine, Frigere. [Carento, &c.] Quædã carent, aut ſaltem raro habent ſupina, dego degi, ſine ſupino à de, & ago: ut dego uitam. Satago ſategi. ſatis ago, laboro, & ſolicitus ſum, ſugo. ſuxi ſuctum, humorem ore extraho. Lingo linxi. i. lambo, & aliquid lingua molliter tãgo. Anſio anxi, crucio, ſuffoco, præmo, uexo. [Vergo tenet neutrũ, uelut &c.] Vergo uerſi uerſum, debuit facere; ſed neutrum eſt in uſu. i. declino. Ambigo ex am, & ago, propriè ſignificat circumago, circũdo, dubito, caret ẽt præterito, & ſupino. [Ho, dato, &c.] Duo ſunt uerba in ho, & faciunt xi in præterito, & ctum præcedente c, in ſupino. Traho traxi tractum. i. ui ad me rapio. Veho uexi uectum. i. plauſtro, uel quadrupede duco. [Meio facit, &c.] In io per i conſonantem unicum eſt uerbum. Meio faciens minxi mictum. i. urinam facio; ne utaris mingo, quamuis olim in uſu fuerit, tamen multo elegantius eſt meio, quod ſepiſſime inuenies; mingo uix unquam.

Lo dat ui, colo, conſulo, & occulo, dantur in ultum.
Altum alo, ſiue alitum; molitum molo, celoq́; celſum.
Cello facit ceculi, culſum: pepuli dat pulſum.
Velli, uel uulſi, dat uulſum, fallo feſelli.
Falſum. ſublatum dat tollo ſuſtulit atque.
Sallo facit ſalli, ſalſum: pſallo dat pſalli.
Nulla ſupina dabunt pſallo, uolo, iungito, prolem.

Verbũ deſinẽs in lo, facit ptũm in ui per diuiſas ſyllabas; ut Colo colui, uolo uolui, alo alui, conſulo cõſului, occulo occului, cello cellui; cuius cõpoſita ĩ uſu nõ ſũt,

ante-

antecello antecellui,excello excellui&c.molo molui.Inter hæc colo,cõsulo,& occulo faciũt supinũ in ultũ,cultũ,cõsultũ,occultũ.Alo dat alitũ, uel altũ. Molo solum molitũ. Cello sine diphthongo,celsum facit,& signat id qđ,cedo cessi cessum.Cęllo cũ æ,diphthongo cęculi,culsum facit,& significat cædo cæcidi cæsum: Iuc in usu est ꝓcello. Pello,pepuli facit,& pulsũ. Vello uelli,uel uulsi uulsum. Fallo facit fefelli falsum . Tollo sustuli sublatũ. Sallo salli salsum. Psallo psalli,sine supino. Caret ẽt supino uolo cum suis:ut malo,nolo,&c. Colo,adoro,ueneror.exerceo,habito & diligo. Consulo cũ dtõ.i.consiliũ do,& prouideo.Consulo cum acc̃tõ.i.peto consilium. Occulo.i.abscondo. Alo.i.nutrio & augeo,ubi de incorporeis loquimur,ut Honos alit artes.Molo.i.mola tero, uel comminuo. Cello sine diphthongo i.cedo: iam obsoleuit: Composita in usu sunt,excello, præcello, &c.i. excedo,præcedo,supero. Cello cum æ diphthongo.i.cędo,uel frango,extra compositionẽ iam nõ utimur. Percello.i.percutio. Procello.i.euerto: hinc procella ,ꝓcellæ,uis uenti cum pluuia,propriè in mari.Pello,eijcio,remoueo,& percutio: unde pulso pulsas. Vello, extirpo. Fallo decipio:fallit me.i.nescio.Tollo. i.eleuo & sublimo.& capio,& aufero,item nutrio. Sallo.i.sale cõdio, uel cõspergo.Psallo præcedente p.i.cano: & propriè instrumento musico.hinc psalmus psaltes psalterium.

Mo, per ui, dat itum. Tremo ponitur absque supino.
Dant psi, ptum, demo, promo, cum sumere, como.
Vult emit, emi emptum, geminans ss, dat premo ssi ssum.

Verbum desinens in mo, facit ui per duas syllabas, & itũ,ut uomo uomui uomitum.i.per os eiicio.Fremo fremui fremitũ,grauiter,& confuse sono.Gemo gemui gemitum,præ angustia in sonum prorumpo. [Tremo ponitur,&c.]Tremo tremui,caret supino,cõmoueor,& agitor,

tor, Tremare.[Dant ipsi &c.] Demo.i.aufero dempsi demptum. Promo prompsi promptū, profero, eloquor expono. Sumo sumpsi sumptum, multum, & pene nimiū mihi tribuo & accipio. Como compsi comptum, orno, & maximè capillos. [Vult emit &c.] Emo emi emptum, comparo, mercor: ut emo librum, composita mutant e, in i, breuem, ut redimo redemi redemptum. i. rursum, emo, uel libero. Adimo, aufero, &c. [Geminans ss, &c.] Premo pressi pressum, utrobiq; gemino ss, calco, uel innitor alicui rei cum pondere, & stringo, item uexo &c. Composita mutant e, in i, breuem: ut supprimo suppressi suppressum, occulto, reprimo, &c.

Ponere cum gigno, per ui, per itumq; locabo.
Dico cano cecini cantum: per ui sit & entum:
Proles. Dat temno psi, ptum. Vi uertimus in tum.
Præteritis siui, spreui, straui quoque creui.
Lini uel liui, leuiue, litumq; supinum est.

Verba in no, pauca sunt: nec datur hic regula: sed ponuntur singula: ideo pono & gigno habent ui per duas syllabas, & itum: ut pono posui positum. Gigno genui genitum. Cano cecini cantum. Composita faciunt ui p duas syllabas, & entum: ut præcino præcinui præcentū. Concino concinui concentum &c. Temno tempsi temptum. Sino siui situm. Sperno spreui spretum. Sterno straui stratum. Cerno creui cretum. Lino lini, liui uel leui litum, &c. Pono, colloco, constituo, & depono: ut pone metum. Gigno genero de uiro & fœmina dicitur. Cano, cāto, carmine describo & laudo. Præcino ante cano, Cantare auanti. Concino, simul cano, & consentio. Occino, contra cano, &c. Temno & contemno, i. sperno. Sino i. pmitto, desino, cesso termino. Sperno, despicio. Sterno, proiicio in terram, operio. Cerno, uideo. Lino aliquid superinduco.

Po,

Po, psi, ptumque facit. Rupi ruptum, dabo rumpo:
Donat ui per itum strepo cum crepo, dat coquo, xi, ctum,
Vult linquo, liqui, lictum, natis dabis apte.

Verbum desinens in po, facit psi & ptũ, præcedente p: ut repo repsi reptum; animalium est uentre gradientium: ut sunt lumbrici, serpentes &c. Carpo carpsi carptum .i. tollo & reprehendo, & capio &c. Composita mutant a in e; ut decerpo decersi decerptum .i. carpo. Excerpo, eligo, uel ex aliquo carpo, exscribo. [Rupi ruptum &c.] At rumpo, dempta m facit rupi ruptum. i. frango. [Donat ui &c.] Strepo strepui strepitum, sonum facio. Crepo crepui crepitũ, superius primæ est coniugationis. [Dat coquo &c.] Duo sunt in quo, Coquo coxi coctũ.i. esui apto. Linquo liqui lictũ: quo supino uix utemur in simplici; quia nusquam legi, sed bene in natis.i. compositis; ut relinquo reliqui relictum. Linquo, relinquo, idẽ sunt quod dimitto.

Ro, ui, tumque dabit, gessi gero uult quoque gestum.
Vro ussi ac ustum: uerro ri, si, dato uersum.
Curro, cucurrit habet cursum: dat ui, sero, natum,
Atque ertum, dat & euit, itum, sub duplice sensu.

Verbum desinens in ro, facit in præterito ui syllabam, in supino tum: ut tero triui tritum. comminuo, frico, tũdo, & consumo. Quæro quæsiui quæsitum, inuestigo, & interrogo. Sero seui satum per primam uocalem, semino plãto & genero. [Gessi gero, &c.] Gero gessi gestum, porto, ago, & rego: ut Petrus se bene gerit. Vro ussi ustum .i. ardore, aut frigore; nonnunquam etiam alia ui lædo, & ardere facio. Verro uerri uel uersi uersum .i. traho, remigo, mundo. Curro cucurri cursum satis patet. [Dat ui sero &c.] Composita non recedentia a significatione uerbi sero, faciunt eui penultima longa. Quando uerò non significat seminare, uel plantare, habent rui &

ertum:ut differo differui differtum . i. enarro uel declaro:sic sero,olim habuit serui sertum.

So, ui, tumque facit. Si sumque, facesso, capesso,
Cum uiso. Pinso dat pinsuit, indeque pistum.

Verbum finitum in so, facit siui & situm; ut lacesso lacessiui lacessitum, idest uexo,incito,aut prouoco. Arcesso arcessiui arcessitum.i.accuso.Accerso accersiui accersitum.i.eo ad uocandum,uel uoco,&c.[Si sumque &c.] Tria uerba in so faciunt si sum. Facesso facessi facessum. i.facio, uel eo ad faciendum,& discedo. Capesso capessi capessum.i.capio uel ad capiedum eo.Viso uisi uisum, idest eo ad uidendum . [Pinso &c.] Pinso facit pinsui pistum.i.tundo, & panem facio, pro eodem est pinso pinsas,per primam.

Xi, xum dant plecto, cum flecto, nectere pecto,
Hæcque xui, duo dant. Iui peto donat & itum.

Verba in to pauca sunt; ideo non datur regula generalis. Singula enumerantur. Et primo. Plecto plexi plexum.i.percutio,uel punio. Flecto flexi flexum.i.inclino, uoluo, duco,curuo, moueo . Necto nexi,uel nexui, nexum.i.ligo. pecto pexi uel pexui pexum, capillos orno. [Iui peto &c.]Peto petiui petitum,idest cupio,oro,quæro,adeo &c.

Mitto facit misi, missum ß, geminando supino.
S que meto, geminans suis & sum. uertoque uerti,
Et uersum . Sterto dat stertuit absque supino .

Mitto dat misi missum gemino ss in supino , idest ad aliquem do . Meto messui messum gemino utrobique ss, idest segetem, uel altam herbam seco, uel amputo. Verto facit uerti uersum , muto, & uoluo . Sterto stertui, sine supino; dormio, & somnum altum dormiendo emitto.

Neutrum

Neutrum sisto, nihil dabit, actiuum stitit edet,
Deinde statum format: nobis est Gellius auctor.

Sisto neutri generis.i.sto, caret proprio preteritu, atque supino, potest tamen utrunque sumere a sto: ut sisto steti statum. Et composita a sto capient utrunque. De cõpositis, a sisto, ut consisto constiti constitum. Sic resisto, obsisto, absisto, desisto &c. quæ eandem significationem habent cum a sto compositis. Sisto actiuum habet steti in præterito, & statum in supino, ex sententia Gellii, & significat stare facio: ut siste lachrymas.i.noli flere. Et præsento. In euangelio, ut sisterent eum domino, idest præsentarent.

Dat uiuo xi ctum. Soluo ui format, & utum.
Vt uoluo. Calui caluo facit absque supino.

Quatuor sunt uerba in uo, syllabam desinentia, quorum uiuo facit uixi uictum.i.uitam ago. soluo solui solutum: quod ligatum erat, non ligatum facio, & enodo, & debitum reddo, capitur etiam pro abnauigo. Voluo uolui uolutum, idest uerto. Caluo calui, absque supino, idest decipio.

Nexo xui xum uult. Texo xuit, indeque textum.

In xo tertiæ uerba duo sunt. Nexo nexui nexum.i.necto. Texo texui texum.i.telam struo. ponitur pro cõponere, facere, scribere, & huiusmodi.

QVARTA CONIVGATIO.

Iui quarta facit: ui semper uertitur in tum.

Verbum quartæ coniugationis facit in præterito iui, & in supino itum: ut eo iui itum, queo quiui quitum: audio audiui auditum, &c. Eo.i.uado. Queo.i.possum. Audio, auribus percipio,

Singultit uult singultum. Sepelire sepultum.

Væneo dat uænum. Veni uentum-uenio uult.

Excipiuntur a regula quædam. Primo tria secundum regulam facientia præteritum, & contra regulam supinum: ut singultio singultiui singultum, grauiter tussio, & singultum emitto, ut faciunt fessi, & infrigiditati. Sepelio sepeliui sepultum. i. defunctum condo humi. Væneo uæniui uænum. i. uendo: quasi uænum eo. At uenio ueni facit & nentum, notæ significantiæ.

Pone amicit, per ui, per ctum, Dat uincio xi, ctum
Sancio iungatur, quod & iui format, & itum.

Amicio facit amicui & amictum, uestio. Vincio uinxi vinctum, ligo. Sancio sanxi sanctum, uel sanciui sancitum. i. firmo, & proprie per hostię immolationem.

Haurit, si stum dat psi ptum, dat sepio saltum,
Et salui salio, proles formatur in ultum.
Dat psi, psum, cambit: legi hæc quandoque per iui.

Haurio hausi haustũ. i. humorẽ excipio, extraho. Sepio sepsi septũ. i. obstruo, & circũdo. Salio saliui saltũ: hẽt ẽt saliui, ut audiui: nõ tamẽ salitũ, Saltar. Cõposita mutãt a in i, breuẽ, ut insilio insilui insultũ, in aliquid salio, pro silio, exilio &c. faciũt semp̃ supinũ in ultũ. Cãbio cãpsi campsum, uel cambiui cambitum. i. muto pecuniam.

Sentio si sunt uult, ut raucio, Fulcio, si, tum.
Et sarsit, farsit. Per ui mutatur & ertum
A pario natum, ri comperit, & reperit uult.

Sentio sensi sensum, aliquo sensu percipio: ponitur pro intelligo. Raucio rausi rausum. i. raucus sum. Fulcio fulsi fultum, substineo, munio, fortifico. Sartio sarsi sartum. i. integrũ facio, instauro. Farcio farsi fartũ, saturo, impleo, sagino, pinguefacio. Composita mutant a in e, ut confercio refercio &c. [Per ui &c.] Composita a pario quæ mutauerunt a in e breuem, faciunt in præterito

ui per duas syllabas,& in supino ertum:ut aperio aperui apertum,resero: operio operui opertum,tego. At duo habent ri,& ertum. Comperio comperi compertum,inuenio. Reperio reperi repertum.casu inuenio.

Aio præterito caret,& meditantia uerba,

Parturio.esurio,cum nupturio,uolo tolli.

Aio ptō caret,& est quartæ:quia imperatiuus est ai.i. dic.Verba meditatiuæ formæ carent præterito,& proin de supino:ut dicturio.i.cupio dicere.Parturio tamē parturiui facit;esurio esuriui,nupturioq; nupturiui.

DEPONENTIVM PRAETERITA, ET SVPINA.

Ex or, finitis actiuam fingito uocem:

Vt potior, potio, formabitur inde supinum.

Verbum deponēs, ac etiam commune facit supinum ex ficto uerbo actiuo in o per remotionem literæ r, ut potior,deme r,fit potio potis potire; hoc haberet potiui potitum: ergo potior in supino habet potitum: deinde ex participio præteriti temporis cum uerbis sum es. fui,facimus præteritū potitus sum uel fui,significat obtineo. Sic cōsiderabis in lætor,uereor,irascor,opperior, quæ regulariter faciunt lætatum,ueritum,iratum,oppertum: quia actiua forēt læto lætas,uereo ueres,irasco irascis,opperio opperis.Sic in pene innumeris aliis &c. Lætor,gaudeo:uereor,timeo. Irascor, habeo iram. Opperior,expecto &c.

Nil formant uescor, liquor, medeor, reminiscor.

Supinis, & proinde præteritis carent. Vescor. i.cibo utor & pascor. Liquor.i.liqueo.Medeor.i.do medelam. Reminiscor, recordor. Id autem semper notandum est diligenter,quoties dictio caret præterito,aut supino: caret etiam omnibus quæ inde fierent,ut participiis præte

riti

riti & futuri in rus, uerbalibus in io, &c. Ideo timeor, & metuor præteritis carent, quia timeo, metuo carent supinis. Nam præteritum uerbi in or, fit ex participio præteriti temporis & uerbo sum. Participium autem ex supino. Ergo si desit supinū, desunt reliqua, ubi uero quid deest, solet per synonima suppleri; ut medeor, medicatus sum; vescor, pastus sum uel fui.

Non seruant normam tutus, tuitus, ratus, aptus,
Et fassus, fructus, fruitusque, profectus, & ultus.
Atque secutus, & experrectus: iunge locutus,
Nisus uel nixus, gressus, uelut orsus, & usus,
Oblitus, questus, commentus, iunge misertus,
Et fessus: mensus, lapsus, nactus, quoque pactus,
Mortuus, ac ortus, sed donat iturus utrunque.

Formant supina proinde præterita, contra regulā, uerba quorum participia præteriti tēporis in litera posuimus. Tueor secundæ, tutum. i. defendo, uideo. Supinum est etiam tuitum. Tuor tueris, infinitiuo tui: sed non est in usu, nisi in compositis contui, intui, & supinum est et tutum, uel tuitum. i. aspicio. Reor, ratus sum secūdæ est. i. arbitror, uel puto. Apiscor aptus sum, uetus uerbum, & pene obsoletum. i. acquiro, & assequor. Composita in dipiscor, indeptus sum, & adipiscor adeptus sum, in usu habentur: & significant acquirere, & assequi. Fateor secūdæ est, fassus sum uel fui, concedo me dixisse, uel fecisse. Cōposita mutāt a in i, ut confiteor, diffiteor. i. nego, profiteor &c. Fruor frueris, tertiæ, fructum uel fruitū: hinc fructus est, illinc fruiturus. i. delector. Proficiscor proficisceris profectus sum. i. eo. Vlciscor ultus sum. i. uindico. Sequor sequutus sum, notū est. Expergiscor experrectus sum. i. euigilo. Loquor loqueris, loquutus sum. i. dico. Nitor nisus sum, uel nixus sum. i. conor, & agere laboro. Gradior gressus sum. i. eo. Composita mutāt a in e, ut ag-

gredior.i.Egredior.i.exeo,&c.Ordior,ideſt incipio;Ordior telam,pro telam texo,facit orditus ſum.Vtor,vſus ſum uel fui.i.uſum rei habeo.Obliuiſcor oblitus ſum.i. è memoria aliquid euolare ſino. Queror queſtus ſum.i. lamentor. Comminiſcor commentus ſum. i. excogito. Miſereor miſertus ſum , miſericordiam habeo. Fatiſcor feſſus ſum,uix eſt in uſu:hinc defetiſcor defeſſus sū,pro eodem a in e uerſo. Metior quartæ menſus ſum,menſuro,pondero,conſidero,æſtimo. Labor lapſus ſum,cado. Nanciſcor nactus ſum.i.acquiro.Paciſcor pactus ſum,facio pactum & promitto.Morior participium facit mortuus ſum præteriti,& moriturus futuri:tanquā ſupinum fuerit moritū: eſt autem mori è uita decedere , & tertiæ coniugationis eſt . Orior infinitiuum oriri per quartam habet,reliqua per tertiam ſæpius, licet oriris non male dixeris;& ſignificat naſcor,ſurgo, incipio: Participium præteriti temporis ortus orta ortum.Futuri uero oriturus oritura oriturum,tanquam à ſupino oritum ſit.

DE VERBIS DEFECTIVIS, ET ANOMALIS.

LIBER VI.

QVæ contra normam flectes anormia ſunto,
Vt.fero, ſum, fio, uolo, queo, ſultis, edo, ſis,
Auſim,quæſo,forem faxo,cedo,pluraq; multo.
Defectiua etiam,ſic ambeſt,inquio,& inquam.
Infit,aue,ſalue, cauesis, apage,quibus euge
Des,& ait,ſodes,ouat: omnia proſa recludet.

Verbū anomalū uel anorme, eſt qđ contra aliorū regulā coniugatur: ut ſum es eſt. Anomalū dicitur ab a.i. ſine,& nomos lex. Ideo ſine r,anomala ſcribes.Anorme dr̄ ab a.i.ſine,& norma.i.regula. Eclipticū uel defectiuū

eſt,

est, qđ aliquo ad perfectam coniugationē necessario caret: ut polleo caret præterito, & timeo supino. Verū de carentibus præterito & supino satis dictum. Anomala ergo sunt; Fero, tuli, latum, ex rudimentis notum. i. porto, cupio, dico, patior, seu tolero. Composita: Affero, attuli, allatum. i. apporto. Aufero abstuli ablatum. i. tollo. Confero contuli collatum, comporto, dono, comparo. Differo distuli dilatum, protraho, perēdino. Profero protuli prolatum, produco, pronuncio. Sum, omnium maximè irregulare est, patet in exercitamentis puerorum. Præteritum fui habet ab antiquissimo uerbo suo fuis. i. sum. Secūda persona præsentis singularis imperatiui est sis uel es; & in plurali sitis uel este, & aliquādo site. Caret gerundiis & supinis, licet in Donato mendose ponantur essendi essendo essendum. Ens in usu Doctorum non est, q̃uis a Philosophis receptū sit. Potens nomen est, participia uero præsens, absens. Nihil tale a reliquis compositis est; quia nō dicimus prodēs, obens &c. Assum ades adest, assumus adestis assunt. Aderam, affui, affueram, adero. Imperatiuo adsis uel ades &c. Sic prosum prodes, &c. Possum potes, potest, possumus potestis possunt. Comicum est siem, sies, siet, sient, pro sim sis sit sint. Præsum preęs. i. præfectus sum, ueluti præsum urbi. Supersum. i. resto: Intersum interes interfui. i. inter aliquos sum, uel præsens sum. Obsum obes. i. noceo. Prosum, utilitatē affero. Desum, deficio. Absum, & adsum sunt contraria. Adsum ēt aduenio: ut, Huc ades o Meliboee. Fio. i. efficior, irregulariter fierem, pro firem facit; & fieri pro firi. Præteritū est factus sum uel fui. Præsens imperatiui capit à futuro optatiui fias fiat, fiamus fiatis fiant; quia fi non dicitur, nec fite nec fitote. Fiens & fiendus, barbara sunt. in reliquis per quartam coniugationem coniugatur. Volo, ex exercitamentis notum est, Imperatiuo caret; quia uoluntas libera est. Supino gerundiisque caret etiam.

Composita similiter sunt: vt peruolo peruis peruult &c. i. ualde uolo. Malo mauis mauult, maluimus mauultis malunt, malebam, malui, maluеram, malam, males &c. Imperatiuo caret: Optatiuo mallem, maluissem, mali. Coniunctiuo malim, mallem, maluerim, maluissem, maluero. Infinitiuo malle, maluisse: cæteris caret. Et significat magis uolo. Nolo similiter coniugatur, excepto imperatiuo. Nolo non uis non uult, nolumus nõ uultis nolunt, nolui, nolueram, nolam noles. Imperatiuo tpe præsenti ad secundam personam tantum, noli; & pluraliter nolite. Futuro ad secundam personam, nolito; & plural. nolitote. Optatiuo nollem, noluissem, nolim. Subiunctiuo cum nolim nollem noluerim noluissem noluero. Infinitiuo nolle noluisse; & significat nõ uolo. Eo & Queo per quartam coniungantur; & nihil irregulariter habẽt, nisi ibam & quibam, ibo ac quibo; & in quibusdam tẽporibus, aut personis secundam uocalem pro tertia, ut eo is it, & plur. imus itis eunt. Ibam iui iueram, eã ies &c. sed melius ibo. Imperatiuo eat eamus, eunto euntote: cætera rectè. Optatiuo, futuro eam eas &c. Subiunctiuo tpe præsenti, cum eam &c. cætera rectè. Gerundia, eundi eundo eundum. Sic queo coniugabitur omnino. Cuius gerundia non inueni: nec à nęqueo participia. Sultis Comicum est, pro si uultis, & sis, pro si uis: sodes, pro si audes, quibus Comici, & alij interdum utuntur, ad uitãdam arrogantiam: quia superbum foret maioribus imperare, ideo addunt: Sis, sultis, sodes: pro si uis, si audes, si uultis, si placet: ut uidesis, cauesis, apagesis, capesis. Dic sodes, &c. sic coniugatur, Indicatiuo modo tpe præsenti ad secundam personam singularem sodes: cæteris caret. sic secunda persona præsentis indicatiui sis. & pluraliter sultis: cæteris caret. Edo es est, & pluraliter edimus editis edunt. Edebam edi ederam edam. Imperatiuo es uel ede edat: pluraliter edemus edite, uel este edant.

Futuro

Futuro esto vel edito: plural.edamus, estote uel editote,edunto uel eduntote.Optatiuo essem,edissem,edam. Subiunctiuo cũ edã,essem,ederim,edissem,edero. Infinitiuo esse,edisse,esurum esse.Gerundia edendi edendo edendum.Supina esum esu, uel estũ estu.Passiuum regulare est,nisi quod estur pro editur ẽt dicitur.Composita eunt simiter:ut Comedo comes comest, comedi. Exedo exes exest,&c.Veteres, hoc est q longo tpe ante Ciceronẽ fuerunt,edo edis edit &c. Oĩno regulariter cõiugabant.At melius dicemus,edo es est,&c.& comes comest,q̃ comedis comedit,&c.Ausim.Indicatiuo vł optatiuo futuri tpis ausim ausis ausit:& plur. ausint: cæteris caret,i.audebo,vel vtinã audeã . Quæso: indicatiuo tpe pręsenti ad primã personam,quæso: & plural. quæsumus:irregulariter u pro i per eandẽ personam.i.rogo rogamus:cætera exoleuerunt.Forem . Optatiuo modo tempore præsenti,& præterito imperfecto,& subiunctiuo modo tempore pręterito imperfecto,utinam,vel cũ forem fores foret:& plural.forent.i.essem esses esset,& essent.Infinitiuo modo tempore pręsenti fore.i.futurũ esse , & ita differt ab esse cõtra indoctos ; cæteris caret. Composita eunt eodẽ modo,ut Afforem.i.adessem.Pro forẽ prodessem, sic reliqua per cõposita à sum declarãtur.Confore,simul fore;Defore,defuturum esse.Profore, prodesse &c.Faxo, Indicatiui modi est futuri tpis ꝓ faciam.Coniugatur aũt sic:Faxo faxis faxit. Et plural. faxint.Dicimus ẽt,faxim faxis faxit,& pluraliter faximus faxitis faxint;pro faciam facias &c. vel fecerim feceris &c.& faxim, optatiui modi futuri temporis,& præsentis subiunctiui. Lubens faxim.i. faciam. Cedo. Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam personam, cedo,idest dic,uel da,& pluraliter ad eandem personã, cedite. i. dicite, uel date, cæteris caret. Ambest tertia persona præsentis indicatiui,pro circumest,sola est.In-

quio uel inquam.i. dico. Indicatiuo modo tépore præsenti:inquio inquis inquit,& plural.inquiunt. Præterito perfecto inquisti inquit. Futuro inquies inquiet. Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam,& tertiam personam,inquie inquiat. Futuro optatiui,inquiat. Hæc in usu sunt, reliqua olim lecta inquimus inquitis inquam inquite,inquirem &c.inquiens &c. iam pene omnino exoleuerunt. Infit tertia persona præsentis, & præteriti perfecti indicatiui tantum est in usu.i.dicere incipit. Aue. Imperatiuo modo ad secundam utrique personam aue,& plural.auete. Futuro aueto,& plural.auetote. Infinitiuo modo tempore præsenti auere. Sic coniugatur salue;utrunque est salutantis uerbum: ut Aue Maria: Salue Regina. Vale.i.sanus sis,integrum est,quia ualeo nihil aliud est, q̃ sanus sum. Apage,Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam personam singulariter apage,& plural.apagete.i.ab hinc remoue; ab apo. i.ab, & græco uerbo ago.i.duco. Apagesis.i.apagesi uis. apage te à me.i.recede, abduc te à me. Euge: Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam personam singulariter euge.cœteris caret.i.bene age & confortare. Aio i.dico. Indicatiuo modo tempore præsenti aio ais ait,& pluraliter aiunt. Præterito aiebam &c.integrum est. Præterito perfecto aisti,& pluraliter aistis. Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam personam. Futuro optatiui & præsenti subiunctiui,aias aiat: & plural.aiamus aiant. Participium est aiens,cætera nõ sunt in usu. Ouat i.lætatur,& gaudium uociferando, aut canendo demonstrat, Phocas solum ponit hanc tertiam personam. Participium est ouans. reliqua parum sunt in usu. Amabo,integrum est;quia coniugatur amo amas. nec est propriè interiectio,licet interiectionis,uel aduerbij officio fungatur blandiendi:regit enim accusatiuum post se,ut amabo te, cura rem meam. Explicit & expliciunt censentur

à Do-

à Doctis barbara. Latini dicunt liber est, explicitus, aut finitus. Addunt eclipticis lucescit, diescit, ningit, pluit, quia solas tertias personas in usu habent, & impersonalia: quia carent futuro imperatiui, gerundiis, & participiis.

Dor, furo, for, der, fer, vix unquam suscipit usum.

Primæ personæ, dor, furo, for, der, fer, à fari, non sunt in usu, id de simplicibus intellige: quia pessundor, affor, bene dicimus.

Dic, duc, fac, fer, ais: sice non sic dicitur apte.

Per apocopē dicimus dic, duc, fac, fer, pro dice, duce, face, &c. Sic prædic, adduc, benefac, perfer &c. Composita autē à faxio, ubi a, in i, uertitur, non patiuntur apocopen: quia perfice dicimus, & non perfic, infic, &c.

Quid sit apocope, patet per hunc uersiculum,

Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Syncopa diminuit de ui formata frequenter,
Ni dissyllaba sint. Tamen inuenies bene nosti,
Et scisti, flasti, flesti: sic plura notabis.

Syncopa præteritis in ui syllabam desinentibus, & inde formatis sæpe contingit; ut petij pro petiui: formasti pro formauisti, &c. [Ni dissyllaba, &c.] Dissyllaba rarius syncopantur; quia mosti pro mouisti; isti pro iuisti; tristi pro triuisti, uix unquam inuenies, præsertim contra compositionem: quia commosti, redisti, uel rediisti, intristi, & plura aliquando leges: ut frequenter nosti, scisti, flasti, flesti, &c.

Præteritum signans & præsens, præteritiua
Sub uoce hæc odi, cœpi, noui, meminiq;,
Et pepigi, memini, tote, atque memento reponit.

Hæc uerba odi, cœpi, noui, memini. pepigi sub uoce præteritiua significant præsens, & præteritum tam imperfectum, q̃ perfectum; odi. i. odio habeo, habebam,

aut

aut habui. Cępi, incipio, incipiebam uel incępi. Noui nosco noscebã, aut noui: sic dices de reliquis. Hæc uerba solum habent tempora à præterito perfecto, indicatiui formata: ut oderã, odissem, oderim odissem, odero odisse: sic reliqua. Memini, idest recordor, uel recordatus sum, facit participium meminens: raro lectum. Et ultra alia habet in futuro imperatiui, memento tu, mementote uos. Pepigi, idest paciscor, uel pactus sum.

Sunt neutro passiua solet, fit, fidit, & audet,
Mœreo, cum gaudet, passiuum præteritum dant:
Ast utrunque uolunt titubo, placeo, pateoq;.
Suesco, caret, iuro, prandet, nubit, miseretq;
Cœno, piget, tædet, pudet, & licet, addito poto.
Et libet, & mereor, pro quo mereo quoque legi.

Verbũ neutropassiuũ est, quod definẽs in o, facit pręteritũ ac si defineret in or, ut Soleo, solitus sũ. Fio, factus sum. Fido, fisus sum. Audeo, ausus sum. Mæreo, mæstus sum. Gaudeo, gauisus sum. Soleo. i. de consuetudine habeo. Fio quartę passiuũ est actiui facio. Fido i. fiduciã & spẽ habeo. Audeo. i. sum audax. Mœreo, mœstus sum p œ, diphthongũ, aut p æ, idest lugeo, & tristor. Gaudeo, lætor. [Ast utrunq;, &c.] Quædam retinent utrunq; præteritum actiuæ uocis, & passiuæ uocis: ut titubo, titubaui, uel titubatus sum. Placeo placui, & placitus sum. Pateo patui, & passus sum. Suesco sueui, & suetus sum. Careo carui, & cassus sum. Iuro iuraui, & iuratus sum. Prãdeo prandi, & pransus sum. Nubo, nupsi, & nupta sum. Miseret miserui, & misertum est. Cœno cœnaui, & cœnatus sum. Piget piguit, & pigitum est. Tædet tæduit. & pertęsum est: quia tæsum non est in usu. Pudet puduit, & puditum est. Licet licuit, & licitum est. Poto potaui, & potus sum. Libet libuit, & libitum est. Mereor, merui, & meritus sum: dicitur pro eodẽ aliquãdo mereo.

reo. Titubo. i. lingua uel pedibus uacillo, nec insistere queo. Iuro, iuramentum facio, aut præsto. Miseret impersonale, significat ex alicuius miseria, corde anxium esse. Piget, dolere & mœstum esse: & propriè pœnitentiæ est. Tædet tædio esse. Pudet, dedecori. Licet uero, fas esse. Libet, placet. Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus sum accipere bonum, aut malum.

Passiue signant subo, uapulo, ueneo, fio,
Exulo, cum nubo, liceo, quibus addimus apte.

Verbum neutrum passiuum est, quod in o desinẽs, passiuè significat. ut sex hic posita. Vapulo. i. percutior. Veneo. i. uendor. Fio. i. afficior. Defio. i. deficio. Exulo, exulfio: & à patria expellor. Nubo. i. uiro trador: de mulieribus tantum dicitur. Liceo, æstimor.

ABVNDANTIA, ET PRIMO VERBA COMMVNIA.

Hæc & plura leges communia largior, hortor,
Osculor, experior. stipulor, moror, hospitor, atque
Criminor, amplector, ueneror, cum dignor, adulor,
Obliuiscor: eis interpretor addito, solor.

Verbum abundans est, quod sub una uoce actiuè, & passiuè significat, ut uerbum commune: ueluti largior, hortor, &c. Aut quum idem est diuersarum coniugationum: ut lauo lauas, uel lauo lauis. Aut cum reliqua in pteritis supinisue concidunt: ut mulceo, & mulgeo mulsi mulsum. Aut quum idem multiplex præteritum aut supinum habet: ut sapio, sapui, uel sapiui. Horum multa ex dictis patent satis: ut arcto arctas, arctio arctis: albo albas albeo albes: dico dicas, consecro: dico dicis, loquor, &c. Verbum commune est, quod in or desinens actiue significat: ut Largior largiris. i. tribuo, attribuo. Hortor hortaris.

ris.i.admoneo,incito. Osculor oscularis. i. osculū do, vel accipio. Experior experiris.i.tento,vel tentor. Stipulor stipularis,rogo,vel rogor,in obligatione contrahenda. Moror moraris, in mora teneo,vel teneor, expecto, vel expector. Hospitor hospitaris,suscipio,uel suscipior hospitio. Criminor criminaris;accuso vel accusor. Amplector amplecteris;circundo aut circundor;& accipio, vel accipior. Veneror,honoro,vel honoror. Dignor,dignum iudico,vel iudicor. Adulor, commune; est autem adulari, inseruire, & captare;vt fauorē emereamur, vel voce,vel gestu dicimus;ergo ego adulor tibi, & tu adularis à me. Obliuiscor,raro passiue capitur.Interpretor, declaro,aut declaror. Solor & consolor i.consolationē do,& accipio,&c.

DE VERBORVM FORMIS.
LIBER VII.

PRæcipuas uerbi formas cognosce quaternas.

Formę verborum principales sunt quatuor; perfecta,vt lego. Meditatiua, vt lecturio. Frequentatiua, vt lectito. Inchoatiua, vt feruesco, calesco.

De Frequentatiuis, seu Inchoatiuis.

Sic iteratiuum formes, ito fiat ab atum.
V, per o, mutabunt bene cætera uerba supini.
Si fuit or, manet or. Sunt cuncta frequentia primæ.
Prætereunt legem nato, quærito fundito, scitor,
Siscitor, atque agito, sector, loquitor, pauitoq;.
Perscrutando libros Doctorum, plura notabis.

Frequentatiuū,vel iteratiuū verbum est,qđ assiduam, vel potius frequentem in agendo vim habet, & frequen

ter

ter agendo iterat affectum. vt salto, saltas, clamito, clamitas. Formantur autem dupliciter. Primo a verbis primæ coniugationis habentibus in supinis atum penultima longa, mutando a longum, in i, breue, & u, vel vm, in o, vt imperatum, imperatu, imperito, imperitas; clamatum, clamatu, clamito, clamitas; volatũ, volatu, volito, volitas, &c. Reliqua frequentatiua formantur a supino mutando um, vel u, in o, vt cursum, vel cursu, curso, cursas, saltum, saltu, salto, saltas, dormitum, dormitu, dormito, dormitas. Tueor, tutum, tutu; tutor, tutaris, quia ex verbis in or, fiunt frequentatiua in or; uelut minor, minatum. minator, minitaris. Frequentatiua verba omnia per primam coniugationem inclinantur. [Prætereunt, &c.] Formantur contra regula quædam, no, nas, natum, natu, nato, natas: quæro, quæris, quæsitum, tu, quæsito, tas. i. instanter quæro, fundo, fusum, fundito, as. i. sæpe fundo; scio, scitũ, scitor, aris. i. interrogo, vel inuestigo, quæ occulta magis, ac secretiora sunt. Sciscor, facit sciscitor, aris. i. scitor, & est magis in vsu quam scitor. Ago, actũ, agito, as. A sequor, sector, aris, prosecutor. i. continue sequor. Loquor, loquitor, aris. Paueo, es, pauito ait, val de paueo, &c. Si quis doctissimorum scripta perscrutetur plura notabit; nam pasco, pascito facit, pro pasto, pastas; nosco, noscito, &c.

De incœptiuis, seu inchoatiuis.

Præsentis primiq; modi, coniunge secundæ
Personæ, si uis uerba incæptiua creare.
Sic ferues, feruesco facit. Sed tollitur hisco.

Verbũ inchoatiuæ, vel incęptiuę formę est, qđ continuũ incrementũ passionis innatæ significat. Et proprie tãtũ a neutris secũdæ coniugationis fit, addendo secundæ personæ præsentis indicatiui, singularis numeri, syllabã co; vt Tepeo, tepes, tepesco. i. in horas magis tepefio

Calesco.

Calefco.i.fio calidus; fic ægrefco, albefco, ferueſco, ardeſco, madeſco, &c. Quorundam primitiua in vſu non ſunt, ut igneſco, ſaneſco, herbeſco, liqueſco, iuueneſco, ſeneſco &c. Hæc omnia licet recte augmentatiua dicantur, tamen non ineptè appellantur inchoatiua; nam qui caleſcit, incipit aliquid caloris acquirere: licet non penitus incipiat iam primum calere. ita declarato in reliquis.

Quæ ſimiliter in ſco deſinētia, formantur tam ab aliis uerbis, q̃ neutris ſecundæ non proprie dicenda ſunt inchoatiua, ſed inchoatiuis formatione ſimilia; uulgo tū ét inchoatiua dicuntur; ut præſentiſco.i.preſentio. Concupiſco.i.cupio. pertimeſco. i. pertimeo. Edormiſco.i.edormio. Labaſco, cado & deficio. Hæc in ſco, omnia ſunt tertiæ coniugationis, nec prēterita aut ſupina habent, niſi a primitiuis. [Sed, &c.] Vnum formatur irregulariter, hiſco, ab hio, hias, quia regula poſcit hiaſco. Et eſt hiſcere proprie, oſcitare, item os ad loquendum aperire.

De Meditatiuis, quę & Deſideratiua dicuntur.

In Meditatiuis, quod in u fit, iunge ſupino,
V, ſemper breuians, rio: ſic dabit eſurit, eſu.

Meditatiuum uerbum, quod cū primitiuo ſignificat cupio, ut eſurio, eſſe cupio, etiam ſignificat famē patior. Formatur meditatiuum à ſupino poſtremo, correpta u, & addita rio; ut partu parturio.i.cupio, aut conor parere. Valla mauult hæc, quæ meditatiua uulgo dicuntur, dici deſideratiua; quia deſiderium, non meditationem notant; non inepte tamen meditatiua appellantur, quia maximè ſolemus meditari, quæ uehementer deſideramus.

Finis primæ partis Grammaticæ Deſpauterianæ.

SYNTAXIS GRAMMATICAE DEFINITIO.

Grammatica quid est? Ars recte scribendi, recteque loquendi, poetarum enarrationem cõtinens, omnium scientiarum fons uberrimus. Est ne Grammatici etiam exponere historicos, & oratores? Quid ni? Cur igitur in diffinitione poetarum solum meministi? Quia poeta uerius quodammodo omnis scriptor est, uti homo, omnis creatura, & anima; teste Aristotele, omnia, quia omnium imagines in se recipit; ita diuinus poeta omnes scriptores præstat, quod de Virgilio in confesso est. Itaque per poetarum enarrationem facile intellexeris etiam reliquorum. Grãmatica, unde dicitur? A Græco nomine gramma; genitiuo grammatis uel grammatos. i. litera, & declinatur hęc grammatica, grammaticæ, uel grãmatice grammatices. Latine dicitur literaria & literatura, & multitudinis numero literæ. Literarũ quoq; nomine interim scientiã intelligimus quamlibet. Literę, etiam epistola est. Quare grammatica nomẽ habet a literis? Quia a literis incipit, e quibus docet syllabas efficere, & hinc dictiones, rursumque orationes: quorum omniũ uim, ut recte loquamur, & scribamus, pulchre enucleat. Infantem Grammaticen. i. paruam & rudem literatoriam artem, aut literationem, aut grammatisten dicimus.

GRAMMATICAE DIVISIO.

Grammatica, quotuplex est? Duplex, Methodica, & Historica. Quid est Methodica? Quæ recte loquendi, & scribendi præcepta continet. Vnde dicitur Methodica? A Methodus. i. uia; quia uiam rationis præstat.] Quid est Historica? est poetas enarrandi scientia. Vnde dicitur? Ab historeo, idest, enarro.

ME-

METHODICAE DIVISIO.

Quot sunt partes grammaticæ methodicæ? Quatuor. Orrographia, Etymologia, Syntaxis, Prosodia. Primæ, litera. Secundæ, dictio. Tertiæ oratio. Quartæ, debetur syllabá. Ortographia, quid est? Recte scribendi peritia; ut Chrysostomus, cum ch, aspirato, & y, Greco, a Chrysos. i. aurum. Vnde dicitur ortographia? Ab orthos. i. rectus. & grapho, idest scribo; inde ortographia, idest recta scriptura. Etymologia, quid est? Scientia ostendés ueram dictionum originem cum reliquis accidentibus; vt rex, a rego, etymon est. Vnde dicitur? Ab etymos. i. uerus; & logos, sermo, uerbum, ratio, quasi uerilóquium. Syntaxis, quid est? Pars grammaticæ, qua congruam orationem ab incongrua discernimus. Vnde dicitur? A syn. i. con, & ratio. i. ordino; & taxis. i. ordinatio. hinc syntaxis, coordinatio, siue constructio. Quid est constructio? Debita dictionum in oratione ordinatio. Quid est congruitas? Oratio secundum grammaticæ regulam facta: vt amo Deum. Quotuplex est congruitas? Triplex. Quo modo? Voce tátum, significatione tantum, & voce cum significatione, vel sensu. De prima, vt populus cátat. De secunda: vt populus cantant. De tertia: ut Petrus ambulat. Quomodo differunt Grammatice loqui, & Latine loqui? Grammatice loqui, siue congrue, est arté ita custodire, vt nullum admittatur vitium. Latine loqui, est vbi elocutione lucescit oratio, & eleganter loqui. Syntaxis diuiditur: nam quædam est finita: vt amo Deum: quędam infinita: vt me amare. Rursus quędam est perfecta; vt amo Deum: quædam imperfecta; vt si amaré Deum. Prosodia quid est? Carminis, & accentus notitia: vt Simon, Simonis, penultima longa. Vnde dicitur? A πρός. i. ad, & ᾠδή idest, cantus, hinc est accentus: & scribitur in secunda syllaba cum œ, diphthongo; vt comoedia, tragœdia:

tragœdia: quia eiusdem est originis.

SYNTAXEOS DIVISIO.

1 Syntaxis quotuplex est? Triplex. Præceptiua, Permissiua, Prohibitiua. Præceptiua qd est? Syntaxis quæ sub arte, & præcepto cōtinetur: vt vir fortis: turba sedet. Permissiua qd est? Syntaxis contra artē vitiosa, rōne vel autoritate excusata: ut sola bubo, oēs fler c, pars secāt, Prohibitiua qd est? Syntaxis nobis prohibita, quia vitiosa, nec rōne nec autoritate excusata, vt vos estis doctus Quotuplex est Syntaxis pręceptiua? Triplex. Familiaris, Media, & Elegās. Familiaris quæ est circa familiarem loquendi modum perfecta cōstructio: vt, Te laudant oēs. Media, quæ est circa ornatiorem dicendi modum perfecta constructio: vt, Te omnes quidem honore afficiunt. Elegans, quæ est circa elegantissimum dicendi modum perfecta constructio: vt, Laus tua non obscuro, nec vario sermone, sed clarissime, & una omnium voce profertur.

SYNTAXEOS ACCIDENTIA.

Syntaxi siue cōstructioni quot accidūt? Duo. Cōcordātia, & regimen. Concordantia quid est? Debita partiū orationis cōueniētia in genere, numero, casu, vel persona? Quotuplex ē Cōcordātia? Triplex. Quomodo? Adiectiui & substātiui. Relatiui & antecedentis. Verbi cū nominatiuo a fronte recto. Quot accidentia congruitatem mutant? Quatuor. Quæ? persona, genus, numerus, casus. Persona, inter relatiuū & antecedēs, & magis adhuc inter verbum, & nominatiuum à fronte rectum. Casus, inter adiectiuū, & substantiuum. Genus, inter hæc & relatiuum, & antecedens. Numerus his omnibus communis est. Casus etiā, vndique inter dictionem rectam, & regētem. Regimen quid est? Certi casus exigentia, de casus natura nihil amittētis, vt exigentia accusatiui in verbo

amo;est regimen,quia dicimus,amo literas.Quare dixisti,de casus natura nihil amittẽtis? Propter casus aduerbialiter sine prępositione positos,vt vado Romã,quia se re totã naturã casus & nominis amittunt, adeo ut paucissima admittant adiectiua,quia non dicimus,nisi poetice, vado Romam pulchram,nec sum domi amplæ,sed solum domi meæ,tuę,suæ,nostrę vestræ,alienę.Iure igitur rectore carere dicuntur ab Alexandro.Regere,est certũ casum exigere,nihil de casus natura amittentẽ.Quomodo differũt regere,exigere,deseruire,& determinare.Boni autores nullam penitus in his differentiam posuere, potes hanc sumere: Exigere, latius est quàm regere, quia dictio nihil præter casum regit, sed bene exigit, quia verba prohæretica, post se exigunt infinitiuum,nõ regunt, & verbũ exigit aduerbium,nõ regit. Deseruire, nihil differt a regere:vt comparatiuus cui casui seruit,siue deseruit.i.quem casum regit?Determinare,est confusionẽ significationis tollere, & hoc quã latissime se extẽdit:nam adiectiuũ determinat substantiuũ,non regitur a substantiuo:infinitũ,determinat finitum.aduerbiũ vero verbũ,cognomẽq; nomen,& semper vnum substantiuorum in appositione determinat reliquum. Omnis dictio recta determinat regentem. Quotuplex est regimen? duplex,actiuum,& passiuum. Quid est regimen actiuũ? dictio regens. Quid est regimen passiuum?dictio recta. Quid est dictio regens? quæ confuse significans declaratur per alteram,vt amo;hic,amo Deũ: Quid est dictio recta?quæ dictionẽ regentem declarat: vt Deum. hic ẽt amo Deũ.Quot partes orationis regunt? Oẽs ꝑter cõiũctionẽ,vt liber Petri;hęc volucrũ;amo Deũ;satis vini amãs Deũ,ad patrẽ,heu me. Ergo apud Vergiliũ.Illius ergo venimus,nõ est cõiũctio,sed aduerbiũ fungẽs officio nominis,vt,Abunde hic,Abunde ingenii cui ẽ,facile docetur,& sic exponit.Illius ergo venimus, i.illius causa:

&

& ita nulla coniunctio regit, nec regitur vnquã. Quot partes orationis regunt, & reguntur? Tres, Nomẽ, Pronomẽ, Participium: quia ſolus caſus regitur; ut liber Petri; hęc volucrum; amor mei. amans amãte. Quot orationis partes regunt tantum? Quatuor, Verbum, Aduerbiũ, Prępoſitio, Interiectio, ut do tibi parum uini, ad Petrũ, Veh peccanti. Quot partes orationis nec regunt, nec reguntur? Vna tantum. Quę coniunctio. Regit ne omne nomẽ? Ita aliquo modo, tamen nomen proprium, & loco illius pronomen, nõ regunt, niſi per ſubauditionẽ, ut, Maria Zebedei. ſ. uxor. Aeneas Anchiſę. ſ. filius: ſimiliter cum dixit Ver. Quid meus Aeneas, &c. ſ. filius. Itẽ ego amo, ego, non regitur, niſi quia ſubauditur proprium, uice cuius ponitur Ioannes, aut ſimile.

DE CONCORDANTIA, ET REGIMINE, LIBER VIII.

Et primum de Concordantia.

Adiectiui, & ſubſtantiui concordantia.

MOBILE *cum fixo, genere, & caſu, numeroque.*
Conveniat; nomen, ſic uult cognomine adeſſe.

Adiectiuum, & ſubſtantiuum, eſſe debent eiuſdẽ generis, caſus, & numeri, vt acutus gladius, laſciuus paſſer, honeſta vxor, pulchra facies, forte corpus, ingẽs ęquor, ſcholare murmur. Quid eſt adiectiuum? Quod ſubſtantiuo adijcitur, ſine quo ſenſu non perficit, & uariatur per tres diuerſas uoces, aut per tres articulos, ut bonus, bona, bonum; hic & hæc & hoc felix. Quare dicitur mobile? Quia de genere mouetur in genus, ut bonus, bona, bonum. Quid eſt ſubſtantiuum. Quod

adiectiuo subſtat, & variatur per vnũ articulũ, aut per duos ad ſummũ? Quare dicitur fixũm. Quia firmum eſt, nec mouetur de genere in genus. Quotuplex eſt adiectiuum? Triplex. Nomen, vt ſanctus, Pronomen, vt meus. Participium, vt lectus. Ego pauper, vtrũ eſt ſubſtantiuũ? Ego. quare? Quia pronomina primitiuæ ſpeciei per ſe, pro ſubſtantiuis habentur. Pauper, eſt adiectiuum. Quot modis adiectiuum ſubſtantiuatur? Tribus. Primo, in maſculino genere, vt oriens, occidens, pro cœli partibus. Secundo, in fœminino genere: vt arida, pro terra: continens, pro terra, non inſula. Tertio, in neutro genere, vt antecedens. i. oratio alteram inferens. Conſequens, oratio illata. Quot modis declaratur ſubſtantiuatũ in neutro genere: Tribus. Primo, per nomen res, vt triſte. i. triſtis res. Secundo, per nomen pars, vt ſummum domus. i. ſumma pars domus. Tertio, per abſtractum, vt æquum .i. æquitas, [Nomen ſic vult cognomini adeſſe.] Nomen, & cognomen, concordant in genere, caſu, & numero, ſicut adiectiuum. & ſubſtantiuũ, vt Pontius Pilatus, Simon Petrus. Idem eſt de prænomine, & agnomine dicendum: vt Marcus Tullius Cicero. Si quis habet cognomẽ ab oppido, licet ne in ablatiuo ſic loqui? Petrus de Bruxella, Egidius de Roma, Henricus de Gandauo? Minime, quia doctiſſimi ita nunquam loquuti ſunt, ſiue cognomen fuerit patrium nomen: & hæc ſufficientiſſima ratio, vt; Ieſus Nazarenus, Liuius Patauinus, Petrus Hyſpanus, Cicero Arpinas, Thomas Aquinas, non de Aquino, & ita in reliquis. Licet ne dicere Petrus de Ponte, Ioannes de lapide, de Palude? Non, ſed Pontanus, Lapidanus, Paludanus, &c. Dic etiam Martinus magiſter, non Magiſtri. Iacobus Faber, non fabri. Si durius tamen fuerit nomen, & commode non poſſit detorqueri ad hanc formam, licebit ponas in ablatiuo, ſed cum præpoſitione a, ut Guido a rupe forti, &c.

Concordantia Relatiui, & Antecedentis.

Pone relatiuum, cum præcedente in eodem
Et genere, & numero, nec non persona in eadem.

Relatiuũ, & antecedens, concordant in genere, numero, & persona; vt ego gaudeo, qni locupletibus genitus sũ. non fles tu, qui perdidisti patrem? video pauperẽ, cuius misereor. Pater est, quem diligo, &c. De quibus relatiuis intelligĩt regula? Solũ de qui, quæ, quod, ille, ipse, is: & si quando referant, iste, hic. Relatiuũ quid est? Ante latæ rei recordatiuũ. Quotuplex est relatiuũ? Duplex. Substantiæ, & Accidentis. Quod est relatiuũ substãtiæ? Qđ refert antecedens substantiuũ; vt, habeo librũ, quem queris. Da relatiua substantiæ. Qui, qnæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem, alius, alter, reliquus, cætera, cæterũ. Quotuplex est relatiuũ substantiæ? Duplex. Quomodo? Similitudinis, & diuersitatis. Quod est relatiuũ substantiæ similitudinis? Quod idem refert cũ suo antecedẽte: & sũt hæc, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idẽ. Quod est relatiuũ diuersitatis? Quod refert antecedens diuersũ a consequente, cũ quo concordat, sed sub eodẽ genere vel specie. vt amo laurũ, & cæteras arbores: ex quo infertur, laurũ esse arborem. Da relatiua diuersitatis, Alius, alter, reliquus, cætæra ceterũ; quia cæter, aut cæterus non dicĩt. Relatiuũ accidentis quod est? Quod refert antecedens adiectiuũ, vt qualis; veluti, Sũ albus, qualis est pater. Da relatiua accidentis. Qualis, quantus, quot, quotus, quotãnis, quotẽus, quotuplus, quotuplex; cuius, cuias. Intelligĩt ne regula nostra ẽt de relatiuis accidẽtis? Nõ. cur ita? Quia sẽper cũ sequẽti cõcordat: vt Catharina est pulchra, qualis est eius filius, vel quale est eius mãcipiũ. Cur relatiuũ nõ cogĩt cũ antecedẽte concordare in casu? Quia a diuersis casibus plerũq; regũtur.

Cogūturne aliquando in eodē casu poni?Etiā. Quādo? Cū antecedēs absolute.i.sine verbo ponitur,vt relatiuū habeat locū:vt,Virga tua,& baculus tuus,insa mē cōso lata sunt. An relatiuū aliquando locatur sine anteceden te?etiàm.Quando?Quū odij causa aliquē nominare uo lumus,aut quia ré nouissimam putamus. Prioris exemplum,dicit Iuno de Semele pellice, Ipsa petenda mihi, ipsam(si maxima Iuno Rite uocor)perdam.posterioris exemplum in Euangelio Ioannis, Domine si sustulisti il lum,dicito mihi,ubi posuisti eum.

De Relatiuo,regula oratoria.

Quando relatiuo præcedens subdis, eodem
Ponatur casu, quia uerbo dantur eidem.
Quem scribo librum bonus est ornatius aio.
Quàm librum quem: non raro reperimus in usu.

Quādo relatiuū q,quæ,quod, præponitur antecedēti,sic ut antecedēs cū eodē uerbo cōstruatē,Latine & ele ganter in eodé ponunt casu:vt,Quas ad me dedisti literas,iucūdæ fuerunt. Si aňs in eodē casu p̄cedat. eritne oratio cōgrua?ueluti,librum quē scribo bonus est. Erit nimirum congrua,sed inelegans,& uix satis Latina.

Altera de relatiuo regula oratoria.

Si referens, ponas inter generum uariorum
Casus, haudque sequens fuerit, proprium, dabis ut uis:
Sin proprium fuerit, referens conforme sit illi.

Quotiescūque relatiuū qui,quæ,quod,ponitur inter casus diuersorū generū, & sequens fuerit nomē appellatiuū,poterit cōcordare cū utrolibet.Si uero sequēs sit nomen propriū,cū eodem cōcordabit relatiuū.Da prioris partis exēplum,video animal qui asinus dicitur, vel quod asinus dicitur.Vtri elegantius conformatur?Posteriori parti ut nauigo aquam, qui Rhodanus dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

De

De coniunctiuis & interrogatiuis.

Consimiles optant casus coniunctio quærens,
Consimilesque modos, si non regimen uarietur.

Coniunctio,& quicquid coniungendi vim habet,petit similes casus,& modos similes. Itē interrogatiuum, responsiuum, eiusdem erunt casus, nisi regimen uarietur. Da exempla prioris partis. Vxor & maritus litigant. Tu es fortior quàm Petrus. Superbus ambulat quasi rex. Quæ habent uim coniungendi? Quam, nisi, præterquàm, sicut, quasi, velut, & plura. Da posterioris partis exempla. Cuius est liber? Petri. Cui dabis panem? Inopi, Quis miseretur peccatoris? Mitissimus Iesus. Quem tremunt barathra? Iesum, &c.

Adde quòd coniunctio ita similes casus coniungit, vt nō necesse sit eos pertinere ad res diuersas: alioquin.n. si ad rē eādē pertineāt, nihilominus essent similes,& ijdē, sed sine ulla intermedia coniunctione: idq; per Appositionē, aut euocationē: de qbus infra. Itē copulatiua coniunctio efficit pluralem numerū: disiunctiua singularē: quia illa simul accipit ea, quæ coniungit: hæc tantū vnū eorū. Quare addidisti, Nisi regimen uarietur? Quia ubi dictiones exigunt, vel regūt diuersos casus, si id necessario fiat, hæc regula nō hēt locū: ut dicimus, liber meus, & nullo modo, liber mei: adeo necessario dicimus hic liber est meus,& Petri. Cuius penna est? Mea. Quanti emisti? Aureo. Cuius interest? Mea. accusaris furti, an homicidij, an utroque? Exēpla de similib. modis. Teren. Cū nihil est nihil desit tamē, a desio. Idē: An quod uiam ignorāt, an qđ iterperficere nequeunt. Notandum, ꝙ quoscūque casus dictio regens potest regere, illos etiam cōiunctio potest copulare. Si quis interroget, qualis est? potesne respondere homo? Minime. Cur non? Quia interrogatiuis danda sunt debita responsiua: ut, Quis es? Petrus,

trus. Quis currit? Homo. Qualis est? Albus, niger, doctus, & cætera qualitatem dicentia. Quantus es? bipedalis, & cætera quantitatem continuam significātia. Quotus es? Primus secundus, &c. Quot ludunt? Tres, quatuor, &c.

De nominatiui regimine.

Quot modis nominatiuus ponitur in oratione? Duobus. Priore modo regitur: vt auis canit. Posteriore ponitur absolute sine regimine: ut Dominus noster IESVS CHRISTVS, is facit omnia. Quot modis regitur nominatiuus? Duobus. Figurate, & sine figura. Figurate, vt Tu, & Petrus luditis. Sine figura, Tu ludis. Quot modis regitur sine figura? Duobus. A frõte, & a tergo. A fronte: vt, Deus regnat. A tergo, sũ homo. Quot modis noïatiuus regitur figurate. Septem. primo, ubi est appositio: vt, Fluuius Tibris est turbidus. Secundo, p euocationẽ: vt, ego Petrus scribo. Tertio. p conceptionẽ personarũ: vt, ego & tu legimus. Quarto, p prolepsin: vt, Studemus, ego q̃dem poeticæ, tu vero medicinæ. Quinto, p Zeugma: vt Hebræi sunt, & ego, & eiusmodi orationes non Latinæ modo, verũ ẽt perelegantes sunt. Sexto per antiptosin in prosa prohibitã: vt si quis dicat. Soni alii uoces, alii nõ uoces pro sonorum alii, &c: Septimo, per syntesin, raro utendam, ut Turba strauerunt vestimenta sua.

Regula nominatiui prima.

Ante capit rectum persona conuenientem.
Et numero uerbum, quod personale uocatur,
Nec non finitum rectum persæpe tacemus.
Sæpe loco illius quid pono, ne puer uni
Pluralem dones sermonem: non honor est hic.
At de me solo numerus dicetur uteruis.

Omne

Oē verbum personale finiti modi regit ante se express se, vel subaudite eiusdē numeri, & personæ nominatiuū vel aliquid pro nō: vt ego scribo, tu legis, Tyrannum regnare nocet reipublicæ, pluit, ningit. Quare dixisti in regula personale? Quia impersonale ante se nominatiuū non recipit, vt statur, curritur, pœnitet me peccati. Quare dixisti finiti modi? quia infinitiuus ante se non nominatiuū, sed accusatiuū recipit, vt me amare rumor est. Quot sunt modi finiti? Quatuor. Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus. Subiūctiuus. Cur dixisti ante se, siue a fronte? Quia verbū personale post se plerūq; recipit obliquū: vt misereor tui, amo Deū. Cur dixisti expresse seu explicite? Propter tales orationes, Deus regnat, ego scribo, vbi expresse ponitur nominatiuus. Cur dixisti subaudite vel implicite? Quia nominatiuus aliquando in verbo intelligitur, vt pluit. s. Deus, vel natura. Aiunt Cesarem uiuere. s. hoies. Cur dixisti eiusdem numeri & personæ? Quia aliter incongruæ, & ineptæ essent orationes: vt ego curris, tu lego, tu dixit. Cur nominatiuū dicis, & nō rectū, vt in carmine? Vt vocatiuū excludam, qui rectus est, quia nominatiuo similis: sed nūquam a verbo regitur. Cur dicis vel aliquid pro nominatiuo? Quia multa per se nullius casus nominatiui officio fungūtur: vt primo infinitiuus solus sine casu, vt furari est malū. Secūdo, infinitiuus cū accusatiuo ante se: vt tyrannos viuere, nō expedit reipublicæ: hoc dialectici vocant dictū. Tertio, infinitiuus cū aliquo casu post se: vt seruire Deo regnare est. Quarto appellatum: vt, quòd studes, est tibi conducibile. Est aūt appellatū, tota oratio nominatiui & verbi præcedēte particula, ꝙ, aut simili. Quinto, quædā aduerbia fungūtur nominatiui officio: vt partim virorū sunt occisi. i. aliqui viri. Satis pecuniæ ē mihi. Dictio technice. i. materialiter posita, est verū nomen indeclinabile neutri generis; ideo non debet dici poni in nō. Cæterum

rum notandum quicquid ponitur loco nominatiui esse neutri generis, & indeclinabile nomen. Persius. Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Cur non dixisti, nominatiuum pro supposito, vt grammatistæ? Quia sic nominatiuus non est suppositum: quia pro loco alicuius significat, Plinius: Iunipero spina ꝑ folio est. [Ne puer vni. &c.] Vni, ut uni, non est pluraliter loquẽdum: sed de seipso potest quis tam pluraliter, quàm singulariter loqui. Exemplum prioris patris: ut rogo uos amice, uenias ad prandium mecum: non autem rogo uos amice, ut venietis &c. hoc patet tam per sacrã scripturam, quàm per ethnicam: vt, Aue Maria. Tu es filius Dei. Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Exemplum posterioris. Cicero ab Brutum: Populo imposuimus, & oratores nisi sumus. Quintilianus: Vtinam hoc fata mihi præstarent, ut residuũ laborantis animæ in tuo poneremus amplexu. Ecce quomodo idem de se nũc pluraliter, nũc singulariter loquitur. Cur dixisti vni, vt vni? Quia si vni loquentes, ad plures sermones dirigi volumus poterit locutio esse pluralis. Vergilius nono Aeneidos: Vos o Calliope, precor, aspirate canenti. Cũ appellat Calliopen, ad omnes musas sermonem dirigit. Quia hodie inuite, audiuntur tu, tibi, tuus &c. ideo blãdius poterit sic loqui; per tuam beatitudinem, sanctitatem, maiestatẽ, dignitatem, paternitatem, nobilitatem, humanitatem, probitatem &c. Me tamen vester, pro tuus ponas: quia uester, est intrinsecus plurale.

Regula elegantiæ.

Quod duo si rectos numerum uerbo uariorum
Præponas, uerbum quadrabit proximiori.
Omnia pontus erat dic, & domus antra fuerunt.
At uestes sunt lana, feras: est lana, caueto.

Verbum substantiuũ, positũ post duos nominatiuos diuer-

diuerſorum numerorũ, elegãter conformatur ſecundo nominatiuo: vt bona arma, gladius eſt: gladius bona arma ſunt. Ouidius. Omnia pontus erat. Itẽ, Domus antra fuerunt, ſingularis numeri eſt domus, [At veſtes, &c.] Si verbum ſubſtantiuũ ponatur inter duos nominatiuos diuerſorum numerorum, concordabit cum præcedẽti: ut ueſtes fuerunt lana, non ueſtes fuit lana: mandata tua ſunt meditatio mea, non eſt. Sermones ſummi patris ſunt meditatio iuſti, & non eſt.

Secunda regula principalis.

Cum ſubſtante uocans, & uim quod ſeruat eorum.
Si ſit res eadem, poſt ſe rectum retinebunt.

Verbum ſubſtantiuũ, verbumq; vocatiuũ, & eorum vim habẽtia regunt poſt ſe nominatiuũ, qui ſignificatur accipi pro eodẽ cum ntõ præcedente explicite uel implicite, vt ſum paruus, eſt homo, Deus eſt omnipotens, uocor Ioãnes, cognominor Peliſſo, ſedeo lętus. Cur dixiſti, q ſignificatur accipi? Quia niſi acciperẽtur caſus p̃cedẽs, & ſequẽs, aut ſaltẽ ſignificarẽtur accipi pro eodẽ: ueluti tu es aſinus, nõ eſſet poſterior caſus noĩatiuus, vt hic gladius eſt Petri, pater eſt filio. Vtrũ dicemus, Petre eſto bone, an Petre eſt bonus? Petre eſto bonus, quia ante intelligitur nominatiuus tu. Verbũ ſubſtantiuũ qd eſt? Quod alijs verbis ſubſtat in coiugendo uel reſoluẽdo, vt Sũ, Subſtat verbo lego, in reſoluẽdo, quia lego. i. legẽs, ſum legebã. i. legẽs erã &c. Legor, ſic non reſoluitur, quia caret participio præſentis temporis: ut omnia paſſiua, ſicut omnia actiua carent participiis p̃teriti tẽporis. Quotuplici uerbo ſubſtat Sum in cõiugãdo. Quĩtuplici. Primo, paſſiuis: vt amor, amatus ſum. Secundo deponentibus: vt loquor loquutus ſum. Tertio, cõmunibus: vt oſculor, oſculatus ſum. Quarto, neutro paſſiuis: gaudeo, gauiſus ſum, uel fui. Quinto, imperſonalibus

paſſiuæ

passiuæ uocis, vt sedetur, sessum est, vel fuit: Quot sunt verba substantiua? Vnicū, quod est Sum. Quomodo excludis fio, exto, existo, quæ plurimi esse substantiua dixere? Quia hæc aliis verbis non substant: sed ipsis, vt cæteris, substat sum, veluti fio, factus sum, existo, sum existēs Quotuplicia verba habent vim verbi substantiui? Triplicia. Primo passiua, quorū actiua regūt duos accusatiuos pro eadem re receptos, vel quasi acceptos; vt crederis diues; quia dicimus, credo te diuitem, vbi subauditur esse; sic habeor doctus &c. Secundo verba neutra; veluti eundi, manendi, viuendi &c. Veluti, concedo domū potus, parasitus venit ad cœnam inuocatus, vade cautus &c. Tertio, plurima alia verba actiua deponentia, quorū nō cōstat mihi certa regula: vt adiui hoc puer, feci inuitus &c. Vocatiuū verbū quid est? Quiddam generale, quod per rei nomen præsertim propriū, aliquando etiam cōmune, determinatur, vt vocor Ioannes. Quot sunt verba vocatiua? Quinq;, Nūcupor, appellor, vocor, dicor, nominor. Cuius generis sūt uerborū personaliū? Passiui. Habēt enim actiua in o voco, nūcupo &c. quæ regūt duos accusatiuos, qui significātur pertinere ad eandem rem, vt voco te asinū. Cur hæc actiua non dicuntur vocatiua? Quia in proposito tantū scire volumus, quot sūt vocatiua post se nominatiuū regentia. Quæ habent vim vocatiuorū? Cognominor, agnominor, inscribor, salutor &c. vt cognominor Pelisso, Despauterius, cognominor Aphricanus, salutor poeta, scribor hæres, arguor insanus, hic liber inscribitur Syntaxis Despauterii, &c.

Esse infinitiuum.

Esse pares optat casus. Sed non male dices,
Huic licet esse probum. loquitur sic Quintilianus.

Esse copulat similes casus, qui pro eadē re significant accipi, vel explicite vel īplicite. De nominatiuo. Petrus

cupit

cupit esse doctus. De genitiuo, Misereor Ioanis cupiẽtis esse docti, cui deest ingeniũ. De datiuo, Licet mihi esse sacerdoti. De accusatiuo, Audio Ioãnem esse doctũ: De vocatiuo nõ datur exemplũ. De abltõ, Vtor familiariter Ioãne cupiẽte ẽẽ canonico. Quare dixisti ĩplicite? Quia aliqñ alter casus subaudit: Vt huic licet esse probũ, &c.

Appositio.

Apponens coniunge pari casu duo fixa.
Esto res eadem: declaratumque praeito.

Si duo nomina substantiua ad eandem rem pertinẽtia coniunganrur sine cõiunctiones erũt eiusdem casus, praecedẽte declarato per appositionẽ: vt fratres gemini: hic sũt duo substãtiua, fratres & gemini, pro eisdẽ rebus accepta sine cõiunctione, ergo ponũtur in eodẽ casu: & declaratũ. s. fratres praecedit. Da plura exempla. Ioãnes homo magni ĩgenij, fluuius Rhenus, vrbs Roma, arbor morus, Mons Libanus, mẽsis Augustus. Appositio quid est? Sine coniunctionis medio substantiuorum ad eandẽ rẽ pertinentium in eodem casu positio: vt vrbs Roma. Cur dicis sine cõiũctionis medio? Quia ĩepte dicitur fluuius & Rhenus, vrbs & Roma &c. Cur dicis in eodem casu? Quia hoc in omni appositione est necessariũ. Per quot casus fit appositio? Per oẽs: vt arbor sycomorus, ris, ri: ri, ro, rem, rum: ro, re, &c. Possunt ne esse diuersorũ generum? Etiam, vt flumẽ Rhodanus, vrbs Gandauum &c. Possunt ne substantiua esse diuersorũ numerorum in appositione? Vix. Quia non dicimus vrbes Roma, sed vrbs Roma, nisi cũ alterũ altero numero caret: vt vrbs Athenae, pisces signũ: & vbi alterum est collectiuũ. Ouidius, Turba ruũt ĩ me luxuriosa proci. sic ordina, proci turba luxuriosa, ruũt in me. Quot de causis fit appositio? Trib. Primo, causa restringẽdae generalitatis: vt arbor Laurus. Secundo, causa remouẽdae aequiuocationis: vt leo signũ

ardet,

ardet. Est autem æquiuocum polysemũ, hoc est, dictio diuersa significatione multa significans: ut canis, lupus, &c. Tertio causa attribuendæ proprietatis: ut Plato homo doctissimus. An appositio est figura? Etiam. Quare? quia appositio est arte aliqua nouata dicendi forma. Nouata.i. a trito uulgi & inueterato loquendi modo remota, & ita elegant: ut Molem magalia quondam. Quid est figura? Arte aliqua nouata dicẽdi forma. Quotuplex est figura? Triplex. Dictionis, locutionis, constructionis. Quid est figura dictionis? Quæ in dictione fit: ut Syncopa, Apocope, &c. Quid est figura locutionis? Quæ circa aliquem loquendi modum, non circa congruitatis regulam uersatur, ut sine Cęrere & Baccho friget Venus, Metonymia. Quid est figura constructionis? Quæ circa grãmaticas constructiones uersatur, ut Appositio, euocatio, &c. Quot sunt figuræ constructionis? Octo. Quæ? Appositio, euocatio, conceptio, vel syllepsis, prolepsis, zeugma, antiptosis, synthesis, & synecdoche. Quot harũ elegantes sine ullo uitio? Quinque. Quæ? Appositio, euocatio, conceptio, prolepsis, zeugma. In quibus nihil est uitij, tantum abest, ut sint rationes excusantes, sed elegantiæ & ornatus plurimũ. Antiptosis & synthesis plerunque habent uitium ratione excusatum, suntque sub grammatica permissiua, ut synecdoche.

Euocatio.

Si ternam primæ des: totum sit tibi primæ.
Sique secundæ des ternam, totum esto secundæ.
Pauper ego canto. Luca uir maximus audi.

Quando immediate primæ, uel secundæ personæ iungitur tertia, tota oratio est primæ, uel secũdæ psonæ per euocationẽ: ideo uerbum erit primę, uel secundæ personæ: ut, ego pauper cãto. Tu diues trepidas. Cur dicis immediate? Quia nõ potest intercedere coniunctio, quia

personę hic ad eandem rem pertinēt. posset tamē intercedere coniunctio, si duæ tertiæ personæ connecterētur vni primę aut secūdæ: vt Ego paup & īdoct' nescio quo modo victū mihi cōparab..Quid est euocatio? Cōtinua tertiæ personæ ad primam vel secundā reductio elegās: vt, Ego Ioānes sedeo. Hic tertia persona Ioannes, reducitur ad primā personam ego. quia verbum est primę personæ. Continua.i. sine cōiunctione mediante. Quot sunt in euocatione necessaria? Quatuor. Quæ? Persona euocās, persona euocata, absentia coniunctionis, & verbum personæ euocāti conforme. Persona euocans est prima, vel secūda psona: vt ego, nos, tu, vos. Persona euocata, est tertia persona vt Ioannes. Quotuplex est euocatio? Duplex. Quomodo? Explicita, & Implicita. Explicita, vbi persona euocans, & euocata, exprimuntur: vt, Ego Apollonius scribo. Implicita, vbi persona euocans subauditur: vt, Peccatores te rogamus audi nos.

Conceptionum parasceue.

Quæ per &, aut socias iungo, dant rite valorem
Pluralem: sic cum, pro coniungente repostum.

Copulatum per coniunctionem copulatiuam &, atq;, & cæteras: & per præpositionem cū, pro &, valet dictionē pluralis numeri: vt, tu, & iste.i. vos: ego tuq;.i. nos, Petrus & Ioānes lūdunt, quos video. Vergilius & Ouidius sunt docti. Bertha cū Catharina sunt pulchræ. Ouidius: Ilia cūm Lauso de Numitore sati. Conceptionum parasceue, idest ad conceptiones noscendas præparatio.

Personam, atq; genus, semper dabimus mage digno:
Prima quidem reliquis præstat, ternæque secunda
Masculeum reliquis præstat: neutro muliebre.

Copulatum æquipollēs, vni plurali, est eius personæ, aut gnis, cuius est pars dignior p conceptionem. Exemplum

plũ de persona: vt, ego & tui & ego & ille est primę pso næ: quia ego est pars dignior: nã prima persona concipit secundam & tertiam per regulam. [Prima quidem reliquis prestat.] Ideo dicimus: Ego & tu disputamus: verbũ est pluralis numeri: quia ego, & tu, æquipollẽt vni plurali. Itẽ, Tu & Petrus luditis: quia secunda cõcipit tertiã, per regulam. [Ternęq; secunda.] Tertia autem semper vt indignior, concipitur, nunquam concipit. Tu mecũ gaudemus, aut sine figura, tu mecum gaudes. Exemplum de genere: vt Petrus & Anna, ẽ pluralis numeri, per valorẽ masculini generis, quia pars dignior Petrus est masculini generis. Nam masculinũ concipit fœmininũ & neutrum, & non contra. Ideo dicimus, Petrus & Anna sunt pij. Dominus & Mancipia sunt pugnaces. Da regulã. [Masculeum reliquis præstat] Fœmininũ concipit neutrum: vt læna & scortum sunt impudicæ. Da regulam, [Neutro Muliebre.] Cõceptio quid est? Mediata indignioris ad dignius reductio: vt ego tuq; dam⁹ &c. Quare dicis mediata? Quia explicite vel implicite, mediata cõiũctio vel p̃positio cũ. Quotuplex est cõceptio? Quadruplex. Personarũ, generum, numerorũ, casuũ. Quid est conceptio p̃sonarũ? Cõceptio in qua a persona cõcipitur: vt, ego, tu q̃ue damus. Quotuplex est cõceptio personarũ; duplex directa, quæ fit sine cũ: vt, tu Petrusq; luditis. Indirecta quæ fit per cũ: vt tu mecum gaudemus. Cõceptio generum quid est? Conceptio in qua vnũ genus cõcipit alterũ; vt pater materq; sunt boni, bos & iumẽtũ sunt ad prę sepe ligati. Diciturne recte, calamus & papyrus sũt mali? Vix bene dicitur. Quia in cõceptione generũ coniuncta per &, vel, cũ debent significare res animatas. aliter fere semper adiectiuũ deberet esse neutri gñis; vt calamus, & papyrus sunt mala; per regulã differẽtiæ, quæ paulo post ponetur. Quid est cõceptio casuũ? Conceptio quæ fit p cum: vt ego tecũ ludimus. Quid est cõceptio numerorũ?

vbi plurale concipit ſingulare; vt Petrus & iſtì ludunt. Quot in quáque conceptione ſunt neceſſaria? Quinque. Quæ? Dictio concipiens, dictio concepta, copula, verbum, vel adiectiuum. concordantia cū dictione concipiente, non cum concepta.

Regula indifferentiæ.

Sint res, abſque anima, ponetur mobile neutrum.
Demonſtratiuum, & referens, pluralia iunge.

Quotienſcunq; ſubſtātiua rerū inanimatarū cuiuſcūq; generis coniūguntur ad adiectiuū, vel demonſtratiuū, vel relatiuū plurale, ipſum erit neutri generis ſemper: vt calceus & ſubucula ſunt detrita, pēna & atramentū ſunt ſcribenti neceſſaria, mors & peſtilentia ſunt fugienda. Quare dr̄ regula indifferentiæ? Quia ſubſtantiua poſſunt eſſe ſine differentia cuiuſlibet generis. Quare dixiſti fere ſemper? Quia quando res ſunt inanimatæ, fit adhuc aliquando conceptio generum, ſed rariſſime. Cicero in Sōnio Scipionis. Concilia cœtuſq; hominum iure ſociati, quæ ciuitates appellantur. Lucanus: Menſuraque iuris Vis erat: hinc leges & plebiſcita coactæ, &c.

Conceptio generum implicita.

Implicitam uocites generum ſyllepſin; uterque
Eſt probus. At debent mas, & fœmella notari.

Quando de viro, & fœmina loquimur: non expreſſis concipiente, & concepto, per maſculinum fieri debet conceptio generū implicita: vt vterq; eſt probus, de Petro eiuſque vxore; vter horū eſt fœmina? hi ſunt homines &c. Semper oportet loqui de viro, & de fœmina; ſecus nulla eſſet figura. Itaq; conceptio generū eſt duplex, implicita, & explicita. Explicita in qua genus conceptū & concipiens explicatur; vt Ioannes, eiuſque vxor ſunt pij: & fit per omnes caſus. Implicita, in qua per maſculinū loquimur, de viro & fœmina, non expreſſis

genere concipiente,& concepto: ut in Genesi: Erat uterque nudus: de Adam,& Eua.

Prolepsis,

In partes totum partitur ritè prolepsis
Cum uerbo positum: tacitam quandoque uidebis.

Propter totū,cū uerbo uel adiectiuo congrue cōstructum in partibus uerbum vel adiectiuum eleganter intelligitur per prolepsim: vt, Noluerunt uenire,sed abierūt, unus in uillā suā,alter ad negociationes suas.;hic pp totum inuitati, Latine subauditū cum uerbo abieruut, in partibus verbū ornate intelligitur;sic, unus supple abiit in uillā suam,& alter abiit &c.Item,Hi metuunt, hic dominum,ille magistrum: verbum vel adiectiuū in partib. turpiter exprimeretur. Præterea uerbū, uel adiectiuum totius aliquando in fine pulchre ponitur:ut Salustius in Catil.Exercitus hostium duo:vnus ab vrbe, alter a Gallia obstant.Quid est totum? Dicti o pluralis numeri, aut dictio collectiua:ut hominés, turba &c.[Tacitam &c.] Prolepsis est aliquando implicita.Teren.Curemus æquā uterque partem: hic totū Nos,intelligitur in uerbo curemus:& partes continentur in distributiuo uterq;.Prolepsis quid est? Attributio ꝓprietatis toti diuiso in suas partes ,quæ totius proprietatem uario modo continét, ut omnes student: hic scientiæ, ille pecuniæ,alius Veneri,&c.Quot necessaria sunt in omni prolepsi? Quinque: Totū,partes,determinationes,proprietas,& ordo: proprietas,verbum vel adiectiuum.

Zeugma.

Vnius est uerbi ad diuersa reductio Zeugma,
Aut adiectiui, Nihil hic nisi carmina desunt.
Iratus rex est, reginaq; non siné causa.

Propter uerbum,vel adiectiuum cōgrue cum aliquo casu,aut substantiuo constructum,in altero verbum, vel

adiectiuum facile ſubauditur per zeugma:ut quis fecit? ego:hic pp verbum fecit, cõgrue conſtructum cũ quis, facilè ſubauditur,feci,in ego. Sum ita magnus vt ſoror mea: hic pp adiectiuum magnus,congrue conſtructum cũ ſubaudito ego,facilè intelligitur adiectiuum magna in ſoror mea. Similiter in his orationibus, Tauri mei,& altilia mea occiſa ſunt.Carus eſt panis & uinum.Hebręi sũt,& ego. Hic illius arma,hic currus fuit.Zeugma quid eſt; Vnius proprietatis ad diuerſa reductio,ad unum qui dem expreſsæ,ad alterum intellectæ:ut ego ſicut fęnum arui. Quot ſunt neceſſaria in zeugmate?Quinque.Quæ? Proprietas,verbum vel adiectiuum,duo ſubſtantiua, cõ iungens, & cõcordantia proprietatis cum vno expreſſe, cum altero intellecte. Cum quo debet concordare pro prietas in zeugmate? cũ propinquiore,niſi fuerit aduerbium ſimilitudinis,aut cõparandi.Verg.Nec Deus hunc menſa,dea nec dignata cubili eſt. Quare dixiſti, niſi fuerit aduerbium ſimilitudinis, aut comparandi? Quia ſic proprietas concordat cum remotiori,aut principaliori: vt,Montes ſicut cera fluxerunt. Ego rectius q̃ tu ſcribo &c. Quot ſunt ſpecies zeugmatis?Tres. Zeugma a ſuperiori, in quo verbum vel adiectiuum ponitur in principio:vt Vergilius,Silet omnis ager,pecudes, pictæq; volucres. Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. Zeugma a medio,in quo verbum,vel adiectiuum põnitur in medio:vt vitia erunt donec homines. Si radix ſancta,& rami.Zeugma ab inferiori, in quo verbum vel adiectiuum ponitur in fine:vt Nihil hic niſi carmina deſunt. Vtinam aut hic ſurdus,aut hæc muta facta ſit.

Antiptoſis.

Antiptoſis erit, pro caſu ponito caſum.

Antiptoſis eſt caſus pro caſu poſitio , ſub aliqua proprietate. Quod lætitias inſperatas modo mihi irrepſere

in ſinũ, pro lætitię inſperatæ. hæret pede pes, ꝑ pedi &c. Sút ne nobis licitæ orationes eiuſmodi per antiptoſin? Non, niſi eſſemus tanti quanti fuerũt hi, apud quos repe riũtur, & ęque parce vteremur. Eſt tamen antiptoſis quę dam adeo ab oratoribus vſurpata, vt omnibus liceat, & elegãs hř, veluti, id genus, pro eius generis, omne genus pro omnis generis: vt Ariſtotelis libri ſunt omne genus elegantiæ referti &c. Eſtne antiptoſis. Petrum ludit pro Petrus? Non, ſed ſolœciſmus: quia antiptoſis debet habere auctoritatem, pro ratione excuſantem.

Syntheſis.

Syntheſis haud uocem, ſed cernit ſignificatum,
Rem magis inſpiciunt quàm uocem ſæpe poetæ.

Oratio aliquando cõgrua eſt ſenſu, non uoce, per ſyntheſin: vt populus clamant, turba ſtrauerũt: congrue dicimus per ſenſum; quia populus, & turba ſignificãt ſimul multos; & ita per ſignificationem ſunt pluralis numeri, ſed tales orationes ſunt incongrue ſecũdũ vocem, quia populus & turba ſecũdũ vocem, ſunt ſingularis numeri. An omnes orationes per ſyntheſin ſunt nobis permiſſæ? Non niſi in poematis & hiſtoriis, & ĩĩ quoq; cauẽdũ eſt, ne quid nimis. Syntheſis q̃d eſt? Attributio proprietatis vni, vel plurib. copulatis, q̃d fit non gratia vocis, ſed ſignificatus; vt pars in fruſta ſecant. i. aliqui.

Aduerbia, & interiectiones.

En, ecce, hem, primum, quartumq; ali quando requirunt.
Heu, petit & quintum velut o. Hei, uæque datiuum.
Proh, primum, quartum, quintumq, notatur habere.

Hęc aduerbia demonſtrandi. en, ecce, hem, petũt poſt ſe ntũm vel actũm. De ntõ: vt ecce homo. En diritas fati. Hem Dauus. De actõ, Ecce magiſtrum. Hem aſtutias. En Paridis hoſtem. [Heu petit &c.] Iſtæ interiectiones heu, & o, petunt poſt ſe ntũm, actũm, aut vocatiuũ;

vt

vt heu dementia: heu me miserũ: heu socij, o festus dies hominis: o fortunatos agricolas: o magna vis veritatis &c. [Hei, væq; datiuum.] Duæ interiectiones hei, & væ, regunt drũm post se; vt hei mihi, væ tibi. [Proh, primum &c.] Proh, interiectio dolentis, vel indignantis, & aliquando admirantis, construitur cum nominatiuo, actõ, vocatiuo: vt proh dolor: proh Deũ, atque hominum fidem: proh sancte Iupiter.

REGIMEN NOMINATIVI, ET obiter aliorum implicitum.

Cuiusuis tacitam do casus sæpe regentem,
Supprimit orator, quæ rusticus edit ineptè.

Dictio regens tam nominatiui, q̃ aliorum casuũ: aliquando etiam dictio recta eleganter subauditur; vt Laus regi superno, Gloria tibi Domine. Dominus vobiscum Pax tibi &c. In quibus ntũs regitur a verbo substãtiuo, sic implicite posito. Homilia sancti Gregorij, est suple, & sequitur. Et vt vno verbo dicam, quotiescunq; subauditio obscuritatem non parit, ornate multa subticemus; vt, Tum Venus, supple dixit. Quid tibi cũ illo? subaudi, rei est. Ridiculum, nugæ, apinæ, tricæ, fabulæ; sed quid opus plura? &c. Notandum ntũm aliquando penitus absolui a rectore. apud Psalmographum, Disciplina tua ipsa me docebit.

REGIMEN GENITIVI.

Si duo continuè iungantur fixa, nec una
Sit res, in patrio rectè casu dabis unum.

Omne nomen substantiuũ regit alterũ substantiuũ in gtõ; si ipsa pro diuersis significentur accipi, coniunctione nec explicite, nec implicite intercedente; vt ager Petri,

tri, christa galli, facundia Ciceronis, patera vini, dies lætitię, Princeps sacerdotum, scriba regis, uicinus Ioānis, osor uxoris, epistola Pauli, potio somni, lumen Solis, uirtus Dei, quid rei, creater argenti, pater filij, discipulus magistri, cathedra lætitiæ, flos florum, homo parui pretij, puer unius diei, ager trium iugerum, iris pluuiæ Aeneas Anchisæ, custos templi, scire Persij, esse Dei, qa infinitiuus fungitur officio nominatiui. liber illius; quia pronomen primitiuæ speciei fungitur officio nominis substantiui. Cur dicis, si ipsa pro diuersis significentur accipi? Quia aliter ponerentur in eodem casu: ut urbs Roma per appositionem. Cur dicis coniunctione nec explicite, nec implicite intercedente? Quia sic alterum non staret in genitiuo: ut chlamys & aurum.

Ex qua ui dictio aliqua regatur.

Quærenti uires, sit pro ratione uoluntas,
Assiduusq; usus magnorum grammaticorum.

Si quis, ex qua ui dictio regatur, quærat: de quocunque casu id quæratur, respondebis ex ui uoluntatis, & assidui usus doctissimorum uirorum.

Tempori, atque loci, quantiq; aduerbia quædam
Hunc optat casum. dic, uenimus illius ergo.

Quędam aduerbia temporis, loci, & quantitatis, regunt genitiuum. Exemplum de aduerbio temporis, tūc temporis. Loci, ubiuis gentium, eo discordiæ. Quantitatis, satis eloquentiæ, parum vini &c. Ergo etiam aliquādo est aduerbium teste Seruio, cum genitiuo: ut illius ergo uenimus. i. causa illius.

De mei, tui, sui, nostri, uestri.

Possessum spernit patrium, quo pssio fertur.
Filius ergo mei, ne dixeris: at meus inque.

Nomē significans rem possessam, uel habitam, non potest pro possidente, uel habente regere genitiuos passiue

signi-

ſignificantes, mei,tui, ſui,noſtri,ueſtri, ut de filio quem habeo,non licet dicere,filius mei: nec de agro quem ha bes,ager tui. Similiter non licet dicere,ager noſtri,mos ueſtri, liber ſui; quia mei,tui,ſui,noſtri,ueſtri, non ſigni ficant poſſeſſorem,ſed paſſiue rem.ſ.de qua,aut in quam aliquid habetur; ut amor mei. i. amor quem quis habet in me, non quem ego habeo,niſi cum habeam erga me. Ouidius: Vror amore mei. Quomodo dicendum eſt, er go ſi dicere non licet filius mei? Veteres dicebant filius mis,tis,ſis, noſtrum, ueſtrum: nam hi genitiui actiuè ſignificabant:nunc mis,tis,ſis, non ſunt in uſu : noſtrum, ueſtrum,fere partitiuè ponuntur. Ideo per poſſeſſiua lo quemur,filius meus,tuus,ſuus,noſter,ueſter. Quot mo dis genitiuus capitur? Tribus. Actiue, quando propter ipſum alterum actiuè declaratur: ut prouidentia Dei. i. per quam Deus prouidet. Paſſiue,quādo propter ipſum alterum paſſiue declaratur:vt timor Dei.i.quo timetur. Poſſeſſiue, quando propter ipſum alterum poſſideri ſignificatur: ut regnum Dei,quod Deus poſſidet.

Quot genitiui tantum actiuè ſumuntur? Quinque, mis,tis,ſis,noſtrum,ueſtrum: quorum mis,tis,ſis, exoleuerunt; noſtrum,ueſtrum,partitiue ponuntur. Loco ho rum utimur poſſeſſiuis, meus, tuus,ſuus,noſter, ueſter, quæ actiue & poſſeſſiue tantum ſumuntur. Quot geniti ui tantum paſſiue capiuntur? Quinque? Mei,tui, ſui,noſtri, ueſtri, primitiuæ ſpeciei : ut amor mei , quo ego amor. Quot genitiui poſſeſſiue capiuntur? Quotquot & actiue ſignificare poſſunt. Qui genitiui tam actiue,q̃ paſ ſiue ſignificant? Reliqui omnes: ut amor Petri. i. quo amat,aut quó amatur, &c. Sic charitas fratris, ſuſpicio uxoris &c.Ex dictis liquet regulam de interrogatiuis fal lere:ubi ſi quæratur, Cuius eſt liber? reſpondendum eſt non mei,ſed meus. Cuia eſt penna? Mea. Cuium eſt pecus? an tuum? an Meliboei? an alius cuiuſquam? &c.

Quæuis proprietas, aut pars, cui mobile iungis
Laudem significans, aut uituperamen, in hoc sit,
Vel sexto casu, ceu uultus fœmina pulchri.
Aut uultu pulchro. Quandoque synecdoche habebit,
Rite locum quarto aut sexto: ceu candida collum.
Aut collo: misere doleo, cordeve dices.

Nomẽ subiecti aut totius, regit dictionẽ proprietatis aut partis, cũ adiectiuo laudis, vel vituperationis in gtõ vel in abltõ. Exẽpla prioris partis, vt Vir summæ virtutis, vel sũmma virtute. Homo sanæ mentis, vel sana mẽte. Rex celsi animi, vel celso animo. Gigas proceræ staturæ, vel procera statura. Sic, Vir antiqui moris, miræ sagacitatis, admirãdæ industrię, ingentis auctoritatis, boni nominis, labefactæ famæ; vel vir antiquo more, mira sagacitate &c. Exempla posterioris partis; populus duræ ceruicis, vel dura ceruice. Herba magnæ radicis, vel magna radice. Parasitus auidissimæ gulæ, vel auidissima gula. Vir magni nasi, vel magno naso. Nympha pstantis corporis; puella prolixæ comæ: virgo flauorũ capillorũ: miles pauidi cordis: vel Nympha præstanti corpore, puella lõga coma &c. Quid est subiectũ? Cui aliquid accidit; vt hõ est subiectũ sciẽtiæ; nam homini accidit sciẽtia. Quid est proprietas? Res quæ alteri accidit; vt sciẽtia est proprietas, quia accidit homini. Quid est totũ? Quicquid ex plurib. partib. integralib. connexũ est, vel in eas resolui potest: vt hõ est quoddam totũ; quia ex capite, ceruice, collo, humeris, pectore, manibus, brachiis, ventre, tibiis pedibus, & cæteris membris illius corpus connexũ est, & in ea tanq̃ partes integrales resolui põt. Quid est pars? Pars integralis; vt hic sumitur, est ex qua & cęteris in eas dẽ resolubile totũ constituitur, ac connexum est: vt anima est pars integralis, eadẽq; principalis hoĩs: nã homo ex anima & corpore constat. [Quandoq; synecdoche habebit,

bebit,&c.] Nomen adiectiuũ, aut cũ participio suo verbũ passiuũ, aut neutrum, significans proprietaté, aut accidens in parte rei, potest illius partis dictionem in actõ, vel abltõ regere p synecdochẽ. De adiectiuis. Aethiops albus dentes, vel dentibus; eger pedes, vel pedibus: decorus faciẽ, aut facie. De verbis & participiis. Doleo caput, vel capite: tremo manus, vel manibus; frangor brachiũ, vel brachio: fractus membra, vel membris. Synecdoche quid est? Attributio partis ad aliqđ totũ sub proprietate verbi, vel adiectiui; vt, nuda genu: ager depastus segetes; flores inscripti noĩa regum. Quot sunt necessariã in synecdoche? Tria. Totum, pars, proprietas. i. verbum vel adiectiuum. Est ne hic synecdoche, potens diuitiis, grauis pietate, præditus dignitate? Minime. Quia vt Valla docet, hæc figura tãtum ad animi & corporis qualitatẽ pertinet, nihil ad externa respiciens; qualia sunt, dolet caput; doleo ilia, pulcher faciẽ: nuda genu; discincta sinum, &c. Quib. licet vti synecdoche, tam in actõ, q̃ in abltõ? Maximè poetis, proximè deinde historicis; oratoribus vix vnq̃; neq; enim dicunt doleo caput, frigeo manus, sed dolet mihi caput, frigent mihi manus, &c.

De opus.

Poscit opus sextum, tolerans quandoque secundum.
Vt mihi opus libro est. at opus dux (Tullius inquit)
Est nobis, ut opus, Plautus sic utitur usus.

Opus regit abltũm cum dtõ intercedente verbo substantiuo. habet quoq;, sed rarissime, genitiuũ pro abltõ; vt opus est mihi libro. i. indigeo libro; &, vt Barbari loquuntur, habeo ad faciẽdum de libro. Sic opus est mihi armis, auxilio, &c. De gtõ, mihi opus eius est. [At opus dux, &c.] Opus capitur pro necessarius, interdũ adiectiue indeclinabiliter, & ita quemuis casum secum permittit; vt, Opus est mihi medicus. Intelligo tibi multa es-

se opus. Dux nobis & autor opus est, apud Ciceronem. [Vt opus Plautus,&c.] Vsus capitur aliquãdo pro opus, & regit similiter ablatiuum cum datiuo, intercedēte uerbo substantiuo, præsertim apud Plautum, & quandoque apud alios, ut, est mihi usus doctrina, consilio, uestibus, &c. pecunia usus mihi est. Dicimus etiam, hoc nobis futurum est usui.i.utile.

De adiectiuis uerbalibus.

Actiue signans uerbale, dabit genitiuum.
Mobile: ceu quædam, quorum uix scitur origo.

Adiectiuũ uerbale actiuè significans, regit gtũm, ut q̃dam adiectiua, de quibus, an verbalia sint, ambigitur; ut amãs uini, patiens frigoris, doctus pilæ, indoctus logicæ, cõsultus iuris, significatiuus belli, cupidus ludi, ferax tritici, studiosus uirtutis, nuncius ueri, scius recti, docilis praui, docilis Dei, gnarus militiæ, ignarus uiæ, prodigus pecuniæ, rudis literarũ, memor beneficij, immemor patriæ, cõpos uoti, impos mentis, particeps furti, dubius uitæ, &c. Cur dixisti actiue significans. Quia aliter nunq̃ per regulam hanc regeret gtũm: ut uapulans, percussus, trepidus, &c. An debent semper ab actiuis descendere? Minime. Quia sic doctus, consultus, &c. non pertinerent ad hanc regulam, quum descendant a doceor, consulor, &c. Ideo actiue significare, est actiue declarari: ut doctus qui scit, consultus, qui aliis rectè consulit, &c.

An omnia actiue significantia uerbalia adiectiua regunt casum huius regulæ? Non. Quia opus est, ut sint ab autoribus non futilibus cum genitiuo inuenta. Ideo legens librorum, bibens uini, comedens nefrendis, &c. nõ dicemus, donec apud bonos autores inuenerimus.

Quæ regunt genitiuum, uel datiuum.

Affinis, similis, communis, par, propriusq́;,
Finitimus, fidus, conterminus, atque superstes,

Con-

Conſcius & ſocius, conformis, ſiue propinquus,
Et uicinus, amicus: habet iungi his alienus:
Hæc caſum ternum donabunt, ſiue ſecundum,
Cætera queis damnum ſignabitur utilitas ue,
Cum terno ponas, armis ſer, & aptus ad arma.

Quædã adiectiua regunt gtũm, uel dtũm, ut affinis ſenectutis, uel ſenectuti. Similis patris, uel patri. Cõe omnium, uel omnibus. Par tui, uel tibi. Proprius hominis, uel homini. Finitimus fluuij, uel fluuio. Fidus amici, uel amico. Conterminus fontis, uel fonti. Superſtes dignitatis paternæ vel dignitati. Conſcius ſcelerum, uel ſceleribus. Socius belli, uel bello. Cõformis imaginis, uel imagini. Propinquus vrbis, vel vrbi. Vicinus oppidi, vel oppido. Amicus ventris, vel ventri. Alienus conſilij, vel conſilio, &c. [Cætera queis damnum, &c.]

Cætera adiectiua, quibus ſignificatur quępiam utilitas, uel damnum, regunt datiuum; ut albũ eſt nigro contrarium, hyems eſt nobis grauis, moleſtus omnibus. Infeſtus hoſti.i. valde moleſtus. Infenſus diſcipulo.i. uehementer iratus. Dulcis amicis. Gratum opus agricolis. Iucũdus omnibus, & cætera. [Armis, ſer, & aptus, &c.] Quædam pro datiuo poſſunt accuſatiuum habere cum ꝑpoſitione ad; ut, aptus armis, & ad arma. Idoneus huic rei, & ad hanc rem. Vtilis agris, & ad agros, &c.

De partitiuis.

Partitiua uolunt genitiuum, ut ſigna, gradusq;,
Pronomen, numerus duplex, aduerbia quædam.

Dictiones partitiuæ poſtulant gtũm pluralẽ nominis non collectiui, uel ſingularẽ collectiui. Et ſunt primo ſigna uniuerſalia, ut quiſque hoĩum, & particularia, ut aliquis diſcipulorum, quis uirorum, uter horum, &c. Secũdo, gradus comparationis. Poſitiuus quidem, ut nigræ lanarum. Comparatiuus, vt fortior manuum eſt dextera.

Super-

Superlatiuus, ut doctiſſimus poetarum, optimus plebis. Tertio, omne fere pronomen, ut hæc uolucrum, hic inuenum, illa ſororum, &c. Quarto, duplex numerus, cardinalis. i. principalis, quo vulgo numeramus, duo, tres, quatuor, &c. vt duo iſtorum. Et numerus ordinalis quo ordinem indicamus, vt primus hominū, ſeptimus ſapientum, &c. Quinto aduerbia quædam, vt vbiq; locorum, nuſquam ſcripturarum, &c. Quid eſt dictio partitiua? Adiectiuum, vel ex eo aduerbium, multitudinis partem indicans, vt nullus, quicunq;, maior, maximus, maxime, &c. Debet ne adiectiuum partitiuum cum gtō in aliquo accidente concordare? Etiam, quia debet eſſe eiuſdem generis, vt vnus fratrum, vna ſororum. non, vna fratrū, &c. Da regulam.

Sic conforme genus, partitio quando notatur,
Ni collectiuum, uel uox heteroclita detur.
Recte etiam dices, Quid agis dulciſſime rerum?

Adiectiuum partitiuum conuenit cum gtō in genere vt quiſq; virorum, quæq; fęminarū. [Ni collectiuū, &c.] Ab hac regula ſunt tres exceptiones. Prima in collectiuis, vt optimus plebis, &c. Secunda in heteroclitis; vt, infimum cœlorum. Tertia vbi adiectiuum partitiuum reſpicit præcedens; vt, Quid agis dulciſſime rerum? Dulciſſime, reſpicit præcedens ſubauditum, ad qđ dirigitur ſermo. Item, Leo eſt fortiſſimus animalium, &c.

De comparatiuis & Superlatiuis.

Res ſimilis generis, medius gradus, atque ſupremus
Poſcunt; ille duas, hic plures uſque duabus.
Sin minus iſta aderunt, medio gradui dato ſextum.

Cōparatiuus & ſuperlatiuus, vt regant genitiuum p regimen partitionis, requirunt cōparationem inter res eiuſdem generis vel naturæ. Comparatiuus facit comparationem inter duo; Superlatiuus inter plura duobus;

ut, dextera est fortior manuum, bene dr; quia fit comparatio inter duas res.s.dexteram & sinistram; & sunt eiusdem generis, uel naturæ, quia ambæ sunt manus. Dextera est fortiorum digitorum malè dicitur, qa sunt plures q̃ duæ res, nec sunt eiusdem generis, quia dextera non est digitus. Pollex est fortissimus digitorum recte dicitur; quia fit comparatiò inter res plures duabus, quia inter pollicem & cæteros digitos, & hæ res sunt eiusdē generis uel naturæ, quia pollex est digitus. Ideo male dicimus, Hector est fortissimus Græcorum; quia non fit comparatio inter ea, quæ sunt eiusdem generis, quum Hector non sit Græcus, sed Troianus. Esse eiusdem generis, ut hic sumitur, est rem extendentem significari per casum comparatiui, uel superlatiui; ut, Hector fuit Troianorum fortissimus. Ideo non est bona comparatio; Leo est fortissimus lyncum, quia Leo non est lynx. [Sin minus ista, &c.] Vbi comparatio non fit inter duo eiusdem generis, comparatiuus habebit ablatiuum, ut doctior illo, uel illis. Et per comparatiuum cum ablatiuo loquendum est, quoties comparatio nō fit inter res eiusdem generis, uel naturæ, ut Hector fuit fortior quouis Græco. Leo est fortior lynce. Penelope est castior sororibus suis, non tamen est castissima sororum suarum, quia Penelope non est soror sua, &c.

Genitiuum, uel ablatiuum regentia.

Dat patrium, aut sextum tibi copia, sicut egestas,
Plenus, inops, saturat, cum fratribus implet, abundat.
Atque egeo, careo, testes: quibus adijce sanus,
Et miser, & dignus, cum pluribus, & bene multa
Verba: uelut crucio, cum pendeo, lætor, & ango,
Decipio, abstineo, potior, sic ponis, aloque,
Indoleo, receo: quæ, pluraq; glossa recludet.

Adiectiua, & uerba quædā copiæ & egestatis cum nōnullis

nullis aliis,regunt gtũm,vel abltũm. Adiectiua quidem, plenus,locuples,ſatur,diues,abundans,refertus, fœcundus,egenus,immunis.pauper,inanis,truncus,oneratus, orbus,orbatus,dignus,indignus, viduus,vacuus,contentus,ſaucius,lapſus,miſer, ſanus,& plura, vt plenus rimarũ,plenus lacte, locuples pecuniæ,locuples metu, ſatur omniũ rerũ,& ſatur ſucco ambroſiæ,diues auri,& auro, abundans verborũ:& verbis,refertus cibi,& cibo, fœcũdus frugum,& frugibus,egenus auxilij, & auxilio, indignus opis,& ope,immunis mali,& malo,pauper prędiorũ,& prædij,inanis veri,& vero,truncus manuũ, & manibus,oneratus tritici, & tritico, orbus parentis, & paréte,orbatus oculi,& oculo,dignus, indignus ſalutis,& ſalute,viduus vxoris,& vxore, vacuus rationis,vel ratione,cõtétus libertatis,& libertate,ſocius itineris,vel itinere,lapſus animi,vel animo: miſer animi, & animo: ſanus mẽtis,& mente:& plura: vt ſuſpenſus animi, & animo:liber legũ,& legibus:nimius ſermonis,& ſermone: onuſtus auri,& auro;cumulatus ſceleris,& ſcelere; fruſtratus ſpei,& ſpe:copioſus rerũ,& rebus:tenuis opum, & opibus,&c. Verba vero,egeo,indigeo, careo,ſaturo, impleo,cũ fratribus compleo,repleo,expleo,depleo,oppleo,&c.abũdo,affluo,crucio, diſcrucio,excrucio: pendeo,lætor;ango;deſipio, abſtineo,potior, alo,indoleo, recreo;& pauca alia;vt egeo defenſionis,& defenſione: indigeo pecuniæ,& pecunia. Reliqũa ſæpius abltũm habent; vt careo tui, & te:ſaturo gregem pabulo; impleo granariũ tritici,& tritico,cõpleo te metus,& metu,&c. abundo amoris,& amore,affluo frumenti, & frumento; diſcrucior animi,& animo:pendeo animi,& animo:lætor huius rei raro,frequenter hac re; ango me animi, & animo;deſipio mentis,& mente;abſtineo iræ,& ira;potior rerum,& potior Gallia;alo te pane nunc tantũ;olim panis dixerunt; & indoleo hac re, aliquando huius rei;

recreo

recreo me animi,& animo. De aliis,vt fallor animi, vel animo, participo te consilij, & consilio; scatet mendarum,& mendis.i.affluit,& plenus est.

Dat patrium, aut quartum, fastidio, sed mage quartum;

Fastidio hanc rem, per accusatiuum nunc dicimus; olim etiam fastidio huius rei.

Regentia genitiuum, uel datiuum.

Dic satago rerum: patrium, aut dantem misereri.
Sed mage uult patrium. dominor dat rite datiuum,
In sacris etiam patrium, uelut auxiliari.
Grammaticæ leges plerunque ecclesia spreuit:
Tu uiuendo bonos, scribendo sequare peritos.

Satago,regit gtũm rerũ,ut,satago rerũ mearum.i.anxius,& solicitus res meas curo. Misereor vult gtũm, vel dtũm,sed melius gtũm; vt Miserere mei Deus, miserere nobis Christe. Dominor, & auxilior, dtũm rite regunt apud omnes ecclesiasticos, qui cum gtõ et construunt, ut auxilior miseris,dominor victis. In sacris in gtõ legũtur auxiliatus sum tui, & dominatus est bestiarum, sed non imitabimur. Cæterum,si rectè velimus viuere,sanctos imitabimur etiam indoctissimos. Si venuste cupiamus scribere aut loqui,linguæ Latinæ doctos imitari stu debimus,licet Nerone peiores.

Verba genitiuum, uel ablatiuum habentia.

Accuso, damno, moneo: contraria laudo,
Criminis aut pœnæ, uel laudis habento secundum,
Aut sextum. Sed Valla dedit tantummodo sexto.
Altero, & ambobus, neutro, uel utro, uel utroque.

¶ Verba accusandi,damnãdi,monendi, laudandi,& his contraria,vt excusandi,absoluendi, vituperandi, regunt gtũm,vel abltũm criminis,pœnæ,admoniti,laudis,vituperij:vt accuso te furti,uel furto. Incuso te negligentiæ,

uel

vel negligentia, arguo te mendacij, vel mendacio, admo ueo te debiti vel debito, laudo te virtutis, vel virtute, absoluo te iniuriarū, vel iniuriis, &c. Omnia pene, gtūm frequentius habent, q̄ abltūm, demotis quinq; ablatiuis, altero, ambobus, &c. Quia per gtūm hic loqui non licet, teste Valla, vt utro accusatus es? furti, an homicidij? nō vtrius; neutro accusatus sum, non neutrius &c. Accusandi verba sunt, accuso, incuso, ago, postulo, arcesso, insimulo, arguo, noto, alligo, astringo, corripio, reprehēdo, criminor, & si qua sunt similia. His cōtraria, excuso, purgo, &c. Damnandi, damno, condemno, mulcto, admulcto, punio, plecto, conuinco, redarguo. His contraria, absoluo, libero, &c. Monēdi, moneo, admoneo, commoneo, commonefacio, commemoro, consulo, &c. Laudādi, laudo, miror, probo, commendo, &c.

In quo casu poni debet pretium.

Verba uolunt sexto pretium; ponas sine fixo
In patrio pluris, tanti, quanti, atque minoris;
Cum fixo in sexto. Raro quartum, ualeo uult.
Vilius & melius, peius, uel carius emi.
Valla negat recte dici per nomina posse.

Omne uerbū, cuius actus aliquo pretio cōstat, potest regere post se nomē pretij, vel valoris, in abltō, exceptis quatuor sine substantiuis in gtō semper ponendis, tanti, quanti cum natis, tantilibet, tantidem, quantiuis &c. & pluris atque minoris, qui cū substantiuis in abltō ponūtur vt cætera: vt, emi abs te equū decem aureis, doceo discipulum paruo, aut vili. i. quod Barbari dicūt, pro bono foro. Triticum venditur magno, aut multo. Quanti mercatus es istum librum? non quanto, nec pro quanto: quia ablatiuo pretij nunquam additur præpositio pro. Ideo dices, quanti pransus es? aut quanto pretio? non pro quāto, quanti cupis cœuare? quanti habitas? quanti

portat nuncius epistolam?quanti huc aduectus es? quanti licitaris librum?quanti ęstimas uirtutem?&c.non pro quanto,nec quãto,nisi addas pretio. Bene tamen dices, quantum das pro domo? quia hic pro, non additur pretio. Pluris opinione librum emi,quanticunque comparaueris,dignus est. Emi Ciceronem quinque libellis, & ego tantidem. [Raro quartum &c.]Valeo huc pertinet, ut quanti ualet hæc uacca? decem florenis. minimo ualet hæreditas, quanto pluris ualet doctrina,tanto minoris æstimatur. Aliquando hoc verbum regit pretium in accusatiuo; ut,illud non ualet trientem nummũ. Quintilia. Idem significẽt,& idem ualeant,&c. [Vilius & melius, &c. In quibusdam solum aduerbialiter loqui licet, teste Valla, ut emo uilius,& melius uendo. i.quod Gothicum uulgus ait,pro meliori foro. Latini,emo minoris. Emo peius aut carius.i.emo pluris.

De uerbis plures genitiuos regentibus.

Aestimo,curo, puto, facio, cum consulo,duco,
Tendo,habeo, refert,est inter & est bene iungo:
Ante dabunt dictos patrios,cum plurimi, & ęqui,
Et parui, nihili, nauci, flocciqúe, boniqúe,
Magni infiniti,maioris,maximi,& assis,
Et minimi, multi. Quædam bene ponito sexto.

Verba æstimãdi;vt æstimo,existimo,curo,puto,facio; cõsulo,duco,pẽdo,& habeo p̃ter gtõs tanti,quanti,pluris,minoris, regunt ẽt gtõs plurimi, æqui, parui, nihili, nauci,flocci,&c.quibus additur pili,&forsan plures.Pro quibusdam possunt habere abltũm.Et significant omnia hæc uerba,ęstimare:ut parui te ęstimo, uel etiam paruo: quid de me fiat, parui curat , ego hanc rem nihili duco: semper te plurimi feci:quod polliceris æqui boniq; facio,optimi consule.i.æstima,iudica,rogo ut boni consulas,æqui boniq; consule.i.in bonã partem accipe:flocci

nō facio, aut pēdo, aut curo: ac nauci facio. i. sperno, cō temno, nihil æstimo. Floccus, vernacule, Vn fiocco di la na. Nauci; putamen nucis, nullius certe pretij. Item magni refert, quo loco quæq; dictio posita sit, parui mea ītereſt, an claris ſim natalibus, an obſcuro genere, mō ſim bonus & ſapiēs: mea nihil refert, dūmodo potiar. Refert, & intereſt, in reliquis ſępius hēnt vel noīa, vel aduerbia, multū, plus, plurimū, magis, minus, parum, maxime, minime, pauxillulū, nihil, aliquid, quid, ſiquid, & ſi qua ſunt ſimilia: vt, multū intereſt vnde quis gaudeat, quod mea refert ſcire, fac ſciam &c. Pluris opes ſunt nunc quā priſco tempore, non aſſis faciunt. noli grammaticam parui putare: Infiniti virtus æſtimanda eſt.

Quæ regunt genitiuum, uel accuſatiuum.

Pauca recordandi patrium, quartumue requirunt.
Vt memini, memoror: ſic obliuiſcor habetur.

Pauca verba recordandi, vt recordor, memini, memoror, reminiſcor, & hoc verbū obliuiſcor, regūt genitiuū vel accuſatiuū. De gtō, vt recordor pueritiæ, memini nuptiarū ſororis, memoror bñficiorū, reminiſcor hiſtoriæ, obliuiſcor carminis. De actō. Recordor pueritiā. memini lectionē heſternā, memoror nouiſſima mea, reminiſcor acta mea, obliuiſcor hiſto. Memoror, hic deponētē.

De refert, intereſt, & eſt.

Refert, inter & eſt, eſt ſignans commoditatem,
Officiumue, petit quoſuis patrios, niſi ſeptem.
Refert, inter & eſt, noſtraq;, meaq; referto.
Cum reliquis, Capiet cuias, uel cuius, utrunque.
Eſt noſtrum, ueſtrumque, meumque, tuumque, ſuumque.

Hæc tria verba, refert, intereſt, & eſt, ad alicuius rei cō moditatem vel vtilitatem, vel officium pertinētia, regūt quoſuis genitiuos, præter ſeptē primitiuæ ſpeciei, mei, tui, ſui, noſtri, veſtri, vel noſtrum & veſtrum. Pro quibus

refert

refert & intereſt, regunt ablatiuos mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra, quibus iũgitur cuia. Eſt uero, capit nominatiuos meũ, tuũ, ſuum, noſtrum, ueſtrum. Exempla ut hæc uerba regunt genitiuum; Vxoris refert quid rerũ gerat maritus, noſſe. boni ſcholaſtici intereſt diligenter ſtudere: boni præceptoris eſt breuẽ eſſe, intereſt oĩum recte agere. i. oĩum officiũ eſt, uel ad oẽs pertinet, aut utile eſt. Iudicis eſt, in cã ſemp̃ uerũ ſequi. Exẽpla de refert, & intereſt, cũ mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra, cuia: ut cuia intereſt, fures ſuſpendere? vel cuius intereſt, tua intereſt cõcionari, mea refert auſcultare, nihil tua refert, id quod tua referebat, aut noſtra aut ipſorũ intereſt. Cuius intereſt? mea, aut cuia refert? Petri, &c. Exempla de eſt, cum meũ, tuum, ſuum, &c. ut, meum eſt, te, ſi quid pecces punire, tuum eſt parenti parere. ueſtrum eſt, o tyrũculi, tp̃is rõnem habere. haud noſtrum eſt, gulæ operam dare, &c.

Genitiuum cum accuſatiuo habentia.

Pœnitet, & tædet, miſeret, pudet, & piget, optant.
Accuſatiuum patientem cum genitiuo.

Hæc quinque imperſonalia actiuæ uocis, pœnitet, tędet, miſeret, pudet, piget, regunt accuſatiuũ patiẽtis rei cũ genitiuo agẽtis; ut pęnitet me peccati; tędet te uitę, miſeret Chriſtum peccatoris; pudet te probi; piget illũ laboris. Sub miſeret, comprehenditur miſereſcit. Sub aliis compoſita, ut pertędet, diſpudet, &c.

De Tenus, ac obiter de aliis præpoſitionibus.

Sæpe tenus, patrium numero præeunte carentem,
Aut res ſignantem geminas, uult Valla tenere.
Vult ad, cum ſocijs, quartum: uelut abſque Latinum,
Sub, ſuper, in, ſubter caſu iunguntur utrique
In uario ſenſu, facilis docet omnia proſa.

Tenus, prępoſitio petit genitiuum plurale res geminas ſignificãtem, aut numero ſingulari carẽtẽ; alioqui

vult ablatiuũ in plurali, et qnq; genitiuũ. Exemplum vbi res sunt geminæ: ut sto in aquis aurium tenus, sum armatus crurum tenus. i. vsque ad aures, vel crura: nam tenus significat usque ad, ut, non vltra &c. exemplum de singulari carentibus: vt, nuptiarum tenus soror mea collusit pueris. Cumarum tenus caluerunt. &c. Exemplũ quando tenus habet genitiuũ pluralẽ, nec res geminas significantẽ, nec singulari carẽtẽ: vt, Olympus attollitur nubiũ ten9. Temerarius miles solus penetrauit hostiũ tenus, &c. Exẽplum de tenus, cũ ablatiuo plurali: ut costis tenus: capillis tenus. Cum ablatiuo singulari: vt, stolide vitã egi sti senectute tenus, & vulneratus sum corde tenus, docti sunt sophistæ titulo tenus, [Vult, ad &c.] Ad, apud, ante, &c. quæ simul ponuntur in Rudimentis, regunt accusatiuũ casum: vt, ad patrẽ, apud villã, ante ædes &c. [Velut absque &c. [A, ab, abs &c. quæ cũ his ponũtur in Rudimẽtis, regunt Latinum casum, qui est ablatiuus: ut, a domo: ab homine &c. [Sub, sup &c. Quatuor sunt præpositiones accusatiuũ vel ablatiuũ regẽtes, in, sub, super, & subter, sed plerũq; in diuerso sensu: nã cum motũ significãt certa ratione utrunq; casum tenent: accusatiuum, cũ de loco in locum motum significamus: vt, vado in vrbẽ, labor ĩ piscinã. sub vmbras succedimus, Postesq; sub ĩpsos Nitũtur gradibus: super oppidum profectus, super astra volauit, sup lodicẽ ĩgredior, desiliit subter mænia. Si autẽ motum aut statum, seu quietem in loco significant, ablatiuum quærũt: vt, in agro curro, in vrbe deambulo, ambulo in porticu, sum in pago, vidi te in templo. Titirus recubat sub tegmine fagi, nos quiescimus sub tecto, dormimus super frõde viridi, & super frondẽ sæpius dices: nocte sup media studui, & super mediã noctẽ: subter dẽsa testudine situs, subter lodice reclino. [Facilis docet omnia &c.] ex lõga autoris glossa hæc habes in primis scitu necessaria. Ad, & apud, differunt, quòd ad tam

motus,

motus,quàm quietis uerbū admittit:ut, vado ad Petrū sto ad ignē.Apud,solum quietis verbū desiderat, significatq́; in loco,uel persona, vt maneo apud Petrum, legi apud Virgilium. Inter apud & penes hoc interest,quod apud,aut locum,aut personam innuit,vt vidi te apud forum,fui apud patrem.Penes,potestatem significat,ut penes te est salus mea.i.in potestate tua. Est autem penes esse,non apud aliquem esse, sed in & quasi in potestate alicuius esse.Ante,& post cōtraria sunt, ut ante me & post me.Cōtra,& erga,à se inuicē dissidēt,quia contra,in malā partē capitur,vt arma inuenta sunt contra hostes, nisi significet e regione,ex opposito,vt habito contra Ioānē .i.ex aduerso Ioānis.Erga,in bonam sæpius, vt erga parentes pius.Extra, & intra, aduersantur; ut Iliacos intra muros pugnatur,& extra. Infra, locū significat, ut infra tectū, & ad dignitatē refertur:vt, infra dignitatem meā est,idest minus quàm dignitatem meā decet, & opponitur supra.Supra,& super discrepant,nam Supra,interiectum requirit spatium:ut auis supra me volat.Super vero significat contiguū:ut sedeo super lapidem.Sic se habet subter,sed non infra &c. A,ab,abs,hoc discrimine distant,quòd a solum consonātibus iungit,ut a Petro. Ab, vocalibus,cōsonantibus,l,& r,liquidis;ut ab Andrea,ab lege,ab rege,ab duce &c.abs,tantum q,& t,vt abs Quinto;abs Tito.Coram,& clam;contraria sunt.Corā;& ante differunt.Corā,proximitatem significat: ut corā iudice causam egi.Ante;significat psonam,locum aut tēpus: ut ante me,ante templū,ante duos annos.Coram & Palam id vnum cōtrouersum est, quòd coram ad certas personas pertinet,palā ad omnes: & ferè aduerbium ē, pro manifeste siue in aperto.De & A,hāc habent inter se differētiam,ꝙ De,materiam significat,ut anulus de auro factus.A,nunquā materiam innuit,sed causam efficientē. De tamen.Aliquādo pro A,sumitur:Emi de petro,pro a

Petro.E,Ex;idem ſibi uolunt,ſed E,conſonantibus iungitur;utè iure,è republica. Ex,tam uocalibus,q̃ conſonantibus;ut ex arbore,& ex dignitate. Ex,A,uel ab;hoc diſcrimine ponuntur.Ex ſignificat plerumque locum,in quo quis fuit;vt ex amphitheatro uenio. A,vel ab, locũ alicui proximũ, ut a fonte, uel ab amphitheatro uenio. Sic ad,& in:ut ad tribunal uenit litigator.i.iuxta, in tribunali uenit Iudex.i.intra. In ubicunq; ſignificatur diuiſio,mutatio,aut conuerſio,accuſatiuũ habebit:ut,Vxor Lot uerſa eſt in ſtatuam ſalis. Troia uerſa eſt in cineres. Daphne mutata eſt in laurum,Lycaon in lupum.Partior in ſocios prædam. Diuiditur nomen in duo mẽbra, &c. Super ablatiuum habet pro de.ubi de re aliqua mentionem facimus;ut,Multa ſuper Priamo regitans,ſuper Hectore multa. Subtus perperam ponitur a quibuſdã:quia aduerbium eſt, non præpoſitio. Etiam inepte dicimus, de poſt fœtantes,de ſub pede,de prope fontes;licet hac parte utantur uiri doctiſſimi.

Regula ultima de genitiuo, & obiter de aliis caſibus pro aduerbiis loci, quam carentiam rectoris vocat Alexander.

Quæſtio ſi fiat per ubi, nomenque prioris
Sit numeri, & proprium ſeu primæ ſiue ſecundæ,
In patrio dabo, quando locum deſigno minorem.
Militiæ,belli,atque domi, ſic ponis humique.
Addimus interdum dictis terræque, togæque.

Propria nomina pagorum,& oppidorum(quæ minora loca dicuntur) primæ,uel ſecundæ declinationis, ſingularis numeri, cũ appellatiuis militiæ, belli,domi, humi, terræ,& togæ,cum verbo,vel participio,ubi quæſtio fieret per ubi,ponentur in genitiuo pro aduerbiis loci: ut ſi quæratur, Vbi eſt Papa? optime reſpondebis, Papa eſt Romæ. ubi ſtuduiſti? ſtudiui Gandaui,Louanij, Antuerpiæ,

piæ, Vbi est segnis? Domi. Vbi est temerarius? Militiæ. Sic poma iacent humi.i.super terram:condo corpus terræ.i.in terra; gratus principi belli togæq;. i. in bello, & in pace.Toga uestis erat Romanorum,qua utebantur in pace tantum,ideo pro pace capitur.Cur dixisti in regula propria nomina? Quia appellatiua cum in præpositione,in ablatiuo ponuntur;ut,Vbi oras? in templo. Herba hæc crescit in agro, auia mea moratur in pago, auus, in oppido. Cur dixisti in regula propria oppidorum, & pagorũ?Quia propria aliorum locorum,ut regionum,&c. stabũt in ablto cum præpositione in, ut, Petrus studet in Francia,bellum est in Aegypto. Cur dixisti primæ,uel secundæ declinationis?Quia si essent tertiæ declinationis, ponerẽtur in datiuo uel in ablatiuo; ut,natus Carthagini,uel Carthagine. Cur dixisti,numeri singularis? Quia si essent numeri pluralis in datiuo,uel in ablatiuo ponerentur,ut natus Athenis,studet Parisiis. Cur dixisti, ubi quæstio fieret per ubi? Quia si fieret quæstio p quo,qua, uel unde,non responderetur in genitiuo:ut, quo uadis? uado Romam,non Romæ,&c.

Si ternæ nomen fuerit, numeriue secundi.
Cum ruri, dabitur terno, aut sexto; mage terno.

Nomina propria oppidorum aut pagorum tertiæ declinationis, aut pluralis numeri, ubi quæstio fieret per ubi ponuntur pro aduerbiis loci in datiuo, uel ablatiuo: elegantius autem in datiuo cum appellatiuo ruri: ut,egi Auenione. Sic moratus sum Veronæ, &c. Philosophatus sum Athenis.Tarquinius uixit Gabiis,&c.Ioãnes est ruri,& rure.

Tu sextum casum, si quando per unde, rogaris.
Aut qua, responde. Si per quo, ponito quartum
In proprijs; quibus usque cupit rus, cum domus addi.

Nomina propria oppidorũ aut pagorum,ubi quæstio

 fieret

fieret per unde, aut qua, ponuntur pro aduerbiis loci in abltō sine prępositione, cum appellatiuis duobus rus, & domus; ut, Vnde uenis? Venio Valentia, Tybure. Lateria. Lugduno, rure, domo. Qua ibis Romam? Mediolano, sed hic per actūm, & per præpositionem loquimur, pp amphibologiam uitandam. [Si per quo, &c.] Nomina propria oppidorum & pagorum ac castrorum, ubi quæstio fieret per quo, ponentur sine præpontione in actō, cum appellatiuis rus, & domus: ut, Quo uadis? Vado Auenionem, Valentiam, Brugas, Bergas, Rhemos, Parhisios. Cur dixisti propria oppidorum, pagorum, aut castrorū? Quia appellatiua, aut propria regionum ponūtur iu actō cum præpositione ad; ut, concedo in urbem, ad uillam, iter est mihi Ad Asiam, &c.

Barbarus haud fies apponens præpositaras.

Si quis contra regulas dictas doctissimos parce imitetur, vbi vsurpauerunt contrarium, aut præpositionem omittendo, ubi regula exigit regi, aut addendo, ubi regula exigit ut omittatur, non censebitur barbarus. Verbi gratia, regula exigit, uado domum, est domi, uenio domo: Aliquando tamen teste Valla inuenimus, uado ad domum, sum in domo & uenio de domo. Virg. Italiam uenit, dixit, pro ad Italiam, &c.

Compositum nomen nolunt rectore carere.
Sed tamen ut simplex positum, quandoque legetur.

Grāmatistæ negāt nomē cōpositæ figuræ posse sine pposítione poni pro aduerbio loci, quia male dici putāt, Ioānes iuit Montē Pessulanū, Sāctū Chamundū, &c. Ego uero rectissime dici assero, quia si vera esset grammatistarij regula, non tacuissent de hac re Priscianus, Donatus, Seruius, & cęteri, nec ipse Alexāder. Præterea in Græcis manifeste hoc falsum est; ut, Neapolis, Cōstantinopolis, &c. Pręterea apud doctissimos inuenio nomina Latina

com-

compositę figuræ. aut orationes carere rectore: ut sunt Noua Carthago, Theanum Sidicinum, Nouocomum, & plura.

REGIMEN DATIVI.

Fixa dabunt ternum substantiuo, mediante
Verbo: quod per habet, contingit sæpe resolui.

Omne nomen substantiuum potest regere aliud substantiuum in datiuo mediante uerbo substantiuo: ut mihi liber est, tibi pecunia, & exponitur per héo: ut est mihi pater, i. habeo patrem: & sunt tales orationes multo pulchriores, quàm orationes de habeo.

Ternum pro quarto, aut sexto cum præposituris
Ponimus, it clamor cœlo, mihi filia curæ est.
Cur tibi despicior? nunc omnibus itur ad aurum.

Datiuus ponitur sæpe pro actō, uel abltō cum præpositione: vt it clamor cœlo. i. ad, uel in cœlum. Inferetq; Deos Latio. i. in Latium. Tu es mihi uisus. i. a me. filia est mihi curæ. i. ad curam: curritur omnibus. i. ab omnibus. pugno tibi. i. tecum.

Acquisitiue si ponas uerba, datiuum
His dato. Communis ferme omnibus esto datiuus.

Omne uerbum acquisitiue positum, potest regere datiuum casum rei acquirentis, aut cuius causa aliquid fit; ut doce mihi prolem, idest, ad petitionem, aut fauorem meum. oro te mater, roga magistrum mihi ueniam. Hic casus communis est omnium ferè uerborum, & significat in honorem, uituperationem, utilitatem, damnum, lætitiam, iucunditatem, fauorem, pœnitentiam, similitudinem: uelut apud Virgilium. It hasta Tago per tempus utrunque. i. in perniciem, uel necem Tagi. Idē: Centum cui templa Sabęo Thure calent. i. in cuius honorem. Idem: Cui pendere sua parereris in arbore poma. i. cuius gratia &c.

Verba

Verba datiuum, ut proprium casum regentia.

Tertius est uerbis proprius nati fore, sum fit:
Atque manente facit: ab, ad, & con, saepe: quibus do,
Occurro, faueo, studeo, medorq́;, & adulter,
Auxilior, famulor, noceo. Sed datiuo quartum.
Pareo, praesideo, pugno, cum parcere, grator.
Quaeq́; frequenter erunt impersonalia iunge.
Contingit, restat. placet, euenit, accidit, & fit,
Sufficit, & constat, libet, & liquet, & dolet: adde.
His uacat, & conducit, & expedit, & licet, atque
Conuenit, & praestat, sed dicito, pertinet ad me,
Attinet, & spectat, rectè coniungimus isti,
Multa regunt ternum, quibus haud est regula certa.

¶ Datiuũ vt proprium casum regentia verba sunt unde vigecuplicia. Primo composita, a fore: ut spero haec mihi profore. Vtinã Pelisso adforet nobis. i. adesset &c. Secundo, cõposita a sum: ut adsum pugnae, praesum exercitui, desum nuptiis, obsum tibi &c. Tertio cõposita a facio; ubi non mutant a, in i; vt satisfacio tibi: malefacio, benefacio tibi; & a fio: vt satisfit tibi; desit mihi aes; sic bene cupio uel opto tibi, & male volo tibi &c. Quarto, verba plurima cũ praepositione ad cõposita, & aliqua cũ praepositione con, regunt dtũm; vt annuo tibi, acclamo illi. sic assuesco, asto, acquiesco &c. Condormio Petro. Cõsonat veritati &c. Quinto, verba occurrẽdi; ut occurro tibi; sic obuio, obsto, obsisto, occurso, obuenio. Sexto uerba fauendi; vt faueo amico, annuo tibi. Sic arrideo, subscribo, consentio, assentior. Haereo, adhaereo, adstipulor, Concino, suffragor, accedo, acquiesco. Aspiret Deus coeptis. Septimo, verba studendi, & diligentiam adhibẽdi, ut studeo Grammaticae, inuigilo pecuniae, incumbo audi. Studendi uerba haec sunt. Studeo, incumbo, incu

bo,

bo,attẽdo,indulgeo,insisto,inhio,insudo,indormio,innitor,uaco,inhæreo,operã do,impendo,nauo,adhibeo, &c.Octauo,medeor,& medicor aris,& si qua sunt his significatione cõformia. Verg. Senibibus medicantur anhelas,mederi vulneribus.Nono adulandi uerba; ut adulor diuiti, blandior matri,assentior magnatibus, palpor hero,&c.Decimo,verba auxiliandi,ut auxilior tibi,subuenio pauperi. Sic adminiculor, opitulor, patrocinor, succurro,commodo,incommodo.i.nuceo &c. Vndecimo,famulandi verba: vt famulor diuiti,sic auxilior,seruio,& inseruio &c.Duodecimo,nocẽdi uerba;vt noceo nemini, resisto potenti. Sic inimicor,reluctor, obnitor, insidior,obloquor,detraho, succẽseo,indignor,irascor, insurgo,derogo,obtrecto,icõmodo,officio,renitor,aduersor,refragor,inuideo &c.Tertiodecimo, uerba parẽdi siue obediendi; vt pareo magistro, obedio patri. Sic obtempero,acquiesco,morigeror,obsequor,geniculor. i.genu flecto;ut geniculor uictori, supplico, audio, ausculto,pro obedio. Decimoquarto, verba præsidendi ut præsum imperio,& præsum gymnasio &c.Decimoquinto,pugnandi verba poetice dtũm regunt,apud oratores & historicos ablatiuũ habent intercedente cũ præpositione; elegantissime vero actũm cum præpositione in; vt pugno tibi,vel tecum,uel in te. Sic certo, digladior, cõcurro,cõgredior. Vis ne mecũ certare literis &c.Decimosexto,uerba parcendi,& veniam dandi;vt parce mihi domine,ignosce mihi bone magister,stultitiæ,adolescentiæq; ignoscas. Potest habere actũm;vt nũc hoc mihi ignoscar,quæso,sicut cõdona mihi hanc culpam.Decimoseptimo,verba gratulandi; vt gratulor amico, gratulor sorori,Gratulor & grator.i.pp alterius,vel meam secundam fortunam gaudere me dico,uel ostendo.Decimooctauo quędã uerba cum infinitiuo impersonalia,sine eo psonalia,sed raro aliter, q̃ in tertia persona,regũt dati-

datiuum; ut contingit, restat, & quæ in litera sequuntur, veluti, contingit mihi legere: restat tibi potare. De personali, contingit mihi rursus; nescis quid mihi obtigit. Placet mihi insanire; sic perplacet, & displicet; euenit mihi ducere vxorem; sic obuenit tibi vxor &c. Accidit illi viro bono esse. Fit mihi interdum magno dolore affici .i. contingit; & sine infinitiuo ponitur plerunque. sufficit homini scire, quod bonum est. Constat mihi te dixisse. i. liquet, & manifestum est. Libet vel lubet mihi scire quid agas. i. placet, & desidero. Collibet idem. Libido est scire .i. libet. Liquet mihi. i. certũ est & manifestũ Dolet mihi tam inhoneste uiuere; non uacat mihi audire fabulam. i. non est mihi otium vel tempus. Cõducit tibi studere bonis literis. i. vtile est; expedit tibi vapulare; licet tibi esse sacerdoti. Cõuenit tibi dicere. Præstat mihi ridere, quã flere, idest, melius ẽ. [Sed dicito &c.] Pertinet, attinet spectat ad me, non autem mihi, dicendum est; vt liber pertinet ad Ioannem, non Ioanni. Decimonono multa regũt datiuum, de quibus certa non constat regula; ut sto iudicio tuo; renũcio liti; cano receptui; cano progressui. i. vt milites a pugna redeant, uel ad pugnam progrediantur: diffido vxori, sapio mihi, præiudicat religioni, afficior tibi non vulgariter, idest, te amo; erubescit fortunæ, desuescit honori. Regunt etiam datiuum obumbro, moderor, dominor, & multa alia.

ACCVSATIVI REGIMEN.

Ante uolunt quartum uerba infinitiua suorum:
Post casum. Præ nulla supina, gerundia nulla
Dant casum dabitur recte post casus agentis
Ni sit in u. Post nil capit hoc: vult mobile præse,
Post etiam sequitur sua participans bene verba.
Nam regimen fit idem, si significatio par sit.

Omne verbum personale infinitiui modi regit ante se accu-

accusatiuū: post se autem casum verbi a quo descēdit: ut hominē parere Deo, æquum est: hic infinitiuus parere, ante se accusatiuū hominē regit: post se datiuum Deo vt pareo. Cur dixisti psonale? Quia impersonale ante se accusatiuū nō habebit: vt interesse, sederi &c. [Præ nulla supina, gerūdia &c. Nec supinum nec gerundium regit ante se vllū casum; sed post se regit casum agētis, hoc est, quēcūque regit verbum, præter casum patientis, videlicet ablatiuum cum præpositione a, uel ab. Supinum tamē in u, nec post se quidem vllum habet casum; sed ante se recipit adiectiuum, vt non dicimus. Scribentem habendum est pennam. Tempus est Petrum legēdi historiā &c. sed scribēti habēdā est penna. Tēpus est Petrū legere historiā. Exemplū de casu a tergo recto; ut sicut dicimus lego historiā, ita ueni huc causa legendi historiam; uado lectum historiam. Cur dixisti casum agentis? Quia gerūdium, & supinum, teste Valla, non regunt, vbi passiue capiūtur, ablatiuum cum præpositione a, uel ab: quia male dicitur, iste liber est difficilis ad intelligendum a nobis; nō uenio uapulatum a te. Cur sic nō loquimur? Quia nō est doctissimorū usus, quia semper ablatiuum talem subticēt. Virgilius: Alitur uitium crescitq; tegendo. Idem: Aegrescitque medendo. sic, Memoria excolendo augetur. i. dum excollitur. Itaq; supinum in u, quia passiue sēp significat, absolute ponitur, nec ullū regit casum, adderet tamen ubicunq; adiectiuis; ut rarus inuentu, miserabile uisu, dignū audi tu, difficile dictu. i. ut inueniatur, videatur, audiatur. [Post etiam sequitur &c.] Omne participiū regit post se casum uerbi sui, ut sicut dicimus amo Deum, ita amās & amaturus. Deū, sicut amor a Deo. ita amatus & amādus a Deo. sic seruiēs Deo, uapulans a magistro &c. Osculans te non a te, quia a cōibus participia in ans, & in ens, & in rus, solum actiue significant, in dus, solū passiue, ī tus, utroq; modo: de qua re sunt versiculi:

Verbum

Verbum commune quamuis agat & patiatur,
Sola per ans, ens, rus, tamen actio significatur.
Dus solum patitur: sed præteritum dat utrunque.

Quæ est ratio cur infinita, gerūdia, supina, participia, regāt casus verborum, a quibus descendūt? Quia est nobis regula. [Nam regimen fit &c.] Vbi significatio est eadem regimē erit idem; vt amo, regit accusatiuum; ergo etiam ardeo pro uehementer amo, regit accusatiuum; ut ardeo Christum. Ver. Corydon ardebat Alexin. Sic rideo te, pro irrideo. Verg. Nec uox hominem sonat. i. sono indicat. Oles ceruisiam. i. odore repræsētas. Et ubicūque neutrū pro actiuo capitur; ut, Exultabit lingua mea iustitiam tuam. Obuiam tibi, similiter illi, ut obuius, similis, doctior pilæ, vt doctus &c.

Omne dat actiuum (tolle interdicere) quartum.
Hoc uerbum sextum, pro quarto, sæpius optat.

Omne uerbum actiuum, uel actionem significans, regit post se accusatiuum rei patientis, qui in oratione passiua fit nominatiuus; amo Deum, Deus amatur a me; cædo hostem, hostis cæditur a me; aro terram, terra aratur a me, puer osculatur matrem, mater osculatur a puero. Si actiuum passiuo careat, ad synonymum, aut significatione proximum recurrendum est; ut loquor uerum, uerum dicitur a me; furaris aurum, aurum surripitur a te, &c. Dixi actiuum uel actionem significans; vt comprehendam uerba actiua actiui generis. i. desinentia in o, & habētia passiua in or; & uerba neutri generis pro actiuis sumpta, ut quiesco, requiesco, pro requietū facio, coeo, duro &c. Deponentia & communia, ea quæ significant actionem &c. [Tolle interdicere &c.] A regula excipietur interdico, quia pro accusatiuo sæpius ablatiuum habet; vt interdico tibi domo mea, domus mea īterdicitur tibi; aliquando etiam interdico tibi domum meam &c.

Cœlo,

Cœlo, rogo, doceo, geminant, ut uestio, quartos
Diuersos. dices ueniam bene poscimus abs te.
Induo ueste Petrum dic, aut uestem induo Petro.
Rem tibi, uel de re te cœlo, dicimus apte.
Te doceo de grammatica, tu dicito parce.

Cęlo cum verbis rogãdi, docẽdi, vestiendi, regit duos accusatiuos ꝓ diuersis acceptos: ut cœlo te arcana mea: doceo discipulos poesin; rogo magistrum ueniã: uestio te subuculam, induo te tunicã. Cur dixisti duos accusatiuos pro diuersis acceptos; Quia duos accusatiuos ad eãdem rem pertinentes, aut qui significantur ad eandem rem pertinere, bene regit alia verba, ut uoco te hominẽ: facio te sacerdotẽ, voco te asinũ, &c. Rogandi verba, rogo; oro, præcor, posco, postulo obsecro, flagito, exigo, peto, interrogo, percũtor; moneo, admoneo &c. quæ ꝓ altero accusatiuo significãte animal rõnale possunt ferẽ habere ablatiuũ intercedẽte præpositione: ut ueniã poscimus abs te: exigo a te, uel de te pecuniã: peto a te, vel ex te, uel de te hanc rem. Item quære ab illo &c. Docẽdi verba, doceo, dedoceo, perdoceo, erudio, ĩstruo; instituo &c. Vestiẽdi verba, vestio, induo, cingo. Sic exuo &c. Hęc pro altero accusatiuo rei animatæ regunt etiã datiuum: vt induo tibi tunicã, cingo mihi zonam. Et ablatiuum: ut ĩduo te tunica: exuo te castris. i. spolio &c. Cœlo, triplicem constructionẽ habet. Dicimus. n. cœlo te hãc rẽ, cœlo tibi hanc rẽ, & cœlo te de hac re. Doceo itidẽ pro accusatiuo significante rem, habet interdum ablatiuum cum de, apud classicos. Salust. Quia Senatum docerent de cæde fratris. Non tamen libenter dicerem, doceo te de grammatica, pro doceo te grammaticam.

Delectat, decet, atque iuuat, da quarto, & oportet.

Hæc quatuor verba, delectat, decet, iuuat, oportet accusati-

cusatiuum post se cupiunt: & cum infinitiuo impersonalia dicuntur; cum nominatiuo ante se, personalia, ut delectat me studere, aut delectat me studiũ; decet te castè uiuere, aut te decet casta uita; iuuat nos aspicere arua; ut iuuat nos aspectus aruorum.i.delectat. Oportet te ire. Inuenitur hoc uerbum personale interdum, sed sine ullo casu post se. Terentius. Quæque assolent, quæque oportent &c.

Compositum quandoque dabit sibi præpositura
Casum. Quo circa quartum, sextumq; dat Exit.
Sæpe quidem docti repetunt bene prępositurum.

Verbum compositæ figuræ regit aliquãdo casum præpositionis cum qua componitur: ut, Exeo, ab extra, regit accusatiuum. Exeo, ab ex, regit ablatiuum. Sic egredior: ut exeo, Egredior domum, vel domo: Adeo Petrũ. Circunsistimus magistrum &c. Cur dixisti in regula, Quandoque.i.aliquando? Quia sæpe verbum non regit casum præpositionis suæ: ut arrideo tibi, applico litori, intersum lectioni &c. Ideo auctorum vsus magis considerandus est, q̃ regula. [Sæpe quidem &c.] Sæpe præpositio repetitur: ut apud Ciceronem, Extra cancellos egredi conabor. accedo ad ignem. adeo ad vrbem &c.

Quàm poscendo diu, quartum vel ponito sextum
Cum quouis uerbo. Secus ablatiuus adesto.

Oẽ verbũ regere põt actũm, uel abltũm tpis sine prępositione, aut actũm cum præpositione per, ubi fieret quæstio per quandiu, aut quamdudum. At quæstione facta per quando, aut quanto tempore, pro intra quãtum tempus, solus ablatiuus datur: ut quandiu habitasti Lutetiæ? Tres annos, uel tribus annis, vel per tres annos. Quandudum obiit pater tuus? Ab hinc tres menses, uel tribus mensibus: & sæpius quidem hoc per actũm dicitur. Quãdudum & quampridem. i.quod rustice dicitur,

quandiu

quandiu præteriit quòd. Sed quandudum quærit de re non adeo diu præterita. Quampridem, de re ante multos etiam annos facta. Quando venisti? Hora tertia. Quãto tempore hæc scripsisti? Tribus horis.

Aquiualens geminis, harum si iungitur uni
Dictio, pro reliqua tantummodo debet haberi.

Quoties dictio æquiualet duabus dictionib. in significando, si ipsi altera illarum iungatur, capietur solum pro reliqua; ut egredior domum, ideſt gradior extra, egredior extra domum, ideſt gradior. Cedo, ideſt do locum; cedo locum, ideſt do &c.

Quantum sit spatium, quarto, uel dicito sexto.
Ast ubi quid factum, sexto tantummodo prome.

Verbum eundi vel distandi regit accusatiuũ, vel ablatiuum distantiæ aut spatij; vt ambulaui septẽ millia, vel millibus. Lutetia abeſt hinc iter, vel itinere decem dierũ &c. [Aſt vbi quid &c.] Si vbi quid factum ſit, quæratur, reſpondetur ablatiuo, vt captus eſt latro ſexto ab vrbe lapide, non ſextum lapidem &c. Sed opus eſt vt nomen diſtantiæ ſit, alioqui præpoſitio addetur; Petrus mortuus eſt in carcere.

REGIMEN ABLATIVI.

Natura faciens regitur siue præpositura
In sexto, a uerbis permultis, mobilibusque.
Sic dabis efficiens quodcunque: modo bene possit
Hoc, per, præ, propter, reserare, pudore tacemus,
Te uirtute colo: tardus senio: grauis ære:
Rex dono Christi: diuino numine præsul.

Omne fere verbum, & plurima adiectiua regere poſſunt ablatiuum cauſę efficientis, prȩcipue naturalis, ſine prȩpoſitione; qui ablatiuus declaratur per præpoſitionẽ o per, prȩ, vel ꝓpter. De verbis, vt taceo pudore, rubeſco

ignorantia:tremo metu:eiulo dolore: gaudeo uirtute.i. propter pudorem,ignorantiam &c. aut præ pudore &c. Sic expergiſcor clamore: hic ſtupet uitio: lamentor triſtitia:pingueſcit glis ſomno:ęgroto labore,fatigor itine re: amota uirtute fulges claritudine natalium: uapulas a præceptore petulãtia.Feci amore tui,cauſa efficiẽs eſt, non finalis: ſic ieiuno Dei amore: ueni gratia tui uidendi: gratiã Dei ſum,quod ſum:auxilio tuo euaſi.i. ꝑ auxilium tuum:conſumor cura: dolore maceror. De adiectiuis, pallidus morte:albus frigore: tardus ſenio ; grauis ære: ſuperbus honore &c.i.propter mortem,frigus &c. [Rex dono &c.Quædam ſubſtantiua dignitatum nomina,regunt ablatiuum cauſæ efficientis,ut Dei gratia rex: diuino auxilio Papa &c.Loquimur ſic Chriſtiani, ſcientes omnem poteſtatem eſſe a Deo .

Materies ex qua, raro ſine præpoſitura
Ponitur: ut, fuluo nummos cudit faber auro .

Materia ex qua aliquid fit,in ablatiuo exprimitur ſæpius cum præpoſitione de,e,uel ex;ut facit faber ex auro calicem;homo factus eſt de limo terræ.Aliquãdo prępoſitio ſubauditur; ſed fere apud poetas . Virgilius; Sectaq́; intexunt abiete coſtas &c.

Materiam, circa quam proprietas habet eſſe,
Mobile cum uerbo , ſexto capit: auctus honore ,
Lacteque diſtentus ,ſic adiectiua dabuntur
Plurima, cum uerbis fungor, ueſcor , fruor, utor.
Victito : fraudo, beo, dono, afficio,colo, ſterno,
Cum multis iunges, quæ proſa recludet abunde.

Plurima adiectiua,& uerba regunt materiã circa quã proprietas uerſatur in ablatiuo. Exẽplã de adiectiuis : ut auctus honore,muneribus,uber diſtẽtũ lacte , locuples auro,vir duplex aĩo,fœcundus prole,fœtus armis , loca fœta furentib. Auſtris.i. plena, ac referta , dignus & indignus

dignus laude,immunis crimine,uacuus culpa,& a curis: mundus uita,orbis literis,nudus veſtibus.Sic certa adiectiua carentiæ,caſſus lumine,extorris patria,liber peccato, exul natali ſolo &c. Exempla de uerbis, fungor magiſtratu: ueſcor carne, fruor amici aſpectu, utor nummo, uictito lacte, fraudo te iure, beo te diuitiis, dono te equo, afficio te honore, colo te modico munere,ſterno lectum tapetis, libero te curis, ſpolio te ueſte &c.ex proſa, muneror deponens, uel munero actiuum, ideſt dono; ut te muneror equo, dignor te laude, ideſt dignū iudico:ſic indignor,ideſt indignū iudico: exonero te faſce,expedio te ſollicitudine, impleo nauem frumento, abundo, affluo omnibus rebus, magnifico te uerbis,delibo te unguentis, ideſt ungo, potant me aceto,oblecto te carmine,communico te conſiliis meis,inſtruo te armis,infamo te opere,euacuo animam uitiis, purgo me obiectis, &c.

Forma modusue datur per caſum rite Latinum.

Nomen formæ,uel modi,regitur in ablatiuo ſine prępoſitione a uerbo,&adiectiuo nomine aliquando etiam ſubſtantiuo,quotieſcunque apte fieret interrogatio per quomodo : ut canto alta uoce, aſpicio te toruis oculis, facies miris modis pallida. Ecce ſi quis quærat. Quomodo cantas? apte reſpondebis, Submiſſa uoce; graui accētu. quomodo hic eſt magiſter?nomine,& titulo,non re; nomine Petrus,Ioannes, cognomine Pelliſſo ; ſum tibi natura pater, præceptor conſilio,Troianus origine Cæſar, ſpe diues, re pauper, more meo doceo.

Mobile uel uerbum, menſuram dat ſibi quarto,
Vel ſexto, longus treis ulnas uel tribus ulnis.

Adiectiuum uel uerbū regit menſuræ nomen in actō, uel in abltō,ut hic pannus eſt lōgus tres ulnas,uel tribus ulnis,muri ducētos pedes alti,& quinquagenos lati. Niniue magna itinere trium dierum.

Mensuram excessus uerbum, uel mobile sextó,
Optat: ut excedo digito, pede longior uno.

Dictio significans excessum regit ablatiuum qui significat quantitatem excessus certam, uel incertam: ut sum te longior capite. Hoc lignum excedit illud digito: sum te modico doctior: multo fortior &c. annosior me es duobus annis, sum te iunior octiduo, aut nouennio, nõ ultra, nec septidio, sexdio, quindio, sed bene quatriduo, triduo, biduo.

Passiuis sextum dabimus cum præpositura
A vel ab: Accipiens sic do, Distans, Remouensque:
Sic alius ponas: & quæ conformia noris.

Omne verbum passiuum potest regere post se ablatiuum mediante præpositione a, vel ab: ut amor a Petro: liber legitur a magistro, vapulas a pręceptore, infans osculatur a matre. Per passiuum, intellige id oẽ quod pati, vel tãquam pati significat, siue in o, siue in̉ or, desinat: vt audior, vapulo, fio, nascor &c. [Accipiẽs sic do &c.] Verba Accipiendi, Distandi, & Remouendi, regunt ablatiuũ cũ pręposition e a, vel ab: accepi literas a Petro, habui a Paulo: audiui a nuncio: didici a monitore: conduxi domũ a Paulo: intellexi a matre &c. Lõge distat a nobis India: absum ab Italia non abhorret a veritate. i. nõ alienũ est: nõ secus abhorres a literis, quàm Satanas a signo crucis: discedite a me: homo differt a bruto; discordat, discrepat a tuo sermone: diffident a se inuicem, facesse a me &c. Remoue a me lapidem: aufer a me aurum: summouit oẽs Philosophos ab vrbe; arce felem a butyro: auerte irã tuã a nobis, a morte ꝑpetua libera nos domine: eripe me domine ab homine malo &c. [Sic alius ponas &c.] Quædã adiectiua regunt ablatiuum cum a, uel ab: ut alius ab ipso, sic alter, diuersus &c. Primus a rege; secundus a Principe: integer a uitijs; castus a venereis, oriundus a Troia; uacuus a curis; immunis a peccato &c.

Instru-

Instrumenta dabis sextis, sine præpositura.

Quoduis uerbũ potest regere instrumentum in abltõ, cui nullo modo addi põt præpositio, licet in uernacula lingua addatur cum; vt aro equo: scindo panem cultro: pugno gladio: nitor baculo: scribo calamo &c.

Absque regente duos sextos bene pone sequelæ.
Discunt discipuli, me præceptore docente.

Quoties duæ orationes nominatiui & uerbi sic se habent, ut alteri apponatur talis particula, dum, quãdo, postquam &c. lepide priorem mutamus in duos ablatiuos, qui non reguntur, sed absolute ponuntur in designatione sequelæ, ut pro, dum magister legit discipuli scribunt, eleganter dicitur, magistro legente, discipuli scribunt. Sic, Magi apertis thesauris suis obtulerunt munera, idest postquam aperuerunt &c. lectis sacris reuertor ad poetas; cœna facta, cantamus: magistro recitaturo, Petrus iuit in forum, idest dum magister paratus est recitare &c.

DE ORDINE DECLARATIONIS GRAMMATICAE, ET DE syntaxi reciprocorum.

LIBER IX.

OPtandi debent aduerbia, siue uocandi.
Sumere principium, uelut interiectio, sæpe.
Ecce, agè, & eus post te casum decet addere quintum,
Hinc rectum sequitur uerbum. Tibi sit generalis,
Regula: Quæ a tergo regitur, uult dictio cuncta
Postponi. Si quid declarat, iuris idem sit.

Si quid sit tacitè positum, suppleire iubebo.

Regulę ordinis grammaticę declarationis sunt septé. Prima regula: Excitandi particulæ, ut aduerbia optandi, vocandi, demonstrandi, hortandi, & respondendi, & interiectiones plerunquè sumunt principiũ in ordine grãmaticæ declarationis. Secunda regula, post hæc sequitur vocatiuus. Tertia, post vocatiuũ sequitur nominatiuus a fronte verbi rectus. Quarta regula, post nominatiuum sequitur verbũ personale finiti modi. Semper intelligo, si sit in oratione: nã si hæc abfuerint, ab impersonale incipiemus: ut tedet animam meam uitæ meę. Quinta, dictio recta a tergo sequitur dictionem regentem. Itaque post verbum personale aliquãdo sequitur nominatiuus: ut sum homo: aut genitiuus, ut miserere mei, aut datiuus, ut seruio Deo: aut actũs, ut amo Deum, aut ablatiuus: ut careo nummis. Propter eandem regulam, aliquãdo ante nominatiuũ ponitur obliquus; ut hei mihi, amore pereo: & ante verbum obliquus: vt studens virtuti laudatur. Ideo diligenter confiderandũ, quem quæq; dictio casum regat. Sexta regula. Declarans declarato postponitur, vt adiectiuũ substantiuo, aduerbium verbo, infinitiuus finito. Item infinitiuus, & supinum, & gerundium postponitur adiectiuo, vt certus mori, aut moriendi, turpe dictu &c. Ideo ante uerbum finiti modi aliquãdo ponitur infinitiuus. Accusatiuus præponitur infinitiuo, si a fronte regitur. Præpositio semper regit casum a tergo, ideo in declaratione præcedit. Præpositio cum suo casu, postponitut uerbo per hanc regulam: quia ipsa cum casu declarat significationem uerbi: ut uado ad forum. Septima, in declaratione orationis diligenter uidẽdum est, an aliquid subaudiatur, quia hoc suppleri debet: ut miseram me uereor. subauditur o, uel heu. Vnde mihi lapidem? Hebræi sunt, & ego, &c. Quid est declaratio grãmaticæ? Ordo quidam, quo singulæ dictiones ad suã naturam,

turam, propriumq́; regimen reducuntur, clarioris intelligentiæ gratia. Hanc uocat Alexander conſtructionem non ſatis proprie: quia conſtruere propriè, eſt aliquid debite componere. Qui autem orationem pueris declarat, non conſtruit, ſed ab alio conſtructam reſoluit, aut deſtruit, aut ordinat: vt a pueris intelligatur. Quo circa rectius dixeris ordinem, aut deſtructionem, aut reſolutionem, aut declarationem.

Exceptiones à præmiſsis regulis.

Quod rogat, atque refert, & habet quod uim referentis
(Vt quod uerba petit ſemper duo, dum, quia, donec)
Atque negans præit, ob logicam mutabitur ordo.
Præcedens ſemper præponitur & referenti.

Prima exceptio, Interrogatiuũ ſp̃ p̃cedit: iõ ab aliquo relatiuo, vel aduerbio ſæpe inchoamus ordinẽ. vt, Quẽ quæritis? Vbi audiſtis hominẽ? Quẽ tædet vitij? &c. Secũda exceptio, nomen relatiuũ, & hinc aduerbiũ, pręcedit dictionẽ, a qua regitur: ut hic eſt, quẽ uidere diu cupiui: uidi campũ ubi Adã habitauit. Relatiuũ pronomen non pręcedet: ut dedit amicus ad me carmẽ, ego miſi ei aurũ. Cur magis p̃cedit relatiuum nomẽ, q̃ relatiuum pronomen? Quia qui, qualis, quantus &c. exponuntur per coniunctionem &, quę uult pręponi: illam nunquam includit pronomen, ideo etiam tantus, talis, non præcedent, quia nõ includunt eam coniunctionem. Tertia exceptio eſt, dictiones uim relatiuam habentes: ut quæ ad ſenſus perfectionem plura uerba petunt, debent in declaratione grammatica præcedere. Quæ ſunt tales dictiones? Nomina uel aduerbia infinita, cum deinde, deinceps, ſic, ſicut, ſicuti; dum, quum, quando, quia, quoniam, licet, poſtquam, quam, quamuis, & ſimilia his plurima. Quarta, dictio negatiua debet præcedere; ut neutriquam faciam: neminem uideo. Aduerbium prohibendi,

hibendi,etiam negandi uim habet, ergo præcedit, ut ne feceris. Quinta exceptio, propter logicorum regulas oportet interdum cōtra dictas regulas partes orationis ordinare:ut cuiq; homini anima est:aliquo homine sum doctior,&c.Sexta exceptio,Relatiuū necessario postponitur antecedenti: ideo obliquus contra dictas regulas aliquando præponitur ntō,aut verbo:vt Ciceronem diligit filius suus.Defendite Cæsarem o sui milites.A Cicerone diligitur filius suus. Piget Ciceronis filium suum. Fratrem iam pigere incipit uxoris suæ.

DE RECIPROCIS.

Reciprocum est relatiuum reflexiuum, quod ad id, unde prodit,reuertitur:ut primitiuum sui,& deriuatiuū suus:velut,Iste amat se,ecce hic amor reflectitur ad amātem.Sic,iste diligit filium suum,hic dilectio redit in rem diligentis.Sic spiritus reciprocatur,cum recipitur.Similiter & vnda viciſſim alluens litus reciprocatur. Euripus ēt,fluuius,ad pristinū subinde cursum rediēs reciprocus est. Vt aūt facile pateat ad reciprocorum notitiam iter, ante omnia diligenter considerandum est principale suppositū, ad quod fieri debet reciprocatio:ut Superbus est sui laudator: Ioannes amat patrem suum: expectat te Ioannes,ut se iuues:principale suppositum est Ioannes. Sic in omnibus orationibus de ut, & ne principale suppositum,est suppositū prioris orationis: ueluti magister præcepit ut ad se uenirē. Ioannes timet,ne sibi noceam. Ioannes diligit Petrū & fratrem suū,de fratre Ioannis intelligitur. Ioānes diligit Petrum,& fratrem eius,de fratre Petri intelligitur:quia hic ad obliquū,illic ad principale suppositū fit relatio,Ideo in Euangelio bene dr̄, Iacob genuit Iudā,& fratres eius.Qui surgens accepit puerum,& matrem eius de nocte. Et uocabis nomē eius Iesum: ipse saluum faciet populū suum a peccatis eorum: eorū dixit non suis,ne de peccatis Iesu,q̄ nulla fuere,lo-

qui

qui uideatur. Misertus est dominus timentibus se. Quæsiuit dominus ex Petro an se diligeret. Intercedẽte cõiũctione nõ reciproco vtimur, vt dictũ est. Terẽtius. Pamphilus dat fidẽ, vxorem fore sibi hanc: nã pater aliã ei despõderat. Antecedenti nõ erit annexum reciprocũ; quia nollem dicere filiũ suũ diligit pater suus. Quãuis autem interdũ cõiter per reciprocum, ac non reciprocũ loqui liceat, nõ tamẽ id semper licere putabimus. Verbi gratia, indifferenter dicere licet, oẽs optant quod sibi utile est, & quod eis vel ipsis utile est. Non tamen dicam, Oẽs optant ꝙ eis utile putant, sed quod sibi, &c. Itẽ quando per reciprocũ generaretur amphibologia in alio relatiuo, ut is & ille sine amphibologia uti licet, uitabimus dubietatem, vt apud Ciceronem in Bruto, præsertim cum ille Quintum Scæuolam sibi minorẽ natu generum prætulisset. Dubium an sibi socerum, an ad Fãnium referatur; & si dixisset, ei, de Fannio utique locutus intelligeretur. item nõ dicemus suus est illius seruus, aut doceo suum solius seruum, more Prisciani, quem præter eum nullus obseruat. Neque per solum nominatiuum, sed etiam ꝑ alios casus loquemur, qñ ad possessorẽ possessio trãsitionem facit, & non ad aliũ; ut, Ciceronis suum filiũ piget. Præterea quoties nomen propriũ, pronomen, aut aliud, ad quod fiat reciprocatio, præponitur cum uerbo, & sequitur aliud suppositũ cum uerbo, licet supposito addere suus, propter reciprocationem factam ad priorem sermonem aut pronomen, non reciprocum propter respectum ad secundum. Quando vero tantum vnus casus sine verbo præcedit, si ad ipsum fieri potest reciprocatio, non ponetur aliud pronomen. Exemplum prioris: ut, ille aut Ioannes aut seruus tuus rogat te, vt suus, aut eius apud te cœnet filius. Exemplum secundi; vt Pythagorã uenerabantur sui discipuli, non discipuli eius. Præterea quando ablatiui absolute cum reciproco præcedunt, nõ

habet

habet aliud pronomẽ locum, ut non dicam Tradito ei, sed sibi puero, vir dicẽdi peritus, ingeniũ eius ꝑspiciat. Pręterea, in cõstruendo, vbi suus ꝑponitur, vtemur inter dũ resolutione in nõ reciprocũ, vt illud Senecæ, Sæpe in magistrũ scelera redierunt sua. Sic ordinabitur, scelera magistri sępe redierunt in ipsum, aut in eũ. Difficilis tñ est resolutio, ubi suũ est substantiuũ; ut hic, Suum cuique persoluatur, nisi dicatur, Qđ cuiusq; est, id ei ꝑsoluatur: & siłr, ubi suus pro proprio ponitur: ut, sunt & sua dona parenti: sua .i. propria dona. Præterea bona censebitur reciprocatio, quãdo pronomẽ reciprocũ ad principale sup positũ refertur, quod fit quando loco reciproci poni potest in vero sensu ipsemet, aut ipse idẽ cũ dicto supposito. Verbi gratia in illo Terent. Orare iussit, si se amas hæra, iam ut ad se uenias; si se .s. ipsum hæra ad se .i. semetipsam. Nõ tamẽ licet dicere, Petrus nõ adest, sed filius suus, immo filius eius. bene aũt dr̃, Petrus filium suum misit. Pręterea vbi principale suppositũ est quisque, aut unusquisque, ferè locũ hẽt reciprocatio, si tamẽ superior ser uetur regula; ut, Quisque sui memor est. Vnusquisq; ad proximũ suum respicit: non tamen dicas. Ioannẽ nemo diligit, sed unusquisq; liberos suos fouet, si de liberis Ioã nis loquare. dicendum est enim liberos eius. Præterea, quoties suus ponitur pro debito aut proprio, aut substã tiuum est, fere locũ habet: unc eo facile quis abutetur: ut suis horis id facit. Sua & suos conseruat diligens paterfamilias. Præterea quoties gemina est locutio, ita ut bina complectatur supposita, licet ad prius dare recipro cum, aut ad posterius non reciprocum; vt Quisque uult quod sibi aut ei expedit; iuuenis nõ petit, ut illum aut se miserum puteris. Præterea, quoties sic ante hanc prępo sitionẽ Inter, ponitur genitiuus, datiuus, aut ablatiuus, licet non teciprocum, & reciprocum subdere; ut, Gram maticorũ inter se, vel inter ipsos: grammaticis inter se,

uel

uel inter ipsos;sed grammatici inter se,& scio grammaticos inter se dissentire,&c.nō inter ipsos. Ad hoc,quando uerba singula sunt,sed duplex respectus alter ad suppositum,alter ad obliquum;si pronomen respicit suppositum.erit reciprocum;sin obliquum, potius nō reciprocum;reperitur tamē & reciprocum.Exemplum prioris; vt.tueatur nos Deus propter bonitatem suam,non eius Secundi;ut Cepi columbā in nido suo,& eius;quia resoluitur,columba capta est in nido suo. Si uero dixero,Ioānes cepit columbam,addam,in nido eius. Si tn̄ obliquo addatur uerbum , uel aduerbium, ad quod reciprocatio fieri debeat, erit ei locus ; ut, inueni leonem iratum ob amissam prędam suam,nō eius. Est enim idem quod irascebatur. Postremo quoties inter aliquos interuenit cōiunctio,non est reciproco locus:unde non dicam , cepi leonem & catulos suos,sed & catulos eius.In reciprocis multi errauerunt,aut ipsis ex industria abusi sunt, vt Valla ostendit. sed vt bene cum Valla dixit doctissimus Badius,caute videndum,ad quod sit relatio;ne non illi,sed nos erremus censura. Hactenus in genere.

ARS VERSIFICATORIA.

LIBER X.

Carminis & metri, seu versus, definitio.

QVid est carmen? Oratio strictiori pedum lege coercita,& ornàtissimū dicendi genus. Vnde dicitur carmen? A canendo,ꝙ sit aptum cantibus, nō quod lenocinio vocis cantanda sint carmina, sed cū quadam grauitate pronuncianda. Nam autore Cæsare,Qui bene legit carmina,bene cantat,qui uero bene cantat, male legit. Quomodo aliter dicitur carmen? Metrum,ex eo quòd certa pedum mensura carmē metiri soleamus. Quomodo aliter? Versus,ꝙ tandiu

uerti debeat, quo ad recte constituatur, vel quia vno ver su finito ad principium alterius vertamur.

DE PEDE.

Quid est pes? Metrica syllabarum constitutio. Dicti autem sunt pedes, quia quemadmodum pedibus ambulamus, sic carmina quibusdam quasi pedibus incedere uidentur: uel quia per eos ueluti scalarum gradus, carmina scandimus. Quid est scansio? Legitima metri in singulos pedes distinctio. Dic aliquot ex uulgatioribus carmina. Hexametrum, Pentametrum, Sapphicum, Asclepiadæum, Phaleucium. Habes ne his super regulas? Habeo. Ostende.

Hexametrum carmen, eiusq; compositio.

Hexametrum senis carmen pedibus sit, & usque
Dactylus est quintus, sextam sibi uult regionem
Spondeus, reliquisque locis sit uterlibet horum.

Dic sensum. Carmen hexametrũ sex pedibus constat: quorũ quatuor primi sunt dactyli uel spondei, quintus tantũ dactylus, sextus vero spondeus. Quid est dactylus? est pes constans tribus syllabis, quarum prima est longa, & duæ ultimæ breues; ut scribite, carmina. Quid est spõdeus? Est pes constans duabus syllabis longis: ut, Doces scribunt. Affer exemplum carminis hexametri. Arma, uirumq; cano, Troiæ qui primus ab oris. Scande. Arma ui, dactil. rum que ca, dactyl. no Tro, spon. iç qui, spon. primus ab, dactyl. oris, spon. Scande. i. distingue pedes, metire carmen, &c. Cur dicitur hexametrum? Quia sex pedũ ictibus ipsum metimur; ab hex. i. sex, & metrum. i. mensura. Quid in id annotari præcipit Despauterius? Hæc sequenti litera contenta.

Pedes nothi, siue illegitimi in hexametro.

Hæc te legitimè docui: nam sæpe poetæ
Ipsa minus seruant: tu quanta licentia cautus

Est

Est permiſſa, vide, ne quando turpiter erres:
Namque rei grauitas, quinta in regione locauit
Spondeum: ueluti, Magnum Iouis incrementum.
Datque pedes alios Maro: tu puer elige legem.

Explica. Heroici uerſus pedes legitimi.i. ex carminis lege debiti, ſunt dactylus & ſpōdæus. Admittūtur tamē nothi.i.illegitimi per poeticam licentiā, quam cauebis: quia rara occurrit; nec niſi in magnis operib. eorum Poetarū qui extra omnem inuidiæ aleam poſiti ſunt. Poetæ itaque in quinta regione ſæpe ſpondeum locant, vbi rei grauitas & maieſtas ſignificatur, aut mœror & lāguor; tamen id raro eſt faciendum. Virg. Chara Deū ſoboles magnum Iouis incrementum. Idem; Tu ne ille Aeneas, quē Dardanio Anchiſæ. Et iterum de Sinone maximā triſtitiā languoremque ſimulante. Conſtitit, ac oculis Phrygia agmina circumſpexit. Hi uerſus ſpondaici dicuntur. Quandoq; ſexto loco eſt dactylus, ſed vix, niſi hypermeter locum habeat, Virg. At turba terribilem ſonitū procul excitat horrida. Ob eā rem tales uerſus dactylici appellantur. Reperiuntur & alij pedes in diuerſis locis hexametri, qui ſunt Iābus, Anapæſtus, proceleuſmaticus niſi cēſuræ licentiā eſſe uelis. Tu licentiam cauebis, niſi tantus fueris, quanti hi apud quos ea licentia reperitur; & tū ita cautè, & ita parce vteris, ut veteres. Qui ſunt hi pedes, quorū modo meminiſti? Iambus, eſt pes conſtans ex duabus ſyllabis priore breui, altera longa, ut doces. Anapæſtus, pes cōſtans tribus ſyllabis, quarum duæ primæ ſunt breues, & vltima longa, vt anima. Proceleuſmaticus, pes qui conſtat quatuor ſyllabis breuibus; ut ariete, & vertitur in dactylum per ſynereſin, quaſi i, vocalis fiat conſonans. Eſt autem ſynereſis duarum ſyllabarum in unam propter uerſum contractio. Subijce reliqua.

Vltima verſus anteceps.

Vltima cuiuſque eſt communis ſyllaba uerſus.
Ne credas eſſe in ſexta regione trochæum.

Vltima ſyllaba cuiuſcunque verſus, eſt anceps.i.communis,ſiue ad placitum, quod dixit Alexander.

Penthemimeris,cum aliis cęſuris.

Per penthemimerim, breuis eſt producta licenter.

Pẽthemimeris eſt,vbi poſt duos pedes manet ſyllaba partẽ orationis finiens:veluti,Oĩa vincit amor.hic poſt duos pedes oĩa uincit à, manet ſyllabo mor,finiẽs hanc orationis partẽ amor cuiuſmodi ſyllaba inuenit̃ licẽter produci, ſi naturaliter ſit breuis, ne dicatur tertio loco eſſe Iambus,quem nõ recipit hæroicum,teſte Quintiliano,Alibi,At tibi Tymbre caput Euãdrius abſtulit enſis.

Pentametrum carmen.

Pentametrum vult quinque pedes, pes tertius eſto
Semper ſpondæus. quartus, quintusque anapæſtus,
In reliquis ſpondæus erit, uel dactylus, ut uis.

Pẽtameter verſus cõſtat quinq, pedibus,quorũ tertius ſemper ſpõdæus eſt: quartus & quintus anapęſtus: reliq ſpondæi,aut dactili,uel hi miſti,ut uis.Sẽper aũt adſit pẽthemimeris,ſiue cæſura. Exemplũ.Omnibus inuideas liuide, nemo tibi. Metire oĩbus , dactyl.inuide, dactyl.as li,ſpond.uide ne,anapæſt,mo tibi,anapæſt.Alij ſcandẽdo poſt duos primos pedes faciunt cæſuram . deinde duos dactylos ſumunt cũ altera cęſura, ſic, Arte leuis currus, arte regendus amor:arte le,dactyl.uis cur,ſpond.rus,cæſura,arte re,dactyl.gendus a,dactyl,mor.cęſura. Vnde dicitur pentameter? A pente. i.quinq; & metro menſura: quia quinq; habet menſuras,ſeu pedes.Pentameter uerſus,cũ hexametro iunctus facit carmen elegiacum.miſeriis,aliis ẽt rebus ſcribendis aptum,quale eſt,Fortunam reuerenter habet quicunque repente Diues ab exili progre-

grediere loco. Et dēt cū eo ſenſum cōcludere, aut ſuſpē-dere, ita vt in ſequentibus duobus penitus abſoluatur.

ASCLEPIADEVM CARMEN.

Vult Aſclepiadis uerſus, ſpondeon habere
Principio, binos hinc rite capit choriambos
Pyrrhichius ſequitur, quo non uelocior alter.

Aſclepiadæus uerſus cōſtat ſpōdeo, duobus choriambis, & pyrrhychio; vt Sanctorum meritis inclyta gaudia. Diſtingue pedes. Sancto, ſpon. rum meritis, choriā. incly ta gau, choriamb. dia, pyrrhi. Quis pes choriambus? Qui conſtat quatuor ſyllabis; quarum prima eſt lōga, ſecūda breuis, tertia breuis quarta longa; ut nobilitas. Quis pyrrychius? Qui ex duabus breuibus conficitur. Vnde dicitur uerſus Aſclepiadæus? ab Aſclepiade inuentore.

Sapphicum carmen.

Quinque pedes Sapphus carmen capit, eſſe trochæus
Vult primus, quartus que & quintus, tertius autem
Dactylus, ipſe locum ſumes ſpondææ ſecundum.
Hoc carmen, poſt treis uerſus, ſibi iungit Adonis
Metrum, quod ſic fit ſpondæum dactylus anteit.

Carmen ſapphicum conſtat trocheo, ſpondeo, dactylo, duobus trochæis: ueluti, Vt queant laxis reſonare fibris, Metire. vt que, trochæus ant la ſpondæus, xis reſo, dactil. nare, trochæus, fibris, trochæus. Huic carmini, poſt tres verſus, ſubditur Adonium, ſiue Adonicū, ſic dictum ab Adone puero, uel ab Adone inuentore, dactylo & ſpondæo conſtans; vt nubibus atris. condita nullū, &c. Nomen habet a Sappho puella, primum hoc genere apud Græcos uſa. Quid eſt trochæus? Pes qui ex longa & breui conſtituitur; ut ſolue.

Phaleucium carmen.

Quum facies carmen, quod compoſuiſſe Phaleucus
Dicitur, in prima ſpondæus erit regione:

Datylus inde datur, triplicem cui iunge trochæum.

Phaleucium cõstat spondeo, dactylo, & tribus trocheis; vt Passer deliciæ meæ puellæ. Scande. Passer, spond. delici, dact. æ me, troch. ae pu, troch. ellæ, troch. Nomen accepit a Phaleuco inuentore; & dicitur aliàs hendecasyllabum, quod sine synalœpha, & ecthlipsi undecim est syllabarum. Quæ sunt scansioni figuræ potissimum deseruientes? Synalœpha, Ecthlipsis, Synæresis, Diæresis. Profer de his regulas.

M, necat ecthlipsis, ceu uocalem synalœpha,
Dictio dum sequitur, quæ a uocali incipiatur.

Ecthlipsis, est m, literæ cum sua vocali detractio, absumptio, vel interemptio, quoties dictio aliqua in m, literã definit, & dictio sequẽs a vocali ĩchoatur; ut hoc uersu.

Virtutem primam esse puta compescere linguam. Scande.

Virtu, spond. tempri, spond. messe pu, dactyl. m, & a, absumpta, ta com, spõ. pescere, dactyl. linguam, spõd. Itẽ Multũ ille & terris, &c. Scãditur sic. Multil, let ter. &c. Aliquado tamẽ nõ interimitur, Ennius; Insignita fere tũ millia militum octo. Priscianus, Et formã contra positarũ imagine coni, S, quoq; sola aliquando interimit. Lucretius; Arboribus veteres decidere falcib. ramos. aliquãdo cũ uocali præcedenti. Virgilius; Aut ouium fœtus, aut urentes culta capellę. Sic scanditur, Aut oui, dactyl. um foe, spõ. taut u, spon. rentes, spon. culta ea, dactyl. pellae, spõ. Sinalœpha est vocalis detractio, quoties in eã dictio definit, & sequẽs a vocali exordiũ sumit; vt sera nimis vita est crastina, uiue hodie. Scande. Sera ni, mis ui, test crasti na, viuo die. Quod si versus finiat in m, vel ĩ vocalẽ & sequẽs a vocali ĩcipiat nulla erit ecthlipsis, aut synalœpha, præterquã in paucis versibus, qui dicuntur hypermetri, vbi in versu finito manet syllaba ĩ m, vel in vocalẽ definẽs, q̃ a principio alterius versus absumitur: Vir. Sternit ĩfelix alieno vulnere, cęlũq; Aspicit; & terras &c.

Vocalis non absumpta, sed correpta tantum.

Non perimens longam raro breuiare poeta
Consueuit; ueluti, Sunt insulæ ore canendæ.

Vocalis ante uocalem nō semper absumitur, sed aliquā do longa solum corripitur: quod notādum magis quàm imitandum censeo. Virgilius; Et longum formose uale, uale, inquit Iola. idem: Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt? Priscianus: Nunc magno nobis sunt insulæ ore canendæ.

Vocalis ante uocalem immutata.

Id mirare magis, uocalem nil uariatam
Interdum cernes: uelut, Ionio immenso.

Aliqñ vocalis manet inuariata, sed id quoque magis notandum, quàm imitandum. Ouidius; Iactari quos cernis in Ionio immenso. versus est spondacius. Virgilius; Et succus pecori & lac subducitur agnis, &c.

O, ET HEV.

Heu, o, non perimes: at o interdum breuiabis.

O, & heu, ante uocales, integræ manent. Ouidius, O vtinā tunc cum Lacedæmona classe petebat. Virgilius; Te Corydon o Alexi, trahit sua quenq; uoluptas. Ouidius; Heu vbi pacta fides? ubi quæ iurare solebas? &c.

Vocalis ante uocalem in eadem dictione absumpta.

Vocalem perimunt plerunque in nomine eodem:
Sic Maro docte refers, aluearia uimine texta.

Synalœpha fit nonnunquā in eadem dictione. Virg. Seu lento fuerint aluearia vimine texta. Scāde, aluaria. Propertius; Eosdem habuit secum, quibus est relata, capillos. Scande, os dhabu, it se, &c.

Sinæresis nulli uitanda.

Omnibus ista licent, huic, cui, dij, dijs, quoque dehinc, dein,
Proin, deest, semianimis, prout, deorsum, prehendere, seorsum.
Sic ij, sic ijsdem. Quædam diuisa leguntur.

Synęresis, est duarum vocalium naturaliter diuersarum, in vnam contractio, ut Thesi, pro Thesei, Phæton, pro Phaeton: auris, pro aureis, ut, Atria dependent lichni laquearibus aureis. In sequētibus solet esse licita in carmine, huic, cui, dij, dijs, dehinc, dein, proin, deest, semianimis, semiustus, semihō, prout, deorsum; seorsum, prehendo, ij, ijsdem: ut; Huic coniux Sichæus erat, Cui pendere sua patereris, &c. [Quædam diuisa, &c.] Nam huic interdum dissyllabum est. Sidonius: Assurexit huic coxit quod torridus Auster. Albinus: Ille cui ternis Capitolia celsa triumphis.

Diæresis.

Scandere si bene vis, tu nosce diæresin apte,
Ex vna per quam duplex fit syllaba semper:
Sic syluæ uates lyricus trissyllabon effert.

Diæresis est vnius syllabæ in duas diuisio, vt syluę dissyllabū est: sed vates lyricus Horatius, per tres syllabas syluæ, dixit: ideo noticia huius figuræ ad scansionem necessaria est. Diæresis, idest, diuisio διαιρέω, idest, diuido.

I, uocalis ubi male putatur esse consonans.

Nominibus Græcis non consonant I, uel, Hebræis:
Quapropter dices, Iacobus Iambus, Iaspix
Profer Iulus, Iaspis, Ioennes, & Iesse.
Suaueq; ab indoctis laniatum nomen IESVS.

I, litera

I, litera neque in græcis, neque in Hebræis unquã est cõsonans; unde Iacobus, quatuor syllabarum est, nõ triũ iambus, Iaspie, Iulus, Iaspis, Iesse, Iason, Ioseph, Iacob, Ionas, &c. trium, Iob, duarum. Iesus autem semper trisyllabum est in quo bis peccauit Alexander ibi. [Dat Iesus um quarto, &c.] ꝙ Iesus dissyllabum protulerit, ut i, sit consonans, &c. ante s, producendum breuiauerit.

Quot sunt regulæ generales quantitatis syllabariæ? Duodecim. Planum fac.

Prima, de Positione.

Dum postponuntur uocali consona bina,
Aut duplex, longa est positu. Quod si duo subsint
Finali raro positu producitur illa.

Vocalis naturaliter breuis, quã duæ cõsonantes continuo sequuntur, ita, ut una consonantiũ in eadem dictione cũ uocali ponatur; aut quã in eadẽ dictione sequitur duplex. i. x, & z, uel i, consonans in medio dictionis non cõpositæ, inter duas vocales posita, vt Maia, producitur ea uocalis positione, siue positu consonantiũ, vel duplicis. Cur dixisti vocalis? Quia oĩs syllaba gratia uocalis quanta dicitur: Cur dixisti ita ut una consonãtium? &c. Quia nõ oportet utranque in eadem syllaba locari, uerbi gratia, a, in at, corripitur; eadem si consonans in principio sequentis dictionis ponatur, producetur. Vergil. At regina graui, &c. exẽpla regulæ sunt, tempus; annus, lustrum, dixerunt, azymus, aio, &c. Consonans bis posita, pro duabus habetur, ut prima in annus, &c.

Regula secunda, de Liquescentia.

Cum muta liquidam scribens in syllaba eadem,
Ancipitem ponas uocalem, quæ breuis esset:
Hanc tamen in prosa semper breuiare iubemus.
Sunt l, & r, liquidæ: queis raro iungimus, n, m.

Quando vocalem natura breuē sequuntur muta & liquida, eandem cum sequente vocali constituentes syllabam, ita tamen vt præcedens vocalis in eadem dictione ponatur, ipsa est anceps in versu, in prosa vero sẽper correpta. Mutæ sunt b,c,d,f,g.K,p,q,t. Liquidæ l,& r, & aliquãdo n,& m. Ouidius: Et primo volucri similis, mox vera volucris. Virgilius: Albanique patres, &c. Ouidius: Tẽpus Atla veniet. Sic ibidem: Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas &c. De n,& m; ratioꝛa sunt exẽpla: vt arithmos, idest numerus; & cygnus, quæ corripiuntur. Cur dixisti in regula, vocalē natura breuem? Quia quæ sine positione producitur, nulla liquescẽtia potest corripi, vt prima in matrimonium &c. Cur dixisti eandem cum sequente? &c. Quia alioqui liquescentia locum non haberet: ut abnuo; obnuo &c.

Regula tertia de diphthongis.

Diphthongum produc in Græcis, atque Latinis:
In Græcis semper: uerum subeunte Latina
Vocali breuia, ueluti præit, atque præustus.

Omnis diphthongus naturaliter producitur, tam in Græcis quàm in Latinis: ut musæ cœna, audio, euge. In Græcis quidẽ ẽt subeunte vocali, vt Aeacus; aeagrus; &c. In latinis uero tũ corripit sæpius; ut præesse, prahẽdo: tum omnia a præ composita sequente vocali. Virgilius. Stipitibus duris agitur, sudibusue præustis. Ouidius. Rapta turq; comis per uim noua nupta prẹhensis. Quid est diphthõgus? duarum vocalium vim suam retinentium in eadem syllaba complexio. Vnde dicitur? A dis, idest, bis; & phthongos, sonus, quasi duarum vocaliũ sonus Quot sunt diphthongi? Sex, æ, œ, au, eu, ei, yi, ut sæpe, fœnum, aula, Euterpe, treis, Harpyia.

Regula quarta de uocali ante uocalem.

Vocalis breuis ante aliam manet usque Latinis.

Voca-

Vocalis ante vocalem in Latinis dictionibus corripitur: ut Marius, Maria, Lucius, Lucia.

Quinque exceptiones.

Ni capit r, fio, produc: & nomina quintæ.
E, seruant longum, si præsit i, ceu speciei.
Anceps ius erit patrio: dic semper alius:
Alterius breuio tantum: commune sit ohe.
Caius, & Cai produc. conformia iunge.

Exceptiones sũt quinq;. Prima, Fio, producitur; vbi abest, r, ut fiebã, fiam: vbi vero adest r, corripitur, vt fieri, fiere. Secũda nomina quintæ declinationis producũt e, ante i, ĩ genitiuis, datiuisq; si pręcedat i, sicut speciei: secus corripiũt; ut fidei, rei. Tertia, Pronomina secũdæ declinationis, & noĩa habẽtia secundã declinationem pronominis, variãt i, ante us, vt vnius, illius, quæ in prosa tãtũ producuntur. Alius in genitiuo tantum producitur. Alterius solũ corripitur. Quarta, Ohe, interiectio exclamãtis & satiati, variatur. Quinta; Pompei, Cai, Vultei, similesque vocatiui producuntur, & vbicunque i, consonans in uocalem uertitur; ut fit in Caius, trisyllabo.

De uocali ante uocalem in Græcis.

Hic Græci uariant, nec certa lege tenentur.

Græcorum quædam producunt vocalem ante vocalem, ut aer, latria: quædam corripiunt, ut sophia: de quibus non potest dari certa regula.

Regulæ quinta de Deriuatis.

Deriuata patris seruabit dictio normam,
Consona si patris maneat: docet istud aratrum.
Multa tamen tolles post declarata, uel ante.

Syllaba, tanta est in deriuatiuo, quãta fuit in ea primitiui parte, vnde ĩmediate deriuabatur, si cõsonans primitiui maneat in deriuato: vt legi, præteritum priorẽ pro-

 ducit:

ducit:ergo etiam legerem,legerim, legiſſem, legero,legiſſe,quia a legi formantur.Lego autem priorem corripit,ergo etiam legebam,legam,legerem,&c.Item ſupinum aratum producitur,ideo etiam quod ab illo fit aratrum,non poſitu tantũ,ſed natura ipſa,& c.Cæterũ multa cõtra primitiuorũ regulas,aut producũtur,aut corripiũtur, quorũ nõnulla iã dicta ſunt,plura declarabũtur.

Regula ſexta, de Compoſitione.

Simplicis obſeruat menſuram compoſitiuum,
Quamuis diphthongus, vel uocalis varietur.
Hanc legem ſpernunt dicus a dico: innubus, atque
Pronubus, ambitus, nihilum cum ſemiſopitus,
Peierat a iuro,tum deierat, agnitus, & cog.
Connubium uaries: ab itum, comitia, dicas.

Compoſitum ſequitur ſimplicis regulam, & cõtra ẽt dipthongo, aut vocali mutata:ubiq; tamen ſunt regulæ obſeruandæ poſitionum & vocalium ante vocales,vt ludo,colludo:lędeo,illido:amicus,ĩimicus:tabeo,ĩtabeo, taceo reticeo:facio,reficio,&c. Per hãc regulã ꝑpoſitiones in cõpoſitione quantitatẽ priorem ſeruãt,vt abeo, adamo,ſubeo,euoco,deduco,amoueo,&c.[Hanc legẽ, &c.]Ab hac regula demũtur. A dico,nomina in dicus, vt cauſidicus maledicus,&c.A nubo,ꝑnuba,ĩnuba,Conubium,variatur. Ambitus,ta tum, participium ab ambio,ambis,producitur:Ambitus nomẽ, ſemꝑ corripit. Nihilum,à ni.i.non,& hilum,res nullius pretij, ut pote, fabæ nigrũm,quod producitur:nihilum autem corripitur.Lucret.De nihilo nlhil,in nihilũ nil poſſit reuerti.Sopio,primã producit:at ſemiſopitus eandem corripit.Cętera ſatis patent præter comitium, quod a ſimul itando dictum volunt,& producit primam etiam &c.

S E, & D I.

Se,produc,& di,præter dirimo: atque diſertus:

Se

Se,& Di,ppositione Latine ĩseparabiles ,pducũtur;ut segrego,diduco &c. Corripiunt tñ Dirimo, Disertus.

RE.

Est re,breue:at refert a res,producere debes:
Reijcit,& reicit. Nam quæ iacio tibi format,
I, prius interdum tollunt, ut corripiantur.
Addit uel demit metri grauitate poeta.

Re,præpositio inseparabilis corripitur,ut redeo,reditus,pro annuo prouentu,rẽnuo &c.[At refert &c.] Refert a res cõpositũ,producitur,alioqui corripitur.Reiicio,a re,&iacio,producitur positu.quia ĩ eo verbo i,duplex efficitur:vbi autẽ corripitur,i,consonãs abijcitur: quod etiam contingit in aliis compositis a iacio,ut adiicio,uel adicio:abiicio,uel abicio: subiicio,uel subicio, &c.Ea abiectio,in prosa barbarismũ facit:in carmine in his cõpositis a iacio,omnibus licet.Poetæ profecto plerunque metri gratia aliquid addunt, aut demunt, id in prosa esset barbarismus, præterquam forte in paucis iã olim in prosa admissis.

PRO.

Est pro, breue in Græcis: pro,longum ritè Latinis.

Pro, Græca præpositio, pro ante, semper corripitur, ut prolepsis,prologus,propheta &c.Pro,Latina præpositio producitur,ut prodo, proficio &c.

Pro, correptum.

Corripias pronepos, profugat, profugit, proficiscor
Et procio, peto significans: cui iunge procello,
Atque profana, professa, profunda, profesta, profari.
Propino, uario, procuro, iungo, profundo,
Sic bene docte locas propello, propago, Lucreti.

Dictiões literæ ĩsertæ corripiũt pro. Inter quas ,ppino, procurro,,pfundo,propello,propago ,ppagas uerbũ, ua-

 riant.

riant. Propello quidem & propago apud Lucretium potiſſimum.

I, & O, in compoſitis.

Pars ſi componens, fini prior i, uel o, donat,
Sit breue; cunctipotens, & Timotheus manifeſtant.
Quod ſi non ſemper manet i, producito ſemper.

Hēt hæc regula partes duas, quarũ prior eſt. Dictiones cõpoſitæ, ſiue Latinæ, ſiue Græcæ terminātes in i, primā partē cõpoſitionis; breuiant i, bifidus, trifidus, ſeſquipes, ſemiuir, vitiſator, &c. Poſterior, dictiones Grϙcϙ terminantes in o, primam partem cõpoſitionis breuiant illud o, vt Dorothea, Samothracia. Timotheus. [Quod ſi non, &c.] Hoc ſi ex declinatione tantum proueniret, produceretur: vt tantidem, tanticunque, quanticunque, &c.

Exceptio.

A quotus, atque dies, recte uariato; at ibidem
Et tibicen erit longum, cui iungis ubique.
Protrahit Auſonius matricidam grauitate.
Lagopus, gelophus. atque Theophila produc
Cum leucopetra: Geometra iungitur apte.
Quod medius facit atque dies, producito ſemper.

A quotus, & dies fit quotidie, & hinc quotidianus, & uariari põt utrunq;. At ibidem, tibicē, ubiq; producũt i. ſ. ſecundo loco poſitũ. Auſonius metri grauitate producit matricida, in Monoſtichis Cæſarũ, Matricida Nero proprij uim pertulit enſis. Lagopus, auis leporino uillo pedes habēs. Ceolophus. i. terrϙ tumulus. Theophilus, Theophila, propria. Leucopetra, loci nomen, & interpretatur alba petra. Geometra, notæ ſignificationis, producitur o. Meridies, quaſi medius dies, producitur ſemper.

Regula ſeptima de præteritis diſſyllabis.

Præteritiua tenent primam diſſyllabam longam;

Tolle

Tolle bibit, ſcidit, & fidit, ac tulit, ortaque do, ſto.

Præterita diſſyllaba producūt priorem, ut ueni, feci, uidi &c. Tolluntur ſex, bibi, ſcidi, fidi, tuli, dedi, ſteti, quę breuiant.

Regula octaua, de geminatis præteritis.

Corripiunt binas geminantia, ceu ceciderunt.
Tolle, cæciderunt a cædo, a pedo pepedi.

Præterita geminantia principium, primam & ſecundam ſyllabas corripiunt, niſi poſitio impediat: ut tetigi, peperi, pepuli, tutudi. In cecidi uero a cedo, & pepedi, prima tantum corripitur, ideo excipiuntur.

Regula nona, de ſupino diſſyllabo.

Cuncta ſupina tenent primam diſſyllabam longam.
Præter nata ſero, cieo, lino, ſto, ſino, ſiſto,
Do, ruo, cum queo, eo, reor. At ſtaturus, atum, dat.

Supina diſſyllaba producunt priorem ſyllabam: ut uiſum, luſum &c. [Præter nata, &c.] Eximuntur, Satum a ſero, citum a cieo, litum a lino, ſtatum a ſto, & ſiſto, ſitū a ſino, datum a do, rutum a ruo, quitum a queo, itum ab eo, ratum a reo. Staturus contra primitiui naturam primam producit.

Regula decima.

Præ, tum, uocalem de ui, reliquis dabo longam.

Oē ſupinū non dictū, mutans ui, ſyllabam in tum, producit uocalem ante tum: ut expeditum, petitum, &c.

Regula duodecima, de verborum crementis.

A incrementis uerborum.

A creſcens produc; niſi cremento dare primo.

Cremētū uerbi eſt, ubi exceditur ſecūda perſona ſingularis numeri præſentis temporis, indicatiui modi, actiuæ uocis; quæ ſi defuerit, qualis foret, oſtenditur; ut amamus, creſcit; quia excedit hanc perſonā amat. Oſcularis, creſcit:

crescit:quia si secúda persona actiuæ vocis foret, ipsa est set osculas. Vocalis in primo cremēto est, quæ erat secūdæ personæ ultima: reliquæ in secūdo cremento esse dicuntur. A, igitur in omni cremēto producit; ut amam', legebamus. Excipit ī primo cremēto do, das, dare, cū primę cōiugātionis copositis, vt venūdabā, pessundabā, &c.

E, in crementis.

Ni subit r, produc e, semper: quum subit r, do
Cum socio ternæ breue præsens: protrahe eris.
Semper e, corripitur præ ram, rim, ro, beris adde.
In reliquis produc, quamuis steterunt. Maro dicat.

E, in ūtroq; cremento producitur, ut amemus amaremus, docemus, legebam, nisi postponatur r, nā tunc corripitur oē presens tertiæ coniugationis; ut legor, legeris legere, legeremus, legerē. Cum socio. i. præterito imperfecto subiunctiui modi. Re, ante re, uel ris, producitur; ut legereris. E ante ram, rim, ro, semper corripitur; ut legerā, legerim, legero. Sic amaueram &c. Beris uel bere, corripitur; ut amaberis amabere. Cætera producuntur, ut steterunt, legerunt, qualia Virgilius, & plures licenter corripuere; nos non imitabimur.

I, o, & u, in crementis uerborum.

I, produc primo cremento, dummodo quartæ.
Est verbum: debet semper producier iui.
Corripe præteritis imus, undique, uenimus edit.
In subiunctiuo rimus, ritisq; licenter.
Inuenies: nolito, velito, velimus, & itis,
Et simus, sitis, produc. Erit u, breue, non o.

I, in primo cremēto uerbi quartæ coniugationis semper producitur; ut audimus auditis, audire, audirem &c. Ibā ibo &c. Itē præteritum in iui, producit ubiq; i, ante ui; ut petiui, petiueram. Imus, in omni præterito corripitur:

pitur: vt venimus, audiuimus, nisi in subiunctiuo, præterito, in quo rimus, & ritis, licenter producuntur &c. O in cremento producitur: vt amatore: V, vero corripitur, vt volumus. Cætera nota sunt.

Regula duodecima, de nominum crementis.

Crementum nominis, pronominis, & participij, est excessus obliqui, in syllaba, uel syllabis, supra nominatiuũ eiusdem numeri: vt puer pueri, qui quorũ. In cremento autem plurali, a, e, & o, producuntur: vt harum, rerũ, horũ. I, & u, corripit, vt artibus, artubus. Prima declinatio in singulari nõ crescit, nisi pro æ, dicatur ai, de quo satis dictũ est. Nec quarta nisi in datiuo, vbi est vocalis ante vocalem, vt dictum est. ergo a secunda auspicabimur.

Crementum secundæ declinationis.

Quæ sequitur primam tantum producit Iberi.

In secunda declinatione vnicũ producit penul. genitiui, Iber Iberi, & eius compositum Celtiber Celtiberi.

Tertiæ crementum A, & O.

Dic atis, onis, ab o, fert inis, breue: protrahis enis.
On si vertis in o, mensus fit qui fuit ante.

A, corripitur. vt poema poematis. Ab o, producuntur onis: & enis: vt Cato Catonis, Anio, Anienis: Inis, ab o, corripitur, vt virginis &c. Si Græca in on, amittant n, seruat in obliquis quantitatem quam habuerũt: vt Agamemno Agamemnonis: Britõ Britonis: sic Brito Britonis, Saxo Saxonis: Macedo Macedonis &c. quæ corripiuntur.

C.

Dices halecis: nec spernes Melchisedecis.

Halec halecis: Melchisedec Melchisedecis, producunt penultimam genitiui.

D.

Dauid Dauidis dices. Bogudis Bogud. optat.

Producitur etiam Dauidis, Bogud Bogudis corripitur.

L.

Masculeum dat alis; neutrum formatur ab alis;
Elis, cum solis produc; reliquis breuiatis.

Al alis, masculini generis corripit penultimam; ut sal salis, Annibal Annibalis &c. Neutra producuntur; ut capital capitalis &c. Sic Michaelis, Danielis &c. Sol Solis, Reliqua corripiuntur.

On, nimis incertum est. En, inis dat. cætera produc.

En, inis, corripitur; vt nominis. Cætera producut, ut Peanis, Damonis &c. Delphinis. De on, non potest tradi certa regula; nam multa producuntur, vt Babylon Babylonis, multa corripiuntur; ut canon canonis &c.

R.

Aris, produco neutris. Nectar, iubar, aufer.
Protrahe nar naris, furis, ueris, Ricimeris,
Byzer, See, & Iber; in ter Græcum, æthere dempto.
Oris, ab or, produc, cum neutris corripe Græca.
Arboris, & nemoris, breuis, indictaque cuncta.

Aris, ab ar, neutri generis ꝑducūtur; ut laquearis &c. Tolluntur nectaris, iubaris, & quædā propria; vt Hamilcar Hamilcaris &c. [Protrahe nar &c. Porriguntur quæ sequunt̄ in litera, Nar Naris, fluuij nomē; Fur furis, uer vris; Ricimer Ricimeris, viri ꝓpriū, Byzer Byzeris, populus, Ser Seris, populus, a Sera urbe, apud quā sunt lanīgeræ arbores; unde serica uestiméta conficiuntur. Iber Iberi, Hispanus. [In ter, Græcum, &c.] Græca in ter, producunt penultimā genitiui; ut crater crateris, character characteris. Excipiuntur, Aether, ætheris. [Oris, ab or, produc, &c.] Produc oris, ab or, ut amoris &c. Sed corripe neutra, ut marmoris &c. Et Græca, ut Castoris, Hectoris:

ctoris:cum memoris, arboris; & cum omnibus non dictis;ut mulieris, gutturis;martyris &c.

A S.

Atis,ab as,produc.Ab anas anatis , breuiato :
Cætera corripies,nisi uasis. dico,uadis, uas.

As atis,porrigit,vt pietas pietatis &c. Demũtur anas anatis;auis &c.ut mas maris;uas uadis,& Græca mittentia genitiuum in adis:ut Pallas Palladis &c.

E S.

Es,breuiat: nisi cum locuples, mercesque, quiesque :
Sic hæres, Græcum iungo, quod præbuit, etis.

Es,breuiat penultimam genitiui: vt miles,militis,interpres interpretis.Ceres Cereris &c. Producũtur vero locuples locupletis,merces mercedis,quies quietis,hęres hæredis,& Græca quæ habent in genitiuo etis : ut magnes magnetis,tapes tapetis; lebes lebetis &c.

I S.

Is breuiat.Tollo glis gliris:quodque dat itis:
Et Psophis, Crenis, Nesis, Græcum quod in n, fit.

In is,corripiunt penultimam genitiui:ut lapidis. Isidis,ciceris &c.Sed porrigũt glis gliris: & quæ habẽt itis ut Dis ditis.Sic Sãnis.Quiris, Lis,& Psophis,idis, vrbs : Crenis,idis;Nymphæ nomen.Nesis;idis,insula adiacens Campaniæ.Adde Græca in is,quæ per n,etiam finiuntur: ut Salamis Salaminis,Thracis Thracinis &c.

O S

Protrahit os,tria corripiunt,bos,compos,& impos.

Os,in obliquis penultimam producit:ut Rhinoceros Rhinocerotis,custos custodis,flos floris, Tros Trois;Minos Minois,Heros Herois.Tria.bos bouis, compos compotis;impos impotis corripiunt.

VS.

V S.

Vs, breuiat. Tollas præ dis, vis, tis, quod habebit
V, præter pecudis Ligurgisque, intercutis, addo.
At melius, melioris habet: conformia iunge.

Vs penultimam genitiui corripit, ut corporis, uelleris, tripodis, œdipodis &c. Producunt, quæ habent utis, udis, aut uris: uirtutis, ſubſcudis iuris: ſic, incudis. Corripiuntur pecudis, Ligoris, a Ligus: & intercus intercutis. Comparatiua producuntur, ut melioris.

B S. P S. M S.

Conſona cum præit s, patrij penultima curta eſt:
Hinc cyclops, ſeps, gryphs, conops, cecrops, remo ueto.
Atque Europs, hydrops. Fuge Cyclopis atque Dolopis.

Nomen in s, præcedente conſonante: ut bs, ms, ps, penultimã genitiui corripit: ut lelaps lelapis, nomẽ canis &c. Producuntur cyclops cyclopis, gigas vnoculus. dolopis fuge. i. caue producere, contra Sulpit. Seps Sepis, ſerpens: gryphs gryphis animal. conops conopis, i. culex Cercops Cercopis, populus; Europs Europis, ꝓpriũ regis; Hydrops Hydropis, aqua intercus. [Fuge Cyclopis, &c.] Cyclopis producitur tantum, contra ſulpitum. Dolopis vero corripitur.

Præ gis, uocalem breuio: Producito lex, rex.
Ex, icis, abbreuiat, uibex, niſi. Cætera produc.
Præter abax, ſmilax, atrax: cum dropace candax,
Fax, atax, pharnaxque;, panaxque, ſtoraxque, colaxq;
Pix, onyx, illix, hiſtrix, cum maſtiche, uarix,
Corendix & eryx. fornixque, calixque, cilixque.
Dic ſelicem, ſalicem, laticem, natricemque, niuemque,

Cappa-

Cappadocem, celocem, cum præcoce. Iungitur istis
Dux, trux, nux, atque uolux. Variabo Syphacem.
Et Bebricem: raro nomen producimus istud.

Vocalis ante g, corripitur: ut remex remigis, grex gregis, Phryx phrygis &c. Sed ꝓducunt lex legis, rex regis. Corripe item icis, ab ex: vt uertex verticis &c. Vnũ producitur ubicis. Cætera producũtur in obliquis: ut myrmex myrmecis, halex halecis; pax pacis &c. Quæ sequũtur in textu breuiãtur: abax abacis, mẽsula numeratorũ: smilax smilacis, spẽs ederæ: Atrax Atracis, fluuius: dropax dropacis, unguenti genus; Cãdax, insula vulgo Caudia, fax facis. Atax Atacis, fluuius: Pharnax uiri propriũ: Panax panacis, herba · storax storacis, genus aromatis, Colax colacis, parasiti nomen: pix picis: onyx onycis, unguis & lapillus pretiosus: illix illicis. i. fraudulẽtus: histrix histricis, herinaceus: mastix masticis, resina lentisci arboris; mastix mastigis: uel mastigos, flagellum mastigia, idest uerbero uerberonis: uarix uaricis, plus ęquo intumescens uena: coxendis coxendicis, coxa. Eryx Ericis, urbis, montisque nomen: fornix fornicis, arcus lapideus: Calix, notum: Cilix icis populus: filix, herba: salix, larix icis, arbor; natrix icis, serpens: nix niuis: Cappadox Cappadocis, quispiam in Cappadocia natus; pręcox præcocis, præmaturus. dux, trux cis, crudelis: nux, crux, uolux. Syphax, proprium uiri uariatur, & Bebrix, populus, raro producitur.

Exples animũ sed nõ omnino: nã supersunt plura multo, sine quibus dissyllabaria quantitas non sit futura in promptu. Gñalia percurri, specialia de finalibus potissimũ subiecturus. His aut illis si nõ satisfecero, ubi minus satiaris, Despauterij cõmẽtarios legito diffusiores: qui si nequibũt explere nunq̃ expleberis. Omittãt istud: Geneati de singulis differtis. Sit ita sane de dictis. Quid de

primis

primis & medijs: adeo varijs & incertis generatim ne maxime ex ſequentibus Badianis verſibus deprome.

D primis, regulæ generales.

A ſolum trahit l, quodque & diſſyllaba mamnas,
E, diſſyllaba d, ſimul l, tradant, ſed & n, s:
T, que uel u, conſo. Cætera corripiunt.
I, tardant d, uel l, n, s, ceu conſonitans u,
M, uel r, in diſſyll. Cætera corripiunt.
O, bogomoſo, diſſyllaba d, modo tardant.
V, rapiunt b, l, p, polyſyllaba t, neque ſolum u.

A, in primis, corripitur ante oẽs conſonantes ſimplices: præterquã ante l, & diſſyllaba mamnas. i. ante m, n, s E, corripitur ante oẽs conſonantes ſimplices in primis, præter diſſyllaba d, & l, præterquã ante, n, s, t, & u, cõſonantem: i, quoq; corripitur, præterquam ante d, l, n, s, & u, conſonantem, & præter diſſyllaba in m, & r. O, corripitur, niſi ante b, l, p, & diſſyllaba ante d. V, vero produci tur, niſi ante b, g, m, s, & polyſyllaba in t, & ante u, cum alia litera, ut pluuia: nam ſi ſola ſit producitur: ut vua.

De medijs.

A, tardant g, uel u, medijs: ſed cætera curtant.
E, c, d, tardant l, m, n, t, uel u, mihi ſola.
I, niſi ſit ſuper u, uel q, poſcit breuiari.
O, medio tardant, s, t, cætera curtant.
V, curtant b, uel f, l, p, ceu conſonitans u,
Dum ſubſunt medijs, cætera longa dabis.
Excipienda ſuæ ponuntur in ordine normæ:
Nunc ſatis eſt primam ſignificaſſe uiam.

A, in medijs producitur ante g, & u, conſonãtem; ante cęteras corripitur. E, ꝓducitur ĩ medijs ante c, d, l, m, n, t,

n,t,u, consonantem ante cæteras corripitur. I,corripitur in mediis ante omnes, præterquã ante q.& u. O producitur in mediis ante s,& t. ante cæteras corripitur. Vs corripitur ante b,f,l,p,& u,consonantem : ante cætera, producitur : exceptiones quærendæ sunt in codice Despauteriano maiore: ubi omnia fusissime explicantur. Hic enim satis est vel vt quoquo modo viam indicasse.

De ultimis, A, terminale.

A, declinatum breuia, sed protrahe sextum,
Et quintum, cuius rectus producitur: & mna.
Producunt nostri quædam muliebria Græca
In recto, ut Tegea: sine teste nihil uolo tale.
Non declinatum produc, ita: cum quia, demptis,
Et puta non verbo. Ginta melius loco longum.
Postea, & ultra, leges cum contra, curta licenter.
Eia breue est Flacco.

Vltima syllaba noscitur positu: ut post, ast, est; amant. Diphthongo: vt heu, musæ. Regula, vt A, declinatũ corripitur, vt musa, Anna, nominatiui & vocatiui casus. Loquimur de declinatis per casus, nõ per tẽpora. [Sed protrahe &c.] Ab hac regula tolluntur ablatiui, quia producũtur, vt musa, mea, lecta, & vocatiui a nominatiuis productis, veluti Aenea. Anchisa, Atla. Mna monosyllabum cuiuscũq; casus producitur. [Producũt &c.[A in nominatiuo Græco fœminini generis; a nostris corripitur, licet illi producãt: ueluti Scylla, Medea, Lerna &c. Quosdã tamen nominatiuos nostri produxerunt ad imitatiõnẽ Grẹcorũ, sic tamen vt aliqua cẹsurarum locũ habeat: ideo nihil tale producemus sine autoritate, idque faciemus rarissime, qa poterũt i e, terminari, vt Tegea, vel Tegeæ &c. [Nõ declinatum &c.] A, in omnibus per casum

non declinatis producitur,vt clama,frustra,præterea,supra,&c.Corripiuntur aũt ita,quia, & puta,aduerbium. Numeralia in ginta,rectius producunt: ut triginta, quadraginta,&c.Produc quoq; præterea,interea,antea,postea,contra,ultra, quæ interim corripiuntur. Eia, Valerius Flaccus corripit, & alleluia, Sidonius.

E, in ultimis.

E, breuia. Primæ produc, & nomina quintæ.
Cum natis addes pluralia cuncta secundæ:
Iunge doce, & socias. Monosyllaba longa repono,
Inclinatiuas præter. Male, cum bene dempto,
Omnia produces aduerbia, siqua secunda
Præstiterit, summique gradus aduerbia quæuis,
Sunt ferme, atque fere producta, quibus dabis ohe.

E,corripitur,ut docere.Ganymede, Hercule, Achille, & similes uocatiui,& ablatiui tertiæ.[Primæ, &c. E, in prima & quinta declinatione,in quocunque casu reperitur, producitur,ut parescene,Anchise, &c. uocatiui,& ablatiui,specie, die,re:hĩc hodie,pridie,postridie, quotidie,quare.Produc,quoque pluralia in e,ut cete,tempe[secundæ,&c. Producitur omnis secunda persona uocis actiuæ singularis numeri præsentis temporis secundę coniugationis, imperatiui modi,ut doce, mone.Monosyllaba producuntur:ut ne,te,se,de.Hinc demuntur coniunctiones encliticæ,que, ue,ne, & in compositis quisque, nonnè,&c. Producuntur aduerbia in e, ab adiectiuis secundæ declinationis, siue comparantur, siue non, ut pie,egregie,æque, docte,&c.Corripiuutur tamen bene,& male,atque mage pro magis. Aduerbia superlatiui,undecunque fiunt,producuntur: ut maxime, minime,&c.Produc fere,ferme, & ohe.

I, finale.

I, longum pono, uocitantem contraho ternę.

Sæpeque

Sæpeque Græcorum ternum, Minoidi, testis.
Sed nisi, siue quasi, mihi, ibi, sibi, ubi, uariabis.
Et tibi, iunge cui, tantum breue moly, locatur.

I, producitur. Corripitur vero cunctus tertiæ uocatiuus, vt Alexi, Amarylli, Philli &c. Datiuus quoque tertiæ Græcus corripi iuenitur: vt Palladi, Minoidi &c. Sed nisi &c.] Variabis in litera posita, inter quæ, nisi & quasi rectius corripiuntur. Cui, sæpius est monosyllabum. Moly, tantum breue. herbæ nomen.

O, in fine.

O commune datur, produc monosyllaba, iungens
Cum terno sextum; atque aduerbia nomine nata,
At uariabo cito, cum sedulo, mutuo, crebro,
Seroque, sit curtum modo, solum, sed breuiari
Ergo pro causa non vult. produco quaterno
In casu nomen, fit cuius in us, genitiuus.
O, patrij produc: uariaque gerundia uerba.

O variatur, vt Cato; leo, Apollo &c. Producuntur tātum monosyllaba, vt do, sto, pro &c. Producuntur tantū datiui & ablatiui, vt domino, meo, amato &c. Producūtur tantū & aduerbia ex nominibus ducta, vt tanto, quāto, falso, primo, &c. Variātur āt, cito, sedulo, mutuo, crebro, sero. Ergo pro causa producitur. Produco Græcū ī o, faciens genitiuus in us, in nominatiuo; datiuo, accusatiuo; & ablatiuo, vt Dido; Clotho, Argo, Clio; Sappho &c. genitiuus in o; producitur tantum; vt Apollos Apollo; Androgeos Androgeo &c. Varia gerundia verba; vt, pluribus his æger moritur vigilando; sed illum.

V, & B.

V, semper produc. B, contrahe. Barbara deme.

V; produc, vt Iesu. B; corripit, vt ab; ob. Demuntur Barbara in b, q̄ producuntur, vt Iob; Aminadab, Iacob &c.

C, in ultimis.

C, produc. Præter nec, donec sed uariabis.
Hic, bene pronomen, fac, uerbum iungimus isti.

C, producitur: vt, sic. Corripiuntur, nec donec. Hic: ad uerbium producitur: pronomē uariatur, & fac uerbum.

D, & T.

D, breue ponatur, ceu t, nisi syncopa fiat.

D, corripitur, vt apud, Bogud. Sic nomina in t, ut, caput, amat, docet: nisi aliquando per syncopen producatur, ut fumat, pro fumauit, obit, pro obiuit.

L.

L, breue sit, Cum sol, sal, nil, tolluntur Hebræa.

L, corripitur: ut Annibal, Hiempsal, mel, fel. Producuntur sol nil, & sal. Hebræa quoque producuntur: ut Michael, Raphael &c.

N.

N, produc. Demas an, in, & prolem, tamen atque
Forsitan, & forsan, uiden, huic conformia iunges.
Quod dat inis, curtum est, uelut on, quod tertia nescit.
Corripitur quartus, quando breuis ultima recti est.

N, producitur, ut Himen, Titan, delphin. Et omnia nomina tertię in on, ut Agamemnon. tollũtur à regula an, in, cũ prole, dein, exin, subin, proin, tamen, attamen, forsan, forsitan, uiden, & quæcunq; per apocopen n, habét, ut men' pro mè ne? ten', te ne, egon' ego ne &c. Quod dat &c. Corripe en, hñs inis, in genitiuo, ut pecten, crimen, &c. Corripitur quoque in on, secundæ declinationis, quod Latini in im, uertere solẽt, vt Ilion, Pelion, &c. Corripitur similiter accusatiuus, cuius nominatiui vltima corripit, ut Medeã Maian, &c. Accusatiui a lõgis nominatiuis producuntur tantum, ut Aenean, Anchisen.

R.

R, breuies. Produc cuius dat patrius eris

Addito iber, aer, æther, Sit Celtiber anceps.
Vt cor, non longum melius. Producito tantum
Cur, far, Lar, fur, nar, par: uix prolem breuiabo.

R, corripitur: vt mulier, pater, mater, &c. Producũtur noĩa in er, habẽtia eris, pen. longa in gtõ, ut crater, character, clyster, &c. Ver, iber, aer, æther, adduntur. Celtiber uariatur, & cor, qđ tamen melius corripitur. Producunt tantum cur, far, &c. par cum cõpositis, impar, &c. quæ non omnino recte breuiantur quandoque.

A S.

As, produc. Sed adis. quæ dant patrio, breuiantur.
Et ternæ quartœ: uates, bonus Helias, inquit.

As, producitur, ut foras, &c. Corripiuntur tamen omnia nomina tertiæ, quorum genitiuus in adis, uel ados, desinit, ut Arcas, &c. Corripe quoque accusatiuum pluralem tertiæ in as, ut rhetoras, &c.

E S.

Ponitur es, longum. Pluralia corripe Græca,
Quæ crescunt uelut es de sum, penes, inquies adde
Cum neutris: & si patrio est penultima curta
Ternæ. Tolle Ceres, Aries, paries, abies, pes.

Es, producitur, ut Anchises, Dares, &c. Corripiuntu autẽ oĩa Græca pluralis numeri tertiæ declinationis crescentia in singulari; ueluti, Dæmones, Vascones, Britones, Pæanes, Delphines, crateres, castores, gigantes, pixides, & quãplurima alia. Es, a sum corripitur, ab edo, producitur. Penes itẽ præpositio, & inquies nomen, corripiuntur: quemadmodũ & noĩa neutri generis, vt Hippomanes, cacoethes, &c. Corripiuntur & nomina tertiæ in es, penultimam genitiui breuiantia: ut potequæ itis, etis aut idis, penul. breui obtinent: vt miles, teres, deses, &c. Producuntur solum Ceres, aries, paries, &c.

Monemur vulgata decē uitia in carminib. cōtexendis vitare. Primo, ne barbarū, aut incongruū quicquā admisceamus. Secundo ne quid redundās, aut deficiens sit, ut quicque, quoque, aut alias particulas, pp metrū duntaxat, ingeramus. Qui pedū nimis, aut nō satis ponūt; qui sensum non explent aut frustra repetunt: Tertio, ne qd male transponatur. Quarto, ne sensus cōfundatur. Quinto, syllabarum quantitas non uiolabitur. Sexto, nec post uocalem, nec post m, ponetur in eodem uersu dictio incœpta a uocali, nisi fiat ellipsis, aut synalœpha. Septimo, non ponemus succussantes literas, syllabas, aut pedes: ut O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti. Octauo, ne quid sit affectati nimis, turgide aut molliter sonans. Nono, uitabitur in paruo poemate magna licentia. Et decimo cauebimus, ne non probati autoris carmina imitemur. Sed finem facio. Si præceptores hæc diligenter declarabunt, multum iuuerit rudes adolescentulos.

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIEN. APPENDIX ad quantitates syllabarum de Accentibus.

Accentus est certa & legitima pronunciandi ratio. Estque triplex, Acutus, circunflexus, Grauis. Acutus est, quo syllaba attollitur, ut prima a genitiuo carminis, & insignitur hac nota Circunflexus, quo syllaba & attollitur pariter, & demittitur: ut . prior a ire & notatur hoc insigni . Grauis, quo syllaba deprimitur, duæ postremæ a dominus, & figuratur hoc signo, ut falsò hic. Sororem falsò creditam, &c. Nam propter consequentiam partium orationis, idest, quod in contextu orationis partes aliæ alias consequuntur, acutus transit in grauem.

Nota-

Notarum accentuum usus.

Hmôi notulis Græci passim vtūtur, raro Latini, nisi sicubi hęrere possit, vtri accentuū principalis sit locus, vel quia anceps sit dictio, ut una nomē, unà aduerbiū; plane nomē, planè aduerbiū: a, e, uocales literæ, à, è, præpositiones: quod, extra notam accentus nomen, cum accentus nota cōiunctio, &c. vel quia sit ita, tu tametsi in promptu sit uidere germanū accentum, tamen cum plerunq; non nisi exercitatus statim videat, ut scripserunt, nō scripsêrunt. Rursum scripsere non scripsére, cum prolatione nihil hæc interesse uideantur, certè ut hodie proferimus.

Quomodo fiant accentus.

Accentus ita fiunt. Nam proferenda dictione qualibet, in ea attollimus certam quandam syllabam, atq; ita fit accentus aut acutus, aut circūflexus: & reliqua deprimimus. i. ęquabili sono, ac uelut uno uocis tenore proferimus. Atq; hoc ipsum est grauis accentus. Differunt quidem ipsa re acutus, & circūflexus, ac diuersæ sunt naturę, sed hoc nos quidē sono & uoce nō internoscimus: utrobiq; enim syllabam pronunciando attollimus. Porrò acutus & circunflexus sunt principes accentus, ut de illis tantum laborandum sit: nam grauis uel non quærentibus obuius est. Quod nunc ita interpretari libet. Quotquot syllabæ sunt in dictione, una tantum attollitur, id est (ut nunc accipimus) acuto aut circūnflexo accentu effertur: reliquæ omnes syllabę grauantur seu demittuntur, etiam si mille essent, ut grauis accētus iure dicatur syllabicus, quod fit in omni syllaba dictionis, præterquā in illa una, quæ attollitur, ut Gratianopolitanorum. Itaque quum de accentu cuiuspiam dictionis loquimur, tantum de horū altero, qui sunt eximii, hoc est, de acuto aut circunflexo intelligimus, unde de his tantum præcipi solet. Nā grauis nihil habet, quod regulis egere possit.

Producicur etiam Dauidis, Bogud Bogudis corripitur.

L.

Masculeum dat alis; neutrum formatur ab alis;
Elis, cum solis produc; reliquis breuiatis.

Al alis, masculini generis corripit penultimam; ut sal salis, Annibal Annibalis &c. Neutra producuntur; ut capital capitalis &c. Sic Michaelis, Danielis &c. Sol Solis, Reliqua corripiuntur.

On, nimis incertum est. En, inis dat. cætera produc.

En, inis, corripitur; vt nominis. Cætera producut, ut Peanis, Damonis &c. Delphinis. De on, non potest tradi certa regula; nam multa producuntur, vt Babylon Babylonis; multa corripiuntur; ut canon canonis &c.

R.

Aris, produco neutris. Nectar, iubar, aufer.
Protrahe nar naris, furis, ueris, Ricimeris,
Byzer, See, & Iber; in ter Græcum, æthere dempto.
Oris, ab or, produc, cum neutris corripe Græca.
Arboris, & nemoris, breuis, indictaque cuncta.

Aris, ab ar, neutri generos pducūtur; ut laquearis &c. Tolluntur nectaris, iubaris, & quædā propria; vt Hamilcar Hamilcaris &c. [Protrahe nar &c. Porriguntur quæ sequunt in litera, Nar Naris, fluuij nomē; Fur furis, uer vris; Ricimer Ricimeris, viri pprīu, Byzer Byzeris, populus, Ser Seris, populus, a Sera urbe, apud quā sunt lanigeræ arbores; unde serica uestimēta conficiuntur. Iber Iberi, Hispanus. [In ter, Græcum, &c.] Græca in ter, producunt penultimā genitiui; ut crater crateris, character characteris. Excipiuntur, Aether, ætheris. [Oris, ab or, produc, &c.] Produc oris, ab or, ut amoris &c. Sed corripe neutra, ut marmoris &c. Et Græca, ut Castoris, Hectoris:

ctoris:cum memoris, arboris; & cum omnibus non dictis;ut mulieris, gutturis;martyris &c.

A S.

Atis,ab as,produc.Ab anas anatis, breuiato :
Cætera corripies,nisi uasis. dico,uadis, uas.

As atis, porrigit, vt pietas pietatis &c. Demūtur anas anatis;auis &c. ut mas maris;uas uadis,& Græca mittentia genitiuum in adis:,ut Pallas Palladis &c.

E S.

Es,breuiat: nisi cum locuples, mercesque, quiesque:
Sic hæres, Græcum iungo, quod præbuit, etis.

Es,breuiat penultimam genitiui: vt miles,militis,interpres interpretis.Ceres Cereris &c. Producūtur vero locuples locupletis,merces mercedis,quies quietis,hęres hæredis,& Græca quæ habent in genitiuo etis : ut magnes magnetis,tapes tapetis; lebes lebetis &c.

I S..

Is breuiat.Tollo glis gliris:quodque dat itis:
Et Psophis, Crenis, Nesis, Græcum quod in n, fit.

In is,corripiunt penultimam genitiui:ut lapidis. Isidis,ciceris &c.Sed porrigūt glis gliris: & quæ habēt itis ut Dis ditis.Sic Sānis.Quiris, Lis,& Psophis,idis, vrbs : Crenis,idis;Nymphæ nomen.Nesis;idis,insula adiacens Campaniæ.Adde Græca in is,quæ per n,etiam finiuntur: ut Salamis Salaminis,Thracis Thracinis &c.

O S

Protrahit os,tria corripiunt,bos,compos,& impos.

Os,in obliquis penultimam producit:ut Rhinoceros Rhinocerotis,custos custodis,flos floris, Tros Trois;Minos Minois,Heros Herois.Tria.bos bouis, compos compotis;impos impotis corripiunt.

V S.

Vs, breuiat. Tollas præ dis, vis, tis, quod habebit
V, præter pecudis Ligurgisque, intercutis, addo.
At melius, melioris habet: conformia iunge.

Vs penultimam genitiui corripit, ut corporis, uelleris, tripodis, œdipodis &c. Producunt, quæ habent utis, udis, aut uris: uirtutis, subscudis iuris: sic, incudis. Corripiuntur pecudis, Ligoris, a Ligus: & intercus intercutis. Comparatiua producuntur, ut melioris.

B S. P S. M S.

Consona cum præit s, patrij penultima curta est:
Hinc cyclops, seps, gryphs, conops, cecrops, remo ueto.
Atque Europs, hydrops. Fuge Cyclopis atque Dolopis.

Nomen in s, præcedente consonante: ut bs, ms, ps, penultimã genitiui corripit: ut lelaps lelapis, nomẽ canis &c. Producuntur cyclops cyclopis, gigas vnoculus. dolopis fuge. i. caue producere, contra Sulpit. Seps Sepis, serpens: gryphs gryphis animal. conops conopis, i. culex Cercops Cercopis, populus; Europs Europis, ꝓpriũ regis; Hydrops Hydropis, aqua intercus. [Fuge Cyclopis, &c.] Cyclopis producitur tantum, contra sulpitum. Dolopis vero corripitur.

Præ gis, uocalem breuio: Producito lex, rex.
Ex, icis, abbreuiat, uibex, nisi. Cætera produc.
Præter abax, smilax, atrax: cum dropace candax,
Fax, atax, pharnaxque, panaxque, storaxque, colaxq;
Pix, onyx, illix, histrix, cum mastiche, uarix,
Corendix & eryx. fornixque, calixque, cilixque.
Dic felicem, salicem, laticem, natricemque, niuemque,

Cappa-

Cappadocem, celocem, cum præcoce. Iungitur istis
Dux, trux, nux, atque uolux. Variabo Syphacem.
Et Bebricem: raro nomen producimus istud.

Vocalis ante g, corripitur: ut remex remigis, grex gregis, Phryx phrygis &c. Sed pducunt lex legis, rex regis. Corripe item icis, ab ex: vt uertex verticis &c. Vnū producitur ubicis. Cætera producūtur in obliquis: ut myrmex myrmecis, halex halecis; pax pacis &c. Quæ sequūtur in textu breuiātur: abax abacis, mēsula numeratorū: smilax smilacis, spēs ederæ: Atrax Atracis, fluuius: dropax dropacis, unguenti genus; Cādax, insula vulgo Caudia, fax facis. Atax Atacis, fluuius: Pharnax uiri propriū: Panax panacis, herba · storax storacis, genus aromatis, Colax colacis, parasiti nomen: pix picis: onyx onycis, unguis & lapillus pretiosus: illix illicis. i. fraudulētus: histrix histricis, herinaceus: mastix masticis, resina lentisci arboris; mastix mastigis: uel mastigos, flagellum mastigia, idest uerbero uerberonis: uarix uaricis, plus ęquo intumescens uena: coxendis coxendicis, coxa. Eryx Eris, urbis, montisque nomen: fornix fornicis, arcus lapideus: Calix, notum: Cilix icis populus: filix, herba: salix, larix icis, arbor; natrix icis, serpens: nix niuis: Cappadox Cappadocis, quispiam in Cappadocia natus: pręcox præcocis, præmaturus. dux, trux cis, crudelis: nux, crux, uolux. Syphax, proprium uiri uariatur, & Bebrix, populus, raro producitur.

Exples animū sed nō omnino: nā supersunt plura multo, sine quibus dissyllabaria quantitas non fit futura in promptu. Gnālia percurri, specialia de finalibus potissimū subiecturus. His aut illis si nō satisfecero, ubi minus satiaris, Despauterij cōmētarios legito diffusiores: qui si nequibūt explere nunq̄ expleberis. Omittāt istud: Generati de singulis dissertis. Sit ita sane de dictis. Quid de

primis

primis & medijs: adeo varijs & incertis generatim ne maxime ex sequentibus Badianis versibus deprome.

D primis, regulæ generales.

A solum trahit l, quodque & dissyllaba mamnas,
E, dissyllaba d, simul l, tradant, sed & n, s:
T, que uel u, conso. Cætera corripiunt.
I, tardant d, uel l, n, s, ceu consonitans u,
M, uel r, in dißyll. Cætera corripiunt.
O, bogomoso, dissyllaba d, modo tardant.
V, rapiunt b, l, p, polysyllaba t, neque solum u.

A, in primis, corripitur ante oẽs consonantes simplices: præterquā ante l, & dissyllaba mamnas. i. ante m, n, s E, corripitur ante oẽs consonantes simplices in primis, præter dissyllaba d, & l, præterquā ante, n, s, t, & u, cōsonantem: i, quoq; corripitur, præterquam ante d, l, n, s, & u, consonantem, & præter dissyllaba in m, & r. O, corripitur, nisi ante b. l, p, & dissyllaba ante d. V, vero producitur, nisi ante b, g, m, s, & polysyllaba in t, & ante u, cum alia litera, ut pluuia: nam si sola sit producitur: ut vua.

De medijs.

A, tardant g, uel u, medijs: sed cætera curtant.
E, c, d, tardant l, m, n, t, uel u, mihi sola.
I, nisi sit super u, uel q, poscit breuiari.
O, medio tardant, s, t, cætera curtant.
V, curtant b, uel f, l, p, ceu consonitans u,
Dum subsint medijs, cætera longa dabis.
Excipienda suæ ponuntur in ordine normæ:
Nunc satis est primam significasse uiam.

A, in medijs producitur ante g, & u, consonātem; ante cęteras corripitur. E, ꝑducitur ĩ medijs ante c, d, l, m, n, t,

n,t,u, consonantem ante cæteras corripitur. I,corripitur in mediis ante omnes, præterquã ante q.& u.O producitur in mediis ante s,& t. ante cæteras corripitur.Vs corripitur ante b,f,l,p,& u,consonantem : ante cætera, producitur . exceptiones quærendæ sunt in codice Despauteriano maiore: ubi omnia fusissime explicantur. Hic enim satis est vel vt quoquo modo viam indicasse.

De ultimis, A, terminale.

A,declinatum breuia, sed protrahe sextum,
Et quiutum, cuius rectus producitur: & mna.
Producunt nostri quædam muliebria Græca
In recto,ut Tegea: sine teste nihil uolo tale.
Non declinatum produc, ita: cum quia,demptis,
Et puta non verbo. Ginta melius loco longum.
Postea,& ultra,leges cum contra, curta licenter.
Eia breue est Flacco.

Vltima syllaba noscitur positu:ut post,ast,est; amant. Diphthongo:vt heu,musæ.Regula,vt A,declinatũ corripitur,vt musa,Anna,nominatiui & vocatiui casus. Loquimur de declinatis per casus, nõ per tẽpora.[Sed protrahe &c.]Ab hac regula tolluntur ablatiui,quia producũtur,vt musa,mea,lecta,&vocatiui a nominatiuis productis,veluti Aenea.Anchisa,Atla.Mna monosyllabum cuiuscũq; casus producitur. [Producũt &c.[A in nominatiuo Græco fœminini generis;a nostris corripitur,licet illi producãt:ueluti Scylla,Medea,Lerna &c.Quosdã tamen nominatiuos nostri produxerunt ad imitatiõnẽ Grẹcorũ,sic tamen vt aliqua cẹsurarum locũ habeat: ideo nihil tale producemus sine autoritate,idque faciemus rarissime,qa poterũt ĩ e,terminari,vt Tegea,vel Tegeæ &c.[Nõ declinatum &c.]A,in omnibus per casum

non declinatis producitur, vt clama, frustra, præterea, supra, &c. Corripiuntur aūt ita, quia, & puta, aduerbium. Numeralia in ginta, rectius producunt: ut triginta, quadraginta, &c. Produc quoq, præterea, interea, antea, postea, contra, ultra, quæ interim corripiuntur. Eia, Valerius Flaccus corripit, & alleluia, Sidonius.

E, in ultimis.

E, breuia. Primæ produc, & nomina quintæ.
Cum natis addes pluralia cuncta secundæ:
Iunge doce, & socias. Monosyllaba longa repono,
Inclinatiuas præter. Male, cum bene dempto,
Omnia produces aduerbia, siqua secunda
Præstiterit, summique gradus aduerbia quæuis,
Sunt ferme, atque fere producta, quibus dabis ohe.

E, corripitur, ut docere. Ganymede, Hercule, Achille, & similes uocatiui, & ablatiui tertiæ. [Primæ, &c. E, in prima & quinta declinatione, in quocunque casu reperitur, producitur, ut parasceue, Anchise, &c. uocatiui, & ablatiui, specie, die, re: hic hodie, pridie, postridie, quotidie, quare. Produc, quoque pluralia in e, ut cete, tēpe [secundæ, &c. Producitur omnis secunda persona uocis actiuæ singularis numeri præsentis temporis secundæ coniugationis, imperatiui modi, ut doce, mone. Monosyllaba producuntur: ut ne, te, se, de. Hinc demuntur coniunctiones encliticæ, que, ue, ne, & in compositis quisque, nonnè, &c. Producuntur aduerbia in e, ab adiectiuis secundæ declinationis, siue comparantur, siue non, ut pie, egregie, æque, dŏcte, &c. Corripiuutur tamen bene, & male, atque mage pro magis. Aduerbia superlatiui, undecunque fiunt, producuntur: ut maxime, minime, &c. Produc fere, ferme, & ohe.

I, finale.

I, longum pono, uocitantem contraho ternę.

Sæpeque

Sæpeque Græcorum ternum, Minoidi, testis.
Sed nisi, siue quasi,mihi,ibi, sibi,ubi, uariabis.
Et tibi,iunge cui, tantum breue moly, locatur.

I,producitur.Corripitur vero cunctus tertiæ uocatiuus,vt Alexi,Amarylli, Philli &c. Datiuus quoque tertiæ Græcus corripi iuenitur:vt Palladi, Minoidi &c.Sed nisi &c.] Variabis in litera posita,inter quæ, nisi & quasi rectius corripiuntur.Cui,sæpius est monosyllabum.Moly,tantum breue.herbæ nomen.

O, in fine.

O commune datur, produc monosyllaba, iungens
Cum terno sextum; atque aduerbia nomine nata,
At uariabo cito, cùm sedulo, mutuo, crebro,
Seroque, sit curtum modo, solum, sed breuiari
Ergo pro causa non vult. produco quaterno
In casu nomen, fit cuius in us,genitiuus.
O,patrij produc: uariaque gerundia uerba.

O variatur, vt Cato;leo, Apollo &c.Producuntur tātum monosyllaba,vt do,sto,pro &c.Producuntur tantū datiui & ablatiui, vt domino,meo,amato &c. Producūtur tantū & aduerbia ex nominibus ducta,vt tanto,quāto,falso,primo,&c.Variātur āt,cito,sedulo;mutuo,crebro,sero.Ergo pro causa producitur. Produco Græcū ī o,faciens genitiuus in us,in nominatiuo; datiuo,accusatiuo;& ablatiuo,vt Dido;Clotho,Argo,Clio;Sappho &c.genitiuus in o;producitur tantum;vt Apollos Apollo;Androgeos Androgeo &c.Varia gerundia verba;vt, pluribus his æger moritur vigilando;sed illum.

V, & B.

V, semper produc. B, contrahe. Barbara deme.

V;produc,vt Iesu.B;corripit,vt ab:ob.Demuntur Barbara in b,qa producuntur, vt Iob;Aminadab,Iacob &c.

C, in ultimis.

C, produc. Præter nec, donec sed uariabis.
Hic, bene pronomen, fac, uerbum iungimus isti.

C, producitur: vt, sic. Corripiuntur, nec donec. Hic: ad uerbium producitur: pronomē uariatur, & fac uerbum.

D, & T.

D, breue ponatur, ceu t, nisi syncopa fiat.

D, corripitur, vt apud, Bogud. Sic nomina in t, ut, caput, amat, docet: nisi aliquando per syncopen producatur, ut fumat, pro fumauit, obit, pro obiuit.

L.

L, breue sit, Cum sol, sal, nil, tolluntur Hebræa.

L, corripitur: ut Annibal, Hiempsal, mel, fel. Producuntur sol nil, & sal. Hebræa quoque producuntur: ut Michael, Raphael &c.

N.

N, produc. Demas an, in, & prolem, tamen atque
Forsitan, & forsan, uiden, huic conformia iunges.
Quod dat inis, curtum est, uelut on, quod tertia nescit.
Corripitur quartus, quando breuis ultima recti est.

N, producitur, ut Himen, Titan, delphin. Et omnia nomina tertię in on, ut Agamemnon. tollūtur à regula an, in, cū prole, dein, exin, subin, proin, tamen, attamen, forsan, forsitan, uiden, & quæcunq; per apocopen n, habēt, ut men' pro mè ne? ten', te ne, egon' ego ne &c. Quod dat &c. Corripe en, hīs inis, in genitiuo, ut pecten, crimen, &c. Corripitur quoque in on, secundæ declinationis, quod Latini in im, uertere solēt, vt Ilion, Pelion, &c. Corripitur similiter accusatiuus, cuius nominatiui vltima corripit, ut Medeā Maian, &c. Accusatiui a lōgis nominatiuis producuntur tantum, ut Aenean, Anchisen.

R.

R, breuies, Produc cuius dat patrius eris

Addito iber, aer, æther, Sit Celtiber anceps.
Vt cor, non longum melius. Producito tantum
Cur, far, Lar, fur, nar, par: uix prolem breuiabo.

R, corripitur: vt mulier, pater, mater, &c. Producũtur noĩa in er, habẽtia eris, pen. longa in gtõ, ut crater, character, clyster, &c. Ver, iber, aer, æther, adduntur. Celtiber uariatur, & cor, qđ tamen melius corripitur. Producunt tantum cur, far, &c. par cum cõpositis, impar, &c. quæ non omnino recte breuiantur quandoque.

A S.

As, produc. Sed adis. quæ dant patrio, breuiantur.
Et ternæ quartæ: uates, bonus Helias, inquit.

As, producitur, ut foras, &c. Corripiuntur tamen omnia nomina tertiæ, quorum genitiuus in adis, uel ados, desinit, ut Arcas, &c. Corripe quoque accusatiuum pluralem tertiæ in as, ut rhetoras, &c.

E S.

Ponitur es, longum. Pluralia corripe Græca,
Quæ crescunt uelut es de sum, penes, inquies adde
Cum neutris: & si patrio est penultima curta
Ternæ. Tolle Ceres, Aries, paries, abies, pes.

Es, producitur, ut Anchises, Dares, &c. Corripiuntu autẽ oĩa Græca pluralis numeri tertiæ declinationis crescentia in singulari; ueluti, Dæmones, Vascones, Britones, Pæanes, Delphines, crateres, castores, gigantes, pixides, & quãplurima alia. Es, a sum corripitur, ab edo, producitur. Penes itẽ præpositio, & inquies nomen, corripiuntur: quemadmodũ & noĩa neutri generis, vt Hippomanes, cacoethes, &c. Corripiuntur & nomina tertiæ in es, penultimam genitiui breuiantia: ut pote quæ itis, etis aut idis, penul. breui obtinent: vt miles, teres, deses, &c. Producuntur solum Ceres, aries, paries, &c.

IS.

Is, breuio: uerum plurales protrabo casus:
Isque quod in patrio mutatur in itis, & inis,
Aut entis. Tethis uario. Glis, Vis, quoque nomen,
Cum uerbo, longum est, ueluti persona secunda
Protrahit, is, quoties itis, plurale reponit.

Is corripitur, ut inquis, quis, bis, &c. Producito omnem casum pluralē in is, ut quis, plurale, dominis, &c. Item treis, omneis, &c. Produc etiam nomina in is, quæ penultima longa, faciunt genitiuum crescentem in itis, vel in inis, ut lis, Dis, Samnis, Salamis; aut in entis, ut Simois, Pirois, &c. Thetis, uariatur. Produc ad hæc glis, uis, siue nomen, siue uerbum, cum suis, ut sis, pro si uis: quamuis, uteruis, &c. Producuntur etiam secundæ personæ singulares, quando plurales habent itis, penultima longa; ut uelis, nescis, &c.

OS.

Os produc: patrius breuis est, & compos, & impos,
Osque ossis, præbens: rectis breuiato secundæ.
Es, recti produc, quoties tibi patrius o, dat.

Os, producitur; ut flos, nepos, &c. Corripitur quicunque genitiuus in os, ut Pallados, Tydeos, &c. Et cõpos, & impos, & os, ossis, breuiantur; Os, oris, producitur. Omne nomen in os, secundæ declinationis; ut Samos, synodos, &c. corripitur. Producuntur & nomina, quæ per tertiam declinationem Atticam faciunt genitiuum in o, ut Athos, Androgeos, &c.

VS.

Vs, correpta datur. Monosyllaba, cum genitiuis.
Ternæ uel quartæ produc, numerique secundi.
In quarta primum, quartum, quintumque, & in uris.

Dumque

Dumque utis patrius, uel in udis, & untis, odisue,
Aut quintus fit in u, longus tum rectus habetur,
Ergo produces uenerabile nomen Iesus.

Vs, corripitur, ut tempus, pecus, &c. Producuntur uerò monoſyllaba, ut rus, thus, ius, &c. & genitiui tertiæ, ut Clius, Didus, &c. & genitiui quartæ, & in plurali eiuſdem declinationis nominatiui, accuſatiui, & uocatiui; ut uiſus, manus, &c. [Et in uris, &c.] Producuntur us, in nominatiuo ſingulari, ubi genitiuus terminatur in uis, in urtis, uel in udis; tellus, uirtus, palus. Simile eſt ubi genitiuus deſinit i untis; ut Ceraſus, Ceraſuntis, Opus, &c. Græca quoque a πῦς, producuntur; ut, Sciopus, Melampus, &c. Produc quoque ubi uocatiuus in u, deſinit: ut Panthus, quia uocatiuus eſt Panthu. Sic quia per diphthongon ſcribitur, doctiſſimi produci teſtantur dulciſſimum Domini & Dei noſtri nomen Ieſus.

DE DECEM VITIIS IN CARMINE VITANDIS.

Barbara nulla inerit uox, aut incongrua metro.
Nulla redundabit: nulla integritate carebit:
Nihil tranſponetur, nil confundet male ſenſum.
Nec rapies longam: nec produces breuiandam.
Nec poſt uocalem, nec poſt m, uerſu in eodem,
Partibus a uarijs uocalis rite ſequetur,
Syllaba pereat in præcedens, ut modo dixi,
Nec ſuccuſſantes, nec pones mole crepantes.
Nec paucis numeris tibi multa licere putabis.
Nec tibi propones niſi ſummos quoſque imitandos.

Monemur vulgata decē uitia in carminib. cōtexendis vitare. Primo, ne barbarū, aut incongruū quicquā admisceamus. Secundo ne quid redundās, aut deficiens sit, ut quicque, quoque, aut alias particulas, pp metrū duntaxat, ingeramus. Qui pedū nimis, aut nō satis ponūt; qui sensum non explent aut frustra repetunt. Tertio, ne qd male transponatur. Quarto, ne sensus cōfundatur. Quinto, syllabarum quantitas non uiolabitur. Sexto, nec post uocalem, nec post m, ponetur in eodem uersu dictio incœpta a uocali, nisi fiat ellipsis, aut synalepha. Septimo, non ponemus succussantes literas, syllabas, aut pedes: ut O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti. Octauo, ne quid sit affectati nimis, turgide aut molliter sonans. Nono, uitabitur in paruo poemate magna licentia. Et decimo cauebimus, ne non probati autoris carmina imitemur. Sed finem facio. Si præceptores hæc diligenter declarabunt, multum iuuerit rudes adolescentulos.

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIEN. APPENDIX ad quantitates syllabarum de Accentibus.

Accentus est certa & legitima pronunciandi ratio. Estque triplex, Acutus, circunflexus, Grauis. Acutus est, quo syllaba attollitur, ut prima a genitiuo carminis, & insignitur hac nota Circunflexus; quo syllaba & attollitur pariter, & demittitur: ut. prior a ire & notatur hoc insigni. Grauis, quo syllaba deprimitur, duæ postremæ a dominus, & figuratur hoc signo, ut falsò hic: Sororem falsò creditam, &c. Nam propter consequentiam partium orationis, idest, quod in contextu orationis partes aliæ alias consequuntur, acutus transit in grauem.

Nota-

Notarum accentuum usus.

Hmôi notulis Græci passim vtûtur, raro Latini, nisi sicubi hęrere possit, vtri accentuû principalis sit locus, vel quia anceps sit dictio, ut una nomé, unà aduerbiû; plane nomẽ, planè aduerbiû: a, e, uocales literæ, à, è, præpositiones: quod, extra notam accentus nomen, cum accentus nota côiunctio, &c. vel quia sit ita, tu tametsi in promptu sit uidere germanû accentum, tamen cum plerunq; non nisi exercitatus statim videat, ut scripsérunt, nõ scripserunt. Rursum scripsere non scripsére, cum prolatione nihil hæc interesse uideantur, certè ut hodie proferimus.

Quomodo fiant accentus.

Accentus ita fiunt. Nam proferenda dictione qualibet, in ea attollimus certam quandam syllabam, atq; ita fit accentus aut acutus, aut circunflexus: & reliqua deprimimus. i. ęquabili sono, ac uelut uno uocis tenore proferimus. Atq; hoc ipsum est grauis accentus. Differunt quidem ipsa re acutus, & circûflexus, ac diuersæ sunt naturę, sed hoc nos quidé sono & uoce nõ internoscimus: utrobiq; enim syllabam pronunciando attollimus. Porrò acutus & circunflexus sunt principes accentus, ut de illis tantum laborandum sit: nam grauis uel non quærentibus obuius est. Quod nunc ita interpretari libet. Quot quot syllabæ sunt in dictione, una tantum attollitur, id est (ut nunc accipimus) acuto aut circunflexo accentu effertur: reliquæ omnes syllabę grauantur seu demittuntur, etiam si mille essent, ut grauis accẽtus iure dicatur syllabicus, quod fit in omni syllaba dictionis, præterquã in illa una, quæ attollitur, ut Gratianopolitanorum. Itaque quum de accentu cuiuspiam dictionis loquimur, tantum de horû altero, qui sunt eximii, hoc est, de acuto aut circunflexo intelligimns, unde de his tantum præcipi solet. Nã grauis nihil habet, quod regulis egere possit.

Accentuum ſedes.

Ante tres ſyllabas nulla in dictione ſyllaba pôt attolli: ergo acutus accentus in antepenultima tantum. i. tertia a fine, aut in penultima, aut in ultima ponendus eſt. Nã circunflexus apud Latinos in penultima tantum cadit. Neque enim ſi qua monoſyllaba circunflexum habent, ideo in ultima habere cenſeri poſſunt. Exempla de acuto, ut omnia, facit, recte. De circunflexo, ut mater ſpes.

Accentuum regulæ.

Accentuum autem huiuſmodi; ut tibi ratio conſtet, prius noſcenda penitus, ac memoriter complectenda eſt ſyllabaria quantitas: nam apud Latinos pẽdet accentus præſertim ex penultimæ ſyllabæ ſeu tempore, ſed quantitate. i. quod è ſequẽtibus regulis colligas facile licebit.

Omnis dictio monoſyllaba, natura breuis, licet poſitione producatur, acuitur, ut ſum, es, eſt, nux, nix, fax.

Monoſyllaba dictio natura producta, circunflectitur; ut dos, ros, ſpes, res. Vbi eam natura produci non conſtiterit ad acutum confugito: nunquam enim circunflexus ponitur ſuper ſyllabam natura breuem, aut tantum poſitione productam, id eſt, quæ niſi obſtaret poſitio, breuis eſſet.

Diſſyllaba dictio priorem natura producens, & poſteriorem corripiens illam circunflectit; ut mater, Roma. talias acuit; ut pater, nepos.

Polyſyllaba dictio penultimam producẽs, & vltimam corripiens circunflectit penultimam, ut Romanus, equitare: ultimam uerò producens acuit penultimam, ut potentes amauerunt: nunquam enim longa ante longam circunflectitur.

Dictio polyſyllaba penultimam corripiens, acuit antepe-

tepenultimam, vt dominus, affatim, mulieris, scatebra, uolucres, sophia, philosophia, quanquam in his duobus postremis seruari poterit, autore Quintiliano, Græcanicus; accentus, philosophia, sophia; non Latine id quidẽ, sed tamen citra reprehensionem.

Exceptiones.

Ab his omnibus exceptiones sunt numero sex. Prima, Interrogatio accentum mutat: quia vltima interrogationis semper acuitur, ut egone? Quis furor ò ciues? Secunda, Distinctionis & differentię gratia mutatur accentus, ut una aduerbiũ ultimam acuit, ne uideatur esse nomen. Sic pone præpositio uel aduerbiũ; sic eo, aliquo, illo, falso, sedulo, repente, palam, forte, ea, aliqua, &c. ultimam acuunt, dum aduerbia sunt, ne putentur esse nomina, uel uerba, uel pronomina, uel participia. Tertia, Concisio accentum mutat, ideo nomina tertiæ in as, quæ in atis olim desinebant, ultimam circunflectunt; ut olim penultimam. Aquinas. Arpinas, nostras, cuias. Olim dicebant cuiatis pro cuias, &c. Concisa sunt quoq; donec, pro donecum, ꝙ in Plauto legitur, adhuc, illuc, isthuc, hic, &c. dic, duc, fac, &c. pro adhucce, illhucce, &c. dice, duce, face, &c. item petit pro petiuit, fumat, pro fumauit. Quarta, Accentũ transpositio mutat, ueluti oẽs prępositionũ, coniunctionumq; syllabæ, dum pręponuntur, grauãtur, ut de qua re. Postpositę autem acuũtur, ut qua de re, &c. Cum præpositio, que, ne, ue, encliticæ coniunctiones, præcedentem syllabã acuunt; ut quicum, mecũ, &c. Cæsar Papaque: hominesne, feræne, &c. Quinta, cõpositio quandoq; accẽtum uariat: ut compositio noscatur esse, non oratio. Itaq; hæc exceptio particula est secundæ exceptionis; unde tertio è fine acuitur in sequentibus, Subinde, exinde, deinde, proinde: perinde, aliquando, nequando,

quando, hucusque, alonge, delouge, deinceps, duntaxat, sinistrorsum, deorsum, quapropter, enimuero, quinimo, nimirum, nihilominus pro tamen; paulominus pro fere, quomodo pro qualiter, insuper, desuper, interea, postea, ueruntamē, hactenus, quatenus diuersæ essent dictiones, diuersos haberent accentus. Sexta, Idioma.i.linguæ proprietas, accentum mutat, cum unaquæq; lingua habeat accentum sibi peculiarem, ac proprium. Nam secundū Latinorum regulas ἄνθρωπος, & ἥπερ.penultimā acuerent, quia producitur, hanc tamē apud Græcos grauem habent. E diuersò Simois, quia penultimā corripit apud Græcos grauem habet, acuta antepenultima. Item & paracletus cōtra usum linguæ nostræ in antepenultima habet accentum, cum penultima eius sit longa, ut sit in agapetus, & eleeson, quæ Græce per ω scribuntur. Ex his patet in Græcis accentum quantitati plerunque esse contrarium. Sed hactenus.

DE FIGVRIS.

LIBER XI.

Figuræ definitio.

ARTE nouata aliqua dicendi forma, Figura est. Sūt eius spēs, Metaplasmus, Schema, Tropusq; Quas manifestatis uitijs, reserabimus amplè.

Figura est arte aliqua nouata forma dicendi. Figurarū notitia est poetis, oratoribusq; necessaria. Figuræ species sunt tres, Metaplasmus, Schema, & Tropus. Cæterum fuerit operæpretium uitiorum naturam ante manifestare, vt ea a figuris separare sciamus.

De uitijs.

Vitia orationis generalia, sunt tria: obscurū, inordinatum, barbarū. Obscuritatis species, sunt octo: Acyrologia,

gia, Pleonasmos, Perissologia, Amphibologia. Tautologia, Ecclipsis cũ Aposiopesi; Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orõnis species sunt quinq;: Tapinosis, Cacophatō, Cacosynthetō, Aescrologia, Cacozelia. Barbare orõnis species sunt duę. Barbarismus, & Solecismus. Eiusmodi vitia vt pote in primis vitanda declarabuntur.

Barbarus est quisquis scribendo, siue loquendo.
Verbum corrumpit: peregrinum est barbara lexis.

Barbarismus, est vnius dictionis corruptio, scribendo aut loquẽdo cõmissa: ut tollero, cum duobus ll. Busiris; penultima correpta. Barbara lexis; ẽ dictio peregrina, vt guerra, bladum; tuffa, fardellus, charreria &c. Barbarismus, dicitur a barbarus, idest, dissonans: quia a uera Latinitate dissonat, & dissidet. Barbarismus, in prosa nomen suum retinet: apud poetas Metaplasmus, & Pathos, nuncupatur. Ideo licet ex poetis deprom̃atur Barbarismi exẽpla, ne credas ipsos locutos eẽ barbarè, siue (vt veteres sæpius dicebant) rusticè, sed intelligas barbarismum fore si quis ita loqueretur in prosa. Itidem censendum est de solœcismo, cui Schemati apud poetas nomen est.

Esto Solœcismus, uitiosa oratio quæuis.

Solœcismus, est impar, & inconueniens compositura partium orationis: vt Acuta gladius: saluete reuerende magister. Veteres solœcum dixerunt potius, a quo solœcisso solœcissas, id est, incongruè loquor.

Obscuræ ignobilisque orationis species.

Improprie sumptum uerbum dicatur Acyron.

Acyrologia est impropria dictionis vsurpatio, ut spero, pro timeo: accede ad hunc ignem, idest, ad hanc meretricem. Acyrologia, interpretatur impropria loquutio, ab ἄκυρος, idest, improprius, & λογία, id est loquutio.

Omne superuacuum Pleonasmos ritè vocatur.

Pleonasmos, ẽ adiectio superuacua ad plenã significa-

tionem

tionem:vt sic ore loquuta est,vidi his oculis.Et interpretatur superabundãtia,a πλεονάζω, id est,plusquam oportet facio, aut dico.

Esto perissologus tibi sermo superfluus omnis.

Perissologia, est adiectio verborum superflua sine vlla ui rerum, ut ibant,quà poterant: quà non poterant, non ibant. Viuat rex,& non moriatur. Transfertur autem Perissologia, superflua locutio,a περισσος idest,superfluus:& pene eadem quæ Pleonasmos.

Amphibolon, dubius Romanis sermo feretur.

Amphibologia, est uitio compositionis ambiguæ posita sententia:ut Aio te Aeacida Romanos uincere posse.& fit ab,ταυτότης,id est,dubius.

Tautologos,uerbis varijs rem signat eandem.

Tautologia, est diuersorum uerborum aut orationũ eandem rem significantium inculcatio:ut, Ipse egomet uenio,exultãs redeo,gaudensq́ue reuertor.Tautologia dicitur a ταυτότης,idest,identitas,& λογία,loquutio.Est enim eadem loquutio.

Macrologos, sermo nimium prolixus habetur.

Macrologia, est longa sententia, res non necessarias comprehendens. Virg. Postera lux summo spargebat lumine terras,Orta dies, cùm primum alto se gurgite tollunt Solis equi, lucemque elatis naribus efflant. Satis fuerat dixisse,orta dies. Macrologia,traducitur longus semo sine necessitate,a μακρός, idest, longus.

Eclipsis uerbum, Reticentia uerba subaudit.

Eclipsis,unicum uerbum,id est,dictionẽ subaudit;Reticẽtia uerò,id est, aposiopesis, plures dictiones supprimit.

mit. Eclipsis, id est defectus, seu defectio, Aposiopesis, Latinè dicitur reticentia.

Est ænigma, grauis nimium tibi sermo solutus.

Aenigma est obscura sententia per obscuram similitudinem rerum: ut Mater me genuit, eadem mox gignitur ex ex me. Significatur enim aquam in niuem conuerti, & ex eadem rursus effluere. Aenigma, dicitur ab αἰνίττομαι, id est obscurè loquor.

Inordinatæ orationis species.

Inordinatæ orationis species sunt quinque, Tapinosis, Aeschrologia, Cacephaton, Cacocelia, Cacosyntheton.

Magna Tapinosis tenui sermone recludit.

Tapinosis est humilitas magnæ rei, non id agente sententia, quod demonstrat, ut apud Virgilium: Dulichias uexasse rates, pro atrocissimè raptasse, ac laniasse. Tapinosis, a ταπεινὸς, id est, humilis.

Aeschrologos, nobis obscæna oratio fertur.

Aeschrologia, est uitio compositionis inuerecunda oratio, ut compositio uerborum obscœnę significationis: quale est futuo, cunnus, &c. aut obscœna pronunciatio, ab αἰσχρὸς, id est, turpis, & λόγος, id est, sermo.

Est caco ritè phaton, quicquid sonat haud bene nobis.

Cacophaton, aut cacephaton, est obscœna pronunciatio, uel in compositione, uel in uno uerbo, ut, arrige aures Pamphile. κακὸν, id est, malum: φατὸν, dictum, hoc est male sonans dictum.

Est Cacozelon praua affectatio nobis.

Cacozelia, est per affectationē decori corrupta sententia, cùm eo ipso dedecoretur oratio, quo illam uoluit ornare: ut, aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ,

Curua-

Curuatura rotæ radiorum argenteus ordo &c. Cacozelon, idest mala affectatio.

Haud bene compositum Cacosyntheton esto Latini.

Cacosyntheton, est vitiosa dictionum compositio, uel indecens scriptura: ut terga fatigamus hasta. Cacosyntheton, transfertur male compositum.

DE METAPLASMO.

Dictio transformata poetæ fit Metaplasmus.

Metaplasmus, est transformatio quædã recti solitiq; sermonis, in alteram speciẽ, metri, ornatus necessitatis ve causa, ut cœlicolum induperator, diciera μετά id est; trans, & πλάσμα, id est; figmentum. Metaplasmi species sunt quatuordecim. Protesis, epentesis, paragoge, aphæresis. syncope, ectasis; systole; apocope, diæresis; synæresis; synaloœphe, ecthlipsis, antithesis, metathesis.

Adijce principio quicquam, sic prothesin edes.

Prothesis, est appositio quædam ad principium dictionis literę vel syllabę: vt, Gnate; pro nate: retulit pro tulit: astât, pro stat. Dicitur a πρὸς, idest; ad, θέσις, positio, hoc est appositio.

Adijce quid medio, sic fiet Epenthesis aptè.

Epenthesis, est appositio quædam ad mediam dictionem literæ vel syllabæ: ut relliquias gemino ll; pro reliquias: allitum pro alitum. Epentesis dicitur ab ἐπί, & ἐν, quæ coniuncta significant inter, θέσις, positio, ut sit in terpositio. Eandem significationem habet Parenthesis.

Adijce quid fini pulchram facies Paragogen.

Paragoge, est appositio quędam ad finem dictionis vt potestur, pro potest; a παρά, id est, ad: & ἀγωγή, id est, ductio, hoc est adductio.

Aufert quid capiti uates, ut Aphæresin edat.

Aphæresis est ablatio de principio dictionis literę vel syllabæ: contraria Prothesi: vt, Pone metum, pro depone, ab ἀφαιρέομαι, id est, aufero.

E medio quicquam tollas, ita Syncopa fiet.

Syncopa, est ablatio de media dictione literæ vel syllabæ: contraria Epentesi, ut audacter, pro audaciter, à σύν, id est, con, & κόπτω, incido. Est enim concisio: ut dixti, commorat, pro dixisti, & commouerat, &c.

Est Apo nempe cope, quicquam de fine recidens.

Apocope, est ablatio de fine dictionis literæ, uel syllabę, contraria Paragoge: vt, Achilli, pro Achillis, ex ἀπό, id est, ab, & κόπτω, scindo.

Ectasis extendit tibi, iure puer breuiandum.

Ectasis, est extensio syllabæ contra naturam uerbi, ut naufragia media lóga, quæ breuis est, & Italia prima producta, quæ natura alioqui corripitur. Dicitur ab ἐκτείνω idest produco. Eadem Diastole uocatur.

Producenda fore, quàm Systola corripit ipsa.

Systole, est correptio syllabæ contra naturam uerbi facta, contraria Ectasi; vt, aquosus orion, pro orion producta: a συστέλλω, idest, corripio.

Syllaba per binas diuisa, Diæresis esto.

Diæresis, est diuisio unius syllabæ in duas, ut aulai, pro aulæ: a διαιρέω, id est, diuido.

Syllaba de binis est facta Synæresis una.

Synæresis, est conglutinatio duarũ syllabarũ in unam, cõtraria Diæresi: ut, Phæton dissyllabum, pro trisyllabo:

σὺν, id est, con, & αἵρεσι, diuisio, quasi diuisorum coniunctio.

M, necat Ellipsis ceu uocalem Synalœpha.

Ellipsis uel Ecthlipsis, est m, literæ cum sua uocali ante uocalem elisio. Synalœpha, est uocalis ante uocalem interemptio in diuersis dictionibus: ut, O curuæ in terras animæ, & cælestiũ inanes. Ellipsis Ab ἐκ, & λείπω, id est deficio: & interpretatur elisio. Synalœpha, id est, collisio: a συναλοίφω, id est coniungo.

Antithesis fiet tibi, litera si uarietur.

Antithesis, est literæ pro litera positio, ut olli, pro illi, ab ἀντὶ, id est, pro, & θέσις, positio, quasi alterius pro alia positio.

Est meta nempe thesis, si transponas elementum.

Metathesis, est literarum in alium locum transformatio, nulla litera è dictione sublata: ut, Euandre Tymbre, pro Euander, Tymber: a μετὰ, id est, trans & θεσις positio, quasi transpositio.

Præpositura quidem mutata, Paragalla fiet,

Prothesewn parallaga, aut parallage, est præpositionum mutatio, cùm altera pro altera ponitur: ut, Cui de te tantum licuit, pro in te. Prothesewn parallage trãsfertur præpositionum mutatio: πρὸ, id est, præ & ante: & θέσις, positio.

DE SCHEMATE.

Schemata, dant species Lexeos, & Dianœas.

Schema, est quicquid a simplici atque in prõptu posito dicendi mõ uel poeticè uel oratoriè mutaĩ. Schematis spés sunt duę. Dianœas, i. mẽtis, uel sensus, uel sententiarum. Lexeos, id est dictionis uerborum, sermonis, ora-

orationum. Schematis autem Lexeos species multæ sunt, sed necessariæ traduntur, per quas similes colligentur: Prolepsis, Zeugma, Hypozeuxis, Syllepsis, Asyntheton seu Dyalliton, Polysyntheton, Anadiplosis, Anaphora, Epanalepsis, Epizeuxis, Paronomasia, Schesisonomaton, Paromœon, Homœoteleuton, Homœoptoton, Polyptoton, Hyrmos, Climax. Schema transfertur cultus, figura, habitus. Diœnas, id est, sentẽtia. Lexis dictio.

Per partes totum, aut referat post facta Prolepsis.

Prolepsis, est præsumptio rerum ordine secutarũ, uel quum numerus ante uerbo redditur, quam personæ definiantur; ut Interea Reges (ingẽti mole Latinus, Quadriiugo uehitur curru: bigis it Turnus in albis. Tum pater Aeneas Romanæ stirpis origo. Et iuxta Ascanius magnæ spes altera Romæ) procedunt castris, &c. Et dicitur prolepsis, a πρὸ, idest, ante, λῆψις, sumptio.

Verbo uno plures sensus per Zeugma recludo.

Zeugma, est vnius uerbi cõclusio, diuersis clausuris aptè cõiuncta, ut aduersãt libidini castitas, auaritiæ liberalitas, mediocritati luxuria, modestiæ sup̃bia, strenuitatis accidia. Zeugma interpretatur adiunctio ζευγνύω.

Iungit Hypozeuxis sua rebus uerba quibusque.

Hypozeuxis. est figura zeugmati contraria; ubi suum cuiq; clausulæ redditur uerbum Virg. Regẽ adit, & regi memorat nomenq́; , gensque, Quid ve petat, quidue ipse ferat, &c. ab ὑπὸ, i. sub, & ζεῦξις, coniunctio.

Verbo uno uaria est Syllepsis clausula uexa.

Syllepsis, est diuersarum clausularũ per unũ uerbum cõglutinata cõceptio: veluti, Hic illius arma, Hic currus fuit σὺν, est, con, & λῆψις, capti, ut sit conceptio.

Copula supprimitur, quò fiat Asyntheton, aptè.

Asyntheton, est oratio sine coniunctionibus necessariò subauditis: ut, Dum aetas, metus, magister prohibebant. ab α priuatiua particula, & σὺν, id est, con, & θετὸν, id est, positum, quasi incompositum.

Copula multiplicata facit Polysyntheton usque.

Polysyntheton, est oratio multis nexa coniunctionibus. Virgilius, Athamasq;, Thoasque, Pelidesque, Neoptolemus, primusq;, Machaon, a πολὺ, id est, multum, & σύνθετον, id est, cōpositū. quasi multipliciter compositū.

Finem principio repetens Anadiplosin edes.

Anadiplosis, est uersus finis in principio alterius repetitio: ut sequitur pulcherrimus Astur; Astur equo fidens, &c. ab ἀνὰ, id est, re, & δίπλωσις, duplicatio.

Principium fit idem nonnunquam uersibus aptè.

Anaphora, est relatio verbi eiusdem, aut similis per principia complurium uersuum: ut, Nate meae uires, mea magna potentia solus, Nate patris summi; &c. ab ἀνὰ, id est, re, & φορὰ, latio.

Principio & fini repetitur uersus eodem.

Epanalepsis est cū eadem dictio & principiū versus, & clausulā tenet: vt Multa sup Priamo rogitans, super Hectore multa: & interptatur reacceptio siue replicatio, ab ἐπὶ, & ἀνα, quae cōiuncta significāt re, & λῆψις, acceptio.

Dictio format Epizeuxin cum ui geminata.

Epizeuxis, est eiusdē dictionis sine medio geminatio cum impetu pronunciationis: ut, Me me ad sum, qui feci, in me conuertite ferrum, O Rutuli, &c. Interpretatur coniunctio aut combinatio.

In simili uerbo ludit quandoque poeta.

Paranomasia, est ueluti quædã denominatio, uel quoties aliud nomen efficitur de alio: ut, Nam isthæc incœptio est amentium, aut amantium. παρά, id est, iuxta, & ὀνομασία, nominatio.

Mobile cuique suum fixo connectitur apte.

Chesisonomaton, est cum singulis nominibus epitheta connectuntur: ut, Marsa manus, Peligna cohors, festina uirum uis componitur ex nominatiuo χέσις, id est, habitus, & genitiuo ὀνομάτων, id est nominum, quasi habitus, uel habitudo nominum.

Principijs eadem est Paromœon, litera multis.

Paromœon, est quando ab eisdem literis diuersæ dictiones sumunt initium: ut, Machina multa minax minatur maxima muris. Paromœon, id est, simile à παρά, id est iuxta, & ὅμοιος, id est similis.

Verborum similis sit finis Homœoteleuton.

Homœoteleuton, est quum simili modo plurimæ dictiones finiuntur: ut, bella horrida bella. ab ὅμοιος, id est similis, & τέλευτον, id est, finitum.

Casus Homœoptoton, erit similis tibi multus.

Homœoptoton, est oratio uno similiq; casu cõpacta, & excurrẽs in eosdẽ fines casus. Ennius, Merentes, fluentes, lacrymantes, ac miserẽtes: ab ὅμοιος, id est, similis.

Bella Polyptoton, uarij sit clausula casus.

Polyptoton, est oratio casuum uarietate distincta, aut clausula uarios casus retinens: ut, Littora littoribus contraria, fluctibus undas: & dicitur a πολύ, id est multus, & πτῶσις, casus.

Sermoois series præloga uocabitur Hyrmos.

Hyrmos, est series aut constructio orationis cõtinuæ tenorem suum in multos versus protendens. Vir. Principio cælum ac terras, camposq; liquentes, Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra, &c. Et dicitur Hyrmos quasi, syrmos, id est tractus, à σύρω, id est, traho.

E uerbo in uerbum Climax, it pulchra figura.

Climax, est de uerbo in uerbum gradatio, quæ dicta repetit: & prius q̃ ad aliud descendat, in prioribus resistit; ut, Aphricano uirtutẽ industria, uirtus gloriam, gloria ęmulos comparauit. Interpretatur scala vel gradatio

DE TROPIS.

Vertit ad improprium Tropus omnia significatum.

Tropus, est uerbi uel sermonis a propria significatione in aliam cum uirtute mutatio, ut uulpes pro astuto. Bacchus pro uiuo. Dicitur a τροπή, id est, uersio uel mutatio, Tropi species sunt tredecim: Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia, Antonomasia, Epitheton, Sinecdoche, Onomatopœia, periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria, Homœosis. Cæteri omnes huius speciei uidentur.

Propter rem similem pro uerbis uerba repones,

Metaphora, est rerum uerborumq; per similitudinem translatio: vt rident prata, à μεταφέρειν, idest transfert.

Esto Catachresis: bona uocis abusio nobis.

Catachresis, est vsurpatio nominis alieni; vt parricidā matris quoq;, aut fratris interfectorem dicimus à κατὰ, idest, contra, & χρῆσις, idest, usus: quasi contra usum.

At Metalepsis, erit transumptio facta gradatim.

Meta-

Metalepsis, est transumptio gradatim facta, quum dictio aliud a sua propria significatione ex his quæ præcesserunt, denotat: ut, Post aliquot, mea regna uidens mirabor aristas. Post aliquot aristas, ergo post segetes, & sic post æstates, & proinde post aliquot annos, a μετα id est, trans, & λῆψις, id est sumptio uel acceptio.

Dico metonymiam Bacchum bibo, uina coronant.

Metonymia, est nominis trāsmutatio, quoties pro inuentore inuentum, pro continente contentum, pro efficiente effectum, pro possessio possessor, aut contra, capimus. Metonymia trāsfertur nominis transmutatio: a μετὰ, id est, trans, & ὄνομά, id est, nomen.

Appellatiuum proprij uice sæpe locatur.

Antonomasia, est uocabulū, quod sine nomine positū ꝓprio, eius loco fungitur, ut magnanimus Anchisiades, pro Aenea, Saturnia pro Iunone. Trāsfertur pronominatio, aut ꝓnomē, ab ἀντὶ, id est, pro, & ὄνομα, id est, nomē.

Exornat carmen fixo bene mobile quadrans.

Epitheton, est appositum nomini adiectiuum perpetuum fermè naturam rei indicans: ut, Alma Ceres, pulchra. Venus tristia bella. ab ἐπὶ, id est, ad, & θέτον, positum quasi appositum.

Pro naui puppis, contra ue, Sinecdoche habetur.

Synecdoche, est figura, cū a parte totum intelligitur, aut contra, numerusue pro numero sumitur; ut, Da requiem puppi, ueniet cum frigidus annus; pro naui, & hyeme. Interpretatur comprehensio.

Sæpe sonus causam fingendi nomina præstat.

Onomatopœia, est dictionis ex sono confictio, ut mu

Ordo inuersus, erit tibi Anastropha, præpositura.

Anastrophe, est uerborum tantum ordo præposterus: ut, Italiam contra, Maria omnia circum. Anastrophe, est reuersio uel inuersio, ab ἀναστρέφω.

Interiecta, Parenthesis est, sententia quæuis.

Parenthesis, est interposita formatio diuersæ sententiæ: ut, Aeneas (neque enim patrius consistere mentem passus amor) rapidum ad naues præmittit Achaten. Interpretatur interpositio.

Synchesis, est prorsum uocum, aut confusio sensus.

Synchesis, est hyperbaton oscurum, & omni parte cõfusum: ut Treis Notus abreptas in saxa latentia torquet. Saxa uocant Itali mediis quæ in fluctibus aras, &c. Synchesis, id est, confusio, à σύν, id est, con, & χέσις, fusio.

Quoquam interposito per Tmesim, uerbula scindo.

Tmesis, est unius cõpositi uel simplicis sectio, una dictione uel pluribus interiectis: ueluti, Est Boreæ regio septem subiecta trioni. Tmesis dissyllaba dictio est, idẽ significans quod sectio, a τέμνω, id est, scindo eadem uocatur Diacope, id est, intercisio.

Excessus fidei manifestus Hyperbola fertur.

Hyperbole, est oratio excedẽs fidem augendi uel minuendi causa: Augendi, ut niue candidior: minuendi, ut uix ossibus hærent. ab ὑπέρ, i. super, & βαλῶ, uel βόλως. i. iactus.

Dic Allegoriam, sensu si uerba repugnent.

Allegoria est tropus, quo aliud significatur, aliud dr̃: & ita uerba sensu. i. sensui repugnant. Virg. Sed nos immẽsum

sum spatio cōfecimus æquor: Et iā tempus æquum fumātia soluere colla. idest, quæ tractanda fuerant, affatim explicuimus. Dī ab, ἄλλο, & ἀγορεῖν, idest ab aliud dicēdo.

Illudens sermo rectè Ironia feretur.

Ironia, est dissimulatio aut illusio, qua contraria ostenduntur sensui, quam uerba præ se ferunt; ut, Egregiam uerò laudem, & spolia ampla refertis. Tuq; puerque tuus &c. Et dicitur ab εἰρωνεύομαι, quod est dissimulo, & cauillatorie decipio.

Antiphrasis, uerbum sit per contraria dictum.

Antiphrasis, est unius verbi ironia; ut bellū, q̄ minimè bellum sit, & lucus, q̄ minimè luceat. Antiphrasis est p̄ cōtrariū locutio, ab ἀντὶ, idest, contra, φράσι: locutio.

At Charientissimos tibi, molliet aspera dictu.

Charientismos, est tropus, quo dura dictu gratius proferuntur, ut si interroganti, Num me quæsiuit quispiam? responderes, bona fortuna, idest nemo. Charientismos, id est, gratificatio, & vrbanitas.

Sermo procul notus festiua Parœmia fertur.

Parœmia, est accommodatum rebus, & temporibus prouerbiū, ut Lupus est in fabula, idest, adest is, cuius pręsentia loqui uetamur. a παρὰ, idest, iuxta. & οἴμη, id est, cantus uel cantilena, quasi iuxta olim cantilenam.

Hosticus irrisus nobis Sarcasmos habetur.

Sarcasmos, est plena odio, atque hostilis derisio; ut, Pirrhus ad Priamum, Referes ergo hæc, & nuncius ibis Pelidæ genitori, illi mea tristia facta, Degeneremq; Neoptolemum narrare memento.

Simplicitas, Asteismos erit, si rustica desit.

Ast

Asteismos, est tropus multiplex, numerosæque uirtutis. Nam est quicquid rustica simplicitate caret, & faceta sais urbanitate exprimitur: apud Virgil. in Bucol. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, atque idem iungat vulpes, & mulgeat hircos. Dicit ab ἀστεῖος. i. urbanus.

Nota parum demonstrat Homœosis, mage notis.

Homœosis, est minus notæ rei per similitudinē eius, quæ magis nota est, demonstratio: ab ὁμοίως, i. similis, q̃ sit similitudo.

Est Icon, quoties formæ bene confero formam.

Icon, est personarum inter se, uel eorum quæ personis accidunt, comparatio; ut, Os, humerosq; Deo similis. Icon, iconos, imago uel similitudo.

Iure disertus erit quisquis rem comparat apte.

Parabola, est rerum genere dissimilium comparatio: ut, Qualis mugitus, fugit cum saucius aram Taurus, & incertam excussit ceruice securim. Parabola dicitur adiectio: a παρὰ, idest, iuxta, & βολὴ, iactus: βάλλω, iacio; ut sit adiecta cuique rei comparatio.

Exemplum facti uel dicti sit Paradigma.

Paradigma, est exempli hortantis, uel dehortantis enarratio. Hortantis, Antenor potuit mediis elapsus Achiuis, Illyricos penetrare sinus, &c. Dehortantis, At non sic Phrygius penetrat Lacedemona pastor, Ledæ̃que Helenam Troianas uexit ad urbes, &c. paradigma est exemplum. παραδεικνύω, idest, exemplifico, à παρὰ, id est, iuxta, & δειγμα, idest, signum.

Miscellanea reliquarum figurarū declaratio.

ulta Msfiurarum descriptio nomina sumit.

Figurarũ descriptiones uariis rebus uaria sortiuntur nomina, ut descriptio temporis, Chronographia. Loci, Topographia. Natalis, Genethliacō. Pugnæ, vt Monomachia, duorũ singulare certũ. Naomachia, pugna naualis.

Inuenies uersum repetitum sæpe decenter.

Epimone, est eiusdem uersus frequens repetitio, ut in ludicro. Virgilius, Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus, &c. Interpretatur perseuerantia, & insistentia, ab ἐπιμόνος, id est, constanter.

Respondere solent scriptores obijciendis.

Antypophora, est ad obiicienda responsio : ut, Sum pius, heu doleo: nam mihi sæpe nocet. Posset quæri, cur doles te pium esse? huic tacitę quæstioni sic occurritur, nam mihi sæpe nocet. Antypophora est solutio. Hypophora namque, obiectio dicitur, ab ἀντὶ, id est, contra.

Quas tibi declarat Syntaxis, non repetemus.

De appositione, euocatione, conceptione, prolepsi, zeugmate, antiptosi, synthesi, & synecdoche, &c. quæ in syntaxi dicta sunt, haud operæpretium fuerit hic repetere : itaque illis supersedendum censeo.

Rem minus ut totam ferimus nos sæpe tacere.

Parasiopesis, est quum aliquid nos reticere dicimus : ut pote omnibus notum, aut cum suspicionem excitare maiorem reticendo possumus: quale est illud. In præsentia iudices, iniussu populi, quæ improbissime gesserit, reticebo. Dicitur a παρὰ, id est, apud, ab præter, & σιοπὴ, id est silentium.

Fingere personam res est percrebra poetæ.

Prosopopęia, é psonę fictio quoties inanimatũ ad animatũ loquitur, aut cōtra, animatum ad inanimatum: ut

Ouid.

Ouid. Parue, nec inuidio, sine me liber ibis in vrbem. Et apud eundem Metamorph. vbi terra loquitur. Dicitur a πρόσωπον, idest, persona, & ποιέω, id est, facio vel fingo.

Laudatur uerbi repetitio facta decenter.

Epanodos, est cum decore dictionis repetitio, siue regressio: plerunq; cum negatione, & interdũ sine ea: ut, Principatus bonus est &c. nõ bonus aũt, qui in tyrãnidẽ cõuertitur. Fit ex ἐπὶ, & ἀνὰ, quæ cõiuncta, iterũ uel retro indicant, & ὁδὸς, uia, quasi in priorem uiã regressio.

Virtutum uitijs interdum nomina dantur.

Paradiastole, est cum rem nostram dilatamus per interpretationes: ut cum astutum, sapientem uocamus: prodigum, liberalem: temerarium, fortem. Componitur ex παρὰ, id est, iuxta, & διαστολὴ, id est, dilatatio.

Hendiadym; facies soluens in mobile fixum.

Hendiadis, figura ex quum resoluitur substantiuum in adiectiuum: ut, Chalybem frænoque momordit, pro Chalybæos frænos, ab ἓν, id est, unum, & διὰ, id est, per: & δύο, id est, duo, quando unum per duo dicitur.

Quando pati quod agit: fero, contra ue: Hypallage, habetur.

Hypallage, est figura quum uerba per aduersum intelliguntur, quum quod patimur, agere dicimur aut cõtrà; ut trade rati uentos, pro trade ratem uentis, ex ὑπὸ, id est, sub, & ἀλλαγὴ, id est mutatio.

Liptote, erit, quoties plus significans minus aio.

Liptote, figura est, qua minus dicimus, quàm significamus: ut Haud parum doctus, id est, multũ. a λείπομαι, id est, deficio.

Anti-

Autitheton fiet, quoties contraria nectes.

Antitheton, est figura, qua contraria contrarijs opnuntur: vt, Frigida pugnabant calidis, humentia siccis, Mollia cum duris, &c. Antitheton, id est, contra positum, ab ἀντί, id est, contra, & θετον, positum.

Quæstio Erotema, est internumerata figuras.

Erotema, est interrogatio: ut, Quis furor, o ciues? quæ tanta licentia ferri? ab ἐρωτάω, id est interrogo.

Dicta prius declarat Epexegesis apertè.

Epexegesis, est ante dictorum expositio uel declaratio: ut Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatis. Dicitur ab ἐπὶ supra, & ἐξήγησις, idest, expositio.

Emphasis est sensus maior quàm uerba recludant.

Emphasis est figura altiorem præbens intellectũ quã quem uerba per seipsa declarant: ut, Semper ego auditor tm̃. in ego, est emphsis apud Iuuenalem. Emphasis interpretatur significatio, ab ἐμφαίνω, idest demonstro.

Quod nihil ad sensum facit, esto Parelcon ubique.

Parelcon, est dictionis aut syllabæ nihil ad sensum facientis adiectio: ut, Adesdũ, paucis te uolo. dũ, Parelcon est, syllabica adiectio. Dicitur a παρέλκω, ideſt produco.

Ob pulchram uocem quid factam Euphonia, fertur.

Euphonia, est mutatio quædam uenustioris gratia soni: ut redeo, pro reeo, ab εὖ; id est, bene, & φωνὴ, uox, quasi bona uox.

Versus ad absentem, dicetur Apostropha, sermo.

Apostrophe, est ad absentẽ sermonis cõuersio: ut, Te

nunc

nunc appello Aphricane,&c. ἀποστρέφω, ideſt, auerto.

Dic Allæothetam, contra artem quid uariatum.

Allœotheta, eſt accidentium contra artem mutatio: vt, Pars in fruſta ſecant, &c. Continet enim ſub ſe antiptoſin, ſyntheſin, & plures alias figuras. Et interpretatur aliter poſita, ab ἀλλοίως. ideſt, alius, & uarius, & θετὸν, id eſt, poſitum, Theſis, poſitio.

FINIS.